

IPOLY -VÖLGYE ETT

STRATÉGIAI TANULMÁNY

2018 - 2023

REGIONÁLIS FEJLESZTÉSEK A TERMÉSZETES ÉLETTEREINK MEGŐRZÉSÉVEL AZ IPOLY-VÖLGYE KITÖRÉSI LEHETŐSÉGEI

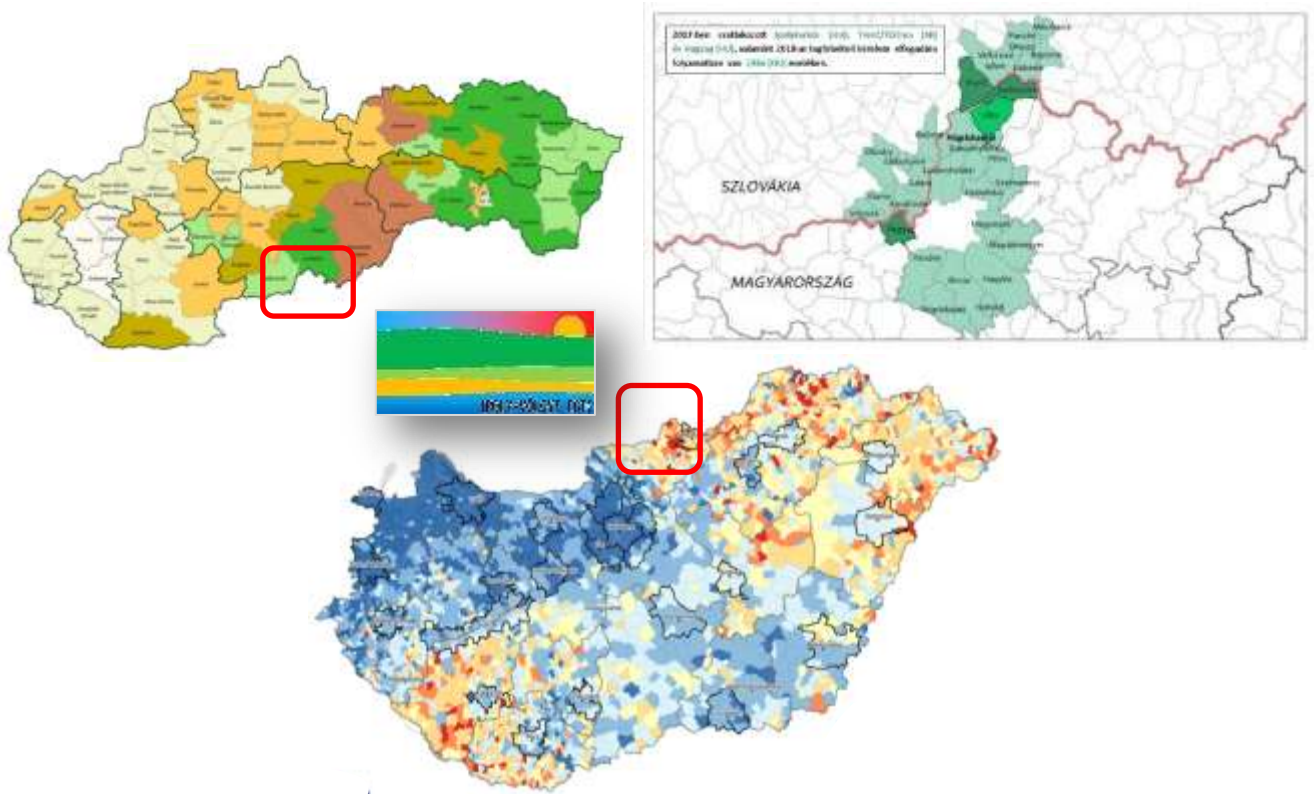
**Készült a Külgazdasági és Külügyminisztérium
KKM/14848-5/2017/Adm. pályázat támogatásával**

Tartalomjegyzék

Az ETT rövid története	3
Az Ipoly-völgye ETT céljai	5
Az ETT szektorális céljai	19
Az Ipoly-völgye ETT tagtelepülései	21
Az ETT regionális szintű partnerszervezetei az Ipoly-völgye régióban	131
Átkelők – hidak – közutak – vasutak	140
A palóc identitás, mint prioritás, a turizmus szolgálatában	178
A jövőkép – stratégia: turizmus a palóc hagyomány nyomában	191
A térség gazdasági és foglalkoztatási helyzete	206
Katasztrófavédelem	229
Ipoly-mente ETT marketing tevékenysége	234
Az Ipoly-völgye ETT szektorális stratégiája	244
Jegyzetek, források	249

Az ETT rövid története

Az Ipoly-völgye behatárolt területe az Ipoly középső folyása mentén, valamint az Ipoly vízgyűjtő területe mentén elhelyezkedő, megközelítőleg 60 kis-, és közép település, valamint város által behatárolt terület, amely évszázadok óta egy természetes élettérként szolgál az itt lakó, javarészt magyar, kisebb részben szlovák és roma lakosságnak.

Az 1989-es rendszerváltozások után 1992-ben történt meg az első kezdeményezés a térségben a „határtalan” összefogásra és együttműködésre. Balassagyarmaton, egy többnapos rendezvény keretén belül az ún. Palóc Régió koncepciójának a kidolgozásával és elfogadásával elindult egy olyan folyamat, amely akkor, a maga nemében párját ritkító volt, viszont az azt követő politikai folyamatok miatt (Szlovákia megalakulásából fakadó szlovák-magyar viszony romlása) nem történt meg az együttműködés intézményesítése. A későbbiekben csak 2000 után jött létre a Neogradiensis Eurorégió, majd egyéb szektorális szlovák-magyar intézményes együttműködés, mint a Novohrad-Nógrád Geopark (geoturizmus) és a Palóc Út Egyesület (népi kultúra).

Az Ipoly-völgye ETT létrehozásának a gondolata a 2007-es, ún. schengeni határnyitás után fogalmazódott meg. Az első, tájékoztató jellegű találkozóra Kalondán került sor, majd ezután elindult a szakmai egyeztetés is 2013-tól fokozatosan, egészen az ETT hivatalos bejegyzéséig.

Az Ipoly-völgye ETT céljai

A Társulás célja, azon feladatok végrehajtása, amelyeket a tagjai a Rendelettel összhangban a Társulás feladatkörébe utalnak. A Társulás feladatait a tagok által elfogadott Egyezmény állapítja meg. A Társulás a rábízott feladatok terjedelmén belül jár el, nevezetesen, elősegíti és előmozdítja az Európai Unió gazdasági, társadalmi és területi kohéziójának megerősítését célzó területi együttműködést. Az egyes feladatokat a Társulás tagjainak úgy kell meghatározniuk, hogy azok minden tag hatáskörének részét képezzék. A Társulás a tagjai közötti területi együttműködés keretén belül egyedi fellépéseket hajthatnak végre a kitzűzött céljaik elérése érdekében, Az Európai Unió pénzügyi támogatásával vagy anélkül. A Társulás feladatai alapvetően az együttműködési programoknak vagy azok egyes részeinek, illetve az Európai Unió által az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap és / vagy a Kohéziós Alap révén támogatott műveleteknek a végrehajtását érinthetik.

- ✓ a határon átnyúló közúti infrastruktúra kiépítése és korszerűsítése,
- ✓ a határon átnyúló közlekedési rendszerek fejlesztése az utasok számára
- ✓ helyi őstermelői piacok támogatása és fejlesztése
- ✓ közös határon átnyúló foglalkoztatottságra irányuló projektek kezdeményezése és megvalósítása, vállalkozók közös tevékenységének támogatása
- ✓ a gazdaságon belül nagyon fontos még a közös mezőgazdaság, illetve élelmiszeripar kialakítása
- ✓ energetikai források közös kihasználása
- ✓ a humán erőforrás kihasználása a határon átnyúló munkaerő mobilitás javítására irányuló kezdeményezések és szolgáltatások fejlesztése
- ✓ a természeti katasztrófák megelőzésére irányuló együttműködés
- ✓ az ivóvíz- és szennyvízhálózatok újjáépítése és közös megvalósítása a határon átnyúló együttműködés keretében
- ✓ az idegenforgalom területén a határon átnyúló ökoturizmus fejlesztése, kerékpárutak építése
- ✓ közös örökségünk megőrzése, az emlékhelyek felújítása
- ✓ magyar és szlovák nyelv kölcsönös oktatására irányuló törekvések az alapfokú oktatási intézményekben és közintézményekben
- ✓ együttműködés a közbiztonság területén és az egészségügyben

Tevékenységek

Az ETT célul tűzte ki, hogy a Tagok együttes fejlődése a történeti kapcsolatok és együttműködések feléléstése, újratervezése hosszútávú közös stratégiák kidolgozása során valósuljon meg, valamint az EU belső és külső határainak átjárhatósága mellett a Társulás tagjai közötti együttműködést elősegítse és megerősítse. Az Ipoly-völgye ETT célja, hogy elsősorban az EU társfinanszírozásában, területi együttműködésben megvalósuló programok végrehajtása révén a csatlakozott települések közigazgatási határain belül, illetve az e területen folytatott tevékenység által érintett további területekre való kihatással, közös és együttes fejlesztési program kidolgozása mellett lehetővé tegye és előmozdítsa a gazdasági és társadalmi kohézió megerősítését és elősegítését. Az Ipoly –völgye ETT elsődleges feladata, hogy az Európai Unió által – az ERFA, Európai Szociális Alap és a Kohéziós Alap útján nyújtott társfinanszírozás mellett, illetve felhasználva az érintett országok hazai és az érintett tagok saját forrásait is, területi együttműködésben létrejövő programokat, projekteket megvalósítson. Ehhez fel kívánja használni a tagtelepülések mellet szakmai szervezetek segítségét és tapasztalatait, együttműködve civil szervezetekkel és vállalkozásokkal. E célok elérése érdekében az ETT képviselői részt vettek különböző szakmai fórumokon, találkozókön, műhelyeken.

Az Ipoly-völgye ETT működésének első évében elkészítette azt a szakmai alapot a további működéshez, melynek alapján elkészül az ETT stratégiája, a tagtelepülések által felvázolt prioritások figyelembevételével. Ezeket a prioritásokat a tagok az alapítási eljárások során

fogalmazták meg és jelen időszakban egy tervezési dokumentumban összegzésre került, melyben már konkrét projektjavaslatokként jelenik meg.

A stratégiai tanulmányterv elsődleges céljai:

- induljon el annak a határon átnyúló szlovák-magyar fejlesztési koncepciónak a megalapozása az Ipoly-ment ETT és annak vonzáskörzete területén, amely a megyei önkormányzatok fejlesztési koncepcióinak figyelembevételével, valamint a kistérségek, és a települési önkormányzatok fejlesztési programjaival összhangban egy olyan tanulmányterv formájában jelenek meg ebben a szakmai anyagban, amely a „REGIONÁLIS FEJLESZTÉSEK A TERMÉSZETES ÉLETTEREINK MEGŐRZÉSÉVEL. AZ IPOLY-VÖLGYE KITÖRÉSI LEHETŐSÉGEI” (ezek után csak mint „Az Ipoly-völgye kitörési lehetőségei”) nevet kapta, és célja a lefektetett stratégiai programpontok mentén való együttműködések elindítása.

„Az Ipoly-völgye kitörési lehetőségei” stratégiai koncepció összegző lényege

Regionális és megyei szintű megközelítés

Az egykori Nógrád megyéhez tartozó Losonc, továbbá Nagykürtös és Fülek városok, valamint a jelenlegi nógrádi megyeszékhely Salgótarján, továbbá Szécsény, mint járási székhely, a magyar-szlovák határ két oldalán, - egymás közelében, de az országhatárok által elválasztva - egyaránt hátrányokat szenved amiatt, hogy az adott országban gazdaságföldrajzi szempontból egyre inkább periférikus pozícióban van. Elhelyezkedésük a saját léptékükön belül zsáktelepülés jellegű, „gazdasági erőterüket” az országhatár kedvezőtlen módon metszi el. Ugyanakkor az európai integráció folyamata, - a négy szabadság elve, a régiók Európája és a határok átjárhatósága, - fényében felvetődik a kérdés, hogy a határon átnyúló együttműködés elvének gyakorlati alkalmazása az adott esetben nem segítené-e a térséget abban, hogy jelenlegi periférikus helyzetéből előnyt kovácsolva, összehangolt terület-és gazdaságfejlesztési terveik kidolgozásával és tudatos megvalósításával, az együttműködésükben rejlő szinergikus hatások lehetőségének kiaknázásával új fejlődési pályára álljanak. A feltárolt adottságok és összefüggések arra utalnak, hogy a kérdésre egyértelműen igenlő válasz adható. Mint az EU hasonló határmenti térségeiben történt,

Losonc és Salgótarján esetében is jelentős pozitív hatással lehet a térség jövőjére a határ két oldalán egymás közelében fekvő városok és térségeik fejlesztési együttműködése. A városok esetében azonban ennél többről van szó. Az Európai Unió, Szlovákia és Magyarország területi fejlődésének tendenciáit tanulmányozva látható, hogy Magyarország északi harmadának fejlődését a - középén, az É-D és K-Ny irányú Helsinki folyosók csomópontjában Kárpát-medencei gazdasági központként elhelyezkedő Budapest, valamint, - a K-Ny irányú Helsinki folyosó determinálja. Szlovákiában -jelenlegi ismereteink szerint- az a döntés alakult ki, hogy a NY-K irányú Helsinki folyosó a Pozsony-Zsolna-Kassa vonalon Észak-Szlovákiában épül ki.

A szlovák koncepcionális alternatívák mértékadó változata, - az úgynevezett policentrikus változat - ugyan elvileg az északival azonos súlyú, első fokú fejlesztési tengelyként határozza meg a dél-szlovákiai Pozsony-Nyitra-Zólyom-Losonc Kassa vonalat is, ez azonban azt jelenti, hogy az igazi prioritást az autópályaként kiépülő északi Helsinki folyosó élvezi, míg a déli első fokú tengely mentén csak gyorsforgalmi út épül 15-20 éves távlatban, mindazzal a gazdasági hatással, ami ezekből a körülményekből következik.

Tekintettel arra, hogy a magyar oldalon Észak-Dunántúl és Budapest az ország leggazdagabb és legdinamikusabban fejlődő térsége, és a Ny-K irányú Helsinki folyosó részeként kelet felé gyors ütemben továbbépülő M3 autópálya az ország északi részének keleti felében is igen erős gazdasági fejlődést fog gerjeszteni, előre látható, hogy Szlovákia déli részének gazdaságában erősen érvényesülhet a gravitáció hatása Magyarország irányában.

Ebbe a kontextusba ágyazódik Salgótarján és Losonc városa illetve térsége.

Mindegyikük egy-egy hasonlóan válságos helyzetű határszéli térség zsáktelepülés jellegű gazdasági és kulturális központja.

Nehézségeik mellett Salgótarján térszerkezeti pozícióját az teszi viszonylag kedvezővé perspektivikusan, hogy a közelében húzódik a Ny-K irányú Helsinki folyosó és nincs messze a Helsinki folyosók csomópontja, az ország gazdasági életének szíve sem.

Losonc, a Nógrád megyével szomszédos szlovákiai térség gazdasági és kulturális központja a Szlovák Köztársaság Területfejlesztési Koncepciójában kijelölt NY-K irányú fejlesztési tengelyeken helyezkedik el: Pozsony-Nyitra-Zólyom-Losonc-Kassa kijelölt 1. fokú tengely, Pozsony-Érsekújvár-Losonc-Kassa tervezett 2. fokú tengely.

Ezek a tengelyek ugyan nem Helsinki folyosók, de potenciális gazdasági és közlekedési jelentőségük a gyakorlatban igen nagy Szlovákián belül.

Ugyanakkor ezen tengelyek mentén Losonc Zólyom, Besztercebánya és Léva városaihoz kapcsolódik, amelyekben Közép-Szlovákia déli részének meghatározó gazdasági ereje koncentrálódik.

A 21-es út fejlesztése révén Salgótarján közelebb kerül és jobban kapcsolódik az M3 autópályához.

Az említett szlovák városhálózat egyes szakaszain is folyik a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése. Így a Helsinki folyosók budapesti csomópontja körül a valóságban is kezd kirajzolódni az a gyűrű alakú fejlődési övezet, amelynek szlovákiai oldalán is jelentős mértékben járulhat hozzá a fellendüléshez:

- Budapest gazdasági erőtere,
- a K-Ny-i Helsinki folyosók és budapesti csomópontjuk gazdasági kisugárzása,
- a nagy kapacitású közlekedési csatornák kiépülése,
- a kommunikáció és az együttműködés.
- Ahhoz azonban, hogy ez megtörténhessék elengedhetetlenül szükséges
- a következő munkaszakaszokban elkészülő operatív fejlesztési szemléletű összehangolt területi tervekre épülő
- összehangolt, tudatos és operatív területfejlesztési tevékenység és
- a szükséges közlekedési infrastruktúrák megvalósítása,
- valamint a területi tervezéssel párhuzamosan világos gazdaságfejlesztési irányok megfogalmazása.

Ebben az esetben Losonc és Salgótarján térségének együttműködése nem pusztán lokális szinten bontakozhat ki, hanem a közép-európai térség gazdasági vérkeringésének fő áramához kapcsolódva, egy dinamikusan növekvő, több száz ezres lélekszámú új fejlődési pólust eredményezhet. A vizsgálati anyagok az alábbiakban összefoglalt és a magyar, valamint a szlovák tanulmánytervben részletesen kifejtett helyzetet mutatják a határ két oldalán fekvő magyar és szlovák térségek tekintetében.

Megyei, illetve járási szintű megközelítés

Nógrád megye területi elhelyezkedése rendkívül kedvező az ország térszerkezetében és az Európai Unió legdinamikusabban fejlődő, leggazdagabb régióhoz képest. A megye kedvező térszerkezeti pozícióját erősíti, hogy közvetlen közelében található a keletnyugati és az észak-déli Helsinki folyosók budapesti csomópontja, valamint az, hogy déli határának szomszédságában húzódik a kelet felé gyors ütemben tovább épülő V. számú Helsinki folyosó meglévő autópálya szakasza (M3). A megye leginkább urbanizált térsége és a legnagyobb fejlesztési lehetőséget jelentő területe -Salgótarján környéke- az V. számú Helsinki folyosót Közép-Szlovákia déli részének legfejlettebb és legkedvezőbb adottságú agglomerációjával (Losonc) összekötő, nagy jelentőségű kommunikációs tengelyre (21-es út, Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonal) fűződik fel. A megye nyugati felén halad át a Helsinki folyosók budapesti csomópontját Közép-Szlovákia és Dél-Lengyelország térségeivel összekötő 2-es számú főútvonal. A megyében a gazdasági válság és az újjáépülés jelei egyaránt megfigyelhetők. A válságot mindenekelőtt az általános gazdasági és foglalkoztatási mutatók jelzik: az ország legalacsonyabb egy főre jutó GDP-je, a térségi szempontból erősen differenciált eloszlású munkanélküliség magas rátái, a Szécsényi és a Salgótarjáni kistérségben az országos érték kétszerese körül mozgó munkanélküliségi ráta. A gazdasági újjáépülést leglátványosabban a térben egyenlőtlenül eloszló külföldi tőkebefektetések jelzik az ipari szektorban. Ennek nyomán a megye nyugati részében, Rétságon és Balassagyarmaton új ipari fejlődési pólusok körvonalazódnak. Ezek közül különösen látványos az előbbi fejlődése, ami a kedvező közlekedésföldrajzi helyzeten kívül valószínűleg annak köszönhető, hogy az önkormányzat és a vállalkozói szféra együttműködésével rendkívül tudatos operatív településfejlesztési tevékenység folyik annak érdekében, hogy a település kedvező térszerkezeti pozícióját kihasználva fejlessze a városban a helyi gazdaságot. A megye helyzetének egészére általában véve -és azon belül északkeleti térségére különösen rányomja bélyegét a megyeszékhely Salgótarján iparának tartós strukturális válsága. A mezőgazdasági ágazat az elmúlt 10 évben rendkívüli mértékben fejlődött. Az érdekes domborzati viszonyok mellett folytatott szántóföldi gazdálkodás és az állattenyésztés mutatói előnyösen változtak. Ezzel párhuzamosan jelentősen csökkent a parlagon hagyott területek nagysága. Ugyanakkor a szektoron belül „húzó ágazattá” vált az állattenyésztés, a növénytermesztés, az erdőgazdálkodás és részben a gyümölcstermesztés. A mezőgazdaság fejlődése mellett a szolgáltatási szektor is fokozatosan fejlődött.

Mindezen pozitív hatások ellenére a gazdasági nehézségek következményei jól nyomon követhetők a demográfiai folyamatokban. A természetes szaporulat negatív, a népesség fogy és öregedik, a fiatal korosztály részaránya csökken. Ugyanakkor az új fejlődési pólusok kialakulásával, valamint azzal párhuzamosan, hogy a megyeszékhelyen működő egykori nagyvállalatok privatizált utódai jó részének sikerült stabilizálnia helyzetét, pozitív irányú változások is észlelhetők: egyre kevesebben költöznek el a megyéből, és a vándorlási különbözet is pozitív. Az utóbbi években jelentős erőfeszítések történtek -illetve vannak folyamatban- a gazdasági tevékenység és a mindennapi élet feltételeinek javítása érdekében a szennyvízcsatornahálózat, a környezetvédelmi és a közlekedési infrastruktúra fejlesztése területén. A helyi gazdaság fejlődésével párhuzamosan megteremthetők az -eddig nem kellően kiaknázott- rendkívül kedvező adottságokkal rendelkező idegenforgalom fejlesztésének feltételei is. **A térség ugyanis olyan unikális idegenforgalmi adottságokkal rendelkezik, mint az UNESCO Világörökség listájára felvett Hollókő, az ipolytarnóci ősmaradványok, és a közelben, a határ túlsó oldalán most látogathatóvá tett Somoskő vára. A területi fejlődés fent említett pozitív folyamatai eredményeként várható, hogy**

- **a megyének a 2-es számú főútvonal által feltárt területein folytatódik az ipar és ezáltal a helyi gazdaság fejlődése,**
- **a környezet védelmét szolgáló infrastrukturális beruházásokkal sikerül megőrizni a természeti környezet értékes adottságait, amelyek az egyéb feltételek teljesülése esetén hozzájárulhatnak a helyi gazdaság fellendítéséhez.**

Mindez lassan, fokozatosan oldja meg Nógrád megye északkeleti részének -Salgótarján és Bátonyterenye kistérségeinek- problémáját, a térség gazdaságát meghatározó ipari ágazat válságát, amely tömeges, tartós munkanélküliséggel és kedvezőtlen demográfiai jelenségekkel párosuló állapot fokozatos javulása várható.

A jelenlegi állapotok súlya az alábbi körülményekből adódik:

- Salgótarján Nógrád megye székhelye, és mint ilyen, gazdasági, közigazgatási és szellemi központja.
- Salgótarján kistérségében koncentrálódik a megye népességének 31 %-a, 68.124 fő.

- **A Szécsényi kistérségben koncentrálódik a megye népességének 9 %-a, 19.997 fő.**
- A Salgótarjáni kistérséghez délről szervesen kapcsolódó Bátorterenyi kistérségben koncentrálódik a megye népességének 13 %-a, 27.053 fő.
- A Salgótarjáni, a Szécsényi és a Bátorterenyi kistérségben koncentrálódik a megye népességének 53 %-a, 115.174 fő.
- A Salgótarjáni és Bátorterenyi kistérség az ország északkeleti részének egyik leginkább urbanizált területe.
- A gazdaság meghatározó jelentőségű ágazata a Salgótarjáni, a Szécsényi és a Bátorterenyi kistérségben egyaránt az ipar.
- Az ipari foglalkoztatottak aránya a Salgótarjáni, a Szécsényi és a Bátorterenyi kistérségben országos összehasonlításban egyaránt a legmagasabbak közé tartozik az 1000 aktív lakosra jutó ipari foglalkoztatottak számának tükrében. Ez a szám az alábbiak szerint alakult 1998-ban a 2001-ben:
  - Salgótarjáni kistérség: 151-455
  - **Szécsényi kistérség: 101-150**
  - Bátorterenyi kistérség: 101-150
- Az ipari foglalkoztatottság adatai olyan kontextusban alakultak a fenti értékek szerint, amit az jellemzett, hogy 1990-97 között -az említett jelentés szerint- Nógrád megyében az ipari termelés 31%-al csökkent, miközben a hasonló 98-as foglalkoztatási mutatókkal rendelkező észak-dunántúli megyékben a 90 évihez képest 36-128%-al növekedett az ipari termelés. A megyében a munkanélküliek idősebb korosztályának túlnyomó többsége a korábbi foglalkoztatottak közül kerül ki.

A külföldi tőke arányát a jegyzett tőke százalékadatokból nyilvánvalóan látszik:

- a jegyzett tőke százalékában meghatározott külföldi tőke a legnagyobb arányban
  - Budapesten és agglomerációjában,
  - a nyugati határmenti térségben,
  - Észak-Dunántúlon
 van jelen összefüggő foltokban, de folyamatban van a terjeszkedése keleti és déli irányban is,

- Nógrád megye nyugati felében a Rétsági kistérség mutatója az országos léptékben legkedvezőbb értékű (51-91%), Pásztó és Bátortereny kistérség a második legkedvezőbb értékű (31-50%) kategóriába tartozik, ugyanakkor
- a legnagyobb ipari pólus, a Salgótarján kistérség iparvidéke, ahol a lakosság 31%-a koncentrálódik a legkedvezőtlenebb (0-30%) mutatójú kistérségek sorában helyezkedik el, olyan hagyományosan mezőgazdasági jellegű kistérségekkel egy sorban, mint például az Alföldön a Karcagi, a Püspökladányi és a Berettyóújfalui kistérség.

A fentiek tükrében látható, hogy Nógrád megye igen nagy tartalékkal rendelkezik az ipari fejlődés lehetőségei tekintetében. A megye egészére -azon belül Salgótarján környékére különösen- jellemző gazdasági válság felszámolásának lehetőségét a fő nemzetgazdasági ágak -mezőgazdaság, ipar, terciér szektor közül az ipar fejlesztésében célszerű keresni. Az előzőekben bemutatott válságjelenségek kiküszöbölése érdekében az elmúlt időszakban is jelentős erőfeszítések történtek, a megye gazdasága igen nagy arányú és összegű állami támogatásokban részesült. Mint a jelentésből átvett, mellékelt ábra is mutatja, 1996-98 között például Nógrád megyében volt a legnagyobb az egy lakosra jutó fejlesztési célú támogatások értéke, amely többszörösen meghaladta a Zala, Vas, Győr-Moson-Sopron megye és Budapest lakosaira jutó összeget. A nagy volumenű támogatások ellenére a megye helyzete egészében véve nem változott lényegesen, így logikusan vetődik fel a kérdés, hogy nem lehet-e az eddigieknél célravezetőbb új eszközöket találni a megye gazdasági fejlődésének előmozdítására. A megye fejlesztése szempontjából legfontosabb adottságok, illetve összefüggések az alábbiakban foglalhatók össze a jelen tanulmányterv helyzetfeltáró vizsgálatait tükrében:

- A nemzetközi tőke ipari befektetései növekedése Magyarországon jól látható korrelációban van a Helsinki folyosók közlekedési és gazdaságfejlesztési csatornáinak elhelyezkedésével és kiépítettségi szintjével.
- A megye térszerkezeti pozíciója kedvező a gazdasági fejlődés fő erővonalait jelentő Helsinki folyosók és a leggazdagabb, legfejlettebb EU régiók viszonylatában.
- A megye egésze tekintetében a gazdasági felemelkedés kulcsa iparának fejlesztése északkeleti, erősen urbanizált ipari térségében.

- Az ipari ágazat fejlesztése szempontjából a megye egyetlen igazán jelentős kedvező adottsága előnyös térszerkezeti pozíciója. Ebből profitál nyugati részének fejlődése.

A megye szlovák határ menti északkeleti ipari térsége akkor tud profitálni ténylegesen is a kedvező térszerkezeti pozíció előnyeiből, ha megvalósul az a közlekedési infrastruktúrafejlesztés, ami Salgótarjánt és környékét összeköti a nyugat-keleti irányú Helsinki folyosóval. Ez elsősorban a 2x2 sávós autópályának az M3 autópályáig történő kiépítését, másrészt a Somoskőújfalu-Hatvan vasútvonalnak a fejlesztését jelenti.

Amennyiben a 21-es út mentén az Országos Területfejlesztési Koncepciónak megfelelően megtörténik a gyorsforgalmi út kiépítése, Salgótarján és környéke biztonságos elérése Budapesttől sokkal rövidebb idő -kb egy óra alatt- válik lehetővé személygépkocsival. A Losonc-Salgótarján térség összehangolt fejlesztése szempontjából ez azt eredményezné, hogy Losonc is sokkal közelebb kerülne a legfontosabb közép-európai Ny-K irányú Helsinki folyosóhoz és a Helsinki folyosók budapesti csomópontjához, különösen, **ha a szlovák oldalon is megtörténnek a szükséges közúti fejlesztések a határ és Losonc között.**

A 21-es főútvonal és szlovákiai folytatása fejlesztésével kapcsolatban létezik egy másik lényeges összefüggés is, amit azonban célszerű Losonc helyzetének összefoglalása után részletesebben kifejteni a tanulmány következő részében.

Nemzetközi, azaz, magyar-szlovák kapcsolatok szintjén való megközelítés

A Losonci járás Dél-Szlovákia középső részén helyezkedik el. A hivatalosan kijelölt -Pozsonyt Kassával összekötő- Ny-K irányú szlovákiai Helsinki folyosó a várostól távol, a Tátrában húzódik. Pozsony és Kassa között a megfelelő Ny-K irányú kapcsolatokat a Szlovák Köztársaság Területfejlesztési koncepciója szerint az abban szereplő 1. fokú fejlesztési tengely, valamint a tervezett 2. fokú fejlesztési tengely mentén lehet biztosítani. Az, hogy az említett két tengely közül ténylegesen melyiken fog előbb megvalósulni a gyorsforgalmi út Pozsony és Losonc között, ma még nem dőlt el végérvényesen.

Szlovákián belül a hivatalosan kijelölt, É-D irányú európai összekötést biztosító Helsinki folyosó szintén messze elkerüli Losoncot: Zsolna és Pozsony között húzódik. Ugyanakkor a jóváhagyott Területfejlesztési koncepció prioritást élvező policentrikus változata definiál egy -a Zsolna-Pozsony tengely alternatívájaként is felfogható- É-D irányú tengelyt Losonc és

Zsolna között, ami a Losonc-Besztercebánya szakaszon 1, fokú fejlesztési tengelyként, a Losonc-Martin-Zsolna szakaszon tervezett 1. fokú tengelyként került kijelölésre.

Ezen kívül Losoncon át vezet a legfontosabb vasúti összeköttetés Pozsony és Kassa között, valamint itt húzódik a legnagyobb jelentőségű transzeurópai gázvezeték és az egyik legfontosabb É-D irányú közép-európai telekommunikációs optikai kábel is.

Losonc és térsége gazdasági helyzete jelenleg Salgótarjánéhoz hasonlóan nehéz, a munkanélküliségi ráta hosszabb ideje meghaladja a 20%-ot.

A legjelentősebb gazdasági ágazat az ipar . Ezen belül igen jelentős az építőanyag-ipar, amelynek területén a meglévő nyersanyag lelőhelyek jelentős fejlesztéseket tesznek lehetővé.

A kereskedelmi és idegenforgalmi szolgáltatások fejlődnek, növekszik a kis-és közepes vállalkozások száma.

A földek minősége viszonylag kedvező a mezőgazdasági művelés szempontjából. Az állattenyésztés hanyatlik.

A gazdasági nehézségek következményei megfigyelhetők. a demográfiai folyamatokban is:

- a természetes szaporodás értéke negatív,
- a népesség fogy,
- a lakosság életkori összetétele kedvezőtlen irányban változik, növekszik az idősebb korosztály részaránya

A nehézségek ellenére Losonc agglomerációja pozitív értelemben emelkedik ki a határmenti szlovák járások közül:

- itt koncentrálódik a népesség és a gazdasági aktivitás meghatározó része,
- itt a legjelentősebbek a kulturális hagyományok,
- minden negatívummal együtt itt a legnagyobb arányú a foglalkoztatás,
- itt fejlődnek a legjobban a kis-és középvállalkozások

Losonc a határmenti szlovákiai járások legnagyobb és legjelentősebb városa, a Besztercebányától délre eső közép-szlovákiai térség legfontosabb gazdasági és szellemi központja, ami a következőkből is kitűnik:

- jelentős tradíciókkal rendelkező gyártók jelenléte,
- fokozódó vállalkozási kedv,
- meglévő feltételek új ipari övezet kialakítására,
- az országos átlagnál magasabb a középiskolai érettségivel rendelkezők száma,
- kihelyezett egyetemi oktatás, a legmagasabb a foglalkoztatás intenzitása Besztercebánya megyében,
- a területen fejlettnak mondható az építőipari termékek gyártása, ehhez megfelelő nyersanyag lelőhely.

Dél-Szlovákia középső térségében Losonc a legjelentősebb gazdasági erővel rendelkező központi település a Kassa és Érsekújvár közötti útszakaszon.

A szlovákiai területrendezési és területfejlesztési politika elvileg kedvező feltételeket biztosít Losonc fejlődéséhez.

- Támogatja a települések fejlesztésénél, a régiókon túlnyúló kapcsolatokat.
- Fejlesztani kívánja a települések regionális és lokális súlypontját: pl. Losonc területén.
- Fontosnak tartja a településfejlesztéshez szükséges csomópontok műszaki feltételeinek kialakítását.
- Támogatja a munkahely-teremtést ott, ahol a ráta hosszabb ideje meghaladja a 20%-ot (Losonc)

A gyakorlatban Losonc gazdasági fellendülése akkor valósulhat meg, ha a várost a mainál hatékonyabb módon sikerül bekapcsolni az európai gazdasági vérkeringésbe a közlekedési infrastruktúra fejlesztésével.

Erre a következő lehetőségek adódnak:

- a Pozsony-Losonc-Kassa gyorsforgalmi út megépítése a legrövidebb -vagyis az Érsekújváron át vezető déli- nyomvonalon Pozsony és Losonc között,

- az észak-déli gyorsforgalmi úti kapcsolat kiépítése Krakkó és Budapest felé a Somoskőújfalu-Losonc-Zólyom-Besztercebánya-Martin-Zsolna útvonalon a Szlovák Köztársaság Területfejlesztési Konceptiójában kijelölt 1. fokú és tervezett 1. fokú tengelyek mentén, a Zsolna-Pozsony Helsinki folyosó alternatívájaként és a magyarországi 21-es számú főútvonal folytatásaként.

Megyei, illetve járási székhelyek szintjén való megközelítés

A salgótarjáni térség és Nógrád megye helyzetének összefoglalása azzal fejeződött be, hogy Salgótarján -és egyben Losonc- gazdasági fejlődése szempontjából sorsdöntő hatású lehet gyorsforgalmi úti kapcsolatuk megteremtése a Ny-K irányú magyarországi Helsinki folyosóval és a Helsinki folyosók csomópontjával, de van egy másik lényeges összefüggés is.

A térszerkezeti adottságok és a Szlovák Köztársaság területfejlesztési Konceptiójában foglaltak alapján nyilvánvaló, hogy Losonc de facto a Közép-Szlovákiát átszelő, északon Lengyelországhoz, délen Magyarországhoz kapcsolódó, legjelentősebb szlovákiai észak-déli irányú közúti közlekedési tengelyen helyezkedik el.

Ez a tengely a Zsolna-Pozsony-Budapest vonalnál sokkal rövidebb vonalon, a Zsolna-Besztercebánya-Losonc-Salgótarján útvonalon képes a Krakkó és Budapest közötti gyors és biztonságos összeköttetés feltételeinek biztosítására. Ez akkor történhet meg, ha a szlovák Területfejlesztési Konceptióban - a szlovák döntéshozók által ismereteinek szerint preferált, úgynevezett policentrikus változatban foglaltak szerint, a Losonc-Besztercebánya között 1. fokú tengelyként, a Besztercebánya-Martin között tervezett 1. fokú tengelyként jelölt vonal mentén kiépül a gyorsforgalmi út és megvalósul folytatása is az M3 autópályáig.

Ebben az esetben a Zsolna-Besztercebánya-Losonc-Salgótarján-Budapest útvonal a jelenlegi hivatalos Zsolna-Pozsony-Budapest Helsinki folyosó alternatívájaként tudna működni. Az észak-déli irányú alternatív Helsinki folyosó a közép-európai gazdasági vérkeringés fő áramába helyezné Salgótarjánt és Losoncot, radikálisan megjavítva a zsákszerű határszéli elhelyezkedésükből adódó jelenleg hátrányos helyzetüket. Ezzel a megoldással a két város Délkelet-Európa-Görögország-Törökország és Észak-Európa (Lengyelország, Baltikum, Skandinávia) kereskedelmi útvonalára kerülne. Egy ilyen változás várható gazdaságfejlesztő hatása nem igényel különösebb bizonyítást, elég pusztán az európai gazdasági fejlődés

utóbbi háromezer évének tapasztalataira, valamint az EU saját területfejlesztési politikájára utalni.

Az elképzelés -amelynek részletesebb kidolgozását a jelen munka keretei nem teszik lehetővé- megvalósítása természetesen számos nehézségbe ütközhet, hiszen például a magyar oldalon az Országos Területrendezési Terv, valamint az Országos Közúthálózat-fejlesztés Rövid és Hosszútávú Programja kiigazítását igényli, a szlovák oldalon pedig a magyarországinál is jelentősebb volumenű közúti fejlesztési program megvalósítását teszi szükségessé. Az Országos Területrendezési Terv és az Országos Közútfejlesztés Rövid és Hosszútávú Programja ugyanis a 21-es úttal szemben a 2-es út fejlesztését helyezi előtérbe.

A fent vázolt koncepció szempontjából azonban a következő érvek szólnak amellet, hogy Nógrád megye É-D irányú közlekedési csatornáinak, valamint Budapest és DélLengyelország közlekedési kapcsolatainak fejlesztésében a 2-es főútról a 21-es főút vonalára tevődjön át a hangsúly. A 2-es főút szlovákiai folytatása Zólyomig kevésbé alkalmas a fejlesztésre, mert

- a 2-es főút keresztülhalad a Duna-Ipoly Nemzeti Park természetvédelmi területén, ami nyilvánvalóan problémát jelentene a jelentős fejlesztési igény esetén,
- a 2-es főút szlovákiai folytatása szintén természetvédelmi területeket érint, ami akadályozhatja a fejlesztést,
- a Szlovák Köztársaság Területfejlesztési Koncepciójában a Losonc-Zólyom útszakasz mindegyik változatban 1. fokú tengelyként került kijelölésre.

Magyarország és Lengyelország -később a balti államok- belépésével, az Európai Unió nem csak egy tőlünk nyugatra és rajtunk kívül elhelyezkedő integráció lesz, a mi Európai Uniónkat és gazdasági kapcsolatainkat itt, a közvetlen partnerekkel -is- kell kialakítani. Ebből az következik, hogy a magyar-lengyel gazdasági kapcsolatok erősödni fognak. Ilyen körülmények között a Lengyelország és Budapest közötti Zsolna-Pozsony-Budapest kényszerpálya a közlekedési kapcsolatokban gyorsan zavaró és akadályozó tényezővé válhat.

Az EU-n belül kifejlődő lengyel-magyar gazdasági kapcsolatok igényelni fogják a hatékony közúti kapcsolatot Közép-Szlovákián át. A megnövekedő forgalom hatása a 2-es út és szlovákiai folytatása menti természetvédelmi területekre nehezen kezelhető problémát

okozna, ha a megnövekvő É-D irányú forgalom nem tevődne át a Losonc-Salgótarján urbanizált zónára.

Amennyiben a magyar oldalon a gyorsforgalmi út megépül a 21-es vonalán, és az É-D irányú közlekedés hangsúlya a 2-esről a 21-es út vonalára tevődik át, az nem csak Salgótarján és Bátonyterenye térségének gazdasági fejlődésére gyakorol jótékony hatást, hanem Ózd (Salgótarjától 43 km távolságban) és térsége területszerkezeti pozícióját és elérhetőségi viszonyait is sokkal kedvezőbbé teszi, bekapcsolva a válságos helyzetű térséget a gazdasági vérkeringésbe és jelentős gazdaságfejlesztő hatást kiváltva.

Az ETT települési önkormányzatainak, valamint az ETT vonzáskörzetébe tartozó, de jelenleg még nem tagtelepülések szintjén való megközelítés

A stratégia kidolgozása során az alábbi stratégiai célokat követve, és a fenti országos, valamint megyei – kerületi – járási összefüggéseket szem előtt tekintve készítettük el az egyes szektorális, fejlesztési témakörök analízisét, illetve azokból kiindulva a meghatározott célok általános keretstratégiáját. A stratégiai tanulmányban irányokat szabunk az ETT-nek, amelyek alapján a szakmai tevékenysége során megfogalmazhatja éves szinten az akcióterveit, az aktuális támogatáspolitikai figyelembevételével, valamint összeállíthatja azt a prioritási sorrendet, amelyet a tag-önkormányzatok hagynak jóvá.

Az ETT szektorális céljai

Az ETT megalakulásának folyamatában a leglényegesebb tényező volt, a közös célok megfogalmazása, majd azok fokozatos megvalósítása, szükség szerint, többszereplős partneri együttműködések segítségével. A megfogalmazott célok, egy többkörös SWOT analízis után fogalmazódtak meg, az alábbiak szerint:

1. Infrastruktúra fejlesztések

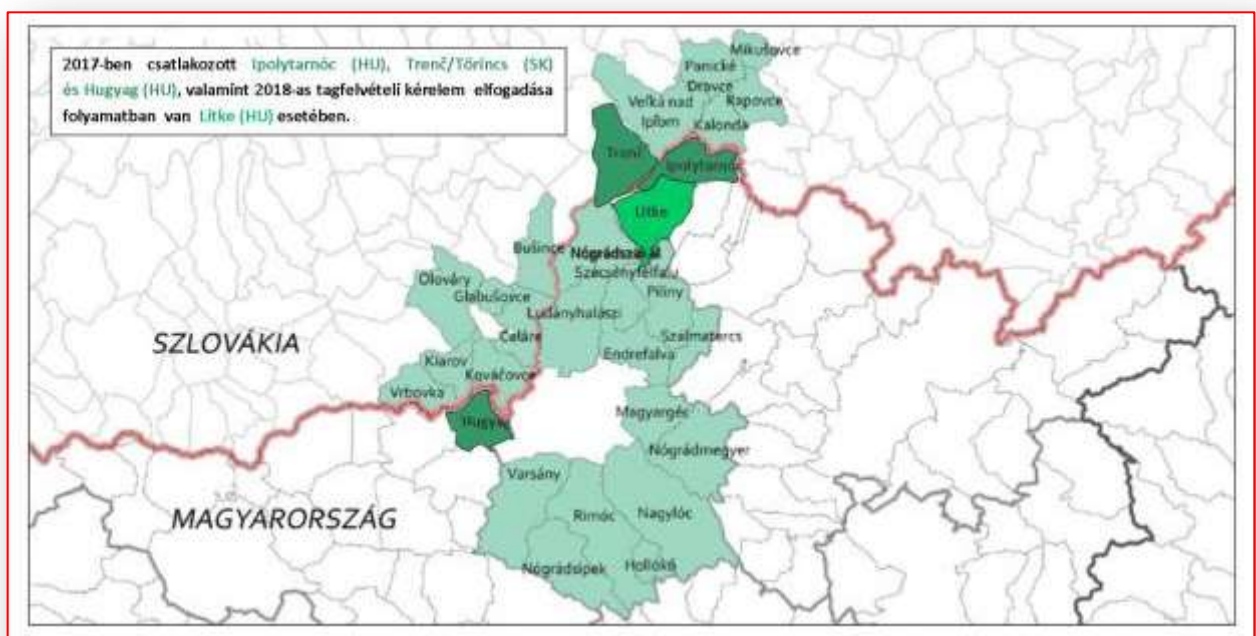
- 1.1. a határon átnyúló közúti infrastruktúra kiépítése és korszerűsítése**
- 1.2. a határon átnyúló közlekedési rendszerek fejlesztése az utasok számára**

2. Gazdasági fejlesztések

- 2.1. helyi lokális piacok támogatása és fejlesztése**

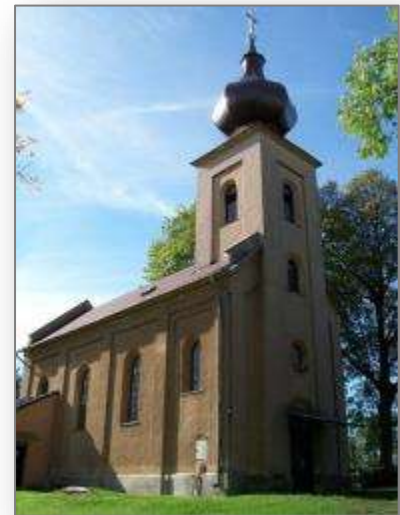
- 2.2. közös határon átnyúló foglalkoztatottságra irányuló projektek kezdeményezése és megvalósítása
  - 2.3. vállalkozók közös tevékenységének támogatása
  - 2.4. közös fejlesztések a mezőgazdaságban, illetve élelmiszeriparban
3. energetikai források közös kihasználása
4. humánerőforrás kihasználása a határon átnyúló munkaerő mobilitás javítására irányuló kezdeményezések és szolgáltatások fejlesztése
5. Környezetvédelem és katasztrófavédelem
- 5.1. természeti katasztrófák megelőzésére irányuló együttműködés
  - 5.2. az ivóvíz- és szennyvízhálózatok újjáépítése és közös megvalósítása a határon átnyúló együttműködés keretében
6. Kulturális örökség, turizmus, oktatás
- 6.1. idegenforgalom - a határon átnyúló ökoturizmus fejlesztése, kerékpárutak építése
  - 6.2. közös örökségünk megőrzése, emlékhelyek felújítása
  - 6.3. a magyar és szlovák nyelv kölcsönös oktatására való törekvés az alapfokú oktatási intézményekben és közintézményekben
7. Közbiztonság, szociális szolgáltatások és egészségügy
- 7.1. együttműködés a közbiztonság területén és az egészségügyben

Az Ipoly-völgye ETT tagtelepülései

Miksi (Mikušovce) - SK

A község a Losonci-medence középső részén, az Ipoly jobb partjának közelében fekszik, a

Nagykürtös-Losonc vasútvonal mentén (megállóhely, személyforgalom 2003 óta nincs), Losonctól 4 km-re délre. Mellékutak kötik össze Losonccal, és az 594-es úttal (1,5 km). Határa 170-200 méteres tengerszint feletti magasságban fekvő, nagyrészt mezőgazdaságilag művelt terület. Északról Losonc, délnyugatról Panyidaróc, délről pedig Rapp és Terbeléd községekkel határos. Délnyugati határát az 594-es út vonala alkotja.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatlakozása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz

(Nógrád vármegye, Losonci járás). Területe 1910-38-hoz képest (5,01 km²) csak minimális mértékben változott (4,99 km²). 1966-1992 között Losonchoz tartozott.

NÉPESSÉG

1910-ben 386, 1921-ben 327, 1938-ban pedig 352, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa volt. A 20. század második felében nemzetiségi arculata megváltozott, ehhez hozzájárult az, hogy magyar lakosainak nagy részét 1948-ban kitelepítették. 2001-re már a lakosság 70,7 %-a szlovák nemzetiségű volt, 2010-ig ez az arány 77,4 %-ra nőtt, a magyarok aránya 26,7 %-ról 20,4 %-ra csökkent. A lakosság többsége (62,7 %) római katolikus vallású, az evangélikusok aránya 5,4 %.

TÖRTÉNELEM

Miksi település feltehetőleg a 12. században jött létre. Első írásos említése 1326-ból származik. 1548-tól a Losonczy-család birtoka. 1709-1711-ben az egész falut kipusztította a pestis. 1715-20-ban hét portája volt, 1740-től a Forgách-család birtoka. 1828-ban 396 lakosa volt. Az első iskola 1875-ben épült meg, majd épülete 1891-ben teljesen leégett. Bővebben

MAI JELENTŐSÉGE

Határában napkollektoros erőmű található. Szentolvasó Királynőjének szentelt római katolikus temploma 1896-ban épült neobarokk stílusban.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Miksi (Mikušovce) 14

Telefon: 0475696559

E-mail: mikusovce@centrum.sk

Honlap: mikusovce.eu

Polgármester:

Ágošton Imrich (független)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 279

magyarok 57 20%

szlovákok 216 77%

csehek 2 1%

ismeretlen 4 1%

Nevezetességei Volavcia kolónia – gémekek fészkelőhelye: védett tájvédelmi körzet az Ipoly folyó partjánál.

Panyidaróc (Panické Dravce) - SK

A község a Losonci-medence legnyugatibb részén, a Jelsőci-dombság déli oldalán, az Ipoly jobb parti teraszán fekszik, a Koháry-patak mentén, Losonctól 5 km-re délnyugatra, Nógrádszentpétertől 24 km-re keletre, Bussától 19 km-re északkeletre. Áthalad rajta a Losoncot Nógrádszentpéterrel összekötő 585-ös út. Határa dombos, nagyjából mezőgazdaságilag művelt terület, mintegy egyötödét erdő borítja. Bővebben

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatolása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Losonci járás). Területe (11,15 km²) 1910-38-hoz képest (11,08 km²) csak kismértékben változott.

NÉPESSÉG

1910-ben 782, 1921-ben 701, 1938-ban 767, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa volt, a (cseh)szlovákok aránya 1921-ben 5,6 %, 1930-ban 6,9 % volt. 1980-1991 között még nagymértékű népességcsökkenés (16,4 %, 829 főről 693-ra) figyelhető meg, az 1991-2011 közötti időszakra viszont már szerény népességnövekedés (693 főről 743-ra) jellemző. Az asszimiláció révén 2001-re Panyidaróc szlovák többségűvé vált, 1991-2011 között a magyar nemzetiségűek aránya 53 %-ról 35,4 %-ra csökkent, a szlovákoké 44,3 %-ról 59 %-ra nőtt.

TÖRTÉNELEM

A település feltehetően a 13. században keletkezett. Az első írásos emlék 1246-ból származik, mely a települést "Draus"-ként említi, 1488-ban Darocz, 1573-ban pedig Panydarocz, Pani Darocz néven jegyzik. Több nemesi család tulajdonában volt - mint például a Daróczy család, Madách család, stb. A 17. század elején elpusztult, 1680 körül telepítették újra.

MAI JELENTŐSÉGE

A mezőgazdasági jellegű községben szlovák óvoda működik. Szentháromságnak szentelt római katolikus temploma szecessziós stílusban épült a 20. század elején.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Panyidaróc (Panické Dravce) 280

Telefon: 0474374134

Fax: 0474374134

E-mail: oupdravce@stonline.sk

Honlap: panickedravce.ocu.sk

Polgármester:

Papp Atilla (független)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 743

magyarok 263 35%

szlovákok 438 59%

romák 13 2%

csehek 2 0%

németek 0 0%

lengyelek 0 0%

ismeretlen 26 3%

Nevezetességei

II. Világháborús emlékmű a település hősi halottjai tiszteletére a helyi művelődési ház előtti parkban.

Vilke (Veľká nad Ipľom) – SK

A község a Losonci-medence legnyugatibb részén, a Jelsőci-dombság déli oldalán, az Ipoly jobb partjának közelében, a Máskova-patak mentén fekszik, Litkével átellenben, Losonctól 9 km-re délnyugatra, Nógrádszentpétertől 21 km-re keletre, Bussától 16 km-re északkeletre. Áthalad rajta a Losoncot Nógrádszentpéterrel összekötő 585-ös út, mellékút köti össze Jelsőccel (2,5 km).

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatolása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Losonci járás), ebben az időszakban nyugati határa államhatárt alkotott Szlovákia és Magyarország között.

NÉPESSÉG

1910-ben 980, 1921-ben 1013, 1938-ban pedig 1072, többségében magyar nemzetiségű lakosa volt, a (cseh)szlovákok aránya 1921-ben 25,1 %, 1930-ban 26,3 % volt. Az 1920-as években szlovák kolonisták telepedtek le a községben. 1991-2011 között népessége kismértékben gyarapodott (895 főről 947-re), a magyar nemzetiségűek aránya 59,8 %-ról 34,9 %-ra csökkent, a szlovákoké 38,3 %-ról 49,7 %-ra nőtt.

TÖRTÉNELEM

A település első írásos említése 1238-ban Vilikaalakban történt, de feltehetőleg ennél régebbi eredetű. A 13. század elején már plébániája volt. 1405-ben Velike néven említik. 1548-ban a Lossonczyék vagyonának részét képezte. 1730-ban tűzvész pusztított, 1831-ben pedig kolerajárvány söpört végig a területen, ami 1855-ben és 1873-ban újra megismétlődött.

MAI JELENTŐSÉGE

A községben magyar és szlovák tanítási nyelvű alapiskola és szlovák óvoda működik. Mindenszenteknek szentelt római katolikus temploma 1762-ben épült barokk stílusban. A községi hivatal az egykori Forgách-kúriában található. Határában halastavak találhatóak.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Vilke (Veľká nad Ipľom) 86

Telefon: 0474374102

E-mail: obec.velkanadiplom@azet.sk

Honlap: velkanadiplom.sk

Polgármester:

Rácz Gabriel (független)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 947

magyarok 330 35%

szlovákok 471 50%

romák 71 7%

csehek 3 0%

németek 1 0%

ismeretlen 69 7%

Nevezetességei

Dálovsky mociar – Dályói mocsarak, természetvédelmi terület a község külterületén.

Rapp (Rapovce) - SK

A község a Losonci-medence déli részén, az Ipoly bal partjának közelében, a folyó teraszain, a Karancs-vidék vulkanikus hegyvidékének nyugati lábánál, a Mucsényi-patak mentén fekszik, Losonctól 6 km-re délre, Kalondától 3 km-re északra fekszik, a Nagykürtös-Losonc vasútvonal (megállóhely, személyforgalom 2003 óta nincs) és az 594-es (Losonc-Kalonda) út mentén. Mellékutak kötik össze Terbeléddel (3 km), valamint Mucsényen (3,5 km) keresztül Romhánypusztával (6,5 km). Határa nagyrészt mezőgazdaságilag művelt terület, mintegy egynegyedét erdő borítja. Nyugatról Kalonda, északnyugatról Panyidaróc, északról Miksi, keletről Terbeléd (Kismulyad katasztere), délről pedig Mucsény községekkel határos. Északkeleti határát az Ipoly-folyó, valamint a Nagykürtös-Losonc vasútvonal alkotja.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatolása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Losonci járás). Területe 1910-38-hoz képest (8,82 km²) 5 hektárral gyarapodott.

NÉPESSÉG

1910-ben 617, 1921-ben 754, 1938-ban 763, többségében magyar nemzetiségű lakosa volt, a (cseh)szlovákok aránya 1921-ben 27,9 %, 1930-ban 16,5 % volt. 1991-2011 között népessége 14,4 %-al nőtt (856 főről 979-re), a magyar nemzetiségűek aránya az asszimiláció és a nagyszámú (2013-ban 44,4 %) roma etnikumú lakosság nemzetiségváltása révén 55,5 %-ról 29,2 %-ra csökkent. 2011-ben a lakosság 39,5 %-a volt szlovák, 26,6 %-a pedig roma nemzetiségű. A lakosság mintegy háromnegyede (75,9 %) római katolikus vallású.

TÖRTÉNELEM

Az első írásos említés a településről 1299-ből származik. István király halála után Károly Róbert 1312-ben elajándékozta Rapp területét. Rapp több család birtokába is tartozott. 1397- ben már egyházközség is működött itt. 1554–1593 közt török hódoltság alatt állt. 1595. május 11-én a törökök felégették, majd a 17. században újratelepítették. A 18. században szlovák lakosságú község, mely a 19. századra magyarrá vált. 1828-ban 57 házában 496 lakos élt. Szénbányáját a 19. század második felében nyitották meg. Lakói mezőgazdasággal, bányászattal foglalkoztak. Később a bányát bezárták. A trianoni békeszerződésig Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott. 1938 és 1945 között visszacsatolták Magyarországhoz. 1945 elején, a második világháború harcaiban súlyos károkat szenvedett. 1715-ben öt, 1720-ban négy tót háztartást vettek fel itt az összeírásba. Az 1770. évi úrbéri rendezés alkalmával Batta László és ifj. Batta Bálint, a XIX. század elején pedig Batta Pál volt a helység földesura.

MAI JELENTŐSÉGE

A községben magyar és szlovák tanítási nyelvű alapiskola, valamint szlovák nevelési nyelvű óvoda működik. 2007-ben felfedezett termálvizének kihasználására fürdőt létesítettek. Szent

Mártonnak szentelt római katolikus temploma 1764-ban épült barokk stílusban, a klasszicista Coburg-kúria 1821-ben épült.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Fő utca (Hlavná) 99

Telefon: 0474398100

Fax: 0474398100

E-mail: rapovce@dkn.sk

Honlap: rapovce.sk

Polgármester:

Sóky Ladislav (független)

Nemzetiségi arányok

összlétszám	979	
magyarok	286	29%
szlovákok	387	40%
romák	260	27%
csehek	6	1%
ismeretlen	38	4%

Nevezetességei

Novolandia wellness, szabadtéri és fedett fürdőkomplexum több mint 400 fős befogadóképességgel. A fürdő geotermikus vize GTL 2 minősítésű termálvíz 38,1°C hőmérséklettel, mely 1501m mélységből tör a felszínre. Összetételét tekintve ideális balneoterápiás célokra, külső és belső terápiás célokra, inhalációhoz egyaránt. Termálvize rendkívül jótékony hatással bír izomrendszeri, keringési és bélrendszeri-, légúti megbetegedések kezeléséhez. A termálfürdő területén 4 medence található: ülőmedence,

gyermekmedence, úszómedence és relax medence. Környéke számos kikapcsolódási lehetőséggel várja a vendégeket. A további kínálatban 5 büfé található, valamint lobby bár, beach bár és fagyfaltozó.

Wellness részleg

A fürdő modern wellness központtal is ellátott, különféle szaunákkal, kezelésekkal,

masszázsokkal. Beauty center is szerepel a Vital világ kínálatában, kozmetikai, szépségápolási kezelésekkal. A kikapcsolódásról szauna világ, masszázssok, tepidárium, merülőmedence, pezsgőfürdő, napozóágyak gondoskodnak.

Kalonda (Kalonda) - SK

A község a Losonci-medence déli részén, a Karancsvidék vulkanikus hegységének nyugati lábánál fekszik, a Losonc-Nagykürtös vasútvonal mellett (megállóhely, személyforgalom 2003 óta nincs), Losonctól 9 km-re délre, Szécsénytől 28 km-re északra. Áthalad rajta a Losoncot a magyar határral összekötő 594-es út, mely a határon túl (2205-ös út) Ipolytarnócon (3 km) és Litkén (7 km) át Szécsény felé teremt összeköttetést. Nyugatról Vilke, északnyugatról Panyidaróc, keletről Rapp és Mucsény, délről pedig Ipolytarnóc községekkel határos. Déli határa egyben államhatárt alkot Szlovákia és Magyarország között.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatolása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Losonci járás). Területe (8,82 km²) az elmúlt száz év során csak kismértékben változott (1920-hoz képest 2 hektárral gyarapodott).

NÉPESSÉG

1910-ben 330, 1921-ben 358, 1938-ban pedig 269, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa volt (a szlovákok aránya 1921-ben 15,9 % volt). 1921-1938 között az új országhatár megvonásával periférikus helyzetbe került község lakosságának egynegyedét elveszítette. 1945 után magyar lakosságának egy részét kitelepítették. Magyar többségét napjainkig megőrizte (2011-ben 53,7 %), 1991-2011 között ugyanakkor kismértékű népességcsökkenés (238 főről 216 főre) mellett az asszimiláció révén a szlovákok aránya 22,3 %-ról 36,1 %-ra nőtt. A lakosság túlnyomó többsége (78,2 %) római katolikus vallású.

TÖRTÉNELEM

Az első írásos emlék 1238-ból származik. Ezek a feljegyzések említik több régi városrész neveit, mint például: Alkalonda, Felkalonda, Középkalonda, Egyházaskalonda, ill. Bikk és Bujár puszta. Az első római katolikus templomába Kalonda Györgyöt (Kalonda település létrehozóját) temették el. Az ő halála után semmiféle iratot a családról nem ismerünk.

MAI JELENTŐSÉGE

Szent Imrének szentelt római katolikus temploma 1854-ben épült klasszicista stílusban (a második világháború pusztításai után 1949-ben építették újjá), a templomban található Kalonday György vörösmárványból készült sírköve (1554). 1986 óta a községnek falumúzeuma is van.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Béke utca (Mierová) 67

Telefon: 0474398108

E-mail: obeckalonda@mail.t-com.sk

Honlap: kalonda.eu

Polgármester:

Erdélyiová Alžbeta (SMK-MKP)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 216

magyarok 116 54%

szlovákok 78 36%

romák 2 1%

ismeretlen 19 9%

Nevezetességei

Kalondai Palóc Múzeum és Községi Ház.

Malom park, az egykori kalondai vízimalom történetének és a vízi élővilág bemutatása.

Kalonday György vörösmárvány sírköve 1554-ből.

Tórincs (Trenč) - SK

A község a Losonci-medence legnyugatibb részén, a Jelsőci-dombság déli oldalán, az Ipoly jobb partján fekszik, Litkével átellenben, Losonctól 14 km-re délnyugatra, Nógrádszentpétertől 16 km-re keletre, Bussától 11 km-re északkeletre. Áthalad rajta a Losoncot Nógrádszentpéterrel összekötő 585-ös út. 2011 óta Rárospusztánál az újjáépített Ipoly-híd Magyarország felé teremt összeköttetést. Határa dombos, mintegy felerészben erdővel borított, 157-333 méteres tengerszint feletti magasságban (Kopanica-hegy) fekvő

terület. Nyugatról Rárósmulyad, északnyugatról Kislibercse, északkeletről Vilke, délről Nógrádszakál és Litke, délkeletről pedig Ipolytarnóc községekkel határos. Déli és délkeleti határát (mely egyben államhatárt alkot Szlovákia és Magyarország között) az Ipoly-folyó alkotja.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Losonci járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott, Csehszlovákiához csatolása után pedig végig a (változó területű) Losonci járáshoz. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Losonci járás), ebben az időszakban északnyugati határa államhatárt alkotott Szlovákia és Magyarország között.

NÉPESSÉG

Tőrincs a szlovák-magyar nyelvhatáron fekszik. 1910-ben 592, 1921-ben 590, 1938-ban 678, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa (1921-ben 93,2 %, 1930-ban 62 %) volt. 1938-1991 között népességének több mint felét elveszítette (59,7 %-os csökkenés), majd 1991-2011 között ez a folyamat megfordult és népessége háromnegyedével nőtt (273 főről 480-ra ugrott).

TÖRTÉNELEM

A településről az első írásos emlék 1327-ből származik, amikor is Teurinch néven említik. Későbbi megnevezései Turinch, Alсотurynch, Felsuturynch (1368), Terreawchyn (1379), Trncow (1808), Terinč (1920), magyarul Tőrincs. A mai megnevezése 1927-től használatos. Tőrincs a Záh nemzetség ősi birtoka volt, azonban Záh Felicián visegrádi merénylete után, a nemzetség összes birtokait elkobozták, Károly Róbert király 1332-ben e helységet az Ákos nemzetségbeli Cselen fia Sándor fia Jánosnak, a Méhi és a Karancssághi Sággy család ősének adományozta. 1554-1593 a település török uralom alatt állt. A 18. század elején a Koháryak, 1755-ben Forgách Ignác és János, 1770-ben Forgách János, 1826-ban Forgách Alajos voltak az urai, az 1900-as évek elején pedig Forgách Ilona, Wenckheim Ferencné örökösének, valamint özvegy Forgách Józsefné, szül. Révay Saroltának volt itt nagyobb birtoka. A 19. században három alkalommal is kolerajárvány dühögött itt: 1831-ben, 1855-ben és 1873-ban. A trianoni békeszerződésig Nógrád vármegye Losonci járásához tartozott. 1925-ben

szlovák kolonisták érkeztek Sárípusztára, ahol 212 hektár területet kaptak a földreform keretében, 1930-ra 35 személy élt a kolónián. Az 1960-as évektől mint a tervezett Ipoly-völgyzárógát miatt elszorvasztásra ítélt településen, építkezési tilalmat rendeltek el, lakosságának nagy része elköltözött. A magyar nyelvű oktatás 1974-ben szűnt meg. A rendszerváltás után a lakosság nagyrészt kicserélődött, szlovákul beszélő romák telepedtek le a faluban tömegesen.

MAI JELENTŐSÉGE

A községben szlovák alapiskola és óvoda működik. Szent Erzsébetnek szentelt római katolikus temploma 1922-ben épült neogótikus stílusban.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Tórincs (Trenč) 11

Telefon: 0474399765

E-mail: trenc@lucenec.net

Honlap: trenc.sk

Polgármester:

Barcík Andrej (SMER-SD)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 480

magyarok 63 13%

szlovákok 191 40%

romák 92 19%

ismeretlen 134 28%

Nevezetességei

Madách híd: az első újjáépített híd 1990 óta az Ipoly folyón.

Ipolytarnóc - HU

Fekvése

Ipolytarnóc Nógrád megye legészakibb települése, az Ipoly bal partján terül el, határában kezdődik a folyó völgyének magyarországi szakasza, amely itt keresztezi a szlovák-magyar szárazföldi országhatárt. Budapesttől 140 km-re, a megyeszékhelytől, Salgótarjától 26 km-re található. Közúton északkeleti irányból Losonc város felől, déli irányból Litke településen át Salgótarján és Szécsény a (2205-ös és 2206-os közutak ezek) felől közelíthető meg. A megyeszékhellyel naponta rendszeres autóbuszjárat köti össze.

Története

A községet első ízben - Tarnócz néven - az 1332-37. évi pápai tizedjegyzék említi, ami azt bizonyítja, hogy volt plébániája. A 14-15. században Tasnoch, Tamulch, Tarnouk és Tharnócz névalakban szerepel a régi iratokban, dokumentumokban. 1492-ig a Dicsőszentmártoni, a Kizdi és a Tarnóczy családok birtokolták. 1499-ben a Tarnóczy család tagjai osztoztak rajta. 1558-ban Berényi András, Zerdahelyi István, Pelinyi Bálint és Muraközy Mátyás nyerték adományul Ferdinánd királytól. Ekkor 11 összeírt házzal Pilinyi Ferenc szolgabíró járásához tartozott, de 4-5 év múlva már a szécsényi szandzsák területéhez sorolták, török hódoltsági faluként adózott Tarnofcse néven. A 17. század elején 20-24 magyar család élt a faluban.

Ebben az időszakban épültek a legrégebbi kúriák, amelyek közül a legnevezetesebbek a Baán-, a Jankovich-, a Woxith-Horváth házak voltak. A Jankovich- kúriában 1970-ig működött a falu régi iskolája. A török kiűzése, Rákóczi kurucvilága után a 18. század 20-30-as éveiben Tarnócz már újratelepül, virágzó falu, ahol 24 magyar háztartást írtak össze. Hírneves is, mert a vármegyei közigazgatás ebben az időben különböző helyeken megtartott vármegyei közgyűlései közül egyet 1727-ben Tarnóczon tartott meg.

A 19. század végén mintegy 1200 kh szántó, 480 hold rét, 515 hold legelő állt a tarnóci gazdálkodók rendelkezésére. Az Ipoly folyón vízimalom működött, amelynek vízrekesztő gátjai, zúgói, áradást okozó vízterelése miatt sokszor szerepelt a vármegyéhez küldött lakossági panaszok között. 1874-ben tragikus tűzeset pusztított a községben, a falu leégett, 813-an éltek itt ebben az időben.

Az első magyarországi népszámlálás 1870-ben 118 házat és 813 fős népességet regisztrál, amelyből 408 férfi, 405 pedig női lakos. Római katolikusnak 748-an vallják magukat, 7-en reformátusok, 29-29 személy evangélikus és zsidó vallású. Olvasni és írni 151-en, olvasni 353-an tudnak, a többi 309 lakos pedig nincs birtokában egyik tudásnak sem.

1896 jelentős évszám Tarnóc életében, mert az 1892-ben Aszódtól Gyarmatig meghosszabbított vasútvonal az Ipoly völgyének mentén már Szécsényen, Tarnócon át Losoncig vitte az utasokat, teherárukat.

A trianoni békeszerződésig Nógrád vármegye losonci járásához tartozott, és egyben a járás egyetlen Magyarországon maradt települése is.

A falu az 1873-as községtörvénytől 1950-ig kisközség. 1951. február 1-től 1973. április 30-ig önálló községi tanácsa volt. 1973. május 1-től Litke társközsége a rendszerváltozásig. 1990-től közigazgatásilag önálló település, amelynek mindennapi életét választott polgármester és képviselő-testület irányítja.

Népcsoportok

Ipolytarnóc egyik legjelentősebb turisztikai célpontja, az Európa Diplomás őslénytani bemutatóhely főbejárata

2001-ben a település lakosságának 91%-a magyar, 9%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Polgármester Bolyós Gáborné

Nevezetességei

Római katolikus templom

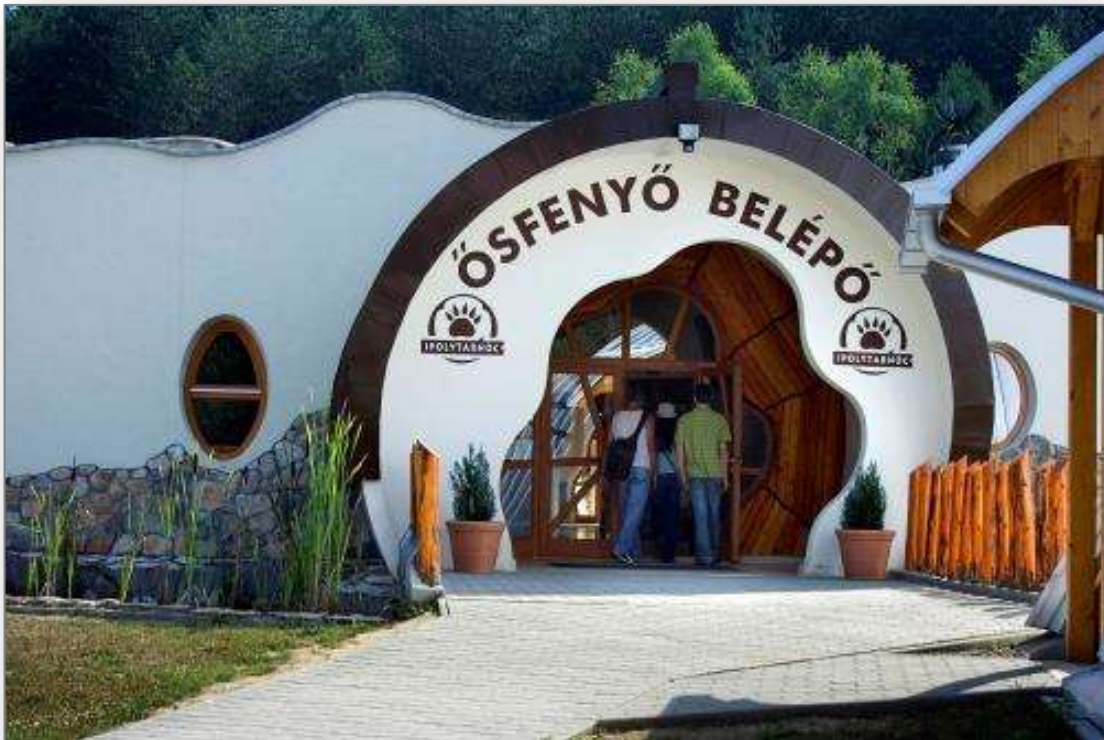
Szent-Anna temetőkápolna

Bory-kúria

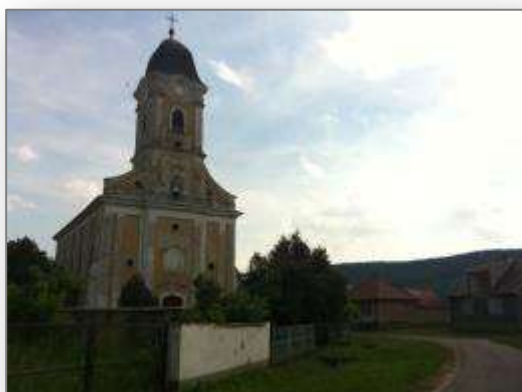
Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület – Európa Diplomás őslénytani bemutatóhely, világhírű őslénytani lelőhely, egy 20 millió évvel ezelőtti vulkáni katasztrófa során betemetett „ősvilági Pompeii”, nem csoda, hogy Európa Diplomás. A terület tudományos vizsgálatai 1836-ban kezdődtek el, 1944 óta védett. A magyar állam tulajdonában és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság kezelésében levő 510 hektáros előfordulás földtani örökségét különleges interpretációban mutatja be látogatóinak, a geoturizmus kedvelt kirándulóhelye. Honlapján többnyelvű turisztikai információ és letölthető szakanyag található. A terület legfontosabb ősmaradványai: cápafogakkal hintett tengerparti fövény, szubtrópusi erdő hatalmas, megkövesedett fája, egzotikus növénylenyomatok, ősvilági élőlények lábnyomai, a vulkáni tufa áradatában összesült maradványok.

Több, tematikus tanösvény került kialakításra. Ezek közé tartozik a Kőzetparki Ösvény, a Biológiai tanösvény, a Kőszikla ösvény és Geológiai ösvény.

Kőzetparki Ösvény 700 m-es hosszúságban mutatja be a földtörténeti múlt emlékeit, a tájékozódást 2 millió évenkénti tanúkövek felirataival és az idősorba illeszkedő kőzetminták segítik. A Biológiai tanösvény a terület élővilágát ismerteti, kettő, illetve négy km hosszúságú erdei ösvényeken. A 4 km hosszú Kőszikla ösvényen vízmosások, tanyaromok, kőzetkibúvások és felhagyott kőbányák láthatóak. A Geológiai ösvény legfontosabb ősmaradványai a cápa fogak, kövesedett fák, levéllenyomatok és az ősszállati lábnyomok. A lábnyomos homokkővet két csarnok és egy védőpince rész mutatja be.

Litke - HU

Fekvése

Salgótarjától északnyugatra, Nógrádszakál és Ipolytarnóc között fekvő település.

Megközelíthetősége

Vonattal a MÁV 78-as számú Aszód–Balassagyarmat–Ipolytarnóc-vasútvonalán közelíthető meg (Litke megállóhely). Közúton Salgótarján és Szécsény felől a mellékúton közelíthető meg.

Története

Litke nevét 1332-ben említette először oklevél Luq(ue), majd 1335-ben Lythke néven.

Litke a Záh nemzetség tagjainak birtoka volt. Károly Róbert király azonban Záh Felicián merénylete miatt a birtokot a Záhoktól elkobozta és 1335-ben Ákos nemzetségbeli Celen fia Sándor fiainak, a Méhi család ősének adományozta és határait is leírta.

1332-ben a pápai tizedjegyzék szerint egyházának papja 1 M jövedelem után 6 garas pápai tizedet fizetett.

1374-ben és 1383-ban a Méhi család itteni birtokait az Osgyáni Bakosok nyerték, de 1398-ban a Méhi családot ismét itt találjuk.

A 15. században az Ákos nemzetségbeli Sággy család a birtokosa, melytől 1463-ban a Lajosrévi család vesz itt birtokrészeket zálogba.

1548-ban Balassa Zsigmond birtoka volt.

1562-1563-ban a törököknek behódolt és 18 adóköteles házzal a szécsényi szandzsákhöz tartozott.

1562-1563-ban Ahmed török főtisztviselőnek hűbérbirtoka volt. 1587-ben Ali bin Bajezid és Pervane fia Ali, aki a Kékkőre tört csábrági magyar őrség ellen vitézül harcolt, nyerték hűbérül. Midőn a szécsényi basa 1595 május 12-én az ipolymenti községeket, fel, egészen Losoncig elpusztította, a török martalócok Litkét is felégették; az idősebb embereket felkoncolták, a fiatalabbakat pedig rabláncra fűzve elhajtották. A lakosságnak csak csekély része menekült meg; ezek lassanként visszatértek, úgy hogy 1598-ban már ismét lakott hely volt, akkor Szentmariay György birtoka volt.

A 17. században, 1664-ig a Balassa családé volt, ezután a királyi kincstár birtokába került.

1715-ben és 1720-ban végzett összeírásakor 11 magyar háztartást írtak össze benne.

A 18. század elején a gróf Koháryak lettek földesurai és ettől kezdve e család kezén maradt a 20. század elejéig, mikor a Koháryak révén herceg Coburg Fülöp volt a legnagyobb birtokosa; az övé volt az egykori Koháry-kúria is, amely a 18. század elején épült.

Az itteni plébánia már az 1332-1337 évi pápai tizedjegyzékben is fel volt tüntetve. 1595-ben elpusztult, de 1628-ban már ismét fennállt. Litke temploma az ősi alapfalakon 1766-ban épült és 1897-ben állították ismét helyre.

A község határában sok csiga- és faköveget találhatók. Az itteni "Krétás"-dűlőben krétaszerű kőzet található, mely a levegőn porrá omlik szét.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott.

1910-ben 911 lakosából 904 magyar volt, melyből 892 római katolikus, 12 evangélikus volt.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 84%-a magyar, 16%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Római katolikus templom - 1766-ban épült az ősi templom alapjaira.

Kanyó Alfonzné, Kanyó Alfonzné ma már ismert alkotója a hazai kézműves társadalomnak. Rendszeres résztvevője országos kiállításoknak, de munkáit több külföldi vásáron is bemutatthatta a közönségnek. Sikeres pályázatával három alkalommal érdemelte ki a Kézműves Magyar Remek elismerést. A mívés munkák valóban gyönyörűek és ünnepi hangulatot varázsolnak a lelkekbe.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3186 Litke,

Kossuth út 31.

Megye: Nógrád

Telefon: +36 32 453-200

Fax: +36 32 453-200

E-mail: phlitke@xmail.profinter.hu

Polgármester

Vámos Zoltán

Nógrádszakál - HU

Fekvése

Magyarország északi részén, a magyar-szlovák határfolyó, az Ipoly mellett található.

Vonattal a MÁV 78-as számú Aszód–Balassagyarmat–Ipolytarnóc-vasútvonalán közelíthető meg. A két vasútállomás: Nógrádszakál és Rárópuszta. Közúton elérhető Szécsény és Ipolytarnóc felől a 2205-ös közúton, mely az Ipoly völgyében halad. A 2 km-re fekvő Rárósmúlyad felé 2011. december 7-a óta lehet a Madách hídon is közlekedni.

Története

Nógrádszakál (Azelőtt Szakál.) és környéke ősidők óta lakott hely lehetett, erről tanúskodtak a Darna völgyében az úgynevezett Aranygomb dülön fellelt őskori őrhalom vagy sírdomb is, majd 1896-ban a vasútépítés alkalmával a község határában talált régi épületek alapfalaira, valamint az itt talált urnák is. A hagyományok szerint egykor a falu sem a mai helyén, hanem az Ipoly Teglen nevű szögében feküdt, ahonnan azonban az Ipoly áradásai következtében mostani védettebb helyére költözött.

Már a XIII. században ismeretlen szerzetesrend által működtetett kolostor állt itt. Említése egy 1245-ös birtoklevélen tűnik fel, melyben egy Ambrus nevű apát az esztergomi érsek engedélyével eladott 4 ekényi földet a Hont megyei Olvárban (ma Tesmag része).[3]

18 évvel később, 1263. május 3-án V. István ifjabb király itt kötötte meg második békéjét apjával, IV. Bélával.

Nógrádszakál a 15. században a Guthi Országgh család birtoka volt, de a település fele részét 1482-ig a Dályaiak bírták zálogban.

Később több birtokosa is volt: 1548-ban a Lossonczy család, 1598-ban Forgách család, Forgách Zsigmond volt a földesura. Az 1715-ben végzett összeíráskor 20, 1720-ban pedig 16 magyar háztartását vették fel az összeírók. 1754-1755-ben Urbán András, az 1770. évi úrbéri rendezéskor gróf Forgách Miklós és János, Kováts Ferenc és Szent-Ivány Gábor voltak a földesurai. 1826-tól gróf Forgách József, Szent-Ivány Bogomér és Kováts Antal, majd több család is; köztük a Szent-Ivány, a Kováts, a Szerémy, Pulszky, Keberich, Kiss és Szigyártó családok is birtokosai voltak. 1831-ben nagy kolerajárvány tizedelte meg a lakosságot, mely később 1866-ban és 1873-ban ismét fellépett, bár kisebb mértékben. A határban levő Kastélyhegyen a hagyomány szerint egykor kolostor is állt; alapzatának maradványai még az 1900-as évek elején is láthatóak voltak. A községhez tartoznak Csaba-, Feljáró-, Ferenczkapu-, Ferenczkert-, .Kincses- és Nyerges-puszták. A trianoni békeszerződés előtt Nógrádszakál Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. 1910-ben 1063 lakosából 959 magyar, 14 szlovák, és 90 cigány volt. Ebből 969 római katolikus, 70 evangélikus, 12 izraelita volt.

Népesség

2010-ben 592 lakosa volt. 2001-ben a település lakosságának 82%-a magyar, 18%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Polgármester

Radvánszky Judit

Nevezetességei

Paris patak szurdokvölgye (Nógrádszakáli Palóc Grand Canyon) természetvédelmi területet Nógrádszakál községtől északra találjuk ott, ahol az Ipoly, a közút és a vasút a legközelebb szorulnak egymáshoz. A nógrádi (Grand Canyon) az év nagy részében teljesen száraz. Csapadékos időben és hóolvadáskor viszont szép vízesések képződnek a 15-20 m mély, szinte függőleges falú szurdok-völgyben. Nemrégiben a Páris-patak völgyében lelték fel Magyarország első fatörzsbarlangjait, melyek világviszonylatban is kuriózumnak számítanak. A vulkáni kitörések megszűnte után lerakódott vulkáni üledékes anyagba (konglomerátumba) növényi részek és fatörzsek ágyazódtak be. Az addig tavi környezetben lévő vulkáni üledékes réteg és a külső erők hatására a forró anyagban el nem égett fatörzsek korhadásnak indultak, a helyükön idővel üregek maradtak, amelyek a völgy fejlődésével és mélyülésével kerültek a felszínre. Az üregek lényegében a vulkáni üledékes kőzetbe beágyazódott fatörzsek lenyomatai, innen ered a lenyomatbarlang elnevezés is.

Ludányhalászi - HU

Fekvése

Ludányhalászi Budapesttől mintegy 90 km-re, Nógrád megye északi szegletében, az Ipoly folyó teraszán helyezkedik el. Az Ipoly völgye ma is az érintetlen természet jegyeit viseli magán. A falu a folyó széles völgyének szélére, árvízmentes magaslatra épült. Ezzel együtt a tavaszi áradások jótékony hatása érezhető kiváló minőségű rétvének üdeségében, valamint a falut körülvevő tórendszer vízutánpótlásában.

Megközelíthető Budapest útirányából a 2-es 22-es közlekedési útvonalon keresztül, vagy Hatvan felől a 21-es majd a 22-es főúton át Szécsényig és onnan letérve Ludányhalászi felé. A település vasúti megállóhellyel rendelkezik, itt vezet a 78-as számú Aszód–Balassagyarmat–Ipolytarnóc vasútvonal.

Története

Több kis település fuzionálásával jött létre Ludányhalászi. A történelem IV. Béla óta őriz emléket a később összevont településekről.

Halászi a Balassák őseinek birtoka volt 1250 körül. 1500-ban török terület, 1700-ban pedig Ráday-birtok volt. 1800-ban a Gyürky és a Pejacsevich grófok az urai. A halászi lakosok 1802-ben egy barokk jellegű kőkeresztet állítanak a falu központjában. 1820-ban feljegyzik: „a falut körülvevő tó halban, de főleg csukában bővelkedik”

Nógrád-Ludány

Itt is a Balassák ősei az urak 1250 körül. 1301-ben már a meglévő Szentlélek templomról és plébánia házról írnak. Ez a templom 1688-ban már romos és 1760-1761-ben építik újjá. A települést 1820-ban Alsóludány és Felsőludányként emlegeti a történelem. Alsóludány Ráday, Felsőludány Balassa birtok. A Vármegyék Monográfiája így jegyzi: „Ludány 1934-ben Magyar kis község, körjegyzői székhellyel, postája, távirója, vasút állomása, Valent Lajosnak pedig gőzmalma van.” Az 1900-as évek elején kezdett kiépülni a falu Horka elnevezésű településrésze.

Horka

Az Ipoly áradásaitól nem veszélyeztetett magaslaton létesült. Kezdetben gazdasági épületek, vagy gazdaságot működtető zsellérek nyári, majd állandó lakhelye. Később a község fejlődésének vonzó színterévé vált. Szívesen építettek itt a fiatalok korszerű családi házakat. Ma Horka a legfiatalabb falurész, teljes közműellátással.

1948-ban az említett települések Ludányhalászi néven egyesültek.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 97%-a magyar, 3%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

A község vizekben gazdag település. A falu alatt mintegy 800 méterre folyik az Ipoly, mely a községnek és az országnak is határfolyója. Az Ipoly mellett hatalmas öntésterület van, melynek szerepe meghatározó az itt élő állatvilág élőhelye szempontjából.

Megélénkül itt az élet a madár-vonulások során. Honos itt a fekete gólya, a vetési lúd is előfordul. Élőhelye ez a terület a vadrécének, szárcsának, nádirigónak, valamint számtalan vízi és parti madárnak. Olykor még jégmadarak is előfordulnak a vizek mentén. A ragadozó madarak közül meg kell említeni a karvalyokat, ölyveket, réti héját. A sok vizes élőhelynek köszönhetően a fehér gólyák kedvenc fészkelőhelye községünk. Egy-egy szezonban 10-15 gólyafészkeknek is vannak lakói. Költeni rendszeresen visszajárnak és van olyan év, hogy kétszer is költenek.

Az Öreg-tóban és partján ritka növényeket is megismerhetünk, és egy vidracsalád is él itt a halak bánatára.

Horgászat

Az északi horgászvizek jelentős horgászegyesülete működik a 30 hektáros Pontyos-tó, valamint a 2,6 hektáros Kis-tó vizein. Ezek a tavak a környék horgászainak igen kedvelt horgászvizei. A víz tiszta, a hal jóízű, a fogás gyakori, a vendégeket pedig szívesen látja az egyesület. A tó partján horgászbolt és büfé szolgálja a horgászokat és vendégeiket.

Csónakázás

A romantikát és a természetet kedvelők igénybe vehetik a csónakkölcsönző szolgáltatását az Öreg-tó vizén, ahol gyönyörködhetnek a háborítatlan természet szépségeiben. A szabadidő park területén kialakított szabadtéri tűzrakó helyek, padok, asztalok és a játszótér biztosítják a pihenést, kikapcsolódást.

Nagytemplom

1301 előtt épült, mert ekkor már, mint meglévőt említi a történelem. A Pápai Tizedjegyzék 1332-1337-ben plébánia és a templom működését említi. 1889-ben a templompusztító tűzvészben leégett és ezt követően teljesen átalakítják. Védőszentje Szent András apostol lesz.

Külseje - vaskos homlokzati középtorony. A második emeleten félköríves ablakok, csúcsív, óra, párkány, új gúlasisak. A kórus felé a régi hajórészen két-két ablak. A kórusrésznél az oldalfalakon egy-egy ajtó.

Belseje - eredetileg a torony alja volt a szentély. Ma ez a sekrestye. Keresztboltozatos és három boltíves. A szentély felőli régi két barokk boltívet áttörték és két mellékhajót építettek hozzá. Ívnyílásos falazott orgonakarzatot építettek és mögötte félemelet magasságban helyezték el az orgonát. A főoltár tabernákulumuma egyszerű barokk. Mellette egy-egy térdelő angyal szobor. Az oltár Mária szobra új. Az átépítés során még a régi, főhajóban egy-egy mellékoltárt is építettek.

A Ráday kastély

Építését Ráday Pál 1700-ban kezdte. Ráday középirtokos nemes volt, művelt személy. Több nyelven beszélt kifogástalanul. 23 évesen lett Nógrád vármegye jegyzője. 1703-ban Rákóczi hűségére áll, belső titkára lesz. 1707-től az erdélyi kancellária igazgatója. Az épület

egyemeletes klasszicista lakóház, főhomlokzaton középrizalittal. Az épület a történelem során különböző intézmények foglalták el. Volt kolostor, Szövosz iskola, szeretetház, napjainkban pedig szociális otthon. 50 hektáros kertje védett terület a Bükki Nemzeti Park felügyelete alatt. A kastély és kertje engedéllyel látogatható.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3188 Ludányhalászi,

Rákóczi út 69.

Telefon: 06-32/556-021

E-mail: pm.ludany@profinter.hu

Polgármester

Kovács Imre

Szécsényfalu - HU

Fekvése

Az Északi-középhegységben, az Észak-Cserhát területén fekszik, a fővárostól kb. 100 km-re, Szécsénytől kb. 7 km-re, észak-északkeletre, a megyeszékhelytől, Salgótarjántól kb. 20 km-re, nyugat-északnyugatra, a Kőhegy lábánál. A falut átszeli a Szécsényfalfalui-patak, és a határában folyik a Pilinyi-patak.

Megközelíthetősége

Közúton a Rétságot Salgótarjással összekötő 22-es főútról leágazó, kb. 2 km-es mellékúton érhető el. Zsákfalú, így átmenő forgalom nincs a településen. A közúti tömegközlekedést a Nógrád Volán Zrt. autóbuszai végzik. Vasútvonal nem érinti a települést.

Története

1548-ban Nyakazó György birtoka volt a falu. 1552 körül került török fennhatóság alá, ekkor a szécsényi szandzsákba tartozott. A 18. században a Géczy család volt a település földesura. A 19. században a Prónay és a Zmeskál családok osztoztak a falun.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 96%-a magyar, 4%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Római katolikus (Szent János-) templom: 1745-ben épült, barokk stílusban. Tornya 1818-ban épült.

Lourdes-i barlang és stáció: 1964-ben készült.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: 3135 Szécsényfelfalu, Kossuth út 30.

E-mail: felfalu@globonet.hu

Hivatalos honlap: www.szecsenyfelfalu.hu

A településen Cigány Kisebbségi

Önkormányzat is működik.

Polgármester

Keresztes Imre

Piliny - HU

Fekvése

Szécsénytől északkeletre fekvő település.

Története

Piliny nevét 1309-ben említi először oklevél Pelin alakban írva.

A település első ismert birtokosai a Pilinyi család tagjai voltak. 1309-ben Károly Róbert király Pilinyi Péter utód nélküli halála után a falut a Rátót nemzetséghez tartozó Kokos mesternek adta. 1319-ben a király a falut Kácsik nemzetségbeli Szécsényi Farkas fia Tamás aradi ispánnak adományozta és 1324-ben ugyanőt mint erdélyi vajdát erősítette meg itteni birtokában. Az oszmán megszállás előtt a Pilinyi család birtoka, majd az 1600 körül betelepült felsővattai Wattay család települése. A Wattayak telepítették újra a falut. Különösen az

evangélikus vallású Wattay I. Pál Pest-Pilis-Solt vármegye helyettes alispánja és fia Wattay János kuruc alispán fejlesztette a falut, majd a katolikus Wattay János építtette a római katolikus templomot.

Piliny 1872-től 1978-ig Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott, utána 1984-ig a Balassagyarmati járás része volt. 1984–1986 között Szécsény városi jogú nagyközség környékének, 1986–1989 között Szécsény város környékének községe.[3] Jelenleg a Szécsényi járás része.

1910-ben 816 lakosából 809 magyar, ebből 708 római katolikus, 92 evangélikus volt.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 93%-a magyar, 7%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

A pilinyi kultúra

A pilinyi kultúra a késő bronzkor egyik régészeti kultúrája. A régészeti kultúrákat azonosításuk megkönnyítésére általában a legjelentősebb vagy elsőként feltárt lelőhely alapján nevezik el. A Pilinyi kultúra is így kapta elnevezését a Piliny község határában álló Várhegyen megtelepedett népeiségről.

A Krisztus előtt 1500 és 1200 között itt élt közösség a mai és a történelmi Nógrád, Gömör és Hont megyék területét vette birtokba. Településeik nyomai folyók-patakok partjain találhatóak. Földrajzilag fontos helyeken létesített telepeiket árokkal és sánccal erősítették meg. Ilyen tájból kiemelkedő magaslatokon épült földváraik hasonlóak a Piliny fölött magasodó Várhegyhez, mely ugyancsak jelentős lakhely volt a bronzkor folyamán. A várhegyen a régészeti feltárást Kubinyi Ferenc kezdte el, majd Nyáry Jenő folytatta és ifj. Nyáry Albert fejezte be. A hozzá tartozó urnatemetőt a Borsóson Nyáry Jenő, Érdy János és Rómer Flóris tárták fel.

A földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozó közösségek kézműipari remekműveket hoztak létre. Bronzból készített tárgyaik a mai ember csodálatát is elnyerik: bronzból nemcsak szerszámokat (sarló, balta, véső) és fegyvereket (pl. harci csákány, kard, tőr) de

ruhadíszeket, ékszereket is készítettek. A fémművesség legszebb példányai a szépen kidolgozott bronzedények, melyeket olykor szimbolikus jelentésű díszítéssel láttak el (vízimadarak, kerék).

A települések közelében nagy kiterjedésű temetőiket is megtalálhatjuk. Halottaikat szigorú rítus szerint elhamvasztották, majd a hamvakat díszes agyagból készített urnákba helyezték. Az urnákat szájjal lefelé fordított tállal zárták le, majd az edényeket a sírba állították. A túlvilágra vezető útra a halott mellé ételt és italt is tettek, ezekről árulkodnak a sírokban megtalált állatcsont leletek is.

Nógrád megye őskori településtörténetében különleges és fontos szerepet tölt be a Pilinyi-kultúra. A korszak régészeti kutatása és tudományos közzé tétele közelebb visz bennünket a környék, és benne saját múltunk megismeréséhez.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3134Piliny, Losonci út 25.

Telefonszám: +36 32 459 200

Polgármester

Lehoczki Szabolcs

Szalmatercs – HU

Története

Szalmatercs nevét az 1332–1337 évi pápai tizedjegyzék említette először, tehát ekkor már egyházas hely volt.

1548-ban Szalmatercsy Mihály és Bebek Ferenc birtoka volt. A 16. század közepén török terület volt, 1562–1563-ban öt adóköteles házat írták össze. 1598-ban Tercsy György volt a földesura. 1616-ban, mint pusztta volt említve, Uhorszához (Ipolymagyari) tartozott és Kosztolányi Jánosné Maithényi Anna birtoka volt, 1670-ben pedig már gróf Koháry István birtokában találjuk. 1715-ben hat magyar háztartást írtak itt össze, de az 1720-as összeírásban nemes községként szerepelt, a 18. század vége felé egy része ismét jobbágyközség volt, a másik, a Sági völgy másik oldalán fekvő része pedig 1864-ig külön község volt Pusztatercs néven. 1770-ben a Pongrácz család, Komjáthy Ábrahám, Szilassy Ádám, 1826-ban Plachy László és Ruttkay László birtoka volt. A községbeli két úrilak közül az

egyiket Ruttkay Károly a 18. század második felében építtette, a másikat pedig a 19. század harmincas éveiben Ruttkay János. A középkorban a helységnek plebániája is volt, amely a török időkben szűnt meg. A határ egyik részét Klára-bércnek nevezik. Itt egykor erdőség volt, ahol a török megszállás idejében az ott vadászó Tercsy Klárát, Tercsy Gáspár leányát a szécsényi törökök elrabolták. A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. 1910-ben 450 magyar lakosa volt. Ebből 425 római katolikus, 17 evangélikus, 8 izraelita volt. 2001-ben a település lakosságának 95%-a magyar, 5%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Ruttkai kúria

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3163 Szalmatercs, Kossuth út 48.

Telefon: +3632 418-423

Fax: +3632 418-424

E-mail: szalmatercs@toldinet.hu

Honlap: <http://www.szalmatercs.hu>

Polgármester

Takács Tamás

Endrefalva - HU

Története

Endrefalva eredetileg a Záh nemzetség ősi birtokai közé tartozott, mely Záh Felicián merénylete következtében a koronára szállt, majd I. Károly király 1332-ben az Ákos nemzetségbeli Cselen fia Sándor fia Jánosnak adományozta.

A település római katolikus plébániája már 1332-ben is fennállt, templomáról az 1332-1337 évi pápai tizedjegyzékek szintén megemlékeztek.

1548-ban Pelinyi Bálint és Bakoczay Ferenc voltak a település birtokosai.

1562-1563-ban a török hódoltságához tartozott, 31 adóköteles házzal, a szécsényi szandzsákban, 1585-1586-ban pedig Mohamed bin Ali hűbérbirtokai közé tartozott.

1598-ban Szentmariay György birtoka volt. 1709-1711 között nagy pestis járvány következtében majdnem az egész lakosság elpusztult, még 1715-ben is csak három magyar és három tót háztartást találtak itt, 1720-ban pedig már 10 magyar háztartással szerepelt, majd a 20. század elején gróf Wilczek Frigyes volt a helység legnagyobb birtokosa, az övé volt a gróf Chorinsky Igó által a múlt század nyolcvanas éveiben építtetett úrilak is.

Az 1831, 1848 és 1873 években nagy kolerajárvány pusztított a településen.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 91%-a magyar, 9%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességek

Római katolikus temploma - 1705-ben épült a török hódoltság alatt elpusztult templom helyett. 1901-ben állították helyre.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3165 Endrefalva, Besztercebánya u. 53.

Telefon: +3632 200190,

Fax: +3632 200192

E-mail: endrefalva@gergihalo.hu.

Polgármester

Csóriné Botyánszki Ágnes

Bussa (Bušince) - SK

A község a Balassagyarmati-medence keleti részén, a Nógrádszentpéteri-dombság déli részén, az Ipoly jobb partján fekszik, a Sztracini-patak torkolatánál, Szécsénytől 14 km-re északra, Losonc-tól 25 km-re délnyugatra, Nagykürtöstől 15 km-re délkeletre, a Nagykürtös-Losonc vasútvonal mentén (megállóhely, személyforgalom 1992 óta nincs). Fontos forgalmi központ, Losonc, Nógrádszentpéter (10 km) és Zsély (21 km) felé elágazó mellékutakkal, az Ipolyon át gyaloghíd köti össze a közeli (2 km) Nógrádszakállal.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Szécsényi járás), ebben az időszakban délnyugati (Alsózellővel közös) határa államhatárt alkotott Szlovákia és Magyarország között.

NÉPESSÉG

1910-ben 792, 1921-ben 772, 1938-ban pedig 1045, csaknem kizárólag magyar nemzetiségű lakosa volt. 1945 után a belső telepítések során szlovákokat telepítettek a községbe. Mint központi szerepkörököt betöltő községnek, a 20. század második felében (a környék legtöbb falvával ellentétben) népessége növekedett, 1991-2011 között 11,4 %-os népességgyarapodás (lakosság száma 1302 főről 1451-re nőtt) figyelhető meg. Bővebben

TÖRTÉNELEM

Már a római kor óta a falun át egy fontos kereskedelmi útvonal vezetett, amely összekötötte a Duna-mentét a Tisza-mentével. A falu nevének első formája Bussa volt - ezt az 1239-ből megmaradt dokumentum igazolja, melyet IV. Béla királyi hivatala adott ki. Azonban a feltüntetett adat ellentétben van a dokumentumban található szöveggel. A szöveg szerint a dokumentumot IV. Béla uralkodásának tizedik évével lehet körülhatárolni, tehát 1244. október 14-e és 1245. október 13-a körül. A dokumentum keletkezésének ideje a szövegből is kiolvasható, mely szerint IV. Béla a 1241-1242-es tatárjárás után elajándékozta a Nógrádi vármegyében található területet az esztergomi érsekségnek. Ez azt jelenti, hogy a legrégebbi írásos utalás a tatárjárás idejéből származik, de arról, hogy ez milyen hatást fejtett ki a falura, már nincs további utalás. IV. Kun László uralkodásának idején a falu nevének formája "Busaad" volt, amit az 1283-as dokumentum is igazol. 1300-ban Bussa Mikó fiának Detrének a tulajdonába került. Az 1526-os Mohácsi csata után semmi sem akadályozta meg az Oszmán Birodalom bevonulását Magyarországra. 1541-ben a törökök elfoglalták Budát, majd Nógrád is a támadások célpontjává vált. 1543-ban az Oszmán Birodalom hatalma délre nyúlik - így Bussa a birodalom közvetlen szomszédságába került.

1547-ben 5 évre szóló békét kötöttek az Oszmán Birodalommal. A szerződés lejárta után az Oszmán Birodalom bekebelezte a települést. A falunak egykor kisebb erődítménye volt, melyet a török 1552-ben megostromolt és miután teljesen szétlőtte, elfoglalt. A megmaradt védőket Szalmatercsi Mihály kapitány vezetésével hősiességük jutalmául szabadon bocsátotta. A törökök uralkodása fél századig tartott - a felszabadítás 1593-ban történt meg. A törökök a területük elvesztése után fosztogatásokba kezdtek - melynek áldozata volt többek között Bussa is. 1663-ban újra török uralom alá került, majd 1683-ban amikor Bécsnél sikerült legyőzni a törököket, a királyi hadsereg kiűzte őket a kékkői és a szécsényi várból. Ezzel véglegesen vége lett a törökök uralmának. A 18. században már néhány megyei gyűlés, gyülekezet színterévé vált. 1720-ban 20 adózó portája volt. A község birtokosai a Balassa, majd a Zichy családok voltak. 1828-ban 86 házában 836 lakos élt, akik mezőgazdasággal foglalkoztak. 1792-ben épült első iskolaépülete. 1873-ban számos áldozatot követelt a kolerajárvány. A 20. század elején malmát gőzmalommá építették át. IA trianoni békeszerződésig területe Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. 1920-ban Csehszlovákiához került, a két világháború közötti időszakban dohányszárító üzemelt itt. 1938 és 1945 között visszacsatolták Magyarországhoz. 1944 végén a németek felrobbantották Ipoly-hídját, a később helyreállított hidat 1950-ben lebontották. 1948 után kis ideig középiskola is működött itt, termelőszövetkezete 1952-ben létesült. 1951-ben Bussa érintésével megépült a Kishalom-Losonc vasútvonal (később meghosszabbították Nagykürtösig, a személyforgalmat 1992-ben megszüntették). 1959-ben épült az új iskolaépület. Az 1970-es évektől 1990-ig helyi nemzeti bizottságának irányítása alá tartozott Rárósmulyad és Alsózellő is. 2008-ban újjáépítették az Ipoly-hidat a gyalogos és kerékpáros forgalom számára.

MAI JELENTŐSÉGE

Bussa a kisebb térség központi települése, teljes szervezettségű szlovák alapiskolával és óvodával. Mezőgazdasági jellegű község, szőlőtermesztéssel, határában ásványvízforrás fakad. Szent Demeternek szentelt római katolikus temploma 1789-ben épült barokk-klasszicista stílusban. 1975 óta néprajzi bemutatószobája is van, a Bussán született Zsélyi Aladár emlékét emlékszoba őrzi.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Vasút utca (Železničná) 4/320

Telefon: 0474892256

Fax: 0474514107

E-mail: starostabusince@gmail.com

Honlap: obecbusince.sk/

Polgármester:

Végh Zoltán (független)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 1 451

magyarok 429 30%

szlovákok 813 56%

romák 112 8%

csehek 8 1%

ismeretlen 84 6%

Csalár (Čeláre) - SK

A község a Balassagyarmati-medence keleti részén, a Nógrádszentpéteri-dombság déli részén, az Ipoly jobb partján fekszik, Szécsénytől 11 km-re északra, Losonctól 28 km-re délnyugatra. Határa dombos, túlnyomórészt mezőgazdaságilag művelt terület, melynek mintegy egyötödét erdő borítja. Területén áthalad a Zsélyt (18 km) Bussával (4 km) összekötő országút.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Szécsényi járás). Területe 1921/38-hoz képest (12,53 km²) 5 hektárral csökkent (12,48 km²).

NÉPESSÉG

1910-ben 502, 1921-ben 588, 1938-ban pedig 523, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa volt, a szlovákok aránya 1921-ben 9,5 % volt. 1945 után a belső telepítések során szlovákokat telepítettek a községbe. A huszadik század második felében nemzetiségi arculata megváltozott, 1991-re már szlovák többségűvé vált. 1991-2011 között népessége 11,9 %-al csökkent (544 főről 479-re). Ebben az időszakban a szlovák nemzetiségűek aránya 52,4 %-ról 61,8 %-ra nőtt, a magyaroké viszont 46,5 %-ról 31,1 %-ra csökkent az asszimiláció révén. A lakosság 12,9 %-a a roma etnikumhoz tartozik. A lakosság túlnyomó többsége (81 %) római katolikus vallású, az evangélikusok aránya 6,1 % (1921-ben még 19,6 %). A község 2 településrészre oszlik, 2011-ben a lakosság 63,5 %-a (304 fő) Csaláron, 36,5 %-a (175 fő) pedig Ipolykürtpusztán élt. Egyetlen lakott külterületén, a Csalár településrészhez sorolt Rendőpusztán 17 állandó lakos élt.

TÖRTÉNELEM

Területén a régészeti leletek szerint - feltehetőleg - már az újkőkorbán emberi település állt (ezt bizonyítják a kőkori, bronzkori és vaskori leletek). A mai települést 1436-ban "Chalard" néven említik először. Több nemesi család birtoka, majd 1554 és 1594 között a török hódoltságához tartozott. 1787-ben 369 állandó lakosa volt, 1828-ban 41 házában 353 lakos élt, akik mezőgazdasággal foglalkoztak. Később a vezekényi nagybirtokhoz tartozott. A trianoni békeszerződésig területe Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. 1927-ben csehszlovák határőrlaktanya épült a községben. 1938 és 1945 között visszacsatolták Magyarországhoz. 1946-ban Ipolykürtpusztára szlovák telepesek érkeztek. 1948-ban alakult bortermelő szövetkezete, 1952-ben pedig a mezőgazdasági szövetkezet

(JRD). 1971-től a családi közös tanács irányítása alá tartoztak Galábocs és Zobor községek is. Szlovák kisiskoláját 1992-ben megszüntették.

MAI JELENTŐSÉGE

A mezőgazdasági jellegű, régebben szőlőtermesztéséről híres községben már nincs alapiskola. Szent Mihály arkangyalnak szentelt római katolikus temploma a 18. század végén épült. Csalár faluban három 18. századi kastély is található (Endrődy-kúria, Verbóy-kastély, Vezekényi-kúria), Ipolykürtpusztán a 19. századi (klasszicista) Keglevich-kastélyban 1955 óta szociális otthon működik.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Csalár (Čeláre) 120

Telefon: 0474514116

Fax: 0474514118

E-mail: obec.celare@gmail.com

Honlap: celare.ocu.sk

Polgármester:

Ádám Vojtech (MOST - HÍD)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 479

magyarok 149 31%

szlovákok 296 62%

romák 14 3%

csehek 4 1%

ismeretlen 16 3%

Galábocs (Glabušovce) - SK

A község a Balassagyarmati-medence részét alkotó Középső Ipoly-völgy kistáj keleti részén fekszik, a Galábocsi-patak mentén, Szécsénytől 12 km-re északra, Nagykürtöstől 17 km-re délkeletre, az Alsózellőt (4,5 km) Kürtpusztával (5 km) összekötő út mentén. Határa dombos, mintegy ötödrészt erdővel borított terület, a Galábocsi-patakon víztározót hoztak létre. Délnyugatról Zobor, délkeletről Csalár, északról Alsózellő, északnyugatról Óvár községekkel határos.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Szécsényi járás), ebben az időszakban határközséggé vált, északi határa államhatárt alkotott Magyarország és Szlovákia között. Területe (4,51 km²) az elmúlt száz év során nem változott.

NÉPESSÉG

Galábocs a szlovák-magyar nyelvhatáron fekszik, egyike a járás legkisebb falvainak. 1910-ben 190, 1921-ben és 1938-ban egyaránt 204, csaknem kizárólag magyar nemzetiségű lakosa volt. 1938-2001 között népességének csaknem felét elveszítette, 2001-2011 között kis mértékben nőtt lakossága (109 főről 117-re). 1991-2011 között a szlovák nemzetiségűek aránya 39,1 %-ról 49,6 %-ra nőtt, a magyaroké viszont 60,9 %-ról 36,8 %-ra csökkent, így 2001-2011 között a szlovákok relatív többségbe kerültek a korábban mindig magyar többségű községben. Ehhez hozzájárult az is, hogy viszonylag magas (12,8 %) a nemzetiségükről nem nyilatkozók aránya. A lakosság mintegy háromnegyede (74,4 %) római katolikus vallású.

TÖRTÉNELEM

1297-ben Galabuch néven említik először. 1431-ben "Galaboch" alakban szerepel írott forrásokban. Több nemesi család, köztük a Kacsicsok, Prónayak és Benék birtoka volt. A török elpusztította, így 1554-ben pusztaként említik. 1554 és 1594 között a török hódoltságához tartozott, majd ismét elnéptelenedett. 1800-tól a 19. század végéig népiskola is működött a faluban. 1828-ban 29 házában 274 lakos élt, akik mezőgazdasággal, járásához tartozott. 1923-ban a Bleier-birtokon agrársztrájk zajlott. 1938 és 1945 között ismét Magyarországhoz tartozott. 1945 után egy ideig barnaszénbányászat folyt a községben. 1990-ig a családi közös tanács irányítása alá tartozott.

MAI JELENTŐSÉGE

A községben sem iskola, sem templom nem található, a katolikus harangláb a 19. század közepén épült, a Jankovich-kúria (1830) klasszicista stílusú.

Nemzetiségi arányok

összlétszám	117		
magyarok	43	37%	
szlovákok	58	50%	
ukránok	1	1%	
csehek	0	0%	
németek	0	0%	
egyéb	0	0%	
ismeretlen	15	13%	

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Galábocs (Glabušovce) 24

Telefon: 0474871180

E-mail: ocuglabusovce@gonet.sk

Honlap: glabusovce.ocu.sk

Polgármester:

Chudý Štefan (független)

Óvár (Olováry) - SK

A község a Balassagyarmati-medence részét alkotó Középső Ipoly-völgy kistáj keleti részén fekszik, az Óvári-patak mentén, a 327 méteres Óvár-hegy (Kőhegy) déli lábánál, Nagykürtöstől 15 km-re délkeletre, Balassagyarmattól 30 km-re északkeletre. Óvár zsákfalú, egyetlen, az Alsózellő-Petőpuszta mellékútról Kispataknál leágazó 3 km-es közúton közelíthető meg. Zsély és Ipolykér felől csak mezőgazdasági utak vezetnek ide. Határának csaknem felét erdő borítja. Délről Ipolykér, délnyugatról Óvár, nyugatról Szklabonya, északnyugatról Kürtösújfalú és rövid szakaszon Kiskürtös, északról Nagyhalom, északkeletről Alsózellő, keletről Zobor és Galábocs községekkel határos.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Balassagyarmati járás), ebben az időszakban határközséggé vált, északi határa államhatárt alkotott Magyarország és Szlovákia között. 1976-ban területe 36,7 %-al gyarapodott (13,62 km²-ről 18,62 km²-re), amikor a korábban Nagyhalomhoz tartozó Kispatakot és környékét Óvárhoz csatolták.

NÉPESSÉG

Óvár a szlovák-magyar nyelvhatáron fekszik. 1910-ben 540, 1921-ben 515, 1938-ban pedig 510, csaknem kizárólag magyar nemzetiségű lakosa volt. Népeiségének maximumát 1910-ben érte el, 1938-1991 között népeiségének egynegyedét elveszítette, az 1991-2011 közötti időszakra 21,8 %-os népeiségcsökkenés jellemző (386 főről 302-re). A lakosság túlnyomó többsége (75,5 %) ma is magyar nemzetiségű, a szlovákok a lakosság mintegy egynegyedét (24,5 %) alkotják (1991-2001 között arányuk 17,6 %-ról 24,6 %-ra nőtt). A lakosság 93,7 %-a római katolikus vallású. Óvár két településrészre oszlik: Óvár településen élt 2011-ben a község lakosságának 93,7 %-a (283 fő), Kispatakon pedig 6,3 %-a (19 fő).

TÖRTÉNELEM

A községről szóló első ismert fennmaradt írásos feljegyzést IV.Béla királyi kancelláriája adta ki, a király uralkodásának tizedik évében. Ebből az időből ránk maradt egyik okiratban, melynek keltezése 1245. szeptember 9-re esik, találkozunk több más környezeti település neve mellett először Óvár nevével is, Olwar alakban. A későbbi okiratokban a község neve több változatban is előfordul, mint például: Olwar, Alwar, Alvár, Olowar, Ó-vár. A község Nógrád vármegye részeként a XIV. és XVI. században a dévényi vár tartozéka volt. A török hódoltság idején a nógrádi szanzsákhhoz tartozott 1554-től 1593-ig. Fejlődése csak az 1680-as években a török végleges kiűzése után indult meg. 1740-ben a Koháry család birtoka lett, 1770-ben pedig fő birtokosai a Balassa és Zichy családok voltak. Iskolájáról az első forrás 1788-ból számol be. 1850-től 1923-ig a Balassagyarmati járás falvai között szerepel. 1923-tól 1938-ig a

kékkői járáshoz kerül egészen a müncheni egyezményig, amikor is Magyarországhoz csatolják, 1938-1945 között ismét a Balassagyarmati járáshoz tartozott. A 19. század elején a Forgách és Zichy családok a legnagyobb birtokosai. 1830-ban éhínség, 1831-ben pedig kolera pusztította. 1858. április 12-én tűzvész pusztított a faluban, a tűzben 78 ház, köztük az iskola is leégett. 1873-ban a kolerában 11-es haltak meg. 1875-ben életveszélyes volta miatt a régi templomot bezárták, majd 1881-ben le is bontották. A 19. század második felében megindult a szénbányászat a község határában, a bányák 1912-ig működtek, ekkor a gazdaságtalan kitermelés miatt bezárták őket. 1937-ben épült meg az iskola új épülete. A termelészövetkezet 1959-ben alakult meg, ebben az évben vezették be a villanyt is a településen. 1963-ban megindult az autóbuzsközlekedés. Az új kultúrház 1973-ban épült fel. A magyar kisiskolát 1979-ben megszüntették, 1994-ben egyházi iskola megnyitásával indult újra a községben az (1-4. osztályos) magyar nyelvű oktatás (a felsőbb osztályosok Ipolyvarbón tanulnak).

MAI JELENTŐSÉGE

A periférikus helyzetű, csökkenő népességű községben magyar egyházi kisiskola (Szent Erzsébet Alapiskola) és óvoda működik. Határában napkollektoros erőmű üzemel. Szent Erzsébetnek szentelt római katolikus temploma 1883-ban épült. A faluban a népi építészet több emléke is fennmaradt.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Óvár (Olováry) 129

Telefon: 0474514119

E-mail: obec.olvary@mail.t-com.sk

Honlap: olvary.ferar.sk

Polgármester

Vízi József (Most –Híd)

Nemzetiségi arányok

összlétszám	302	
magyarok	228	75%
szlovákok	74	25%
csehek	0	0%
németek	0	0%
egyéb	0	0%
ismeretlen	0	0%

Szécsénykovácsi (Kováčovce) - SK

A község a Balassagyarmati-medence részét alkotó Középső Ipoly-völgy kistáj keleti részén fekszik, az Ipoly jobb partján, Szécsénytől 8,5 km-re nyugatra, Bussától 11 km-re délre, Zsélytől 12 km-re délkeletre. Határának északi része dombos, déli része sík terület, mintegy egynegyedét erdő borítja. Területén áthalad a Zsélyt Bussával összekötő országút, maga Szécsénykovácsi falu az erről elágazó 1 km-es mellékúton közelíthető meg. A Petőpusztánál 2012-ben újjáépített Ipoly-híd Szécsény felé teremt összeköttetést. Nyugatról Ipolykér, északról Zobor, északkeletről Csalár, délnyugatról Hugyag, délkeletről pedig Szécsény határolja. Déli határát (mely egyben államhatárt is alkot Szlovákia és Magyarország között) az Ipoly alkotja.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Balassagyarmati járás). 1920-ban a trianoni határ megvonásakor területének 28,2 %-át (az Ipolyon túlra eső határrészeket) elveszítette, 14,11 km²-ről 8,13 km²-re csökkent, 1938-ban területe 11,57 km² volt, mely 2011-ig 5 hektárral gyarapodott.

NÉPESSÉG

1910-ben 579, 1921-ben 582, 1938-ban pedig 628, túlnyomórészt magyar nemzetiségű lakosa volt. Az 1920-as években Petőpusztán szlovákokat telepítettek le, az 1945 utáni belső telepítések során a belső telepítések során további szlovák lakosság érkezett a községbe. 1938-1991 között népességének több mint egyharmadát elveszítette (35,7 %), majd 1991-2011 között további 7,2 %-al (404 főről 375-re) csökkent lakossága. A lakosság többsége (54,9 %) ma is magyar nemzetiségű, de a szlovák nemzetiségűek aránya 1991-2011 között 30,4 %-ról 37,3 %-ra nőtt, magas a nemzetiségükről nem nyilatkozók aránya is (7,5 %). A lakosság többsége (62,9 %) római katolikus vallású, az evangélikusok aránya 23,7 %. A község két településrészre oszlik, 2011-ben Szécsénykovácsiban élt a lakosság 85,1 %-a (319 fő), Petőpusztán pedig 14,9 %-a (56 fő).

TÖRTÉNELEM

A falut először 1295-ben említették "Koachy" néven, később 1327-ben Kwachy, 1435-ben pedig már Kovachy néven szerepel. A név eredete egy foglalkozásból ered - kovács, melyből megállapítható az is, hogy az első lakosai valószínűleg a kovács mesterséget űzték. A helyi nemes Cserép Miklós tulajdonában álló birtokot 1327-ben Károly Róbert király Szécsényi Tamásnak adta. A szécsényi uradalomhoz tartozott, majd több nemesi család birtoka volt melyek a vármegye monográfiájában részletesen is szerepelnek. A török támadások hatására a 16. században sok lakója elmenekült. 1720-ban 4 magyar és egy szlovák háztartása volt. 1828-ban 29 házában 351 lakos élt, akik főként mezőgazdasággal

foglalkoztak. 1850-ig Szécsénykovácsi a Szécsényi, később a Balassagyarmati járáshoz tartozott. 1938-45-ben Magyarországhoz tartozott, majd 1945 után Csehszlovákia része lett. Az 1894-ben épült, 1944 végén a németek által felrobbantott Ipoly-hídat (Katalin-híd) 2012. február 24-én avatták fel újra Pösténypuszta - Pető között. Pető Szécsénykovácsi településrésze. Petőpuszta a középkorban önálló helység volt. 1469-ben Petőfalvi Pető Pál birtoka, később önálló helységként, Petőfalu néven szerepel a török kincstári számadáskönyvekben és ekkor Ahmed bin Musztafa hűbértartója volt. 1726 már pusztája és Darvas János, Szilassy kapitány özvegye, Pongrácz Boldizsár és Horváth László birtoka, később Darvas Károly, Gellén László, Fáy Sándor és Horváth Lászlóé. Feltehetőleg a 19. században (1826 körül) lett Szécsénykovácsi része. 1920 után szlovák telepesek érkeztek Petőpusztára, ahol 1928-ban jubileumi iskolát is létesítettek.

MAI JELENTŐSÉGE

A mezőgazdasági jellegű község a lovassportok egyik központja, évente nemzetközi lovasversenyt tartanak itt. Szűz Mária születésének szentelt római katolikus temploma 2004-ben épült. A Szent-Ivány- és a Hermann-kúria a 18. század második felében épült. 2004-ben Krúdy Gyula dédszülei emlékére emlékoszlopot állítottak.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Szécsénykovácsi (Kováčovce) 52

Telefon: 0474871294

Fax: 0474871294

E-mail: kovacovce@gonet.sk

Honlap: kovacovce.ocu.sk

Polgármester:

Filip Jozef (SDKÚ-DS, MOST - HÍD, KDH, NOVA)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 375

magyarok 206 55%

szlovákok 140 37%

romák 0 0%

ismeretlen 28 7%

Ipolykér (Kiarov) - SK

A község a Balassagyarmati-medence részét alkotó Középső Ipoly-völgy kistáj keleti részén fekszik, a Zsély-Bussa mellékút mentén, Zsélytől 7, Balassagyarmattól 16 km-re keletre, Bussától 15 km-re délnyugatra, a Kéri-hegy (276 m) lábánál. Két településrészét, Nagykért és Kiskért mintegy másfél kilométer választja el egymástól. Határa dombos, nagyobb részben mezőgazdaságilag művelt terület. Délnyugatról Ipolyvarbó, északnyugatról Zsély, északról Óvár, északkeletről Zobor, keletről Szécsénykovácsi, délről pedig Hugyag községekkel határos. Déli határát (mely egyben államhatárt alkot Szlovákia és Magyarország között) az Ipoly-folyó alkotja.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Balassagyarmati járás). 1920-ban a trianoni határ megvonásakor Hügyag községnek az Ipolytól északra eső határrészeit Ipolykérhez csatolták (111 ha), területe így 14,1 %-al növekedett (9,00 km²-re), mely 1920 óta változatlan.

NÉPESSÉG

1910-ben 340, 1921-ben 380, 1938-ban pedig 457, csaknem kizárólag magyar nemzetiségű lakosa volt. 1991-2011 között népességének csaknem egyötödét elveszítette (lakossága 376 főről 308-ra csökkent), ugyanakkor a szlovák nemzetiségűek aránya ugrásszerűen megnőtt (14,9 %-ról 36,4 %-ra), bár a lakosság többsége (57,1 %) továbbra is magyar nemzetiségű. A lakosság 7,2 %-a a roma etnikumhoz tartozik. A túlnyomó többség (87 %) római katolikus vallású. Ipolykér két településrészre oszlik, 2011-ben Nagykéren élt a lakosság 68,8 %-a (212 fő), Kiskéren pedig 31,2 %-a (96 fő).

TÖRTÉNELEM

Neve a magyar Kér törzsnévből származik, melynek szálláshelye lehetett már 900 körül. Nevét egyes források szerint 1271-ben említi először írott dokumentum, „Keer” alakban (amikor Bogdan fia Cegde 10 márkáért két ekényi kéri földjét adta el), más források szerint az első említés 1327-es keltezésű. A 15. századra két falu állt a mai Ipolykér helyén, melyeket 1481-ben „Naghkeer”, 1486-ban „Kyskeer” alakban említenek. A 16. század közepén a két kéri az oszmán megszállás alá került. A török uralom alatt a két kéri megsemmisült, viszont később újjáépült. A 19. század közepén a település ismét egy községgé egyesült. A 20. század elején még kishemesi falunak tartották, lakói főként mezőgazdasággal foglalkoztak. 1920-ig Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. A trianoni béke és 1950 között csak

szlovák iskolája volt, ekkor magyar iskolát hoztak létre. Magyar nyelvű óvodáját viszont még a rendszerváltás előtt megszüntették.

MAI JELENTŐSÉGE

Fájdalmas Szűzanyának szentelt római katolikus kápolnája barokk stílusban épült a 18. században, az Oroszlányi-kúria 19. századi neoklasszicista épület. Határában található a Kérimocsár, mely a legmagasabb szintű természeti védettséget élvez.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Ipolykér (Kiarov) 25

Telefon: 0474881180

Fax: 0474881180

E-mail: obeckiarov@gonet.sk

Honlap: kiarov.sk

Polgármester:

Suchánsky Pavol (MOST - HÍD)

Ipolyvarbó (Vrbovka) - SK

A község a Balassagyarmati-medence részét alkotó Középső Ipoly-völgy kistáj keleti részén fekszik, az Ipoly jobb partján, Órhalommal szemben, Balassagyarmattól 19 km-re keletre, Bussától 18 km-re délnyugatra. Ipolyvarbó zsákfalu, a Zsély-Bussa mellékútról Ipolykérnél elágazó, 3 km-es mellékúton közelíthető meg. A 1,5 km-re fekvő Órhalom felé gyalogos-kerékpáros Ipoly-híd teremt összeköttetést. Maga a falu 150 méteres tengerszint feletti magasságban fekszik, határa dombvidék, mely 260 méteres magasságot ér el (Varbói-hegy) a községhatár északi részén. Területének mintegy felét erdő borítja. Nyugatról Erdőmeg, északnyugatról Zsély, keletről Erdőmeg, délnyugatról rövid szakaszon Patvarc, délről pedig Hügyag és Órhalom községekkel határos. Déli határát (mely egyben államhatárt is alkot Szlovákia és Magyarország között) az Ipoly-folyó alkotja. Nyugati határa Nógrád és Hont megyék történelmi határát képezi.

KÖZIGAZGATÁS

A Besztercebányai kerülethez és a Nagykürtösi járáshoz tartozó község. 1920-ig kisközségként Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. Csehszlovákiához csatolása után 1923-1960 között a Kékkői járáshoz tartozott, majd annak megszüntetése után 1960-ban a Losonci járáshoz, 1968-ban pedig a Nagykürtösi járáshoz csatolták. 1938-1945 között visszacsatolták Magyarországhoz (Nógrád vármegye, Balassagyarmati járás). 1920-ban a trianoni határ megvonásakor az Ipolyon túlra eső területeit elveszítette (37 ha), határa így 3,5 %-al csökkent (10,60 km²-re), mely 1920 óta nem változott.

NÉPESSÉG

1910-ben 663, 1921-ben 631, 1938-ban 609, csaknem kizárólag magyar nemzetiségű lakosa volt. A község a 20. század folyamán népességének csaknem felét elveszítette, 1991-2011 között népessége 23,3 %-al csökkent (473 főről 363-ra). A lakosság többsége (83,7 %) ma is magyar nemzetiségű, a szlovákok aránya 1991-2011 között másfélszeresére nőtt (9,5 %-ról 15,2 %-ra). A lakosság túlnyomó többsége (95,6 %) római katolikus vallású.

TÖRTÉNELEM

A helység első írásos említése 1327-ből való. A 14. század elején Varbóy Márton fia, Mihály tulajdona volt, akit a király megfosztott jogaitól, mert Csák Máté oldalára állt. A község birtokosai az évszázadok során gyakran váltakoztak. A Varbóyak után Szécsényi Tamás vajda, a Kakas család, majd az óbudai Kalmár Péter a helység ura, őutánuk pedig a Losonczyak és a Forgáchok birtokolták a falut. A török hódoltság idején a település a nógrádi szandzsákhöz tartozott. Akkor a község még más helyen, a mai Kisvarbód nevű dűlőben terült el. Azt azonban a török teljesen elpusztította. A 18. század végén az egyik legrégebbi múltú és legkiterjedtebb magyar nemesi nemzetség, a Szentiványiak egyik ága telepedett le Varbón, Szentiványi Ferenc, az egykori főispán, királyi ítélőmester és országbíró teremtette meg példátlan szorgalmával, kitartásával a család ezen ága gazdasági, erkölcsi felemelkedésének lehetőségét. A nagy politikai pályát befutó Szentiványi Ferenc matuzsálemi kort élt meg. 93 évesen halt meg Ipolyvarbón 1823-ban, de még életében, 1789-ben megépíttette a falu egytornyos késő barokk templomát. A trianoni békeszerződésig Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. 1919 tavaszán a magyar Vörös Hadsereg rövid időre

sikeresen visszafoglalta a falut az 1919. március 4.-én bevonult cseh megszállóktól. 1938 és 1945 között újra Magyarország része volt. 1949-ben alakult meg földműves szövetkezete, 1950-ben pedig újraindult a magyar nyelvű oktatás. Ipolyvarbó az esztergomi egyházmegyéhez tartozott egészen addig, míg létre nem jött a nagyszombati egyházmegye. A plébánia a nógrádi foesperesség, kékkői esperesi kerületének része volt. Nagyon régi plébánia, már a pápai tizedszedők számadásaiban is szerepel 1332-ben Pázmány Péter összeírásában "Felső, Közép- és Alsó-Varbó" néven szerepel. 1713-tól vannak vezetve a plébániai anyakönyvek. A falu lakosai szinte kivétel nélkül római katolikus vallásúak. Templomát a Szentháromság tiszteletére Szentiványi Ferenc 1789-ben a saját költségén emeltette. A falu híres népviseletéről, melyet Ipolyvarbón kívül Órhalomban és Hugyagon is hordanak. Az ötvenes évekig még az egész falu viseletben járt, csak aztán kezdtek "kivetkőzni" a fiatalabbak. Néhány idős asszony még ma is ebbe öltözik. Érdekes, szép főkötőjével az egyik legszebb nógrádi magyar népviseletnek számít.

MAI JELENTŐSÉGE

A községben magyar alapiskola és óvoda (Mikszáth Kálmán Alapiskola) működik. Mindenszenteknek szentelt római katolikus templomát Szentiványi Ferenc országbíró és királyi ítélmester építtette 1789-ben, akit itt is temettek el.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: Ipolyvarbó (Vrbovka) 56

Telefon: 0474881116

Fax: 0474881116

E-mail: ipolyvarbo@szm.sk

Honlap: vrbovka.ocu.sk

Polgármester:

Fagyas Marcell (MKDSZ)

Nemzetiségi arányok

összlétszám 363

magyarok 304 84%

szlovákok 55 15%

ismeretlen 4 1%

Hugyag - HU

Fekvése

Balassagyarmattól keletre, Órhalom és Szécsény közt fekvő település.

Megközelíthetősége

Vonattal a MÁV 78-as számú Aszód–Balassagyarmat–Ipolytarnóc-vasútvonalán közelíthető meg. Az itteni megállóhely Órhalom és Szécsény között található.

Közúton a 22. számú főút Balassagyarmat és Szécsény közti szakaszáról a 22104. számú bekötőúton juthatunk el a településig (Szécsénytől 8,5 km, Balassagyarmattól 11 km az út).

Története

Hugyag nevét az 1332. évi pápai tizedjegyzék említette először, tehát ekkor már egyházas hely volt. A Szécsényi család tagjainak 1333 évi birtokmegosztásakor Szécsényi Tamás erdélyi vajda és testvére Péter, birtokában volt.

A török hódoltság alatt, az 1562-1563, évi török kincstári adólajstromok 30 adóköteles házát említik és az 1579. évi török kincstári adószámviteli könyvek szerint 4419 akcse adóval volt megróva. 1598-ban az esztergomi érsek volt a földesura. 1715-ben 14 és 1720-ban 18 magyar háztartását írták össze, és ekkor is az esztergomi érsek földesúri hatósága alá tartozott. Az 1900-as évek elején Pekáry István volt a helység legnagyobb birtokosa.

1849-ben az oroszok e helység határában megtámadták Görgey Artúr utóhadát, mely küzdelem a magyarok vereségével végződött. 1873-ban nagy kolera járvány pusztított a településen, majd 1874-ben pedig tűzvész. A 20. század elején Nógrád vármegye Balassagyarmati járásához tartozott. 1910-ben 1108 lakosából 1099 magyar volt. Ebből 1090 római katolikus volt. 2001-ben a település lakosságának 80%-a magyar, 20%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát. A község a hagyomány szerint egykor a határ északi részén, az úgynevezett Pusztor-Hugyag nevű dülön feküdt. A község határában tartóztatták le a csendőrök 1944 júliusában Kállay Kázmért, Kállay Miklós korábbi miniszterelnök unokaöccsét, mert kocsjában hamis iratokkal felszerelt zsidókat akart kicsempészni az országból. Október 23-án emlékezik meg a település a Hadady Rudolf és Hargitay Lajos volt nemzetőrök 1956-ban történő kivégzéséről. Ezen a napon a fiatalok és futni vágyók 1956 méteres futással tisztelegnek az elhunyt hősök emlékének.

Vízrajza

Táborozni a vízparton a helyi önkormányzat engedélyével lehet. Cserhát lankás szelíd dombjai között barangolva a nyugalom érzése keríti hatalmába a túrázót, az ember és természet harmonikus együttélése varázsol el.

A horgászat kedvelőinek rendelkezésükre áll a Csujta-tó és az Ipoly-folyó, valamint Szécsényben a kavicsbánya tó.

Csujta-tó: A tóra érvényes az Ipoly területi engedély, vízmélysége 1-2,5 m. Fogható halak: ponty, csuka, dévér, kárász, compó, bodorka, harcsa, süllő.

Nevezetességei

Szent István-szobor

POLGÁRMESTERI HIVATAL

H-2672 Hugyag, Kossuth Lajos út 26.

Telefon: +36-35-570-000

Fax: +36-35-570-001

E-mail:

info(kukac)hugyag.hu

Polgármester

Borda Attila

Magyargéc - HU

Fekvése

Szécsénytől keletre, a Szécsényhez tartozó Benczúrfalva és Nógrádmegyer község között található.

Története

Magyargéc, előző nevén Nagy-Gécz egykor a Kacsics nemzetség ősi birtoka volt. A 13. század elején az e nemzetségből származó Simon bán birtoka volt, akit Gertrúd magyar királyné meggyilkoltatásában való részessége miatt összes javaitól megfosztottak, majd birtokait, II. András király a Szák nemzetségnek adományozta, de 1274-ben a Szák nemzetséghez tartozó II. Pósa, a Kacsics nemzetségbeli Farkasnak, a Szécsényi család ősének adta cserébe.

A 14. század elején a Záh nemzetség birtokába került. Záh Felicián visegrádi merénylete miatt az ő javait elkobozták és I. Károly király 1335-ben az Ákos nemzetségbeli Cselen fia Sándor fia János királynéi alétekgogónak és testvérének, Jakabnak adományozta. A 15. században már három Gécről - Felsőgéc, Középgéc és Alsógéc helységekről - emlékeztek meg az oklevelek. 1448-ban Felsőgéc a Duzma család birtoka volt. Alsógéc pedig 1457-ben a Nagyszelei családé volt. 1455-ben mind a három Géc Szécsényi László birtokában volt és a szécsényi uradalomhoz tartoztak. 1548-ban az adóösszeírásban a teljesen elpusztult helységek között szerepelt, 1598-ban pedig Szerémy Mihály volt a birtokosa.

1715-ben hét magyar háztartását írták össze, 1720-ban pedig nemes községként, adóköteles háztartások nélkül szerepelt. 1770-ben Szerémy János, Ficsor János és András, 1826-ban Szerémy Elek és a Géczy család, később pedig a Horváthy, a Balás, a Lisznyay, a Dubraviczky és az Ivánka családok, valamint Szerémy Béla és Ivánka Ödön örökösei voltak a birtokosai.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott.

Népessége

1910-ben 722 magyar lakosa volt. Ebből 691 római katolikus, 10 református, 15 evangélikus volt.

2001-ben a település lakosságának 88%-a magyar, 12%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Római katolikus temploma - 1789-ben épült.

Az ősi temető, ahol emlékmű áll a világháborúban meghalt emberek tiszteletére.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3133 Magyargéc, Rákóczi út 75.

Telefon: 32/509-005; 32/509-006

Fax: 32/509-006

E-mail: onkormanyzat@magyargec.hu

Honlap: www.magyargec.hu

Polgármester

Velki Róbert

Nógrádmegyer - HU

Fekvése

Szécsénytől keletre, Magyargéc és Lucfalva közt fekvő település.

Megközelíthetősége

Budapest irányából az M3-as autópályán, majd Hatvannál letérve a 21-es főúton Salgótarjánig, onnan a 22-es főúton Sóshartyánon át; illetve Balassagyarmat irányából Szécsényen keresztül a 22-es főúton letérve Benczúrfalva felé, Magyargécen át. Vasútállomással nem rendelkezik. A községbe Salgótarjánból rendszeres autóbuszjáráttal lehet eljutni, illetve Budapestről és Egerből közvetlen autóbuszjáráttal érhető el.

Története

A településről már 1292-ben említést tesznek, ekkor a Rátót nemzetség pusztabirtoka volt. Nevének utótagja arra utal, hogy egykor a Megyer törzsbeliak települése volt. A 14. század elején Marczali László bán fia, Dezső a település birtokosa, aki 1329-ben Szécsényi Tamás vajdának adta el. Később Lászlófi Lóránd, majd Pásztóhi Ferenc és Zsigmond a tulajdonosok. A 16. század közepén török terület volt. 1598-ban Szentmariay György volt a földesura. A 17. századtól egymást váltották a birtokosai.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott.

1910-ben 1406 lakosából 1404 magyar volt. Ebből 1350 római katolikus, 38 evangélikus, 15 izraelita volt.

A második világháború után a szocializmusban 1973-tól Magyarág és Nógrádmegyer községek közös tanácsban működtek, Nógrádmegyer székhellyel. 1990-től külön önkormányzat alakult, de még a körjegyzőség 1992 végéig megmaradt. Ettől kezdve önálló községi önkormányzattal rendelkezik, 2002-től ismét van cigány kisebbségi önkormányzata.

A település címere

A település címere csücskös íves pajzsú amely arányosan elosztott. A bal oldalon található fák illetve egy nap amely a település elhelyezkedését jelenti. A jobb oldalon egy templom található amely a falu templomát ábrázolja. Felül egy szalagon olvasható a Nógrádmegyer felirat. A címer alapszínei kék és piros.

Népesség

2001-ben a település lakosságának 88%-a magyar, 12%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

A település egyik ékessége a késő barokk stílusban épült római katolikus templom, amelyet a régebbi templomból 1785-1794-ben alakítottak ki. A régi templomról 1688-ból és 1771-ből vannak adatok. Az 1775 áprilisában dúló tűzvészben megsemmisült, csak a falai maradtak, majd újraépítése után 1776-ban ismét leégett. Átépítése során csak a szentély régi falait

hagyták meg, a hajót elbontották és helyette szélesebb, hosszabb épületrészt emeltek. A mai torony 1890-ben épült.

A volt Szerémy-Paunc kúriát a Szerémy család építtette barokk stílusban a 17. század második felében. 1950-ben és 1954 után részben átépítették, jelenleg élelmiszerüzlet működik benne. A volt Topolcsányi kúria 1750 körül épült, majd a Thonka család tulajdonába került, akik 1952-ig lakták. Ezt követően 1959-ig óvoda működött benne, ma a termelőségvetkezet központi irodája. A Luchovitz kúria a 18. században épült, barokk stílusban. 1952-ben átalakították, teljesen elvesztette műemléki értékeit. Ma községháza.

Kulturális élet

A község hagyományait ápolja a helyi Asszonykórus, amely megalakulása óta számos helyi és az ország több településén is szerepelt. Elsősorban a helyben gyűjtött népdalokból állítják össze műsorukat.

Növény- és állatvilág

A falut fenyő, akác és tölgyerdő veszik körül. Természetvédelmi területhez nem tartozik, de a vidéken erdeifenyő és luc társulások, a domboldalakon elszórt foltokban borókaligetek kökénnyel és szederrel tarkított csoportosulásai találhatóak. Erdeiben és rétjein sok féle védett növény található. Ilyenek a réti boglárka, bíboros kosbor és az országosan védett árvalányhaj. A környékbeli erdők igen nagy számú vad populációnak adnak otthont. Jellemzőbb fajaik a gím- és dámszarvas, a vaddisznó, őz, róka és a mezei nyúl. A fenyőerdők legjellegzetesebb állata a mogyorós pele, mókus és erdei nagy fülesbagoly. Szárnyasokból még említésre méltó egyedszámban előfordul fácán, egerészölyv, vörös vércse. A védett madárfajok talán legértékesebb képviselője a harkályfélékhez tartozó zöld dzsona. A fehér gólya is előfordul a községben, illetve annak határában. A falu olyan, mintha egy "katlanban" lenne, erdőkkel, dombokkal van körülvéve. Emiatt is eléggé védett a különböző szélirányoktól, pusztító éghajlati viszonyoktól. A település fő csapadékelvezetője a Megyer-patak.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Cím: 3132 Nógrádmegyer, Petőfi út 79.

Telefon: 06 32 576-000

Telefax: 06 32 376-201

Honlap: www.nogradmegyer.hu

E-mail: hivatal@nogradmegyer.hu

Polgármester:

Verbói Gábor

Nagylóc - HU

Fekvése

Szécsénytől délkeletre fekvő település.

Története

Már a honfoglaláskor is lakott település. A lóc jelentése szláv nyelven: vadászok, fogók. Első lakói valószínűleg a királyi udvar népei voltak.

A település már a 14. században egyházas hely volt, neve 1332-1337 között már szerepelt a pápai tizedjegyzékben is. Az 1400-as években birtokosa a Szécsényi család volt. 1475-ben Chery Antal visszaadta a Lossonczy családnak itteni birtokrészét, mivel helyette Dolyánban kapott ugyanolyan értékű birtokot.[3] 1499-ben a Zetényi Csukás család kapott itt birtokot II. Ulászló királytól. A 15. században Hollókő várához tartozik, annak egyik őrállomása, tarisznya vára, a falu felett, az Őrhegyen állt. A középkorban jelentős település volt, ekkor már vámhely is volt itt. 1552 után török hűbérbirtok. Az 1800-as évek végén egy nagy tűzvészben leégett a falu, csak a 15. században épült gótikus temploma maradt meg. A templomot azóta átépítették, a szentély és a torony azonban eredeti állapotában maradt meg.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott.

1944-ben a római katolikus templom anyakönyveit az ott elszállásolt orosz katonák elégették.

Népessége

1910-ben 1847 lakosából 1838 magyar volt. Ebből 1800 római katolikus, 36 evangélikus volt.

2001-ben a település lakosságának 85%-a magyar, 14%-a cigány és 1%-a egyéb nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Várhegy: a török időkben földvár. A helyi legenda szerint, a Várhegyen vasajtóval lezárt pincében kincs rejtőzik, amelyet két fekete kecske őriz.

Őrhegy: lábnyomos kő: a néphagyomány szerint, Jézus Krisztus lába nyomát őrizi a kő, amelyen a szamarának és botjának nyomát is felfedezni vélik.

Templom: a 15. században épült. 1888-ban, a tűzvész után két mellékhajóval bővült. Szentélye, tornya még mindig eredeti formában látható.

Híres nagylóciak

A községben töltötte gyermekkorát Rózsa Miklós háromszoros Oscar-díjas zeneszerző.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3175 Nagylóc, Március 15. tér

4.

Telefon: (06-32) 343-343

Fax: (06-32) 343-189

E-mail: nagylóc@profinter.hu

Weblap: nagylóc.hu

Polgármester

Péter Gábor

Rimóc - HU

Rimóc község Nógrád megyében található. A település a Cserhát északi nyúlványai alatt, az Ipolytól és Szécsénytől délre, négy kilométernyire található község. A város felől szántóföldek határolják, míg délről a Cserhát magaslatai koszorúzzák a falut, amelyet a Körtvélyes-patak szel ketté.

Elnevezése a szláv eredetű Rimovci vagy Rimovc helynév átvételéből származik, amiben egy Rim személynév rejlik. Honfoglalást megelőző korból származó adat, miszerint a mai Hatvan irányából erre vezető kereskedelmi út érintette több más nógrádi község elődjével együtt

Rimócot is, ahol két földvár védte a kereskedelmi utat, mely a Cserhátan vezetett keresztül. Rimóc település az egyik neves központja a Nógrád megyei palócságnak.

A táj szépsége sok idelátogatót magával ragad. Innen indul a Cserhát hegység legszebb pontjain keresztül vezető mintegy 20 kilométeres turistaút, amely Rimócot a Dobogótetőn, Nagymezőn és a Sas-bércen keresztül Bujákkal köti össze. A településről látni a világörökség részét képező Hollókői várat is. A 7 km hosszú, erdei környezetben található kerékpárút (amely máig az első és egyetlen Nógrád megyében) vége egyenesen a védett ó-falu bejáratához vezet. Rimócról tiszta időben az Alacsony-Tátra hóborította sapkái is jól láthatóak, emellett több más hegység magaslatai is tisztán kivehetőek (például Karancs, Mátra, Börzsöny, Szanda, Tepke stb).

Megközelíthető közúton Budapest irányából a 2 számú, majd a 22 számú főúton, Balassagyarmaton és Szécsényen át, illetve az M3-ason Hatvannál a 21-es főúton Salgótarján majd Szécsényen keresztül. Szécsény és Balassagyarmat városába rendszeres az autóbuszjáratok forgalma. A településről száraz időben a környékbeli falvak – Varsány, Nógrádsipek, Nagylóc és Hollókő – könnyen elérhetőek földúton (hamarosan aszfaltúton is), illetve Rimócot Hollókővel a fent említett aszfalozott kerékpárút is összeköti.

Története

Valószínű, hogy a község már a 11. században templomos hely volt, s az akkori település ott állhatott, ahol most, hiszen a közelében feltárt honfoglalás kori sírokban Szent István pénzérméi kerültek elő az egyéb honfoglalás kori leletek mellett.

A 13. század elején azé a Simon báné volt, aki a Gertrúd királyné elleni merényletben is részt vett. 1229-ben a települést összes javaitól megfosztották és előbb a Szák, majd a Kacsics nemzetség birtokába került.

A 14. század elején a nemzetség hollókői vagy Illés ágából származó Péter fiai birtokában találjuk. Miután e tulajdonosai Károly Róbert király hatalmát megdönteni akaró Csák Máté mellé pártoltak, így 1324-ben a király Szécsényi Tamás vajdának adományozta. Így a település a többi környékbeli faluval együtt a Szécsényieké, a szécsényi uradalom részévé vált.

A község valószínűleg igen régtől egyházas hely, a plébánia első írásos említése az 1332-1337 évi pápai tizedjegyzékből származik. A középkorban királyi várnép élt Rimócon. A falu határa 1333-ban még két részből, Kis- és Nagyrimóczból állt az oklevelek tanúsága szerint. 1461-1481 között a Guthi Országgh család és a Lossonczyak nyerték adományul. A török megszállást a falu megsínylette, de utána gyorsan benépesült. A nemes és szabados családok közé Zólyom megyéből Gyetva környéki szlovákok települtek ide. Míg 1715-ben 11 magyar és 5 szlovák háztartást írtak össze, addig 1720-ban már 17 a magyar háztartások száma. 1770-ben gróf Forgách János és Miklós, Kamocsay András és báró Haller Sámuel voltak a falu birtokosai. 1826-ban gróf Forgách József a falu földesura. Későbbi időkben a nagyobb birtokosok közül meg kell említeni báró Prónay Róza és Irma, özvegy Plachy Tamásné született Ruttkay Mária és Gross Jenő doktor nevét is.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott. 1910-ben 1472 lakosából 1471 magyar volt. Ebből 1432 római katolikus, 22 evangélikus, 15 izraelita volt.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 87%-a magyar, 13%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

Falumúzeum

Babamúzeum – életnagyságú babákon a helyi népviselet bemutatása

Főköttő kiállítás

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3177 Rimóc, Madách tér 1.

Telefon: 06-32-598-010

Fax.: 06-32-388-391

E-mail: onkormanyzat@rimoc.hu

Polgármester

Beszkid János

Varsány - HU

Fekvése

Északról Szécsény, keletről Rimóc, délről Nógrádsipek, nyugatról Csitár, illetve Iliny határolja. A településtől nem messze fut a Darázsdói-patak. A 22-es útról Szécsénynél dél felé letérve érhető el a 2201-es közúton.

Története

Régészeti ásatások szerint Varsány területe már a honfoglalás korszaka előtt is lakott volt. Egyes vélekedések szerint a település területén húzódott végig a középső neolitikus zselizi népcsoport telepe. Más ásatások során gazdag kerámia- és eszközanyag leletek kerültek elő agyagkitermelő és élelemtároló gödrökből.

Varsány Árpád-kori település. Nevét az oklevelek 1219-ben említették először Vosyan alakban írva. Nevét az itt letelepedett, a honfoglaló magyarokhoz csatlakozott jász (alán) után kapta, melyből néhány család ezen a környéken telepedett le.[5] Etimológiai szempontból eredete az egyes számban használt alán elnevezés, melyet asián, osian, illetve többes számban Asiani (alánok) szóra lehet visszavezetni, s ez azonos a jász népnév eredetijével, mely török közvetítéssel került a magyar nyelvbe.[6] A megyében ez idő tájt két Varsány nevű település is volt.

1295 körül a Varsányi család birtoka volt. Varsányi Fekete (Niger) István és Mihály fiai Cherep Miklós, András és Péter Csák Mátéhoz csatlakoztak, ezért Károly Róbert király 1319-ben falvaikat: Varsányt és Fülest elkobozta és Szécsényi Tamás aradi és hasznosi (becsei) várnagynak adta, s ezt Tamás vajda részére 1324-ben meg is erősítette.

A 20. század elején Nógrád vármegye Szécsényi járásához tartozott.

Népessége

Etnikai megoszlás: 2001-ben a település lakosságának 96%-a magyar, 4%-a cigány nemzetiségűnek vallotta magát. 2011-ben a lakosságból 1549 ember magyarnak, míg 240 fő cigánynak vallotta magát.

Vallási megoszlás

2011-ben a lakosságból 1491 fő római katolikusnak, 9 fő reformátusnak, 5 evangélikusnak, 3 egyéb közösségbe tartozónak, 20 fő pedig felekezethez nem tartozónak jelölte meg magát.

Rendezvények

A település rendezvényei, melyeket évi rendszerességgel szoktak megtartani, a hagyományos palóc ünnepek tradíciójához kötődnek többségében.

Lepényfesztivál

A helyi ételkülönlegesség, a túrós lepény, a fesztivál névadója

A helyi ételkülönlegesség, a túrós lepény középpontba állításával 2008. augusztus 23-án rendezték meg első alkalommal a Lepényfesztivált. Az ekkor zajló rendezvények a

gasztronómia mellett a művészetekhez is kapcsolódnak (színtársulatok fellépése, képzőművészeti kiállítások), ahol sok esetben helyiek kapnak lehetőséget műveik kiállítására. A megszervezésből nemcsak az önkormányzat veszi ki a részét, hanem pályázatok, egyesületek és önkéntesek felajánlásai is segítik a rendezést és a lebonyolítást.

Szent Mihály Napi Palóc Búcsú

A Szent Mihály Napi Palóc Búcsú, mint neve mutatja, a település védőszentjének, Szent Mihály arkangyal napjának környékén megrendezett szüreti mulatság jellegű hagyományőrző esemény. Az esemény másik elnevezése a Vendégség. Ennek alapja, hogy régebben ekkor látták vendégül a helyiek a messzire elszakadt rokonaikat. A település egyik legrégebbi, a helyi hagyományokat középpontba helyező rendezvénye. A programok közül elmaradhatatlan a szüreti felvonulás, a kisbíró és a polgármester ünnepi beszéde, illetve a nap végét lezáró tűzijáték.

Muzsikáló templomkert

Minden esztendő júniusában megrendezésre került a Muzsikáló templomkert zenei rendezvény.

Cigánynap

A helyi roma önkormányzat szervezésében minden évben sorra kerül a Cigánynap, melynek során sportesemények és zenei rendezvények is zajlanak, s ezek helyszíne általában a helyi sportpálya. Több neves személy is tiszteletét tette már a rendezvényen. 2006. május 20-án Kozma Imre atya celebrált szentmisét. 2008-ban a Rajkó Zenekar lépett fel, illetve a helyi romákból álló labdarúgócsapat az ORFK csapatával játszott barátságos mérkőzést.

Nevezetességek

Római katolikus templom

A varsányi Szent Mihályról elnevezett templom

A település római katolikus temploma a 12. században épült, amely román és gótikus stílusjegyek is jellemeznek. A 18. században átépítették, s ekkor a barokk hatott az

épületre, majd ezt követően romantikus stílusban építették át. 1903-ban elkészült a tornya is. A templom korábban egyhajós apszissal lezárt volt, de az 1950-es években a templomot kereszthajóval és nagyobb szentéllyel bővítették. Mai nagyságát 1957-ben nyerte el. 1963-ban, a renoválás során a déli oldali, ősi gótikus kaput kibontották. 1973-ban az új liturgikus előírások miatt belső felújítást hajtottak végre.[18] Mai belső elrendezése 1985-86-ban született meg, amikor elkészült a templom teljes nyugati falán megtekinthető, Korga György által alkotott szekkó, mely Krisztus életét jeleníti meg. A templom keleti oldalán a szentségek jelképei láthatók. A Lengyel Rita nevéhez fűződő mennyezet kazettás, s e kazetták Szűz Mária és Jézus szimbólumait jeleníti meg. A főoltáron a névadó Szent Mihály képe díszel, a főoltár két oldalán Szent Gábor és Rafael főangyalok. A templom ablakai a hívek és családok jóvoltából készültek, s szenteket ábrázolnak. A templomban három harang lakik. A kisharangot Pádúai Szent Antal képe díszíti. 1928-ban készült, 1967-ben újraöntötték. A középsőharangot Szent Mihály arkangyal ékesíti, és 1922-ben Budapesten F. W. Rincker öntötte. A nagyharang szintén 1928-ban készült Pesterzsébeten Peternell és Kulhanek által.

A templomkertben került felállításra a második világháború varsányi áldozatainak emléket állító szobor. A Bobály Attila által alkotott emlékművet 2002. október 23-án állították fel. Az alkotást 375 cm magasságú mesterséges dombra helyezték el. A Képző- és Iparművészeti Lektorátus leírása. "A plasztika többretegű jelentéstartalma egyaránt idézi az ősi magyar hitvilágot és a keresztény szenvedéstörténetet". Megvalósulását egy helyi közalapítvány és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium támogatta. A templomkertben található továbbá egy Lourdes-i barlang, illetve a templom falán egy I. István magyar királyról készült dombormű.

Magyarok Nagyasszonya-kápolna

A Szécsénybe vezető úton áll a Magyarok Nagyasszonya-kápolna, mely a 18. században épült, s 1860 környékén jelentősen átalakították, illetve 2011-ben, jelentős lakossági összefogás révén felújították. A kápolna Kisboldogasszony napján (szeptember 8.) ünnepélyes szentmisének ad helyet. Ma magántulajdonban áll.

Harmos-Kiss-kúria

1800 körül, klasszicista stílusban épült épület, mely a település központjában található, ma műemlék. Az épület földszintes, két ablakos, árkádos udvari résszel rendelkezik, teteje kontyolt nyeregtetős. Eredetileg a Harmos, majd a Kiss család birtokában állt. 1826-ban a Harmos-örökösök voltak tulajdonosai, majd egy Grünbaum nevű bérlője volt. 1920-ban került a Kiss-család tulajdonába. A konyhában található kemencét az 1960-as években bontották le. Ma magántulajdonban áll.

Falumúzeumok

A varsányi Falumúzeum

A falu hagyományos palóc életét bemutató épület, a Falumúzeum a település ún. Alvég részében lett kialakítva (Dózsa György út 24.). Az épület 1895-ben épült, s 1997-ben kapta az önkormányzat ajándékba Szép Erzsébettől. Állandó kiállítása a helyi, hagyományos használati eszközökből áll, melyek az adományozó hagyatékából és a helyi lakosság felajánlásaiból áll. Felújítása több lépcsőben haladt, amelyek során a pályázatoknak kiemelkedő szerepe volt. 2000-ben a tetőszerkezet felújítása és a hátsó fal megerősítése valósult meg. 2002-ben a gazdasági épületre és vizesblokk kialakítására használta fel az önkormányzat a nyert pénzt.

Hagyományőrzők Háza

A korábbi pártház, illetve iskolai, természettudományos-számítástechnikai épület 2015-ben újult meg pályázati úton a helyi önkormányzat és a helyi civil szervezetek közreműködésével. A felújított épület a varsányi hagyományőrzők előadásai mellett a helyi népviselet és életmód megőrzésében játszik nagy szerepet.

Tábpusztá

Az 1938-ban épített kastély romjai

A Tábpusztai Horgásztó

Tábpusztá a középkorban önálló település volt, említése 1327-ből és 1391-ből is fennmaradt. Nevezetességei a Varsánytól 2 km-re lévő víztározó, illetve az attól 2,5

km-re található tábi szomorú fehér fűz. A fűzfa ma természetvédelmi terület. Különlegessége, hogy a fa földre támaszkodó gallyai gyökeret eresztettek, s így maguk is fává fejlődve ligetet hoztak létre. E liget területe közel 3000 m².

A víztározótól nem messze, a falu irányában állnak az 1938-ban épített kastély romjai. A kastély fénykorában 32 szobás volt, a helybeliek visszaemlékezése alapján lifttel, vízzel ellátott, tulajdonosai által csak nyáron lakott épület volt. Tulajdonosa, Schnetzer a Glück-testvérpártól vásárolta meg. A második világháború során német és orosz csapatok szálláshelye és fosztogatásainak színhelye volt. Ekkor sorsa megpecsételődött, hiszen az épület több, mint fele elpusztult és berendezéseit nagyrészt elhordták. Az államosítást követően magánszemélyek lakták, a helyi Termelő Szövetkezet 1982 és 1989 között méregraktárként használta. Állagmegőrzése és felújítása máig nem valósult meg.

Neves sportesemények

2011-ben és 2012-ben is itt tartották a magyar Enduro-cross bajnokság egyik futamát. A verseny a 2013-as kihagyást követően 2014-ben és 2015-ben is szerepelt a soros versenynaptárban.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3178 Varsány, Rákóczi út 1.

Telefon: 06/32/387-387

Fax: 06/32/387-247

E-mail: varsany.hiv@gmail.com

Honlapcím: www.varsany.hu

Polgármester

Kanyó Judit

Nógrádsipek - HU

Nógrádsipek Szécsénytől tíz kilométerre délre fekvő zsákfalú, itt fog el a 2201-es közút. A településen halad keresztül az országos kék túra útvonala. A falut a Cserhát hegyei, dombjai veszik körül.

Története

A honfoglalás korában kialakult helyzetről nincsenek pontos adatok. Szécsény és vidéke későbbi birtokosai a Kacsics nemzetség, akik a 13. századtól a sűrűn települt vidéken várbirtokrendszert alakítottak ki; birtokaik olyannyira egybefüggőek voltak, hogy valószínűleg a honfoglaláskor vagy röviddel utána, egyszerre kerültek a család tulajdonába. Birtokuknak ez a része az Ipoly két partján, Szécsény és Losonc környékén terült el. A falutól délkeletre mintegy négy kilométerre, a Pusztavár-hegy 457 méter magas csúcsán a 13. század vége felé a Kacsics nemzetségbe tartozó Péter fia Mihály épített kővárat. A Kacsics nemzetség szécsényi ága később Szécsényi néven volt ismert, ez a család férfiágon Szécsényi Lászlóval halt ki; a család 1459-ig birtokolta a területet.

Sipek első okleveles említése 1265-ből való Chipeg alakban, egy adománylevélen: „...cum terra Stephani Comitis filii Martini Comitis, Chipeg uocata...” („Márton comes fia István comes földjéhez, melyet Sipeknek neveznek”). István a közeli Kisvarsány (Kyswassian, ma Varsány) ura is volt.

A következő okleveles említések már az Anjou-korból származnak. Mivel a Sipeket birtokló család Károly Róberttel szemben Csák Mátét támogatta, az oligarcha hatalmának megtörése (1321) után a király száműzte őket, birtokaikat elkobozta és hűséges hívének, a Kacsics nemzetség másik ágába tartozó Szécsényi Tamás erdélyi vajdának adományozta. Az adománylevélben gyakran előfordulnak a terra Sypek és fluvium Sypek („Sipek földje”, „Sipek folyóvize”, azaz a Sipek patak) szavak. Magának Sipeknek a birtokosát nem említik, csak azt, hogy a határ érinti „Stephani dicti Vrdug” (Ördögnek nevezett István) földjét, aki feltehetőleg az Árpád-kori oklevélben említett Istvánnal vagy fiával azonos. A latin nyelvű oklevelekben gyakran fordulnak elő magyar szavak (tulfa – tölgyfa, Fuzesberuk – Füzesberek, gymelchus – gyümölcsös), bizonyítva, hogy a lakosok magyarul beszéltek. Sipek kétségtelenül lakott hely volt, mert a környező falvak is azok voltak.

Amikor 1327-ben a birtokba iktatás megtörtént, az akkor Sztrahorának (az oklevelekben Ztrahura, magyarul Öreg erdő) nevezett várat már elhagyatottként említette az oklevél. Tehát a kővárat ötven évig sem használták tulajdonosai, ennek valószínű oka az lehet, hogy a családnak szintén birtokába tartozó és előnyösebb helyen épült hollókői vár légvonalban csak két és fél kilométerre van e vártól. Az uradalom központja Szécsény mezőváros volt, védelméről a hollókői vár gondoskodott.

1440 és 1460 közt a huszita harcokat megsínylette a környék. 1454-ben Szécsényi László főispán, az uradalom birtokosa elzálogosította Hollókő várát négy faluval és Szécsény városát 17 Nógrád vármegyei és 8 Heves vármegyei faluval a vejének, Lossonczy Albertnek. Szécsényi fia, János ebben az évben halt meg, hatalmas birtokait így két leánya, Hedvig és Anna, akiket Hunyadi János fiúsított, és férjeik, Lossonczy Albert és Ország János (az akkori nádor fia) örökölték. Szécsényinek nemcsak Nógrád és Heves vármegyékben voltak birtokai, hanem Gömörben és Erdélyben is. Az örökösök nem felezték meg a területet, hanem úgy döntöttek, minden várral, mezővárossal és községgel fele-fele arányban rendelkeznek. Ennek az érdekes osztózási módnak köszönhetően az uradalomra jellemző lett a kettős birtoklás.

1510-ben Hollókőn kívül még két vára volt az uradalomnak, az eddigre megerősített Szécsény, valamint Somoskővár. Sipek ekkor Váralja, Rimóc, Bátka, Zsúny és Pusztalmás falvakkal együtt a hollókőihez tartozott. Nógrád vármegye 1542-től kezdődően fokozatosan török megszállás alá került. A birtok urai ekkor Lossonczy István és Ország Kristóf voltak, de Lossonczy felét elfoglalta Ráskai István főispán, a füleki vár ura. Nem lehet kideríteni, hogy zálogba vette vagy egyszerűen csak elfoglalta. Az 1542-es adójegyzékben Sypegh faluban Ráskainak 3, az Ország családnak 2 portája volt, 1545-ben a királyi adószedők ismét 5 portát írnak össze. A törökök először 1546-ban írták össze a lakosokat, 6 családot, köztük a későbbi birtokosok, a Balás család első tagját, Balás Mátét. A falu a budai szandzsák váci nahijéhez tartozott, Hasszán bin Bali tímárbirtoka volt és 800 akcse adót fizetett. (A tímár olyan hűbérbirtok volt, melyet 6000 akcse jövedelem alatt a beglerbég adományozhatott, ennél jövedelmezőbbet csak a szultán adhatott.)

Az 1548-as magyar összeírásban már csak 4 portát említenek, viszont mind Lossonczy István tulajdonában volt. Az összeírásból azt is megtudhatjuk, hogy 2 bíró volt a faluban, 6 elhagyott ház állt, és a települést felégették a törökök és a portyázó magyar katonák. 1559-re az eredeti lakók közül csak Balás Máté és fiai maradtak meg a faluban, mindenki más meghalt vagy elmenekült, de 28 új lakó is érkezett családotul (az összeírás csak a felnőtt férfiakat számlálta). 1559-ben már 3511 akcse adót fizettek. Lossonczy István 1552-ben Temesváron hősi halált halt, Sipek Lossonczy felének új birtokosa a leánya, Anna (Balassi Bálint „Júliája”) lett. Az Országgh család férfiágon Kristóffal halt ki 1567-ben, leányai révén Homonnay István, Nyáry Pál és enyingi Török Pál örökölték. Így 1570-re Sipek birtokosai a Forgách és a Nyáry család lettek.

A falut sokáig sújtotta a kettős adóztatás. 1563. augusztus 19-éről fennmaradt, hogy váltság címén jelentős összeget fizetett a falu Ibrahim bin Hasszánnak, Esztergom mizlivájának. 1564 augusztusában 22 238 akcse adót fizettek. A királyi kamarai adókiivetésnek megfelelően 3 népes és 1 szegény ház után fizettek adót. 1570-ben újra magyar adószedők jártak a faluban, ekkor Balás Máté, a falu bírása esküje szerint 3 házhely volt a faluban. Balás Máté és Doman Péter leszármazottai ma is élnek a faluban.

A reformáció nem érintette a falut, lakói katolikusok maradtak gróf Forgách Zsigmondhoz hasonlóan. A századforduló körül rendeződött a település helyzete, 1606-ban a település 3 egész- és 3 félházhelyes gazdája évi 3 forint adót fizetett. 1609-ben Szécsény és a környék falvai lakatlanná váltak, a hegyek közt megbúvó Sipek azonban megmenekült. 1626-tól a vármegye déli részén egyre többet portyázott a török, 1647-re a falvak nagy részét sikerült elfoglalniuk, innentől a kettős adózás ismét sújtotta Sipeket. Erre az időre a Balás család itt élő tagjai, Gergely, György és Lukács más armalista nemesek. Rajtuk kívül itt élhetett az 1634-ben nemesi rangot kapott Balás Máté és testvérei is, ők azonban a törökök elől menekülhettek Heves vármegyébe, és nemességüket már ott hirdették ki. A nehéz idők következtében Sipek lakossága ismét csökkent, 1661-ben már csak másfél adóköteles portáról esik említés. 1674-ben a váci egyházmegye összeírásakor még említik a lakókat, de Sipek nem sokkal ezután elnéptelenedett. 1682-ben az Ibrahim budai pasa vezette hadak Thököly Imre és I. Apafi Mihály seregeivel egyesülve

elfoglalták Fülek várát, a vármegye elpusztult, a lakosság menekült. Sipek lakosai feltehetőleg Rimócra vagy Hont vármegyébe költöztek. Itt szintén létezett Sipek nevű település (ma Sipék).

1683-ban Sobieski lengyel király seregei a császári seregekkel együtt visszafoglalják Szécsényt, Sipek ekkor lakatlan. A törökök egyre inkább visszaszorultak. A császári hadakat a vármegye nemesei is segítették, köztük a Balás család is. 1688-ban megindult az újratelepülés, de az 1689-es adóösszeíráskor még nem vetnek ki adót Sipekre, feltehetőleg lakatlanul állt. Valamikor 1690 és 1698 közt települt újra, szinte kizárólag a Balás család tagjaival. Ez alatt a pár év leforgása alatt a család és vele a település gazdaságilag megerősödött – 1692-ben 42 dica, 1697-re már 80 és fél dica adót fizetett a falu. Még mindig a Nyáry és Forgács családok birtokában volt, de a Nyáry-részt teljesen, a Forgács-részt nagy részben a Balások művelték zálogban. A fő jövedelemforrás az állattenyésztés volt. 1728-ban a zsellércsaládok közt már Domány Pál háza népét is említik; a Domán család neve már az 1546-os török adóösszeírásban is szerepelt, ők a település másik legrégebbi lakói.

A Rákóczi-szabadságharc idején a vármegye Rákóczihoz csatlakozott. A hadjáratokat alaposan megsínylette a környék, a kuruc harcok végén leégett a falu és az 1686-ban a tornyistyai dűlőben épült első temploma is. Csak 1745-ben épült új templom a faluban, addig a rimóci római katolikus plébániához tartozott. Az esztergomi érsekség 1731-es összeírása szerint 186 lakója volt Sipeknek, 1755-ben pedig már 240.

1726-ban a Nyáry–Haller örökösöktől gróf Grassalkovich Antal vásárolta meg a falu felét, majd az 1635-ben nemesi címet szerzett Balásoknak birtokcserével adta át. 1848-ban már 727 lakója volt a falunak. 1871-ben kialakították a varsányi körjegyzőséget, ahová Sipek is tartozott Varsány, Rimóc, Nagylóc és Hollókő mellett. Az 1900-as évek elején dr. Gross Jenő több részletben megvásárolta az egyik Balás birtokot, a Balás földekből 700 k.h. a hatvani Deutsch család birtokába, a falu központjában álló kúriával együtt 550 k.h. pedig később a branyitskai Nagy család birtokába került.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának közel 100%-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát.

Nevezetességei

A Balás család tagjai, a falu birtokosai két népies barokk stílusú kúriát is építtettek Nógrádsipeken.

A római katolikus templomot 1917-ben teljesen felújították és átépítették.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

3179 Nógrádsipek, Jókai út 4.

Tel.: 06-32/589-010 Fax:

32/589-011

Honlap: www.nogradsipek.hu

E-mail:

nogradsipek@profinter.hu

Polgármester

Vizi Zoltán

Hollókő - HU

Fekvése

A falu Nógrád megye középső részén Szécsénytől délkeletre, Pásztótól északnyugatra, a Cserhát hegységben épült. A mindössze pár száz fős település ófaluja a világörökség része. A falu közúton Szécsény felől a 22-es főútról vagy a 21. számú főútról Pásztó előtt lehajtva a 2122-es számú mellékúton közelíthető meg – erről ágazik ki a bekötő 21146-os közút.

Magyarország egyetlen olyan faluja, amely szerepel az UNESCO világörökség listáján, és így világszerte ismert. A Világörökség Bizottság 1987-ben a magyarországi várományos helyszínek közül Budapest mellett elsőként a Nógrád megyei palóc falut, Hollókőt vette fel a Világörökség listájára. A legfontosabb feltételnek, azaz az egyedi és egyetemes jelentőségnek Hollókő azzal tesz eleget, hogy a 17–18. században kialakított falu a tradicionális építészet és a 20. századot megelőző falusi élet olyan, páratlan példája, amelyet sikerült eredeti állapotában megőrizni. Hollókő napjainkra sem vált szabadtéri múzeummá: mindmáig élő, lakott település. Hagyományőrző lakói a legtöbb épületet most is rendeltetésszerűen használják. Dr. Román András és Mendele Ferenc közreműködésével került műemlékvédelem alá a község.

Története

A falu története a 13. századig nyúlik vissza, a tatárjárás után épült fel a Szár-hegy vára. A sziklára épített erődítmény nevére egy régi legenda ad magyarázatot. Eszerint bizonyos Kacsics András – a 12. századtól ténylegesen a Kacsics nemzetség tagjai voltak ezen a területen a földesurak – elrabolta és épülő várába zárta a szomszédos földesúr szépséges asszonyát. Az asszony dajkája azonban „boszorkány” volt, és szövetkezett az ördöggel, akit rávett, hogy fiait változtassa hollóvá. Az ördögfiak az erődítményt kőről kőre lebontva kiszabadították az asszonyt, majd – becsületükre legyen mondva – nem szórták szerteszét a köveket, hanem egy közeli sziklán új várat raktak belőlük. Ez a vár lett Hollókő, az alatta elterülő falu pedig a várról kapta nevét. Egy hasonló monda szerint egy gőgös nemesúr kezdte el építeni a várat a hegytetőn. Még nem volt vele készen, amikor asszonyt rabolt magának és felvitte a félkész várába. Azonban az asszonynak volt két idomított hollója és ezek éjszakánként elhordták a köveket, amiket a kőművesek nappal felraktak. A vár csak akkor épült fel, amikor a rabságban tartott asszony visszakapta szabadságát.

Mivel a korabeli oklevelek jobbára csak a várat említik, a faluról a középkorból pusztán az a tény ismert, hogy már a 14. század első felében egyházas hely volt. Eredetileg valószínűleg a vár nyugati oldalán lehetett – legalábbis az iratok alapján a szent Mártonnak szentelt római katolikus plébánia 1342-ben ott állt. A középkori Pusztatemplom helyét, amit a lakosság Előttyinek nevez, 1969-ben tárták fel. A Pusztavár, Pusztatemplom, Pusztaszőlők helynevek valószínűleg a tatárjárás után alakultak ki.

A török időkben sok más településhez hasonlóan Hollókő is elnéptelenedett: 1715-ben mindössze három adóköteles háztartásról szólnak a vármegyei összeírások. Újratelepítése hamarosan megtörténhetett, hiszen 1720-ban már nemes községként szerepelt a nyilvántartásban (ez azt jelentette, hogy lakói mentesültek az adófizetés kötelezettsége alól). A környék kedvezőtlen termőhelyi adottságai miatt hosszú időre megrekedt a település fejlődése. A várral szembeni, kisparcellás szőlőterületet 1860-ban alakították ki tagosítással: a falu alig 1200 magyar holdnyi (41 hektáros) határát a jobbágyfelszabadítás után 687 paraszti kisbirtokra szabdalták fel.

A településen többször pusztított tűzvész, mivel a házakat fából építették, alapozás nélkül, és könnyen gyulladó zsúptetővel fedték, a szabad tűzhelyek felett pedig kémény helyett csak füstlyukakon szellőztettek. Az 1909-es nagy tűzvész jelentette a fordulópontot: az immár vályogfalú házakat kőalapra emelték, és szarufás tetőszerkezettel, cserépszindellyel fedték, megőrizve eredeti formájukat. A századelő hangulatát, az ősi palóc népi építészeti stílus emlékeit magán viselő Ófalu 1911-re nyerte el mai arculatát.

Népcsoportok

2001-ben a település lakosságának 99%-a magyar, 1%-a szlovák nemzetiségűnek vallotta magát.

A község ma

A Fő utca az ófaluban

Hollókő a térséget jellemző, egyutcás falutípust képvisel, melynek alapszerkezetét a központi útra merőlegesen, keskeny szalagtelkeken elhelyezkedő házak kettős vonala jelenti. A palóc településeken a nagycsaládok szokás szerint egyetlen telekre építkeztek, és a család létszámának növekedésével az utcára néző első ház mögött egyszerűen egy újat emeltek. A

faluközpontjában, a domb tetején kialakított „szigeten” áll a kis fatornyos, zsindegyházzal fedett templom, melyet 1889-ben közadakozásból építettek. Az épület kivételesen jó állapota és egyszerűségéből fakadó szépsége miatt valóságos kis ékkő.

A ma nem egészen 400 lelket számláló település közepén elhelyezkedő műemlékcsoport összesen 67 védett épületet foglal magába – ezek többnyire földszintes, kontyolt nyeregtetős parasztházak, melyek homlokfalát az utca és az udvar felől is áttört faragással díszített faoszlopos, deszkamellvédésű tornácok („hambitusok”) szegélyezik.

Néprajza

A néprajztudomány jelenlegi állása, mai eredményei alapján vitatják a palócság eredetének kérdéseit. Ellentmondásos vélemények vannak az etnikum határaitól, területi megoszlásáról, a néprajzi sajátosságok kizárólagos érvényességéről. Ennek ellenére Hollókőn, a világörökséghez tartozó Ófalujában Nógrád megye folklórjaként a palóc népcsoport életét, hagyományait mutatják be.

Népi építészet

Hollókő védett falurésze

A népi építészet jellegzetes alkotásai a palócházak, amelyek az ismert hármas tagolásukkal (tiszaszoba vagy ház, a pitvar és a kamra), jellegzetes díszítéseikkel, a ház homlokzatának alakításával az Ipoly és a Cserhát vidékén sokfelé láthatók még.

Népviselete

Kenderből szőtt vászonnal varrták viseleteik jelentős részét, az ágyneműt, az asztalterítőt, törülközőt, a tarisznyát. Erre a gazdasági kényszerűség is rávitte a palóc asszonyokat. A hagyományosodó kismesterségek, a művészi, díszítő szándék gyakorlása az önkifejezés egyetlen, lehetséges eszköze volt.

A hollókői népviselet a mai napig élőnek tekinthető, de már csak a vasárnapi szentmisékre, jeles ünnepek alkalmából veszik fel a lányok és az asszonyok, a férfiak a 20. század közepe óta nem hordják. Az ünnepi felsőruházat valaha a család anyagi helyzetét is tükrözte, egyben öröklődő vagyontárgy volt. A viselet a családi állapotot kifejező főköntös, az ingváll és a sok alsós szoknya. Utóbbiból munkához kettőt, ünnepeken akár húszat is felvettek a hollókői nők.

Az ingváll több rétegű ruhadarab: vászon, gyolcs, selyem, végül tüll ujjat illesztettek össze, s az egészet együtt bíbor ingvállnak hívták.

Fesztiválok, népi rendezvények

Minden évben megrendezik a „Palóc Szóttas” folklór fesztivált augusztus 19-20-án. A bemutatkozó magyar és szlovák népi együttesek nagyszámú szereplője mellett sok ezer érdeklődő, látogató turista eljön megtekinteni a vonzó tájat és a változatos, színpompás programokat.

Nevezetességei

Ófalu (Kossuth utca és Petőfi utca) falurezervátum, amely 56 védett épületet foglal magában.

Falumúzeum Hollókőn (Kossuth Lajos utca 82.)

Postamúzeum

Hollókői Tájház

Babamúzeum

Szövőházak (Kossuth Lajos utca 92. és 94.)

Kelemen Ferenc fafaragó kiállítása és háza (Petőfi u. 2.)

Katolikus templom (a 19. század végén épült, fatornyos épület, ami 1909-ben megégett a faluval együtt)

A Hollókői Tájvédelmi Körzet

A Hollókői Tájvédelmi Körzet 1977-ben létesített, a Bükki Nemzeti Park igazgatóságának természetvédelmi kezelésében lévő tájvédelmi körzet a Nógrád megyei Hollókő község területén. Területe 1,495 km², ami magába foglalja Hollókő-Ófalu védett falurészt és a hollókői várat is, és 1987 óta az UNESCO világörökség része. A Bükki Nemzeti Park Igazgatósága kijelölt egy vár körüli – zöld színnel jelzett, 23 ismertető táblával ellátott – vartúra ösvényt, ami a terület kulturális és természeti értékeit mutatja be.

Vártúra ösvény

A vártúra ösvény első szakasza a parkolótól a hollókői várig vezet. A megtekintés után a vártól lefele az Ófaluig kalauzolja a látogatót. Mindkét helyszín a világörökség területén van. Az ösvény egyik leágazása a Várhegyet körülölelő biológiai ösvényként vezet vissza a parkolóhoz. Az Ófalu megtekintése után az ösvény másik végpontja Hollókő Újfalujaiban ér véget.

A hollókői kultúrtájat emberkéz formálja az ősidők óta. A dombvidék mozaikszerű tájat képvisel, ahol a Cserhátra jellemző típusos élőhelyek találhatók meg. A kerékpárosok végighaladhatnak azon a 6 km hosszú kerékpárúton, amivel a község minden pontját elérhetik. Pihenni, érdemes megállni a helyiek portái előtt, s meghallgatni történeteiket a régi szokásokról, hagyományokról, helyi adomákról. Az őslakosok, akik büszkék lakóhelyükre, barátsággal fogadják az odalátogatók érdeklődését.

Hollókői vár

Falumúzeum: XX. század eleji hollókői házbelső bemutatása: A három helyiségből álló, szobakonyha-kamra beosztású épület berendezése egy, az öregszülővel együtt élő kisgyermekes család otthonát mutatja be a XX. század első éveiből.

Tájház: Hollókő Tájvédelmi Körzetének történelme: A vidék természeti értékeit, valamint a táj és az itt élő ember kapcsolatát mutatja be egy felújított parasztházban a Bükki Nemzeti Park kezelésében lévő Hollókői Tájvédelmi Körzet állandó kiállítása.

Postamúzeum: Postatörténeti kiállítás: Az egyik régi lakóházban berendezett múzeum állandó kiállításai a magyar posta évszázadait, valamint Nógrád megye postatörténetét mutatják be.

Kiállítóhely: Kelemen Ferenc fafaragó kiállítása és Ember és erdő kiállítás: Az Ófaluban található az „Erdő és az ember” nevet viselő bemutató ház. Ebben bemutatják az ember és az erdő több ezer éves kapcsolatát, és az erdőgazdálkodási tevékenységeket. A látogatók betekintést kapnak az erdő szerepéről a térségben, a régmúltban használt eszközökre, fafaragásokra.

Babamúzeum: Palóc baba gyűjtemény: Közel 200 nagyméretű porcelánbaba "hordja" a palócföld színes népviseleteit. Időszaki kiállítások keretében bemutatják más magyar vidékek változatos népi öltözködését is.

Szövőház: Szövéstörténeti kiállítás: A Szövőházban szövéstörténeti kiállítás és alkotóház kapott helyet. A látogatók megismerkedhetnek a kézi szövés fejlődésével, a kender feldolgozásának folyamatával, eszközeivel és a szövés különböző típusaival.

POLGÁRMESTERI HIVATAL

Hollókő, Kossuth út 74.

Telefon: 32/379-255

E-mail: onkormanyzat@holloko.hu

Polgármester

Szabó Csaba

Az ETT regionális szintű partnerszervezetei az Ipoly-völgye régióban

a. Novohrad – Nógrád Geopark

Szervezet

A geopark az UNESCO meghatározása szerint egy nemzeti szinten védett terület, mely számos geoterületet foglal magába, amelyek területén előforduló ritkaságok vagy esztétikai vonzerejük különösen értékes. Ezek a Föld-örökség területek részei a védelem, az oktatás, és a fenntartható fejlődés egységes elképzelésének.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (HU) 2011. február 14-én a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítőben meghirdette, hogy a Novohrad - Nógrád Geopark (elnevezés és a hozzá tartozó logo) védjegye felett a Novohrad - Nógrád Geopark Nonprofit Kft.

(HU) rendelkezik. A z.p.o. Novohrad - Nógrád (SK) a szlovák oldali illetékes szerveknél szintén megtette a bejelentést, melynek következtében az év első felétől kezdődően szintén rendelkezhetnek a Novohrad - Nógrád Geopark (elnevezés és a hozzá tartozó logo) védjegye felett.

A szervezeti struktúra változásai az elmúlt időszakban: 2010. november 17-től a korábbi Nógrádi Geopark Nonprofit Kft. név helyett már - az ingerregionalitást ezzel is jelezve - Novohrad - Nógrád Geopark Nonprofit Kft-ként működött a szervezet. A szlovák és a magyar oldalak összetartozását és elválaszthatatlanságát jelezvén az ügyvezetés módja is megváltozott.

Novohrad - Nógrád Geopark Nonprofit Kft.:

ügyvezető elnök: Dr. Oláh Péter

irodavezető: Drexler Szilárd

Združenie právnických osôb Geopark Novohrad-Nógrád:

ügyvezető elnök: Ing. arch. Erika Anderková

irodavezető: RNDr. Jozef Puntigán

Székhely és cím: 3100 Salgótarján, Eresztvényi út 6.

telefon: +36 32 423 303

e-mail: info@nng geopark.eu

<http://www.nogradgeopark.eu/>

b. Palóc Út Egyesület

Az Egyesület által kitűzött célok hatékony elérése érdekében - az Egyesületen belül - Klaszter Munkacsoportok működnek. Az Egyesület Alapszabálya szerint a tagok három Munkacsoport egyikében szavazati joggal vehetnek részt az adott szakterületet érintő kérdések megvitatásában, döntések előkészítésében és meghozatalában.

A Munkacsoportot annak vezetője illetve, akadályoztatása esetén munkacsoport vezető helyettese képviseli a Klaszter Bizottságban.

Palóc Út Klaszter Egyesület taglista az Ipoly-völgye ETT területéről

- Nógrád Megye Önkormányzata - HU
- Nógrádsipek Község Önkormányzata - HU
- Rimóc Község Önkormányzata - HU
- Varsány Község Önkormányzata - HU
- Pro Kalondiensis Polgári Társulás - SK
- 36 Jó Palóc Közhasznú Egyesület - HU
- Ludányhalászi Község Önkormányzata - HU

Elérhetőség:

Palóc Út Egyesület

Palóc Út Kulturális Turisztikai Klaszter Egyesület

3100 Salgótarján, Rákóczi út 29, fsz. 5. (Megyeházával szemben).

Elnök: Bózári József

Titkár: Encsi Renáta

Tel.: 32/788-747

e-mail: palocut@palocut.hu

c. **Oblasťná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie (Nógrád és Polyána Regionális Idegenforgalmi Egyesülete)**

OOCR Novohrad a Podpoľanie

Nógrád és Polyána Regionális Idegenforgalmi Egyesülete

Az egyesület, - amint a fenti térkép alapján is látható, - az egyik legnagyobb regionális egyesület az országban. A 2012-es megalakulása óta, Közép-Szlovákia 4 járását foglalja magába: Losonci járás, nagykürtösi járás, Poltári járás, Gyetvai járás. A kezdeti időszakban csak Nógrád területére terjedt ki az egyesület tevékenysége, de a későbbiek során bővül a 2 északi járással a Polyána régióból, így növekedett 150.000 fölé az a lakosságszám, amelyre hatással van az egyesület tevékenysége. A terület a halmozottan hátrányos régiók közé tartozik, vannak olyan kistérségek az adott területen belül, ahol hosszútávon is 30% körül mozog a munkanélküliség. Szinte teljes mértékben megszűntek a hagyományos, több évszázados múltra visszatekintő iparágak, mint a kerámiaipar gépipar, üvegipar, vagy akár az élelmiszeripar is. Az így megszűnt munkahelyek egy bizonyos részét hivatott pótolni az egyesület által koordinált idegenforgalmi tevékenység.

A turizmus nem volt számottevően meghatározó gazdasági erő a térségben az elmúlt időszakokban. Szinte minden mikrotérség központi településén működött valamilyen kisebb üzem a fent felsorolt iparágakból. Ezek az üzemek, a további kisüzemekkel, biztosították a térség lakosságának a társadalmi fejlődését. Viszont az 1989-es

rendszerátalakítás után teljes mértékben megváltozott a gazdasági háttér és ezáltal a szociális helyzet is. A térség vállalkozóinak, kistermelőinek jelentős része a kitörési pontokat keresve az idegenforgalom, a turizmus fejlesztésében látja a fejlődés lehetőségét. Mindezeket felmérve, az Egyesület igyekszik megteremteni ennek a fejlődésnek a feltételeit. A természet adta előnyök, a táj szépsége, az épített kulturális örökségek, az aránylag tiszta környezet, megteremtik az alapját az idegenforgalmi tervek létrehozásának. A terület északi határát a Polyána és a Vepor hegységek jelenítik meg, míg nyugatról a Korponai fennsík zárja le a területet. Keleti és déli irányból pedig az Ipoly vízgyűjtő területe, illetve annak dombvonulatai határolják be a területet. Nógrád és Polyána jellemzője a sok, apró településből álló, kifejezetten vidékies jellegű térség, nagykiterjedésű erdőterületekkel, geológiai és paleontológiai érdekességekkel, történelmi és kulturális értékekkel. Egyes térségekben még élnek az évszázados néphagyományok, a tipikusan vidéki kulturális szokások. Az Ipoly folyó a középső folyásától már kisebb csónakokkal is hajózható, egészen a Dunáig, amely a víziturizmusnak kedvez. A turizmus fejlesztésének egyik sarkalatos pontja a termálvizes források, a természetes vízfelületek, amelyek a nyári időszakban számtalan lehetőséget biztosítanak az üdülésre a természetben, valamint a téli hónapokban számtalan lehetőség van a síelésre is. A terület nagy előnye, hogy a síkvidék és a hegyvidék közötti távolságok gépkocsival rövidek, fél óra alatt teljesíthetők. Összefoglalva tehát, a feltételek a turizmus fejlesztésére szinte ideálisak.

Az Egyesület ezeket az előnyöket igyekszik fokozatosan kamatoztatni és lépésről lépésre fejleszteni az egyes idegenforgalmi ágazatokban a régió egyes részeit. Az első ilyen lépések, az egyes turisztikai utak, ösvények meghatározása és kijelölése. Ezek után a következő lépés az egyes utak mentén az infrastruktúra-fejlesztések meghatározása, a prioritások felállítása úgy, hogy fokozatosan létrehozzuk azokat az idegenforgalmi desztinációkat, amelyek gócpontként működve fokozatosan kiterjesztik a vonzáskörzetüket a további településekre, mikrotérségekre. Az egyik legfontosabb cél, hogy a vendégszobák számát olyan mennyiségi és minőségi szintre tudjuk emelni, amely garantálja a térségben eltöltött vendégnapok, illetve vendégéjszakák számát.

Az Egyesület fő célja, hogy a turizmus egy önálló és virágzó iparággá nője ki magát a régiókban, amely pozitív hatással van a munkahelyteremtésre, és általában a gazdaság fejlődésére. A fejlesztési koncepció első szakaszában a két régióban kiválasztottunk olyan különleges területi egységeket, amelyek méltón képesek képviselni az egész idegenforgalmi térséget, valamint közvetlenül kötődnek a már létező, országos és nemzetközi jelentőségű idegenforgalmi tengelyekre. A kiválasztott területi egységek fejlesztésére koncentrálnak meghatároztuk az adott területeken belül az egyes bakancsos turistaösvényeket, kerékpárutakat, valamint terepfutó ösvényeket, amelyek egymással is összefonódnak, hogy így együttesen alkossanak egy desztinációt. Az megalkotott hálózatot megjelenítettük egy turisztikai térképben, az egyes szakaszok kitáblázása a terepen folyamatosan történik, hogy a lehető leghatékonyabb legyen a turisták tájékoztatása, továbbá az érintett települések közterületein tájékoztató táblákat helyeztünk el, az egyes látnivalókról, és egyéb fontosabb tudnivalókról.

Az első ilyen desztináció a terület déli részén, közvetlenül az államhatár mentén terült el, ahol uniós támogatásból sikerült megvalósítani egy 24 km hosszúságú gyalogos és terepkerékpáros tanösvényt a Novohrad-Nógrád Geopark területén, a Somoskői vár és Kalonda, illetve az Ipolytarnóci Ősleletek között a létező szlovák-magyar határsáv mentén.

Az Egyesület műhelyében több, a közeljövőben megvalósításra kerülő desztinációt is létrehoztunk, többek között az „Ezüsthegy Archeopark”, a „Bronz Ösvények”, valamint a „Kárpátok – Ipoly – Duna” desztinációkat. Ezek fejlesztése fokozatosan történik a partnerszervezteink és tagjaink segítségével és közreműködésével.

Egyesületünk tagjai az Ipoly-völgye ETT területéről és vonzáskörzetéből:

Települések:

Čakanovce / Csákányháza (Čakanovce 312, 985 58 Radzovce)

Dolná Strehová / Alsósztrégova (adresa: Hlavná 52/75, 991 02 Dolná Strehová)

Fíľakovo / Fülek (Radničná 25, 986 01 Fíľakovo)

Lipovany / Romhány (Lipovany 46, 985 31 Rapovce)

Lučenec / Losonc (Novohradská 1, 984 01 Lučenec)

Mikušovce / Miksi (Mikušovce 14, 984 01 Lučenec)

Mučín / Mucsíny (Bernolákova 1, 985 31 Rapovce)

Pleš / Pilis (Pleš 7, 985 31 Rapovce)

Prša / Perse (Prša 79, 985 41 Šávoľ)

Radzovce / Ragyolc (Radzovce 506, 985 58 Radzovce)

Rapovce / Rapp (Hlavná 99, 985 31 Rapovce)

Ratka / Rátka (Rátka 109, 986 01 Fiľakovo)

Šiatorská Bukovinka / Sátorosbánya (Šiatorská Bukovinka 41, 985 58 Radzovce)

Veľká nad Ipľom / Vilke (Veľká nad Ipľom 86, 985 32 Veľká nad Ipľom)

Veľké Dravce / Nagydaróc (Veľké Dravce 240, 985 42 Veľké Dravce)

Trenč / Tórincs (Trenč 11, 985 32 Veľká nad Ipľom)

Vállalkozók, egyesületek, polgári társulások, magánszemélyek:

Hotel P7 Kft, Losonc (Kármana 22/A, 984 01 Lučenec)

OZ Združenie na podporu turizmu v Novohrade (adresa: Bazovského 9, 984 01 Lučenec)

Partnerstvo južného Novohradu (adresa: Ratka 109, 986 01 Fiľakovo)

KOLEK s.r.o. (adresa: Mikušovská cesta 5319, 984 01 Lučenec)

Egyesület székhelye:

Oblasťná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie

Turistické informačné centrum

Železničná ulica - železničná stanica

984 01 Lučenec

Mgr. Tímea Kovács,

ügyvezető igazgató

e-mail: director.tour.novohrad@gmail.com

PhDr. Pavol Rapco – pályázati menedzser

e-mail: tour.novohrad@gmail.com

Átkelők - hidak - közutak - vasutak

Az Ipoly-völgy területén megépült és tervezett közúti és vasúti átkelőhelyek, valamint hidak.

Az első lépés: Szécsény és Alsósztrégova polgármesterei ünnepélyesen átveszik a hídelemeket. A pályázat koordinátora, Papp Andrea (jobbra), a Losonci Régiófejlesztési Ügynökség menedzsere.

Bevezető

Határokat bontunk – hidakat építünk

(Hogy milyen lehangoló látvány egy csonka híd, az Ipoly mente lakosai nagyon jól tudják.)

2004. november 24 – az Új Szó, felvidéki magyar napilap tudósítása nyomán

Két évvel ezelőtt még úgy tűnt, a hídépítés megmarad szép ábrándnak; erre lehetett következtetni a különféle konferenciákból, szakmai tanácskozásokból, melyek végeztével a felek mindig egy határozattal gazdagabban térhettek haza, ám úgy tűnt, senki sem lép a tettek mezejére. Az sem kecsegtetett túl jó kilátásokkal, hogy a két ország közlekedési tárcái által szervezett, legmagasabb szintű találkozó sem hozott kézzelfogható eredményt. Ezt követően az érintett falvak önkormányzatai ragadták magukhoz a kezdeményezést, s ha többet nem is tehettek, legalább utat nyitottak az építők számára az időközben elgazosodott hídfők felé. Itt tartottak a dolgok október derekán, amikor azt a hírt kaptuk, október utolsó hetében az érintett felek Alsósztrégován adnak találkát egymásnak, kiértékelve a „Határokat bontunk – hidakat építünk” pályázat eddigi eredményeit.

A kezdeményezést természetesen a harmadik szektor, mégpedig a Neogradiensis Eurorégió, illetve a losonci Régiófejlesztési Ügynökség ragadta magához, nagyon helyesen fogva fel az Európai Unió üzenetét, miszerint a jövő az „alulról jövő” kezdeményezéseké (az „átkosból” átmentett kifejezésnek jelenleg nincs jobb megfelelője).

Tervezők, megrendelők és beruházók, valamint a harmadik szektor képviselői boncolgatták a kínálgató lehetőségeket és megoldásokat olyan sebészi pontossággal, melyből kitűnt: széles Ipoly mentében szinte mindenkinek szívügye a hídépítés. Lehet, hogy rövidesen tényleg a folyó fölé emelkedik Rárós és Rárópuszta között az első visszaállított híd?

Úgy tűnik, igen, bár addig sok víznek kell még lefolynia az Ipolyon, és az engedélyeztetéssel összefüggő számtalan problémát kell megoldani. De erről valljon **Papp Andrea projektmenedzser**, a losonci Régiófejlesztési Ügynökség munkatársa.

„A terv célja, hogy a Rárós–Rárópusztai híd megépítésével létrejöjjön az összeköttetés Magyarország és Szlovákia között – mondta bevezetésképpen. – Pályázatunkat három részre osztottuk; az első szakasz megvalósítását a Phare CBC alap támogatta, a másodikat pedig az

SZK Építésügyi és Régiófejlesztési Minisztériuma. Jelenleg – a pályázat elkészítését követő hatodik hónapban – az eddigi munka kiértékelésénél tartunk. Elégedetten nyugtázhatjuk, végre elérkeztünk a részletes tervdokumentáció és területrendezési terv elkészítéséhez. Mivel a hídfő Tőrincs területén található, és a bekötőút is itt épül meg, ez a község fog beruházóként szerepelni, miközben az építési engedély kiadása Alsósztrégovára hárul. A pályázatot a régiófejlesztési minisztérium 365 ezer koronával támogatta, az alsósztrégovai önkormányzat 30 ezer, a Neogradiensis Eurorégió pedig 12 ezer koronával társult. A továbbiakban fontos mozzanat lesz, hogy az építési engedélyt a folyó mindkét oldalán egyazon időpontban adják ki.”

A felmérések és tervek elkészítése kapcsán Lužica Ferenc mérnök beszámolt arról, hogy az építési szakemberekből álló magyarországi és szlovákiai munkacsoportok ideát és Budapesten is többször találkoztak. A szlovák hídtervezők által készített terv alapjául a magyar tanulmányterv szolgált; a két partot összekötő hidat a szécsényi depóban elhelyezett, az egykori NDK hadserege által hátrahagyott elemekből építik majd meg. A három-nyílású híd fesztávolsága ötvenhét méter lesz, szélessége pedig hét és fél méter. A szlovák oldalon található hídfőtől egy 102 méter hosszú bekötőutat kell építeni a Losoncot Nagykürtössel összekötő, 2. osztályú főúttal. Magán a hídtesten legfeljebb 50 km/óra sebességgel lehet majd átkelni, és a helyi igények kielégítésére méretezik – a kamionforgalom előtt tehát le lesz zárva. A végleges tervek elkészítése három hónapot vehet igénybe; a híd „ára” mintegy 40 millió korona, ám ebbe nincs beleszámítva az építőanyag árának változása, mely jelentős többletkiadást eredményezhet.

Lužica mérnök megalapozatlannak minősítette azokat az információkat, hogy az évtizedek során használaton kívül álló hídelemek állaga erősen megromlott, ezért tulajdonképpen alkalmatlanok nagyobb teherbírású hídtest építésére. „Légből kapott minden ilyen információ; valószínűleg a hídepítést ellenzők terjesztik” – mondta mintegy zárszó gyanánt.

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy miért éppen Madách szülőfalujában, Alsósztrégován tárgyalnak az érintettek az Ipoly-hidakról, amikor a település a folyótól lényegesen – de legalább tizenöt kilométerrel – északabbra fekszik. „Községünknek érdeke fűződik ahhoz, hogy ez a híd megépüljön – világosított fel Matúš Bystriansky polgármester. – Elsősorban

azért, hogy szorosabbra fűzhessük azokat a kapcsolatokat, melyek évszázadokon át működtek. Elsősorban a két ország természeti adottságaiban gyökerező lehetőségekre gondolok; Nógrádszakál térségében például kiváló lehetőségek nyílnak a nyári turizmusra, a paleontológiai múzeumban és az üdülőhelyeken évente mintegy harmincezer látogató fordul meg. Az Ipoly innenső oldalán, községünk térségében viszont kiváló gyógyfürdők találhatók, melyek befogadóképessége meghaladja a napi háromezer főt, és amelyeket évente több mint hetvenezer fürdővendég keres fel. Nagyon fontos lenne számunkra, hogy minél több ember élhessen meg az idegenforgalomból, hiszen más munkalehetőségekben nem igazán bővelkedik ez a vidék. Jelenleg azonban – mivel csak kerülővel lehet járni – mintha kétszer olyan messze volnánk egymástól, mint valójában. Hidakra van szükségük az erdő- és mezőgazdálkodásban érdekelt vállalkozóknak is, hogy tevékenységi területüket bővíthessék, de a magyarországi iskolák látogatása kapcsán is felmerültek ezek az igények. Mivel az akarat mindkét oldalon közös, bízom abban, hogy 2005-re vagy 2006-ra megépülnek az Ipoly-hidak.”

Tórincs - híd

A fentebb szereplő kisközség, melynek területén valószínűleg már jövőre megépül az első híd, mindössze 387 lelket számlál – magyarokat, szlovákokat, romákat.

„A község lakosságának kilencven százaléka munkanélküli – mondja a falu első embere –, amiben az is nagy szerepet játszik, hogy a lakosság kilencvenhárom százaléka roma származású. Korábban mezőgazdálkodásból élt a lakosság, ám az állami birtok és a földműves-szövetkezet romjain létrehozott magángazdaságok tulajdonosai nem tartanak igényt a helyi munkaerőre. Ha megépül a híd, megelevenednek a korábban kettészakított kapcsolatok, és mivel Magyarországon több munkalehetőség kínálkozik, szép számban lesznek azok, akik ott vállalnak majd munkát. Az alsósztrégovai polgármesterrel mindent megteszünk, hogy minél előbb megszerezzük az építési engedélyt. A többi a hídépítőkön múlik.”

Hogy milyen lehangoló látvány egy csonka híd, az Ipoly mente lakosai nagyon jól tudják. A tórincsi hídfőn álló, a múlt század elején emelt Nepomuki Szent János-szobrot nem csupán a történelem vihara, hanem a helyi lakosság egy részének vasgyűjtő „szenvedélye” is

megtépázta. Egy év múlva remélhetőleg új hídra fog majd vigyázni, mely az első lesz az Ipoly
Új hídtervek a Dunán és az Ipolyon

(2007. március 29. - Népszabadság napilap tudósítása nyomán)

Az 1900-as évek elején a mai határfolyón 47, köztük több, fából ácsolt közúti hídon lehetett átkelni az Ipolyon. Ma ezek közül már egyik sem áll, sőt maradványaik sem lelhetők fel - mondta **Ocskay Gyula**, az Ister-Granum Eurorégió Kht. ügyvezetője.

Ocskay Gyula elmondta: a nyár folyamán aláírják a két ország szaktárcáinak vezetői az Ipoly-hidakról szóló keretegyezményt. Ezután, valamint a június végére elkészülő engedélyezési és kiviteli tervek birtokában sikerrel pályázhatnak majd EU-s támogatásra.

A két híd és az út a számítások szerint mintegy egymilliárd forintos költséggel valósítható meg. Az ügyvezető szerint 2013-ra a most tervezés alatt lévő hidak mellett további három híd is épülhet az Ipolyon, de ezek csak gyalogos- és kerékpáros-forgalomra lesznek alkalmasak.

Az Ipoly-menti vasúthálózat múltja, jelene és jövője – helyzetfelmérés és stratégiai fejlesztés

Egy komplex fejlesztési projekt esetén kritikus pont a területre vonatkozó átfogó fejlesztési tervekhez való igazodás, hiszen a fejlesztési koncepció csak a magasabb rendű célrendszerek mentén valósulhat meg. Ezért áttekintettük a hatályos országos, és Nógrád megyei területfejlesztési koncepciókat és területrendezési terveket, valamint a régióban elkészült egyéb releváns fejlesztési koncepciókat, és urbanisztikai tanulmányterveket. A vonatkozó szemelvényeket terjedelmi okokból a Mellékletekben közöljük, az alábbiakban csak a leglényegesebb megállapításokat idézzük.

Előterjesztés a határon átnyúló közlekedési infrastruktúra- és tömegközlekedés fejlesztés aktuális kérdéseiről a Kárpát-medencei Képviselők Fóruma 2007. szeptember 14-i nemzetpolitikai előterjesztésének felhatalmazása alapján

Az előterjesztés átfogó keretben vizsgálja a szomszédos országokkal közös infrastruktúra-fejlesztési lehetőségeket, különös tekintettel a közúti és vasúti összeköttetés javítására.

A nógrádi térséget érintő Magyarország-Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program rövid ismertetésében leírják, hogy a program célkitűzése a kisléptékű közlekedési infrastruktúra fejlesztése, utak, kerékpárutak, közösségi közlekedés fejlesztése, ezen belül pedig a határon átnyúló, közösségi közlekedés infrastruktúrájának és kapcsolódó szolgáltatásainak fejlesztése; eszközbeszerzés; új, határon átnyúló, rendszeres közösségi közlekedést lehetővé tévő szolgáltatások fejlesztése, menetrendek összehangolása (határon átnyúló vasúti, busz- és légi közlekedés).

A határon átnyúló vasútfejlesztési projektek megvalósításának esélyeit meglehetősen alacsonynak találta az elemzés. Ennek oka az előterjesztés szerint, hogy a trianoni békeszerződés által határokkal keresztülvágott és forgalomból kiesett vasútvonalak funkcionalitása napjainkban országhatáron belül is megkérdőjelezett. A ma vasúti szárnyvonalként üzemelő, határ felé futó vasútvonalak jelentős része esetében rövidebb vagy hosszabb távon a megszüntetés napirenden van, ezért nem valószínű, hogy azok határon túli vasútszakaszokkal való összeköttetésére finanszírozást sikerül biztosítani.

A határon átnyúló vasúti infrastruktúrafejlesztési lehetőségeket és elképzeléseket övező bizonytalanságnak megfelelően mindeddig nem készült a fejlesztési lehetőségeket komplex módon számba vevő, a fejlesztendő vasúti kapcsolatokat tételesen felsoroló stratégiai dokumentum. A határon átnyúló vasúti kapcsolatok fejlesztése nem került be az Új Magyarország Fejlesztési Terv közlekedésfejlesztési prioritásai közé sem, ami nagymértékben csökkenti a projektek finanszírozhatóságának esélyeit is. A határon átnyúló vasúti infrastruktúrafejlesztések terén elsősorban a már meglévő vasúti kapcsolatok minőségi fejlesztésére lenne szükség, ami lehetővé tenné a korszerű vasúti közlekedés fejlesztésének kialakítását mindegyik vonalon (nem csak a fő vasútvonalakon). Ezek a minőségi fejlesztések szolgálhatnak a vasúti közlekedés vonzerejének emelkedését is. Uniós szempontból a vasúti kapcsolatok újjáélesztése és fejlesztése mellett felsorakoztatható érv, hogy egymástól mesterségesen elválasztott, valamikor természetes „együttfejlődésen” átment térségeket kötnének össze, a lehető leginkább környezetkímélő módon.

A régióba eső vasúti szakaszokról a tanulmány a következő megállapításokat teszi:

- Drégelypalánk – Šahy (Ipolyság) vasúti szakasz: A vasútvonal helyreállítása szerepel a két ország középtávú vasútfejlesztési tervei között. Fontossága abból adódik, hogy megépülése jótékonyan hatna az egyébként nehéz gazdasági helyzetben lévő közép-szlovákiai és nyugat-nógrádi térségekre. A vasútvonal használatát 1963-ban szüntették meg, amikor felszedték a vasúti sínek egy részét.
- **Bussa – Nógrádszakál vasúti szakasz:** A vasúti összeköttetés napjainkban is létezik. A vasútvonalat a Szlovák Államvasutak áruszállításra használják PEAGE rendszerben Vel'ký Krtíš (Nagykürtös) –Losonc) viszonylatban, amiért bérleti díjat fizetnek a magyar államnak. A vasútvonalat a MÁV egyáltalán nem használja, sőt a Balassagyarmat-Ipolytarnóc szakasz,

amelyet a szlovák vasút is használ a teherszállítás lebonyolítására, megszüntetésre van ítélve.

- **Ipolytarnóc – Kalonda vasúti szakasz:** A vasútvonal biztosítja a Losonccal való vasúti kapcsolatot, azonban azt szintén csak a szlovák vasút használja teherszállításra. A személyszállítás előtti megnyitása lehetővé tenné a nyugat-nógrádi térség jobb összeköttetését az észak-nógrádi térséggel.

- Az Šahy (Ipolyság) – Drégelypalánk – Balassagyarmat – Szécsény – Ipolytarnóc – Kalonda – Lučenec (Losonc) vasúti szakasz, az ún. „Ipoly-völgyi vasút” egy 80 km-es vasútvonal (ebből 12 km halad szlovák oldalon), amelynek egységes és komplex kezelése indokolt. Jelenleg hiányzik egy 6,3 km-es szakasz Drégelypalánk és Šahy (Ipolyság) között, azonban amennyiben ez elkészül, akkor funkcionálissá válhat az egész vasútvonal. Jelenleg a vasútvonal állapota nagyon rossz, felújításra szorul. Ennek a vasútvonalnak szárnyvonala a Nógrádszakál – Velký Krtíš (Nagykürtös) vonal, amin jelenleg csak teherforgalom bonyolódik.

A határon átívelő vasúti közlekedés beindításának szempontjából kiemelten fontos megállapítás a dokumentumnak, hogy a belföldi járatok nemzetköziesítése kívánatos lenne mindegyik jelenleg működő határátmenet esetében, mind a MÁV Start Zrt., mind a szomszédos országok vasúttársasága által üzemeltetett járatok esetében. Ennek lényege, hogy a jelenleg határállomásig közlekedő szerelvények útvonala a jövőben átlépesse az országhatárt, és legalább a legközelebbi, szomszédos országban található állomásig közlekedjen.

Másrészről viszont az előterjesztés arra is felhívja a figyelmet, hogy a határon átnyúló vasúti tömegközlekedés fejlesztése terén fontos lépés lehetne, tarifaegyezmények megkötése a szomszédos országok vasúti társaságaival. Az egyezmények lényege a határ vasúton való átlépésének motiválása, elősegítése, ami többek között környezetbarát közlekedési megoldást támogatna. A jelenlegi helyzet az, hogy az eltérő belföldi és nemzetközi tarifarendszerek, a menetjegyek megváltásának bonyolultsága, valamint az ebből adódó, visszaélészerű jelenségek nem motiválják a vasút használatát ilyen viszonylatokban. A javaslat főbb elemei: a két határállomás között térítésmentes utazás, a határt átlépő utasok mindkét oldalon válthassák meg a belföldi jegyet a kalauztól. Később a jegykiadó szoftverek integrációját is meg kellene valósítani, ami megteremti a lehetőségét, hogy a szomszéd

országokkal kölcsönösen egymás összes állomására már a kiindulási állomáson meg lehessen váltani a belföldi jegyet, illetve ingázók számára bérlet vásárlását is lehetővé tegyék.

A tág értelemben vett Ipoly-völgyi vasutak magyarországi hálózati elemei Nógrád Megye regionális vasútjainak részét képezik. Ez utóbbi terület évtizedek óta több okból is kiemelt jelentőségű volt a magyar regionális vasúti közlekedéssel kapcsolatos gondolkodásban. A gondolati síkon való túllépésig ezek a folyamatok általában végül nem értek el, legmesszebb a mára nyomtalanul felszámolt Térségi Vasúti Kísérlet jutott. Elsőre tehát az utóbbi évtizedek törődése talán nem látszik ezen a vasúthálózaton, de a háttérben mégis értékes tudásanyag rejtőzik. Sok, egymástól független szervezet, szakember és helyi érintett munkássága révén olyan tanulmányok sora áll rendelkezésre, melyek általában jellegzetes, egyedi nézőponttal, céllal és módszertannal készültek. Áttekintésük három lényeges tapasztalattal járhat. Egyrészt ezek a források a jelenlegi helyzet leírásában nagy segítségünkre vannak (elég csak olyan adattípusokra gondolni, melyek nem gyűjthetők össze rövid időtartamon belül). Másrészt bizonyos tevékenységeket nem kell még egyszer elvégezni az előzetes hatástanulmány kapcsán, hiszen sok, el nem avuló információ megfelelő minőségben rendelkezésre áll. Harmadrészt sok olyan kreatív, egyedi szemléletmódot igénylő gondolat, felvetés, koncepció is megtalálható a korábbi kapcsolódó anyagokban, melyek kitűnő alapot jelentenek a további gondolkodásra, és egyben csökkentik annak a kockázatát is, hogy valami kimaradjon az előzetes hatástanulmány elkészítése során.

Néhány összefoglaló megállapítás, mely a korábban született, az érintett területhez valamilyen módon kapcsolódó tanulmányok áttekintése alapján megfogalmazható (a műszaki állapotra vonatkozó, alábbi megállapítások a korábbi anyagok alapján fogalmazódtak meg, az általunk végzett műszaki információgyűjtés):

- **az Ipoly-völgyi vasút** nem önmagában, hanem a nyugat-nógrádi regionális vasúti hálózattal egységben alkot értelmes tervezési, üzemeltetési egységet
- az érintett vasúti hálózat egyes elemei jelentősen eltérnek mind műszaki állapot, mind a nyomvonal alkalmasság (személyforgalom szempontjából vizsgálva), mind a várható utasforgalom nagyságrendjét és jellegét tekintve

- a vonalakat általánosan jellemzi a rossz műszaki állapot, az elmaradt felújítások érezhető hiánya
- a jelenlegi struktúrában a kínálat nem a megfelelő módon alakul ki, azaz a menetrend-képzés kívánivalókat hagy maga után
- sok kiegészítő szolgáltatás kihasználatlan sok és lehetőség megvalósítatlan
- a potenciális kereslet nagyon nehezen becsülhető a jelenlegi szolgáltatások elrettentő hatású jellemzői miatt, de még a mindennek alapját képező utasszámról sincsenek megfelelő minőségű információk
- a kínálati oldalon a költségek becslése gyakorlatilag szintén lehetetlen a MÁV-csoport könyvviteli rendezetlenségei miatt
- a pazarló megoldások jelenléte egyértelműen igazolható
- a helyi érintettek, utazók és önkormányzatok egyaránt nyitottak a kérdéssel kapcsolatban, a kooperatív megoldások alapja ezen az oldalon tehát rendelkezésre áll
- a mellékvonali szabályozás elavultsága általában, a nemzetközi forgalomra vonatkozó szabályozás elképesztően korszerűtlen volta speciálisan gátolja azt, hogy az Ipoly-völgyi vasút koncepciója a maga teljességében megvalósulhasson a jelenlegi szabályozási környezetben

Település	Új felszálló					Összesen				
	Ált. isk.	Középiskola	Felnőtt	Nyugdíjas	Összesen	Ált. isk.	Középiskola	Felnőtt	Nyugdíjas	Összesen
Ipolytarnóc	5	19	38	4	66	5	19	38	4	66
Litke	7	23	81	5	116	12	45	131	9	197
Nógrádszakál	4	13	26	3	46	16	58	157	12	243
Ludányhalászi	9	29	82	13	133	26	89	252	25	392
Szécsény	15	66	158	15	254	31	124	337	30	521
Hugyag	3	12	64	4	83	34	136	401	34	604
Órhalom	5	20	82	4	111	42	161	504	38	744

Értékelés

Látható, hogy 4 meghatározó közlekedési irányban a naponta lehetséges személyforgalom 600-700 fő között alakulhat. Az Aszód irányába ingázók majdnem 2000-es létszáma a Budapest agglomerációjába tartozó nagyobb létszámú falvakból magas, valószínűleg ez még jelentős szolgáltatási színvonal-emeléssel sem kiaknázható.

Érdeemes összevetni a kapott értékeket a lehetséges szállítási kapacitásokkal. A nyugat-nógrádi vasútvonalon jelenleg közlekedő Bzmot motorkocsi szerelvényekben 55 ülőhely található, a Bzx mellékkocsikban pedig 44. A tehát egy egy mellékkocsis szerelvényben 109 személy utazhat, míg két motorkocsival 164 utas ülhet le, amelyhez még szerelvényenként 20-30 állóhellyel számolhatunk. Ebből adódóan, ha reggelente 4 vonattal is számolunk, a teljes kapacitással működve lehetne csak a forgalmat lebonyolítani, ha a potenciális utazóközönség minden tagja a vonatot választaná.

Amennyiben a nyugat-nógrádi vasútvonalon Desiro típusú vonatok szolgálnának, akkor sokkal feltételezhető, hogy azt a forgalom számottevő bővülése követné. A Magyarországon közlekedő Desiro kocsikban 123 ülőhely található és további 90 állóhely, összesen

szerelvényenként 213 fő a maximális kapacitás. Ebből adódóan továbbra is 4 reggeli járatot feltételezve Desiro típusú kocsikkal a kereslet teljesen kielégíthetőnek látszik.

Árutovábbítás

Az Ipoly-menti vasutak a 19. század végén elsősorban áruszállítási céllal épültek, mára azonban a teherforgalom jelentősen lecsökkent, évente összesen 100-150 t kerül feladásra, jellemzően 100-300 km-es szállítási távolságra.

A vasúti fuvarozás esetében két fontos tényező kiemelésére van szükség a helyzetértékelés során. A keresleti oldalra vonatkozóan egyértelműen az ár, és a szolgáltatás minősége a meghatározó. A vasúti fuvarozás tonnakilométerre vetített árai jellemzően és tartósan alacsonyabbak, mint a közúti megoldás árai. Ugyanakkor ez az árelőny az esetek többségében jellemzően jelentősen csökken amiatt, hogy a közúti továbbításhoz képest több átrakásra van szükség. A legtöbb megrendelő esetében az átrakás költségei beruházásokkal, iparvágányokkal csökkenthetőek, ezek a beruházások akkor lennének hatékonyan megvalósíthatóak, ha a vasútra való átállás hosszú távon stabil megoldást jelenthetne, ugyanakkor ennek a feltételei jellemzően hiányoznak. Az árelőny tehát fennáll, de nehezen realizálható, mivel a járulékos költségek rontják a vasút versenyképességét.

A szolgáltatási színvonal területén sokkal nagyobb problémák jelentkeznek a vasút esetében. Közismertek a vasúti árutovábbítással kapcsolatos minőségi problémák, az lassú, kiszámíthatatlan, nem elég megbízható, a lopások minden szállítmányt érintenek, kiegészítő szolgáltatások nem vehetőek igénybe feltétlenül. Ezek a problémák sok tekintetben közösek a személyszállítás területén megjelenő tényezőkkel, ugyanakkor kis, helyi szolgáltatásokat végző szereplők által kevésbé könnyen orvosolhatóak. A jelenlegi állapot azonban ennél is rosszabb, a MÁV-Cargo ugyanis alapvetően nem szolgálja ki a térséget megfelelő módon (kisebb árumennyiség esetén egyszerűen nem vállalja a fuvart), mivel a kiállítás és a szállítás költségei aránytalanul magasak, aminek egyik fő oka az irreálisan magasnak tartott pályahasználati díj.

A potenciális áruszállítási keresleti becslés elvégzéséhez a helyzetértékelés során olyan üzemeket, vállalkozásokat kerestünk meg, melyek működésük jellege, illetve az általuk fuvaroztatott áru mennyisége révén szóba jöhetnek, mint a vasúti szolgáltatás megrendelői.

A vasúti árufuvarozás egyik hagyományos területe volt Nógrád Megyében a mezőgazdasági termények szállítása, ez a terület olyan mértékben gyengült meg, hogy megfelelő vasúti szolgáltatási színvonal mellett sem számolhatunk jelentős kereslettel. A gabonafélék termesztése fokozatosan csökkent az elmúlt időkben, míg 1980-ban még 170 ezer tonna gabonát termesztettek a térségben, addig 1996-ban már csak 121 ezret, végül 2000 óta a termesztett mennyiség 119 ezer tonnában látszik stabilizálódni.

Fontos potenciális megrendelő ugyanakkor az Ipoly Erdő Zrt., melynek vezetői elkötelezettek a vasúti fuvarozás mellett, és kifejezetten problémának tartják, hogy ez a szolgáltatás jelenleg nem hozzáférhető számukra.

A területen működő üzemek jórészt kapcsolatban állnak a vasúti szolgáltatókkal, vagy jelenleg is fuvaroztatnak, vagy korábban volt ilyen időszak. Az igazán jellemző az, hogy a legtöbb esetben a teljes szállítási volumen meglehetősen kis része kerül vasútra, legtöbb interjúalanyunk ezt problémásnak tartja, és szívesen növelné a vasút arányát, de ez a fenti okok miatt nem lehetséges, vagy egyszerűen nem éri meg.

Jelen dokumentumban csak taxatív felsorolást adhatunk a térség legnagyobb foglalkoztatóiról. Egyértelműen kiemelkedik a térségi cégek közül az Ipoly Erdő Zrt, a legnagyobb faipari cég a régióban. Nógrád megye erdeinek 50%-a rendszerváltás után magánkézbe került, a megmaradó állami részről gondoskodik az Ipoly Erdő. A fa fuvarozásának jelenleg csak 30%-ban bonyolódik vasúton, azonban a jövőben újra a vasút nagy forgalmú megrendelőjévé válhat az erdőtársaság. A legnagyobb megrendelők közé tartozik a nógrádkövesdi kőbánya.

A Serfőző András és Molnár Katalin által jegyzett „Javaslatok a szlovák-magyar közös használatú vasút (közvasút) megépítésére” című anyag részletesen összeszedi a térségben jelenlevő gazdasági szereplőket, akik potenciálisan megrendelői lehetnek az árufuvarozási szolgáltatásnak, illetve a hivatásforgalom szempontjából relevánsak. A térség potenciális áruszállítatói:

- Balassagyarmat ipari park, kábelgyár, Delphi Calsonic, Ipoly Erdő
- Szügy: ipari park. Zollner, Parat Automotive
- Rétság ipari park: TDK, Spektiva, Gibbs Hungary, Ten Cate Enbi, AFT Europa, Tredegar

- Drégelypalánk-Kemence gyümölcs termesztés, feldolgozás
- Ipolyerdő Zrt. erdőgazdálkodás, fakitermelés
- Vác cementgyár, Samsung, Zollner, művek
- Felsőpetényi ásványbánya, Agyag-Ásvány Kft.
- Romhány, Zalakerámia csempegyár
- Szécsény, Eurocandle
- Bercel: ACC Hungary
- Tolmács: Erdőkémia
- Nógrádkövesd, kőbánya

Országos Területfejlesztési Koncepció

- Elmaradott térségek, külső, és belső, perifériák felzárkóztatása
  - o minden település lakossága számára a megfelelő életkörülmények infrastrukturális feltételeinek és a közszolgáltatások (például alapfokú szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási) elérhetőségének, lehetőleg helyben történő biztosítása a településszerkezeti adottságokat és a szükségleteket figyelembe véve, szem előtt tartva a kistelepülések működőképességének és lakosságmegtartó erejének növelését;
  - o a térségi központok elérhetőségének javítása;
- Határ-menti területek fejlesztése és határon átnyúló térségi együttműködésük erősítése
  - o az elérhetőség javítása határon átnyúló úthálózat-fejlesztéssel; a tömegközlekedés kialakításával, szükség szerint új határátkelőhelyek létesítésével;
  - o közös területi tervezés, közös regionális programok készítése és a rendezési tervek összehangolása;

Az elérhetőség javítása

- o intenzívebb kapcsolódás a nemzetközi, főként európai és közép-európai transznacionális terület- és regionális fejlesztési, hálózattervezési, együttműködési és fejlesztési folyamatokba (kiemelten a Cades térség, és egyéb közép-európai országok);
- o a különböző területi szintek (pl. települések, régiók), és a területfejlesztési szakmai szereplők transznacionális és nemzetközi együttműködési hálózatainak támogatása (eurorégiók, klaszterek, "eurocities", stb.);
- o közös kárpát-medencei területi tervezési és fejlesztési együttműködések, valamint közös stratégiák és fejlesztési programok kidolgozása, megvalósítása, s a határon átnyúló fejlesztési feladatokat hatékonyan ellátni képes közös intézményrendszer kialakítása;
- o az egyes határ menti-, valamint a hasonló problémával küzdő térségek összehangolt és integrált fejlesztésének biztosítása érdekében transz- és interregionális együttműködések, valamint közös fejlesztések hazai támogatásának biztosítása, ösztönzése;

Közlekedéspolitikai

- o A helyi és helyközi tömegközlekedés javítása, fejlesztése a környezetbarát közlekedési módok előtérbe helyezésével, ahol lehetséges, a tömegközlekedési igények vasúti közlekedés felé orientálása elsőbbséget élvez.
- o A főváros és az agglomerációs gyűrű között megvalósítandó fejlesztés: a tömegközlekedési módok átjárhatóságának biztosítása.
- o A vasúti fő- és mellékvonal-hálózat, valamint a regionális mellékvonalak jelentős részének a kiszolgáló létesítményekkel együttes fenntartása és korszerűsítése.
- o A kombinált közlekedési módok speciális feltételeinek megteremtésével (terminálok építése, vasúti járművek beszerzése, az ún. bi- és trimodális logisztikai központok hálózatának kialakítása) a vasúti áruszállítás kedvezőtlen helyzetének javítása.

Országos Területrendezési Terv

A terv alapdokumentuma csak felsorolja a főhálózatba tartozó vasútvonalakat, a részletes térképmelléletek jelzik a hálózat területi besorolását.

Egyéb országos törzshálózati vasútvonalak:

- Aszód - Balassagyarmat - Ipolytarnóc - (Szlovákia)

Nógrád Megyei Területfejlesztési Koncepció

Stratégiai cél: mennyiségi és minőségi mutatóiban fejlődjön a műszaki infrastruktúra

- Javuljanak a közúti és vasúti közlekedés feltételei. Érzékelhetően mérséklődjenek a közlekedés feltételeiben évtizedek óta felhalmozódott hátrányok. A hálózat feleljen meg a megyén belüli és az észak-déli irányú tranzitforgalom megnövekedett követelményeinek.

- A környezetszennyezés mérséklése céljából a kombinált fuvarozás, a vízi és vasúti szállítás részarányát növelni kell.

A Nógrádi Regionális Vasút területén:

- általános feladat a pálya megerősítése;
- hosszú távú feladatként: a Drégelypalánk-Hont pályaszakasz megépítésével biztosítani a nem-zetközi forgalmi kapcsolatot;
- rövid és középtávú feladatként: az ipolytarnóci vasúti határátkelőhely megnyitásával közvetlen vasúti kapcsolat kialakítása (Aszód)-Balassa-gyarmat-Szécsény-(Lučenec (Losonc) között);
- kihasználva a kistérség természetföldrajzi elő-nyeit, erőtejemebben élni kell a vasútra épülő turizmus lehetőségeivel, kombinálva a kerékpár-turizmussal;

Balassagyarmat és térsége

Területükön saját szükségleteiket meghaladó közlekedési fejlesztés indokolt: a Hont-Šahy (Ipolyság) nemzetközi vasútvonal megépítése.

Nógrád Megyei Területrendezési Terv

A környezetbarát vasúti közlekedés fejlesztése kívánatos annak érdekében, hogy a jelenleginél nagyobb szerepet vállalhasson a közlekedésen belüli munkamegosztásban. Ennek érdekében a fővonalon korszerűsítésre és továbbfejlesztésre van szükség, míg a mellékvonalakon a hálózat rehabilitációjára, ezen belül a vasúti pályák felújítása, ill. helyenkénti korszerűsítése mellett a Drégelypalánk – Šahy (Ipolyság) között korábban felszedett vasúti pályaszakasz újjáépítésére is.

A vasúti személyforgalomban a területrendezési terv távlatában a helyiérdekű, elővárosi jellegű vasúti közlekedés igényével is kell számolni, és ennek műszaki feltételrendszerét is meg kell teremteni, elsősorban Salgótarján – Bányaterenye között, de Balassagyarmat térségében is.

A vasúthálózat rehabilitációja során azokon a vasútállomásokon, melyek közelében az országos, vagy térségi jelentőségű kerékpáros útvonalak haladni fognak, olyan magas peronokat kell kialakítani, amelyek alkalmasak a kerékpárok szállítására is.

Nógrád Megyei Közlekedésfejlesztési Kon koncepció

Nógrád megyei vasútvonalak 2014-2020 között megvalósítandó fejlesztései:

- Pályarekonstrukciós munkák folytatása a regionális vasutakon
- Új megállóhelyek Ludányhalászi, Balassagyarmat-Kórház és Patvarc térségében
- A kombinált áru fuvarozás eszközparkjának fejlesztése
- Az új menetrendi struktúra bevezetése
- Mellékvonali járműpark korszerűsítési programjának megkezdése

Nógrád megyei vasútvonalak 2021-2030 között megvalósítandó fejlesztései:

- Mellékvonali járműpark korszerűsítési programjának befejezése,
- pályarekonstrukció befejezése,
- A Drégelypalánk - Šahy (Ipolyság) (Sahy) vasútvonal helyreállítása

- 18. A kombinált közlekedési lehetőségek fejlesztésének koncepciója
- 18.1. A közúti és vasúti személyszállítás közötti kapcsolatok fejlesztése

Határon Átnyúló (SK-HU) Térségfejlesztési Program

A közúti fejlesztések mellett fontos a térség vasúti elérhetőségének javítása is, az olcsó vasúti áruszállítás és a kombinált fuvarozás lehetőségének megteremtése érdekében.

A vasúthálózat fejlesztése beruházási nagyságánál fogva szintén csak állami szerepvállalással képzelhető el. A vasút fejlesztésének kiemelt szükségességét indokolja az is, hogy az EU-s törekvések is a vasút fejlesztését helyezik előtérbe, mellyel a közlekedésfejlesztési alapelvek környezeti vonatkozásait erősítik:

1. A 81 sz. vasúti fővonal felújítása, villamosítása (Hatvan-Somoskőújfalu között)
2. Balassagyarmat - Ipolytarnóc – Kalonda
3. Drégelypalánk – Šahy (Ipolyság) vasútvonal (6 km) újjáépítése

Közös szlovák-magyar urbanisztikai tanulmányterv a határon átnyúló régió fejlesztésére.

A határon átnyúló térség fejlesztési prioritásai

PIII : Megerősíteni a regionális közlekedési és műszaki infrastruktúrát, és javítani a térség megközelíthetőségét

- III-1 A határon átnyúló térség elérhetősége a nemzetközi közlekedési folyosókról
- III-2 Hatékony határon átnyúló közlekedési hálózat a térségben
- III-3 A határon átnyúló műszaki infrastruktúra fejlesztése

PIII : Megerősíteni a regionális közlekedési és műszaki infrastruktúrát, valamint fokozni a térség megközelíthetőségét

III-1 A határon átnyúló térség elérhetősége a nemzetközi közlekedési folyosókról

- Kettős nyomtáv építése a Zvolen (Zólyom) –Lučenec (Losonc) – Košice (Kassa) vonalon keletkezett déli vasúti szűk keresztmetszetnél, valamint ennek villamosítása és átalakítása az AGTC paramétereknek megfelelően
- Kettős nyomtáv építése a Hatvan - Salgótarján –Lučenec (Losonc) vonalon, valamint ennek villamosítása
- Az Šahy (Ipolyság) – Balassagyarmat –Lučenec (Losonc) vasútvonal újjáépítése
- A kombinált szállítmányozás előfeltételeinek megteremtése az észak-dél irányú nemzetközi közlekedési folyosó kifejlesztése során a közúti és vasúti fejlesztések harmonizálásával
- Szisztematikusan támogatni kell a Budapest – Rétság – Balassagyarmat – Velký Krtíš (Nagykürtös) –Lučenec (Losonc) tengely mentén húzódó közlekedési kapcsolat minőségének javítását;
- Egy kölcsönös partnerségen és együttműködésen alapuló projekt keretében újból üzembe kell helyezni az Ipoly mentén a vasútvonalat, mely összekötné Šahyt (Ipolyság) (Šahy), Balassagyarmatot és Velký Krtíš (Nagykürtös) – Lučenecet (Losoncot);

Turizmus

A lehetséges keresleti oldal a turisztikai célú utazásokat is felöleli. A környék, mint Magyarország legerdősítettebb területe hagyományos célpontja a kirándulni vágyóknak. Jelen helyzetfelmérés nem terjed ki az esetleges fejlesztések után várható utasforgalmi számokra, pusztán megemlítjük a terület legfontosabb turisztikai látványosságait.

A térség turisztikai kínálata rendkívül gazdag, azonban jelenleg ez a vasúti személyszállítási keresletre alacsony kihatással van. A térségi vasút egyes szakaszai a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén, a Börzsöny keleti lábánál húzódnak, érintve többek között a Nógrád és Drégely várát, Diósjenőt, és a különösen nagy látogatottságú Bánkot. Vasúton elérhető az Europa

Nostra díjjal kitüntetett Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület, és a szécsényi vasútállomástól csupán 16 km-re fekvő, az UNESCO világörökség listáján szereplő Hollókő is. Számos látnivalót kínálnak Balassagyarmat és Szécsény értékei mellett a Balassagyarmat-Aszód közötti vasútvonal mentén fekvő települések is.

A potenciális kereslet becsléséhez adottnak tekinthető, hogy a térségbe irányuló turisztikai forgalomban túlsúlyban vannak az egy napra érkező kirándulók. Ezek a kirándulók is jellemzően koncentráltan érkeznek a látnivalókhöz, az említett borszönyi, ipolytarnóci illetve hollókői helyszíneken lehet nagyobb forgalommal számolni. Ebben az esetben viszont feltétlenül megoldandó kérdés, hogy sem az ipolytarnóci ősleletek, sem Hollókő nem érhető el vasúton közvetlenül, így valamilyen köztes járművek rendszeresítése szükséges.

A potenciális kereslet másik lábát jelenthetik a szervezett, csoportos utazások. Elsősorban az iskolai csoportok érkezésével lehetséges a tervezés, amelyek fő célpontja a természeti környezet, az erdei iskolák. Harmadrészt a nagyobb rendezvények, mint a szécsényi vasutasnapok vonzhatnak nagyobb tömegeket. A turizmus fellendítésében nagy szerepe lehet az önszerveződő alapon megalakuló desztinációs menedzsmenteknek.

A potenciális turisztikai forgalom becslésének a térség fontosabb látnivalóinak 2009-es látogatottsága képezheti alapját. Az adatokat közvetlenül az intézményektől szereztük be.

- Balassagyarmat: Palóc Múzeum: 15-16.000 látogató
- Szanda-Erdei iskola: 8-9.000 vendégéjszaka
- Ipolytarnóc-ősleletek: 40 - 45.000 látogató

Balassagyarmat-Ipolytarnóc (HU 78b)

A vasútvonal főbb adatai

<i>km</i>	<i>Állomások, megállóhelyek</i>		<i>Megjegyzés</i>	<i>Személyzet</i>	<i>Pálya- sebesség (km/h)</i>
0	Balassagyarmat				40
8,6	Órhalom	mh.			
10,2	Hugyag	mh.			
18,3	Szécsény			1 állomásfőnök 1 forg.szolgálattevő 1 váltókezelő	
22,8	Ludányhalászi	mh.			
28,1	Nógrádszakál			1 forg.szolgálattevő 1 váltókezelő	
32,2	Rárópuszta	mh.		1 sorompókezelő	
37,2	Litke	mrh.			
40,5	Ipolytarnóc			1 forg.szolgálattevő 1 váltókezelő	

Forgalmi-földrajzi környezet

A vasútvonal Balassagyarmat állomáson csatlakozik az NTV hálózatához és csatlakozó vonalaihoz. A csatlakozó vonalakon jelenleg nincs ütemes menetrend.

A vonal Ipolytarnócon túl folytatódik Szlovákiában, Lučenec (Losonc)állomáson csatlakozik a szlovák országos hálózathoz, de a szlovák oldalon Ipolytarnóc-Lučenec (Losonc) között jelenleg személyszállítás nincs.

Nógrádszakálon ágazik ki a Szlovákiába, Veľký Krtíš-re (Nagykürtösre) vezető vonal, melyen jelenleg szintén csak áruforgalom van: egy szénbánya termelvényét fuvarozzák a magyar szakasz érintésével Lučenec (Losonc) felé.

Aktuális menetrend

A menetrendi csatlakozások Balassagyarmaton részlegesen kialakítottak. A csatlakozó vonalokhoz hasonlóan ezen a vonalon sem ütemes a közlekedés, a vonatok 1-3 óránként közlekednek (munkanapokon 10 vonatpár).

Menetrendi keresztmetszetek

A keresztezési helyek időbeli távolsága (az e sorok írásakor érvényes menetrendben):

<i>km</i>	<i>állomás</i>	<i>menettartam (perc)</i>
0	Balassagyarmat	
18,3	Szécsény	29
28,1	Nógrádszakál	16
40,5	Ipolytarnóc	22

Az infrastruktúra aktuális állapotában kétórás követésű ütemes menetrend szécsényi vagy nógrádszakáli keresztezéssel szervezhető. Óránkénti ütemes közlekedésre a vonal jelenleg nem alkalmas, de időszakosan többlet vonatokra van kapacitás.

Forgalomirányító berendezések

A vonalon alacsony szintű jelzőberendezések vannak felszerelve, melyek üzemeltetésének nagy az élőmunka-igénye. A pályavasúti forgalmi feladatokat jelenleg 109 fő látja el (adminisztratív és végrehajtó létszám együtt).

5 állomáson üzemelnek rugós váltók: ezek egy mellékvonali üzemre kifejlesztett, lényegében félautomatikus üzemben működő váltók¹, amelyek így állomási személyzet nélkül teszik lehetővé a vonattalálkozásokat. Használatuk egyszerre teszi lehetővé a gyors és gazdaságos üzemmenetet.

Gépészet

A hálózaton belül Balassagyarmaton van vontatási telep, mely kiszolgálja a hálózaton üzemelő teljes járműállományt. Jelenlegi állománya

Bzmot motorkocsi:	14-16 db,
BDzx poggyásztéres mellékkocsi:	2 db,
Bzx mellékkocsi:	21 db,
Egyéb mozdony:	1 db

Az aktuális menetrend kiszolgálásához 14 db motorkocsi szükséges.

A hálózat kiterjesztése

A közlekedési hálózat fejlesztésének egyik fő célja a nemzetközi kapcsolatok megújítása, újra felvétele. Ez 3 ponton valósulhat meg:

- Ipolytarnóc – Lučenec (Losonc): itt a meglévő és jelenleg csak teherforgalomra üzemelő vasúti kapcsolaton a személyforgalom (újra) felvételével a Hatvan – Salgótarján – Lučenec (Losonc) – Zvolen (Zólyom) fővonalhoz lehet kapcsolódni, egyben a Lučenec (Losonc) városba irányuló utazások segíthetők elő;
- Nógrádszakál – Velký Krtíš (Nagykürtös): itt a meglévő és jelenleg csak teherforgalomra üzemelő vasúti kapcsolaton a személyforgalom (újra) felvételével a Velký Krtíš (Nagykürtös) – Lučenec (Losonc) kapcsolat javítható;
- Drégelypalánk – Šahy (Ipolyság): a felszámolt határátmenet újjáépítésével (6,3 km) az Šahy (Ipolyság) városba irányuló közlekedés javítható, valamint a Börzsönyt nyugatról elkerülő autóbuszjáratok számára lehet egy mainál kedvezőbb vasúti kapcsolatot biztosítani,

amely átszállási csomópont így egyben gazdasági központba is kerül (viszont a hazai közlekedésben egyelőre újdonságnak számító módon egy szomszédos ország területére).

A viszonylathálózat átalakítása

A meglévő, forgalomszervezésben alapul vett viszonylatok:

- Vác – Diósjenő – Balassagyarmat,
- [Budapest–] Aszód – Balassagyarmat,
- Balassagyarmat – Ipolytarnóc.

A határátmenetek felújításával új úti célokat kell kiszolgálni: Lučenec (Losonc), Velký Krtíš (Nagykürtös), Šahy (Ipolyság), ami igényli a viszonylati módosításokat. Számításba, vizsgálatba kell venni még néhány hosszú távú viszonylatot is:

- Budapest – Balassagyarmat
- Vác- Balassagyarmat
- Lučenec (Losonc) – Balassagyarmat – Šahy (Ipolyság) [– Čata (Csata) – Štúrovo (Párkány) (mint Esztergom „felső”)]

Valamint újra érdemes vizsgálni a megszüntetett Diósjenő – Romhány kapcsolatot is.

Lučenec (Losonc)

Lučenec (Losonc) Lučenec (Lučenec (Losonc)) kiszolgálása elsődlegesen a meglévő Balassagyarmat – Ipolytarnóc közlekedés meghosszabbításával jól megoldható.

Velký Krtíš (Nagykürtös)

Velký Krtíš (Nagykürtös) esetében – amennyiben a város vasúti kiszolgálását a szlovák közforgalmú közlekedés igényli – új viszonylat keletkezik Velký Krtíš (Nagykürtös) – Nógrádszakál között, melynek a nógrádszakáli kapcsolata/folytatása vet fel alternatívákat:

- átszállással csatlakozzon a Balassagyarmat –Lučenec (Losonc) viszonylathoz,
- folytatódjon Velký Krtíš (Nagykürtös) – Balassagyarmat közvetlen viszonylatként,

- folytatódjon Velký Krtíš (Nagykürtös) –Lučenec (Losonc) közvetlen viszonylatként.

Természetesen ezek vegyesen is alkalmazhatók, illetve modern motorvonati megoldásokkal vonategyesítés/oszlatás által a közvetlenség akár több irányban is biztosítható.

Mivel azonban Velký Krtíš (Nagykürtös) – Balassagyarmat között a vasútnál lényegesen rövidebb közúti kapcsolat van, ezen irányt nem kell lényeges szempontnak tekinteni. Továbbá a korszerű szolgáltatási alapelvek szerint az átszállások minimalizálására (különösen ilyen kis utazási távolságok esetén) is törekedni kell, így az átszállásos megoldást is el kell vetni.

Közvetlen vonatokban kell gondolkodni, melynek alternatívái lehetnek

- vonategyesítéses megoldás, a Lučenec (Losonc) – Balassagyarmat és – Velký Krtíš (Nagykürtös) vonatok Nógrádszakálig együtt közlekedése,
- vagy külön közlekedtetése, ezzel kedvező mellékhatásként Nógrádszakál – Lučenec (Losonc) között sűrűbb követést megvalósítva.

Lučenec (Losonc) – Balassagyarmat – Šahy (Ipolyság)

Ebben az irányban a vasút vonalvezetése kedvező, végig az Ipoly völgyén, továbbá mindkét vége Szlovákiában van, így szlovák belföldi kapcsolatot is képes szolgálni. Minimálisan fontos ezért a már elemzett Lučenec (Losonc) – Balassagyarmat és Balassagyarmat – Šahy (Ipolyság) viszonylatok kiváló csatlakoztatása Balassagyarmaton, sőt, akár összekapcsolása közvetlen vonatként.

Kimutatható távolsági utazási igények esetén gyorsabb (gyorsvonati jellegű) közlekedés is szervezhető a felfűzött városok kiszolgálására (Lučenec (Losonc), Szécsény, Balassagyarmat, Šahy (Ipolyság), Štúrovo (Párkány) (Esztergom „felső”))

A fejlesztés határai

- a jelenlegi infrastruktúrában rejlő lehetőségeket, beleértve azokat a minimálisan szükséges módosításokat, amivel már kialakítható az integrált ütemes közlekedés;
- a műszakilag reálisan megvalósítható legkedvezőbb állapotot,

- javaslatot teszünk a ténylegesen megvalósítandó állapotra.

Összegzés

A jelenlegi helyzet elemzésekor egyértelműen látható, hogy ma igen csekély hatékonyságú, pazarló, rosszul gazdálkodó üzem a vasút a térségben, a sok egyértelműen adódó lehetőség marad kihasználatlanul. Az érintett szlovákiai és magyarországi terület korábban egy gazdasági régióként működött, és ma mindkét országban gyenge relatív gazdasági pozícióval jellemezhető, különösen a szlovákiai oldalon. Ebben a helyzetben különösen nagy jelentősége van annak, hogy a közlekedési és szállítási kapcsolatok gyengesége ne nehezítse továbbra is a gazdasági és társadalmi kapcsolódási pontok kialakulását, működését. Ahogy az Ipoly-hidak a közúti hálózat javításában hoznak komoly előrelépést, úgy a vasúti kapcsolatok javítása is érezhető fejlődést jelent a térségben. Fennáll ez a hiányzó szakasz visszaépítésére éppúgy, mint a határon átnyúló folyamatos közlekedési lehetőség nyújtására.

Az évek során valamennyi érdekelt számára fontos prioritássá vált az Ipoly-menti vasutak pályarekonstrukciója, a hiányzó 6,3 km visszaépítése és a határon átívelő vonatközlekedés újra beindítása. A helyi igények megjelenésének szép példája a sokat emlegetett szécsényi vasutas napok sikere, amikor minden évben május elsején, hacsak egy napra is, de újra megnyílik a Lučenec (Losonc) és Szécsény közötti vasútvonal, és az emberek vonattal juthatnak el az egyik városból a másikba.

Az Ipoly-völgyi vasutak évtizedek óta több okból is kiemelt jelentőségűek voltak a magyar regionális vasúti közlekedéssel kapcsolatos gondolkodásban. A gondolati síkon való túllépésig ezek a folyamatok általában végül nem értek el, legmesszebb a mára nyomtalanul felszámolt Térségi Vasúti Kísérlet jutott. A jelenlegi helyzetet áttekintve az alábbi megállapítások tehetők:

- az érintett vasúti hálózat egyes elemei jelentősen eltérnek mind műszaki állapot, mind a nyomvonal alkalmasság (személyforgalom szempontjából vizsgálva), mind a várható utasforgalom nagyságrendjét és jellegét tekintve
- a vonalakat általánosan jellemzi a rossz műszaki állapot, az elmaradt felújítások érezhető hiánya

- a jelenlegi struktúrában a kínálat nem a megfelelő módon alakul ki, azaz a menetrend-képzés kívánivalókat hagy maga után
- sok kiegészítő szolgáltatás kihasználatlan sok és lehetőség megvalósítatlan
- a potenciális kereslet nagyon nehezen becsülhető a jelenlegi szolgáltatások elrettentő hatású jellemzői miatt
- a potenciális kereslet szintje mindenképpen meghaladja a ma megfigyelhető igényeket
- a kínálati oldalon a költségek becslése gyakorlatilag szintén lehetetlen a MÁV-csoport könyvviteli rendezetlenségei miatt
- a pazarló megoldások jelenléte egyértelműen igazolható
- a helyi érintettek, utazók és önkormányzatok egyaránt nyitottak a kérdéssel kapcsolatban, a kooperatív megoldások alapja ezen az oldalon tehát rendelkezésre áll
- a mellékvonali szabályozás elavultsága általában, a nemzetközi forgalomra vonatkozó szabályozás elképesztően korszerűtlen volta speciálisan gátolja azt, hogy az Ipoly-völgyi vasút koncepciója a maga teljességében megvalósulhasson a jelenlegi szabályozási környezetben

Összességében megállapítható, hogy a vonatkozó fejlesztési célrendszerekhez a Nyugat-Nógrádi Térségi Vasút fejlesztése alapvetően illeszkedik.

Az Országos Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott általános célokat, így az elmaradott régiók fejlesztését, a határon átnyúló együttműködést és a környezetbarát közlekedési formák előtérbe helyezését a nógrádi vasutak teljes mértékben szolgálják.

Az Országos Területrendezési Terv csak érintőlegesen foglalkozik a vasutakkal, a szöveges részben pusztán taxatív felsorolást adva.

A Nógrád megyei Területfejlesztési Konceptió kimondottan rövid távú feladatként határozza meg a nemzetközi személyszállítási forgalom beindítását, középtávon pedig a hiányzó 6,3 km újraépítését is célul tűzi.

A Nógrád Megyei Területrendezési Terv homlokterében inkább a salgótarjáni vonal szerepel, de szintén fejlesztési feladatként jelöli meg a hiányzó pályaszakasz megépítését Drégelypalánk és az országhatár között.

A témában releváns további három fejlesztési koncepció javaslatai egybevágóan a magasabb rendű célrendszerekkel: a vasút fejlesztési kimondott prioritás, a meglévő pályaszakaszok rekonstrukciója, a hiányzó szakasz megépítése, a megállók át illetve kiépítése, vonzó menetrend kialakításával kell elérni a környezet és utasbarát térségi közösségi közlekedést.

Térségi versenyképesség

Hatékony, a növekedés területi terjedését ösztönző térszerkezet kialakítása országos, regionális és egyéb térségi szinteken. A térségi versenyképesség két pillére:

a. a jelentős gazdasági versenyképességi potenciállal rendelkező, tágabb térségüket dinamizálni képes centrumtérségek (fejlesztési pólusok, póluscsoportok) megerősítése, a nemzetközi elérhetőség javítása és a nemzetközi jelentőség turisztikai térségek megerősítése;

b. valamennyi térség fejlesztésekor adottságaikra, erőforrásaikra és stratégiáikra építve életképes funkcióik megerősítése, erőforrásvonzó képességük javítása, vagyis relatív versenyképességük erősítése.

Elmaradott térségek, külső, és belső, perifériák felzárkóztatása

a. a lakosság, különös tekintettel a képzett csoportok helyben tartása érdekében a foglalkoztatás bővítése, a munkahelyteremtés, beleértve a távmunka fokozott ösztönzését;

b. minden település lakossága számára a megfelelő életkörülmények infrastrukturális

feltételeinek és a közszolgáltatások (például alapfokú szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási) elérhetőségének, lehetőleg helyben történő biztosítása a településszerkezeti adottságokat és a szükségleteket figyelembe véve, szem előtt tartva a kistelepülések működőképességének és lakosságmegtartó erejének növelését;

c. a térségi központokban a környező települések lakói által igénybe vett szolgáltatások szükséglet szerinti bővítése és minőségének fejlesztése;

d. a térségi központok elérhetőségének javítása;

e. érdekérvényesítésre képes helyi-térségi közösségek megteremtése, a társadalmi tőke növelése és az egészséges életmód terjesztése.

Határ-menti területek fejlesztése és határon átnyúló térségi együttműködésük erősítése

Cél, hogy a határ-menti területek adottságai e periférikus térségek megújulásának erőforrásaivá váljanak, kiaknázva a határok változó szerepét:

a. határon átnyúló vonzáskörzeti kapcsolatok újjáélesztése, illetve kialakítása;

b. közös befektetés-ösztönzés, gazdaságfejlesztés, összehangolt turisztikai termékrendszer kialakítása;

c. határon átnyúló táj-, természet- és környezetvédelmi, ökológiai gazdálkodási rendszerek fejlesztése és a katasztrófavédelmi tevékenységek összehangolása;

d. a közszolgáltatások szervezésének, (hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, egészségügy stb.) határokon átnyúló megoldásainak ösztönzése;

e. a munkaerő-piaci és a képzési rendszerek összehangolása;

f. az elérhetőség javítása határon átnyúló úthálózat-fejlesztéssel; a tömegközlekedés kialakításával, szükség szerint új határátkelőhelyek létesítésével;

g. közös területi tervezés, közös regionális programok készítése és a rendezési tervek összehangolása;

h. a határon túli magyarok szervezeteivel, intézményeivel való együttműködés erősítése, a közös nyelv, illetve kultúra kínálta előnyök hasznosítása;

i. társadalmi–kulturális kapcsolatok megerősítése.

Az elérhetőség javítása

Az ország és nagytérségeinek versenyképességét az elérhetőség szempontjából elsődlegesen a gyorsforgalmi úthálózat és a nagysebességű, ill. többvágányú vasúthálózat fejlesztése szolgálja hatékonyan. A kistérségek szintjén a – főként a periférikus térségek esetében – a

versenyképesség javításának kulcstényezőjét a mellékúthálózat szűk keresztmetszeteinek felszámolása, a térség központjainak jobb tömegközlekedési elérhetősége jelenti.

Cél, hogy felgyorsuljon hazánk funkcionális integrálódása Európa, különösen Közép-Európa gazdasági, társadalmi és infrastrukturális térszerkezetébe, a globális tudás-, információ- és innováció-alapú gazdaságba és társadalomba, valamint a nemzetközi kulturális, területi és regionális együttműködési folyamatokba. A rész cél megvalósulását az alábbi fejlesztési feladatok szolgálják:

- minőségileg magasabb szint integrálódás az európai magisztrális hálózati rendszerekbe (kiemelten transzeurópai és közép-európai infrastrukturális hálózatok);
- intenzívebb kapcsolódás a nemzetközi, főként európai és közép-európai transznacionális terület- és regionális fejlesztési, hálózat-tervezési, együttműködési és fejlesztési folyamatokba (kiemelten a Cades térség, és egyéb közép-európai országok);
- a különböző területi szintek (pl. települések, régiók), és a területfejlesztési szakmai szereplők transznacionális és nemzetközi együttműködési hálózatainak támogatása (eurorégiók, klaszterek, "eurocities", stb.).

A magyar siker kulcsa az intenzív nemzetközi együttműködés, ezért minden szinten támogatni kell a kölcsönös előnyökön nyugvó nemzetközi területfejlesztési, tervezési, kutatási, fejlesztési, innovációs és egyéb társadalmi-gazdasági hálózati együttműködést és partnerséget.

A határ menti és határon átnyúló együttműködések lehetőségeinek bővítése a határ menti településközi, ezen belül intézményi, vállalkozói, civil kapcsolatok ösztönzésével, valamint az EU támogatási programok hatékony felhasználásával Magyarország központi földrajzi és stratégiai helyzeténél fogva a jövőben – az Európai Unió új szomszédsági politikájával összhangban – vezető koordinációs, szervező, információs szerepet játszhat a határok megnyílásával egységesülő Kárpát-medencei térség fejlődésében, a területi integrációt erősítő határ menti, határon átnyúló interregionális és transzregionális fejlesztési együttműködések tervezésében, szervezésében és végrehajtásában. A határon átnyúló

együtműködések és feléledő kapcsolatrendszerek közép- és hosszú távon megteremtik a Kárpát-medencében korábban szorosabb egységet képező régiók, megyék, természetes vonzaskörzetek újraéledését, továbbá lehetővé teszik számos jelenleg perifériális helyzetben lévő területnek a fejlődési vérkeringésbe való bekapcsolódását. A környező országok csatlakozása révén a határok átjárhatósága javul, ami kiváló lehetőséget nyújt a hagyományos településközi, gazdasági kapcsolatok újjáélesztésére. A határ menti együtműködésekben különös hangsúlyt kell helyezni a kulturális kapcsolatok erősítésére, valamint a környezetvédelmi és természeti katasztrófa megelőzési intézkedésekre. Elérendő cél, hogy hatékony és eredményes együtműködés keretében több szinten és intenzíven kapcsolódó integrált határ menti térségek jöjjenek létre.

A rész cél megvalósulását az alábbi fejlesztési feladatok szolgálják

- közös kárpát-medencei területi tervezési és fejlesztési együtműködések, valamint közös stratégiák és fejlesztési programok kidolgozása, megvalósítása, s a határon átnyúló fejlesztési feladatokat hatékonyan ellátni képes közös intézményrendszer kialakítása;
- az egyes határ menti-, valamint a hasonló problémával küzdő térségek összehangolt és integrált fejlesztésének biztosítása érdekében transz- és interregionális együtműködések, valamint közös fejlesztések hazai támogatásának biztosítása, ösztönzése;
- országhatáron átnyúló fejlesztési és szakmai együtműködések létrejöttének hazai támogatása (új térségi együtműködési és fejlesztési formák).
- a transferrégiók és kapuvárosok gazdaság- és társadalomszervező szerepének, valamint hálózati együtműködési képességének erősítése.

Közlekedéspolitika

A közlekedéspolitika a területi célkitűzések érvényesítésének egyik legfontosabb eszköze, éppen ezért alakítása során a területfejlesztési politikai és az erre épülő területrendezési tervek és előírások messzemenő figyelembevételre szünek. A közlekedéspolitika feladata, hogy elősegítse a fenntartható fejlődést, javítsa az életkörülményeket, valamint a térségi

megközelíthetőséget a társadalmi mobilitás és a versenyképesség fokozása érdekében. A területi felzárkózás elősegítése, a területi versenyképesség, valamint az életminőség egyenlőtlenségeinek mérséklése érdekében a különböző térségi szinteken eltérő fejlesztéseket kell alkalmazni, azonban minden szintnek prioritása az elérhetőség javítása.

A helyi és helyközi tömegközlekedés javítása, fejlesztése a környezetbarát közlekedési módok előtérbe helyezésével, ahol lehetséges, a tömegközlekedési igények vasúti közlekedés felé orientálása elsőbbséget élvez.

A főváros és az agglomerációs gyűrű között megvalósítandó fejlesztés: a tömegközlekedési módok átjárhatóságának biztosítása.

– A vasúti fő- és mellékvonal-hálózat, valamint a regionális mellékvonalak jelentős részének a kiszolgáló létesítményekkel együttes fenntartása és korszerűsítése.

– A kombinált közlekedési módok speciális feltételeinek megteremtésével (terminálok építése, vasúti járművek beszerzése, az ún. bi- és trimodális logisztikai központok hálózatának kialakítása) a vasúti áruszállítás kedvezőtlen helyzetének javítása.

A kerékpáros és vasúti közlekedés kombinációjának fejlesztése

A kerékpáros és a vasúti közlekedés fejlesztésének két területe van: az egyik a B+R („Kerékpározz és utazz tovább!”) rendszer, a másik a kerékpárral történő együttutazás a vasúti kocsin.

A B+R rendszer kialakítására vonatkozóan az előző pontban leírtak irányadók. Egyes vasútállomásokon és megállóhelyeken a kerékpár-tárolás modern, biztonságos, zárható eszközeinek telepítése célszerű.

A vasúti kocsikon való kerékpárszállítás feltételeinek javítása érdekében elsősorban az alábbiakra kell tekintettel lenni:

- A vasútállomási infrastruktúra fejlesztésénél tekintettel kell lenni a kerékpárral történő balesetmentes fel-, le- és átszállási lehetőségek térben és időben történő biztosítására. Az idegenforgalmi és a hivatásforgalmi szempontból jelentős vasúti megállóhelyeken a kerékpárral történő fel- és leszállást elősegítő, magas peronok építése szükséges.

- Az új vasúti járművek beszerzésénél figyelembe kell venni a kerékpárral történő együttutazás igényeit, hiszen megfelelő szolgáltatási színvonal esetében az utasok számának jelentős növekedését lehet remélni, ami az árbevétel növekedését és a közlekedés okozta környezeti károk csökkenését eredményezheti.
- Az egyes vasúti szerelvényeken körülbelül azonos vagonban érdemes a kerékpár-szállító kocsit elhelyezni, és a kocsi helyéről tájékoztatni kellene a megállóhelyeken a kerékpárral felszállni kívánó utasokat (például piktogrammal – a BKV-HÉV és a budapesti Fogaskerekű Vasút gyakorlatához hasonlóan, vagy az adott vonat indulási adatait mutató táblázaton – kerékpárszállító kocsi előtt / hátul, stb.).
- A tarifarendszer reformja során csökkenteni lenne érdemes a kerékpárjegy relatíve indokolatlanul magas árát az 50 km-nél rövidebb utazások esetében.

A közúti és vasúti áru fuvarozás kombinációjának fejlesztése

A kombinált szállítás két módjának bevezetésére nyílna elméleti lehetőség Nógrád megyében:

Az általában „gördülő országút” néven emlegetett, olyan áru fuvarozási mód bevezetésének, amikor a kamionokat vasúti szerelvényeken továbbítják, Nógrád megye esetében a közeljövőben nincs realitása: egyrészt lehetséges volna a szerelvények Lengyelország irányában való továbbítása a szlovák vasúthálózaton Zsolnán keresztül, ám Žilina (Zsolna) felé a Vág völgyében sokkal kedvezőbb vonalvezetésű és sebességű vasútvonalak vezetnek, mint a Salgótarján – Zvolen (Zólyom) – Banská Bystrica (Besztercebánya) – Žilina (Zsolna) útvonalon, ennél rövidebb távolságon viszont (pl. csak Zvolenig (Zólyomig) vagy Banská Bystrica-ig (Besztercebányáig) nem érdemes a kombinált szállításnak ezt a módját választani. Ha a Balkán és Lengyelország közötti közlekedésben részt vennének kamionszállító vonatok, akkor ezek útvonala a jelen pályakiépítettség mellett Miskolcon vagy Pozsonyon, esetleg Komáromon haladhatna keresztül. A Nógrád megyei vasutakat legfeljebb abban az esetben használhatnák ilyen szerelvények, ha a salgótarjáni vonal fejlesztése mellett a kapcsolódó szlovák vasútvonalakon is jelentős korszerűsítést valósítanának meg.

A konténeres kombinált árufuvarozást viszont ismételten meg lehetne valósítani Nógrád megyében, ami jelentősen hozzájárulhatna a 21. sz. főút menti települések lakói által elszenvedett, közúti közlekedési eredetű környezetszennyezés mérsékléséhez. Ehhez elsősorban a vasútvonal villamosítására és rekonstrukciójára, a Salgótarján-külső pályaudvaron található konténerterminál felújítására, a vasúti szolgáltatás és pontosság színvonalának növelésére és a szállítók irányában gazdasági ösztönző eszközök igénybevételére lehet szükség. A fejlesztések gazdaságossági értékelését igen sok tényező együttes figyelembevételével kell elkészíteni, figyelmet fordítva a különböző árufuvarozási megoldások externális hatásainak költségvonzataira, például a környezet-védelem, baleset-megelőzés, munkahelyteremtés és számos egyéb területen is.

A 21-es gyorsforgalmi út és az R2-es gyorsforgalmi út tervezett összekötése és annak kihatása az ETT területére

Fekvése

A 3-as út új, körforgalmú leágazásaként ered Hatvanban. A város közepéről észak felé indul, és mindvégig tartja ezt az irányt, kivéve Mátraverebélynél, ahol keleti irányban halad. Hatvan határában átmegy az M3-as autópálya felüljárója alatt, majd elhalad Lőrinci, Selyp, Zagyvaszántó és Apc mellett, azután Jobbágyit elhagyva Pásztót és Mátraszőlöst érinti, később keletnek fordulva Tar és Mátraverebély érintésével ér el Bátorterenyéig, ahol újból északnak fordul. Itt, Kisterenyén ágazik el kelet felé a 23-as út. A Kisterenyétől Vizslás-Újlakon át Salgótarjánig húzódó szakasza mellett a keleti oldalon szervízút húzódik, amely a salgótarjáni ipari parkig tart és ott csatlakozik vissza a főútba. Zagyvapálfalvára érve csatlakozik nyugat felől a 22-es út. **Somskőújfalun keresztül ér el a szlovák határhoz, amit átlépve Füleket érintve Losoncra vezet.** Hossza a szlovákiai folytatásával, a 71-es főúttal együtt 92 km.

A 21-es főút négy-sávósítási programja 1999-ben indult, az első szakasz építése 2001-ben kezdődött. Azóta 27 km-en készült el a négy sávósítás Salgótarján és Hatvan között, és még 26 km hiányzik. 2015. szeptember 10-én átadták a 10 km hosszan 2x2 sávossá bővített a 21.

sz. főutat Heves megyében Lőrinci, Apc, Zagyvaszántó, Nógrád megyében Jobbágyi és Szurdokpüspöki települések között.

A főút négy nyomúsítása további Nógrád megyei szakaszok megépítésével folytatódik. A Tar-Mátraverebély és Mátraverebély-Bátonyterenye között épülő 2x2 sávú út kivitelezésére vonatkozó közbeszerzés várhatóan júniusban jelenik meg, a kivitelezés 2016 végén indítható legkorábban.

Ezen a szakaszon új külön szintű csomópont épül Sámsonháza és Tar felé, Mátraverebélyen belül, turbó típusú kétsávú körforgalmi csomópont kerül kialakításra. A négy sávú szakaszt keresztülvezetik Bátonyterenye Kisterenye városrészén. A 23-as főút, a Jászai Mari út, Gyermekes útja és a Köztársaság út kereszteződésében turbó körforgalom épül. A nagybátonyi elágazó, és a kisterenyei MOL kút elágazója marad a klasszikus "T" kialakítású, a bátonyterenyei ipari park elágazójába pedig szintén turbó körforgalom épül.

2018. február 12-én határidő előtt hónapokkal átadták a 21-es főút négy sávúított szakaszait Szurdokpüspöki és Pásztó közötti 4,5 km-es, valamint Pásztó és Mátraszőlős közötti 3,73 km-es szakaszát.

A Salgótarján elkerülő szakasz

A Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (NIF) közölte: folyamatban van a beruházáshoz kapcsolódó környezeti hatástanulmány és tanulmány terv készítés tervezőjének kiválasztási közbeszerzési eljárása. A feladatra vonatkozó szerződést várhatóan áprilisban, de legkésőbb májusban megkötik.

Mint ismert a Modern Városok Program salgótarjáni megállapodásának egyik legnagyobb értékű eleme egy elkerülő út építése. A NIF megkeresésünkre jelezte: nyomvonal-javaslatok még nincsenek, ezeket az elkészülő tanulmányterv fogja tartalmazni. A feladattal a megbízott tervezőnek 15 hónap alatt kell majd elkészülnie. A tervezési hossz – kétszer egy sávon – 20 kilométer, a beruházást a magyar állam finanszírozza.

A szlovák közlekedési és építésügyi miniszter néhány hete egy sajtótájékoztatón úgy fogalmazott: azért kell (Pozsonytól) legalább Losoncig négy sávú kialakításban megépülnie a

dél-szlovákiai R2-es gyorsforgalmi útnak, mert erről és várhatóan onnan ágazik majd le az összeköttetés a határhoz magyar oldalról elérő gyorsforgalmi úthoz. A NIF ezzel kapcsolatos kérdésünkre jelezte: a tanulmányterv tervezőjének feladata lesz az is, hogy vizsgálja meg a meglévő somoskőújfalui határátkelőhelyre történő bekötés lehetőségét, de új határmetszési pont kialakításának lehetőségét és szükségességét is. Ha a tervezés elindul, a NIF feladata lesz a szlovák féllel a folyamatos kapcsolattartás és új határmetszési pont szükségessége esetén a tervezett magyar és szlovák oldali útszakaszok csatlakozása tekintetében az egyeztetések lefolytatása is – közölte megkeresésünkre a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.

A magyarországi (Nógrád megye) 21 sz gyorsforgalmi út és a szlovákiai (Besztercebánya megye – Losonci járás) R2 gyorsforgalmi utak összekötésének lehetséges nyomvonalai. Az R2 négy-sávos autót, a tervek alapján észak felől érint Losoncot Zólyom, ill. Detva (Gyetva) irányából.

Az összekötés lényege, egy észak – dél korridor létrehozása a Budapest – Hatvan – Salgótarján – Losonc (Fülek) – Zólyom – Besztercebánya – Rózsahegy – Lengyelország vonalon.

A Magyar Kormány döntött arról, hogy kiépíti a Salgótarját elkerülő utat is, és a 21-es főutat az országhatárig vezeti.

Ennek megfelelően a mostani nyertesek feladata hozzávetőlegesen 20 kilométernyi országos közút tanulmánytervének és környezeti hatástanulmányának elkészítése.

A feladat hozzávetőlegesen 20 km országos közút tanulmánytervének és környezeti hatástanulmányának elkészítése.

A tervezés során az alábbiakat kell figyelembe venni:

— A nyomvonalváltozatok kidolgozása során meg kell vizsgálni Salgótarján keleti, valamint nyugati irányú elkerülését is,

— A Bátorterenyre-Kisterenyre 21. sz. főúttal érintett városrészének elkerülési lehetőségeire is ki kell térni,

— Szükséges figyelembe venni a 23. sz. főút Bátorterenyre-Kisterenyre elkerülőhöz történő csatlakozás lehetőségét. A 23. sz. főút Bátorterenyre-Kisterenyre elkerülő tervezésére vonatkozóan közbeszerzési eljárás indul. A leendő tervezőnek dokumentáltan egyeztetnie kell a 23. sz. főút tervezőjével,

— Meg kell vizsgálni a meglévő határátkelőhelyre történő bekötés lehetőségét, valamint új határmetszési pont kialakításának lehetőségét, szükségességét is.

Tervező feladata új határmetszési pont szükségessége esetén a tervezett magyar és szlovák oldali útszakaszok csatlakozása tekintetében a szlovák féllel folyamatos egyeztetés, továbbá amennyiben kétoldalú egyezmény megkötése szükséges, közreműködni köteles a Megrendelő igényei szerint. Az új határmetszési pont szükségessége esetén a környezetvédelmi eljárás lefolytatása és a környezetvédelmi engedély megszerzése az Espoo-i egyezmény alapján kell történjen. Az engedély alapján rögzített határmetszési pontról szóló kétoldalú egyezmény megkötésében tervezői támogatást kell biztosítani az illetékes Minisztérium részre.

A tervezés során 110 km/h tervezési sebességet szükséges figyelembe venni. Amennyiben a vizsgált nyomvonalak – pl. alagút vagy völgyhíd építésének szükségessége miatt – várhatóan aránytalanul nagy költséggel valósíthatók meg, az esetben a tervezési sebesség csökkentésével alternatív – minimális műtárgy igénnyel megvalósítható – nyomvonalakat is ki kell dolgozni.

A nyomvonalváltozatok kidolgozását követően, a tovább-tervezéshez szükséges változatok kiválasztása előtt egyeztetés összehívása szükséges a Nemzeti Fejlesztési

Minisztérium és térségi szereplők bevonásával, amely keretében a tervezési diszpozíció tovább pontosítható.

Nyertes ajánlattevő a Tervezési feladatot a szerződés hatályba lépésétől számított végteljesítési határidőig az alábbiakban meghatározott Ütemezés szerint köteles elvégezni:

1. számú rész-teljesítés: Szerződés hatályba lépésétől számított 3 hónap/Döntés előkészítő tanulmány leszállítása

2. számú rész-teljesítés: Szerződés hatályba lépésétől számított 7 hónap/Tanulmányterv dokumentáció leszállítása. A dokumentációk végleges leszállítása, amelyben a Megrendelő összes jogos észrevétele pótlásra illetve javításra került.

3. számú rész-teljesítés: Szerződés hatályba lépésétől számított 12 hónap/Környezetvédelmi hatásvizsgálati dokumentáció leszállítása és dokumentált beadása az illetékes hatóság(ok)nak. A dokumentációk végleges leszállítása, amelyben a Megrendelő összes jogos észrevétele pótlásra illetve javításra került.

Szerződés hatályba lépésétől számított max. 15 hónap/Környezetvédelmi engedély megszerzése és Nyomvonal-kijelölési dokumentáció leszállítása. A dokumentációk végleges leszállítása, amelyben a Megrendelő összes jogos észrevétele pótlásra illetve javításra került.

A részletes feladatlírást a tanulmányterv és a környezeti hatástanulmány tervdokumentáció általános, tartalmi és formai követelményei megnevezésű dokumentum tartalmazza.

A palóc identitás, mint prioritás, a turizmus szolgálatában

Kulturális és természeti örökségünk egyedisége, a turizmus két prioritása

Nógrád megye két üdülőkörzet, a Dunakanyar és a Mátra-Bükk szélére, illetve közé esik, míg belső részét jobbra lefedi a Cserhát és környéke üdülőkörzet, magában foglalva nemzeti kegyhelyünket, Hollókőt, Szécsényt és Ipolytarnócot. A megyének az a kis része, amely nem jelenik meg a térképen üdülőkörzetként, az Balassagyarmat (Nógrád egykori megyeszékhelye) és térsége, amelynek kulturális és építészeti öröksége az egyik legértékesebb az országban.

A két szomszédos üdülőkörzet, a Mátra-Bükk és a Dunakanyar forgalmához képest Nógrád megye turizmusa napjainkban jelképes. Bár a Börzsöny-alja települései rendelkeznek kidolgozott turisztikai fejlesztési programmal, és céljaik elérése érdekében koordinációs szervezetet (Sugárkankalin Turisztikai Egyesület) is létrehozta, ennek ellenére a vendégforgalom növekedése mérsékelte. A turisztikai kistájon jelentősebb árbevétel növekedést a banki szolgáltatók könnyelhetnek el.

A közép-nógrádi térség meghatározó kínálati együttese, a Hollókő-Ipolytarnóc turisztikai tengely (beleértve Szécsényt és környékét) jelentős hatást gyakorol – elsősorban szálláshely igénybevételével – Salgótarján és térsége turizmusára is. Ugyanakkor a látogatási célpontok mellett nem alakultak ki a tartózkodást növelő más attrakció elemek, illetve szolgáltatások, így a tovább tartózkodás kínálati feltételei szerények. Napjainkban rendkívül fontosá vált, hogy a **Hollókő–Szécsény–Ipolytarnóc turisztikai tengelyen** szolgáltatásfejlesztéssel növeljük a helyben eltöltött időt.

Kulturális és történelmi örökség szemléltetése az egyes, kiemelt helyszíneken

Nyugat-nógrádi Börzsönyalja településeinek Bánkig húzódó rekreációs övezete Nógrád és Drégely várával; Hollókő Ófalu Világöröksége, Szécsény városa, az ipolytarnóci ősmaradványok, a salgótarjáni Bányamúzeum és nemzeti kegyhelyünk, a Mátraverebély-Szentkúton található zarándokhely, a Karancs-Medves fennsík természeti és geológiai értékei, Somoskő és Salgó vára, Balassagyarmat és belső-Nógrád kulturális és építészeti öröksége, valamint Nógrád megye irodalmi és történelmi értékei szintén ide sorolhatók.

Ezekre az értékes desztinációkra napjainkban még a rövid időtöltéssel és alacsony költséssel járó látogatóturizmus jellemző. Turisztikai attrakcióként való hatékony hasznosításukhoz sok munkára és pénzre lesz szükség.

Az elkövetkezendő időkben várható, hogy a turisták nyitottabbak lesznek a kulturális örökségben gazdag városok, illetve a kulturális örökséggel, mint látványossággal is bíró területek – pl. Hollókő – iránt. Emiatt nagyon fontos, hogy a fogadóképacitások fejlesztésére megfelelő támogatás jusson. A vendégéjszakák számának növelése mellett a turistákat több költségre is kell ösztönözni. Fontos lehet a horgász-vadász turizmus erősítése, a valódi attrakciókkal rendelkező ökoturisztikai pontok kialakítása, valamint mindezek kapcsolati

hálójának, egymásra épülő rendezvényeinek kiépítése. Geológiai és természeti értékeink rendszerben történő bemutatására a Novohrad-Nógrád Geopark hordoz kiváló potenciált. A falusi turizmus keretében tudatosan a rövid (1–3 nap) ott-tartózkodásra épülő, aktív elemekkel kapcsolt vendéglátási formákat célszerű fejleszteni.

Palóc hagyományok:

A palóc szellemi kultúra

A palóc kultúra sajátosságait jól mutatják a dalok, mesék, mondókák, balladák, köszöntő rigmusok, a karikázó táncok is.

A palóc népdalkincs rendkívül jelentős „szellemi termék”, amely a nemzeti kultúra szerves részévé vált. Palóc területen már az 1920-as évek elejére 238 dallamot gyűjtöttek össze.

Ma a népdalkincsünk két típusát különböztetjük meg: az új típusú dallamokra énekelt közismert szövegeket variáló népdalokat és az úgynevezett régi stílusú dallamokat, szövegeket, amelyeket elsősorban a régi pásztorcsaládok, cselédek, summások leszármazottai ismernek, énekelnek. A palóc népdalkincsben a balladák színes változataival is találkozhatunk.

Palóc tradíciók

A palóc falvakban sokáig keveredett egymással az egyházak tanítása a nép szokásrendszerében testet öltött hiedelemvilággal. Így hozhatók összefüggésbe a naptári év egy-egy napjához kötődő ünnepek a népi tradíciókkal.

A karácsonyváró ünnepekör egyik legnevezetesebb dátuma december 13-a, Luca napja, ekkor készítették a lucaszéket, hogy a karácsonyi misén azon ülve, a fehérnépet végigmérve meglássák a boszorkányokat. A lányok a szerelmi jóslások miatt várták ennyire ezt a jeles időpontot: ekkor ugyanis ólmot öntöttek, vagy kifőtt gombócba rejtett, papírgalacsinokra rárótt sorokból tudták meg, ki lesz a párjuk.

A betlehemes legények karácsony előtt házról házra járva, egy kis harapnivaló ellenében mutatták be karácsonyi játékaikat.

A karácsonyi abrosz morzsáit a földeken szórták szét, a karácsonyfára pedig gyümölcsöket aggattak, hogy bőséges legyen a termés.

A palócok fontosnak tartották, hogy újévkor az első látogató férfi legyen. Ilyenkor nem ettek szárnyast sem, mert az elkaparja a szerencsét. Ugyanakkor szívesen fogyasztottak lencsét, hogy pénzben ne szenvedjenek hiányt a következő esztendőben.

Néhány évtizeddel ezelőtt még minden palóc ház első szobájának a falán megtalálható volt a február 2-án felszentelt gyertyapár. Elterjedt nézet volt, hogy amennyiben gyertyaszentelőkor az oltárnál a papra rásüt a nap, még 40 napig hideg lesz. De ismerték és alkalmazták a medve árnyékával kapcsolatos jóslást is.

A farsang a lakodalmak, disznótorok és a fiatalság szórakozásának ideje volt. Mátraalmáson még 1968-ban is maskarába öltözött asszonyok járták be a falut, s este férfiak nélkül „macskabált” tartottak. Salgótarjánban az úgynevezett „ördöglagzi” szintén a fehérnép mulatsága volt. Farsang idején mindig felkerült az asztalra a pampuska (fánk), a herőce és a mákos ferentő (guba).

A tavaszi ünnepkört indító virágvasárnap a barkaszentelésről volt nevezetes. Varsányban például azt tartották, hogy a háznál annyi liba lesz, ahány szem van a barkán. Virágnaphoz kötődött a kiszehordás, a villőzés: egy felöltöztetett szalmabábut kivittek a szomszéd község határára, vagy bedobtak a patakba, hogy a falut elkerüljék az ártó szellemek, s távol tartsák maguktól a betegségeket.

A húsvéthétfői locsolkodás, öntözködés (vízzel, kölnivel, parfümmel) szokása a városokban is elterjedt és ma is élő hagyomány.

A legények május elsején, május első vasárnapján és pünkösdi vasárnapján a lányoknak májfát állítottak, amelyhez az utóbbi években a szépen megkomponált virágkosár is társul. Bár úrnapja kifejezetten egyházi ünnep, palóc honban jellemző volt, hogy az ünnepi sátorfüvet a betegségek ellen használták fel, a veteményes ágyba pedig a jobb termés érdekében zöld gallyat szúrtak.

A nyári és az őszi ünnepkör jóval szegényesebb a télinél és a tavaszinál. Ekkor jószerivel csak a Szent Iván-napi (július 24-i) tűzgyújtás és tűzgrás hagyományát, néhány őszi pásztorünnepi és a mindenszentekkel összefüggő szokást jegyezték fel.

Rendkívül gazdag a tárháza az élet jeles eseményeivel (születés, lakodalom, temetkezés) összefüggő tradícióknak is. Különösen a párválasztás, az eljegyzés és az esküvői szertartás (lakodalmi menet, polgári és egyházi szertartás, a menyasszony kikérése, búcsúztatása és fogadása, a vacsora mint a lakodalom fő étkezése, az ételhordás a herész, a menyasszony násznépének látogatása a vőlegényes háznál, az örömkalács, a díszes tyúk és a kakas, a menyasszonytánc, a hajnali tűzugaratás, az osztogatás, a bezárás rítusa, az utómulatságok) hosszú ceremóniája mutat sok sajátos vonást, kisebb-nagyobb eltérést más vidékek, népcsoportok rítusaitól.

Ezek egy része visszafogottabb, leegyszerűsített formában napjainkban is fellelhető, s még inkább megjelenik a hagyományőrző együttesek lakodalmas játékaiban, bemutatóiban.

Valláskultúra

A palóc területen a XVII. és részben a XVIII. században sajátos vallási gyakorlat alakult ki, az ún. „licenciátus vallásosság”: A Palócföld vált az egyik legközpontibb területévé a „szentemberek” és- asszonyok működésének. A török hódoltsági területen a papi jelenlét hiányában még inkább kibontakozhatott az egyházi közvetítés nélküli közvetlen vallásos gyakorlat.

A palóc falvakban máig élő, eleven vallásosságot találunk. A Palócföld zömmel katolikus palóc-barkó lakossága az északi népterületen központi helyet foglal el, keleten, észak-keleten a borsod-gömöri református népcsoporttal határos. A vallási felekezethez tartozás ezen a vidéken általában egybeesett a nemzetiséggel: a magyarok zöme katolikus, illetve kisebbrészt kálvinista, Gömörben akadnak evangélikusok is. A szlovákok többsége katolikus, kisebb részük evangélikus, Zemplénben kálvinista szórványai is vannak. A németek is katolikusok vagy kis részben evangélikusok.

Igen fontos tényezőként jelentkezett a gyöngyösi, füleki, szécsényi és még az egri középkori ferencesség hatása is.

„Talán sehol nincs olyan buzgó búcsújáró hagyomány, még talán manapság is, mint itt a palócoknál”-írta Bálint Sándor az 1960-as években. A Felföldön voltak például a leglátogatottabb, részben középkori, jórészt a barokk korból eredő búcsúhelyek (Mátraverebély-Szentkút, Hasznos, Máriabesnyő, Egerszalók, Eger, stb.). Többfelé is fakadtak csodatévő források. A palóc népi vallásosság jellemző sajátosságai között hangsúlyozzák több néprajzi leírásban is a palóc vallásosság misztikus voltát (Karancskeszi-angyalarcok; szandai Mária-kápolnánál fényjelenségek, melegség; mátranováki lakás kis kápolnája gyógyítóhely, stb.)

A templomra nem csupán építészeti alkotásként tekintettek, nem kizárólag a liturgia helyszínéül szolgált, de a templom magának az istenségnek, védőszenteknek a lakhelye volt. A templomi eszközöknek gyógyító hatást tulajdonítottak.

Gazdálkodás

A palóc család gazdálkodása, állattartása sajátos, érdekes rendszerben zajlott, annak mind időrendjét, mind pedig művelési, tartási szerkezetét tekintve.

A Cserhát, a Karancs, a Mátra és a Bükk közötti területeken az állattartás és a földművelés volt a megélhetés alapja. Mindkét foglalkozási ágra rányomta bélyegét az erdő. Egyes községek lakossága főleg erdei munkákkal, fakitermeléssel, erdei gyümölcsök, növények gyűjtögetésével, állattartással, erdei legeltetéssel és gyümölcsstermesztéssel foglalkozott.

Számos családnak nyújtott megélhetést a fafaragás. Elsősorban az állattartáshoz, a pásztorkodáshoz kapcsolódott a népi fafaragó művészet. A pásztorok, juhászok, kanászok az állatok őrzése közben saját használati tárgyaikat készítették, díszítették. Botok, ostoronyelek, balták, ivócsanakok kerültek ki az ügyes kezek alól.

Erdei foglalkozás volt régebben a hamu- és salétromfőzés, a mészégetés. Régebben a méhészet is szoros összefüggésben volt az erdővel. Csakúgy mint más vidékeken, a parasztság Palócföldön is azt tartotta, hogy a vadászathoz és a halászathoz mindenkinek joga van.

A palóc tájak régi állattartását a makkoltatás jellemezte. Az erdei disznótartás hanyatlása elsősorban az erdőterület csökkenésével, majd a legeltetési jog szabályozásával, értékesítési nehézségekkel és egyes sertésbetegségekkel magyarázható.

A sertésenyésztés mellett az állattartás másik jelentős ága a juhtenyésztés volt. Azokon a területeken, ahol később megszűnt a juhtartás szarvasmarhát legeltettek. Általában külön legelőre jártak a lovak, külön legelőre a szarvasmarhák. (Manga János, 1979)

A legsajátosabb munkafolyamat a kenderfeldolgozás volt. A falu határában szinte mindenütt kijelölt hely volt a kenderföld, ahol elsősorban az asszonyok foglalatostkottak. A viseletek jelentős részét, valamint az ágyneműt, a terítőt, a törölközőt, a tarisznyát és a hamvast is kenderből varrták. Ezt részben gazdasági okok miatt tartották szükségszerűnek - nem volt ugyanis pénzük drága holmik vásárlására - , de a díszítő szándék gyakorlása, az önkifejezés egyik lehetséges, motiváló eszközének is ez tartották.

A kendent gyökerestől szedték ki a földből, „kinyótták”, áztatták, szárították, tilolták. A puhítás után a gerebenezés következett, s ősszel fenni lehetett a „szösz”, hogy télen már szőni is lehessen a vásznat.

A fonáshoz szerveződtek az úgynevezett fonóházak, amelyek még a XX. század harmincas, negyvenes éveiben is több településen jelen voltak. A hosszú téli estéken a fonóban zajlott a fiatalság szórakozása. Lehetett itt énekelni, táncolni, hiszen a fonóban a legények is megjelentek

Kézművesség

A palóc vidéken az állattartás és a földművelés volt a megélhetés alapja. Mindkét foglalkozási ágra rányomta bélyegét az erdő. Egyes községek lakossága főleg erdei munkákkal, fakitermeléssel, erdei gyümölcsök, növények gyűjtögetésével, állattartással, erdei legeltetéssel és gyümölcstermesztéssel foglalkozott.

Számos családnak nyújtott megélhetést a fafaragás. Elsősorban az állattartáshoz, a pásztorkodáshoz kapcsolódott a népi fafaragó művészet. A pásztorok, juhászok, kanászok az állatok őrzése közben saját használati tárgyaikat készítették, díszítették. Botok, ostoronyelek, balták, ivócsanakok kerültek ki az ügyes kezek alól.

Erdei foglalkozás volt régebben a hamu- és salétromfőzés, a mészégetés. Régebben a méhészet is szoros összefüggésben volt az erdővel. Csakúgy mint más vidékeken, a parasztság Palócföldön is azt tartotta, hogy a vadászathoz és a halászathoz mindenkinek joga van.

A legsajátosabb munkafolyamat a kenderfeldolgozás volt. A falu határában szinte mindenütt kijelölt hely volt a kenderföld, ahol elsősorban az asszonyok foglalatostkodtak. A viseletek jelentős részét, valamint az ágyneműt, a terítőt, a törölközőt, a tarisznyát és a hamvast is kenderből szőtték, varrták. Ezt részben gazdasági okok miatt tartották szükségszerűnek - nem volt ugyanis pénzük drága holmik vásárlására -, de a díszítő szándék gyakorlása, az önkifejezés egyik lehetséges, motiváló eszközének is ez tartották.

A fonáshoz szerveződtek az úgynevezett fonóházak, amelyek még a XX. század harmincas, negyvenes éveiben is több településen jelen voltak. A hosszú téli estéken a fonóban zajlott a fiatalság szórakozása. Lehetett itt énekelni, táncolni, hiszen a fonóban a legények is megjelentek.

Jelenleg olyan kézműves mesterségek képviselői is élnek és alkotnak ezen a vidéken, amelyek korábban nem tartoztak szorosan a palóc hagyományokhoz, ill. újabban alakultak ki: fazekas, kosárfonó, tojáspatkoló, virágkötő, ékszerkészítő, stb.

Palóc ételek

Egy táj táplálkozási képének alakulásánál számos tényező játszik szerepet: természeti feltételek, táji adottságok, állat- és növényvilág, termelés technikai foka, gazdálkodás módja. A következőkben a nyersanyag, a belőle előállított étel, a készítés technikája, a használt ízesítők számbavételével tekintjük át a palóc konyha sajátosságait.

Kenyeret búza és rozsliszt keverékéből sütöttek és levesek sűrítésére is használták.

A leves központi szerepet játszott a palócok étkezésében. Leggyakrabban habarással sűrítették, amelyhez tejet vagy savót, ritkábban tejfölt használtak (tejleves, kishi vagy cibere, tökmagpogácsából készült zsufa, savanyúkáposzta leve behabarva, káposztás gombaleves, krumplileves, bableves, árpakása leves, tészta (gyúrt és vízben kifőtt tészta leve), rántottleves.

A különféle kásaféléknek, pépes ételeknek nagy szerepe volt a táplálkozásban.

A krumpli ezen a vidéken hamarabb megjelent a táplálkozásban mint az ország más tájain.

Krumpliból készült ételek a bukta, ganca, zsámiska, haluska vagy kanállal szaggatott.

A leggyakrabban használt ízesítők: pirított hagyma, tepertő alja, író, túró-tejföl, káposzta.

A liszttel összekevert, nyers krumpliból főzött galuska (sztrapacska) szlovák hatásra terjedt el. Ízesítője savanyúkáposzta, hagymás zsír, túró-tejföl, juhtúró.

Főtt krumplival összegyúrt lisztből készült a krumplilaska vagy krumplilángos. A hajában sült krumpli a téli reggeleken gyakran került az asztalra.

Hetente legalább egyszer-kétszer főtt tészta volt a második fogás. Leggyakrabban csíknak, vágták fel vagy nagykockának, haluskának. Vajaljával, mákkal, túróval, krumplival, káposztával ízesítették.

A kemencében vagy sütőben sült kelesztett tésztákat különböző töltelékkel lepényformára, vagy összetekerve készítették. Legjellegzetesebb a krumplis túrós lepény

vagy túrós lepény. Palóc jellegzetességnek tartják a morványt, morványkalácsot, amely több ágból font töltelék nélküli kalács. Ezt lakodalmokkor feldíszítették, így lett belőle örömakalács, menyasszonykalács.

Szintén lakodalomra készült a ferentő, csiga formára összetekert kalács, amit sütés után forró cukros vízzel megöntöttek, mézzel, mákkal meghintve fogyasztottak.

Nagypénteken vagy karácsony böjtjén készítették a kis rudacskába sodorva, kenyér vagy kalácstésztából készült megöntött, mákkal ízesített gubát.

Rétest vasárnapra, kisebb ünnepekre sütöttek.

Farsangkor zsírban sütött tészta a herőce és a pampuska (fánk).
Jellegzetes ostyaszzerű süteménye volt ennek a vidéknek a molnárcalács.

A jövőkép – stratégia: turizmus a palóc hagyomány nyomában

A Palóc Út Egyesület és az Ipoly-völgye ETT jövőbeni stratégia együttműködése

A jövőkép általánosságban, átfogóan hivatott megfogalmazni, hogy a Palóc Út – mint Klaszter formájában működtetett tematikus útvonal – hová akar eljutni, milyen jellemzőkkel és szereppel kíván rendelkezni a meghatározott időszak végén. Esetünkben célszerűen 3-5 éves időtávban gondolkodunk, azaz 2016 vonatkozásában a jövőkép a következő főbb elemeket tartalmazza:

- a Palóc Út turisztikai tematikus útvonal – a működtetésére és fejlesztésére hivatott Klaszter eredményes tevékenysége révén – Magyarország tematikus útvonalai között vezető szerepet játszik, szervezettségét, működési rendjét, eredményeit és kínálatát tekintve modellként, példaként emlegetik

- a Palóc Út a néprajzi, népművészeti hagyományokkal foglalkozó, azokat a turizmus „szolgálatába állító” különböző magyarországi kezdeményezések között a legjelentősebb

- a Palóc Út jelentős ösztönző erőt, motivációt jelent a hagyományok megőrzésén fáradozó és munkálkodó helyi közösségek (hagyományőrző és nyugdíjas csoportok, néptánc csoportok, népi zenekarok stb.) és egyének (lelkes műkedvelők, professzionális kézműves mesteremberek, tárgyalgó népművészek stb.) részére ahhoz, hogy a népi örökség legkülönbözőbb értékeit, elemeit, megnyilvánulásait tovább éltsék, ápolják, őrizzék, fejlesszék, hozzájárul ahhoz, hogy a kiöregedőben lévő, „elkötelezetten hagyományőrző” lakosság utánpótlása, a fiatal korosztály részvétele, bekapcsolódása biztosítva legyen

- a Palóc Út közismertsége a belföldi turisztikai piacon általános, „üzenete” világos és érthető, arculata felismerhetően kialakult: azoknak a turistavendégeknek, akiknek utazási motivációja elsősorban a néphagyományokhoz, a népi tárgyi és szellemi örökséghez

kötődik, azok utazási döntéseiknél a Palóc Út meglátogatását minden esetben számításba veszik és mérlegelik

- a Palóc Út az Észak-Magyarországi régió egyik „vezérterméke”, egyik legfontosabb kínálati eleme, jelentősen hozzájárul a térség vendégforgalmának fejlődéséhez, növeléséhez, hozzájárul annak a regionális arculatnak a kialakulásához és formálásához, melynek középpontjába a helyi értékek, a helyi termékek kerülnek

A turisztikai kereslet alakulásával összefüggő közösségi mennyiségi célok

A közösségi célok egy része számszerűsíthető, mérhető, így összehasonlítható elemzésre és következtetések levonására – megfelelő adatok birtokában – viszonylag könnyen ad lehetőséget.

Vendégek, látogatók számának növelése

A Palóc Út létrehozásakor a térségben megjelenő vendégek számának növelése fogalmazódott meg a legfontosabb, legalapvetőbb célként, valójában – leegyszerűsítve – ennek elérésére jött létre 2005-ben a tematikus út és az azt működtető Egyesület. A Klaszterre történő átalakulás, ennek folyamatában jelen marketingstratégia készítése alkalmas arra, hogy ezt az egyszerűnek tűnő kérdést („jöjjen több vendég”) értelmezzük és konkrét célokra bontsuk.

A Palóc Út térsége a turisztikai adottságok és vonzerők szempontjából Magyarország egészét tekintve az egyik „leghátrányosabb helyzetű” terület. A számszerűsíthető, regisztrált vendégforgalom folyamatosan alacsony, főként mert a kiugróan nagy látogatottságot produkáló vonzerők és helyek elsősorban gyógy és termálfürdők, kongresszusi és konferencia központok, borvidékek, híres történelmi események helyszínei, ezen vonzástényezők pedig a Palóc Út térségében szinte egyáltalán nincsenek jelen. A táji adottságok mellett (kirándulások, túrázás, kerékpározás) ez a térség elsősorban a palóc népi hagyományokhoz kötődő kínálattal képes eredményesen megjeleníteni, erre kell építeni a célokat és a célok megvalósítását szolgáló feladat- és eszközrendszert.

A vendégek számának növelése volumenében, abszolút értékben

A rendelkezésre álló fogadókapacitások (szálláshelyek, vendéglátóegységek, múzeumok, programok) jobb kihasználása érdekében – ez esetben cél mind a kiránduló, mind a szállást igénybevevő forgalom növelése

A szállást igénybe vevő vendégek számának, részarányának növelése

vendégek a Palóc Út térségébe alapvetően kiránduló jelleggel, szállás igénybevételének igénye nélkül érkeznek. Az átlagos tartózkodási idő a szállást igénybevevőknél a Palóc Út leglátogatottabb helyein (Hollókő), térségeiben sem éri el a 2 éjszakát sem.

A vendégek számának növelése célkitűzésen belül a marketingstratégia szintjén cél a vendégek tartózkodásának ösztönzése, az átlagos tartózkodási idő növelése, ehhez kell megfelelő eszközöket és feladatokat meghatározni.

A belföldi vendégek esetében „visszajáró” törzsközönség kialakítása

A vendégforgalom növeléséhez, stabilizálásához, alapjainak megteremtéséhez járul hozzá, ha különböző ötletes eszközökkel törekszünk a Palóc Út-hoz kötődő – elsősorban belföldi - törzsvendégkör kialakítására. A törzsvendégkör kialakulása viszont nyilvánvalóan elsősorban akkor lehetséges, ha az „első alkalommal látogató” jól érezte magát, elégedetten távozik és „visszavágyik” – így a feladat itt a lehető legösszetettebb: a vendég elégedettségének olyan

szintű elérése, olyan szintű kiszolgálása és számára olyan élmények biztosítása, melyek visszatérésre adnak okot.

A külföldi vendégek számának, arányának növelése

Amennyire a külföldi/nemzetközi látogatások aránya tekintetében Magyarország esetében jelentős eltérések figyelhetők meg (Budapest, osztrák határ menti térségek osztrák beutazó forgalma stb.), így a Palóc Út térségében Hollókő Világörökség címe kapcsán a külföldi forgalomban domináns szerepet játszik, míg a Palóc Út többi településein a nemzetközi látogatások aránya minimális. Cél a külföldi forgalom növelése nemcsak Hollókőn, hanem kiemelten a Palóc Út minden más állomásán, településén.

A vendégéjszakák számának növelése a Palóc Úton

A Palóc Út tematikus úthoz tartozó településeken jellemzően nagykapacitású, komplex szolgáltatást nyújtó szállodák nincsenek, a legjellemzőbb szálláshely típus a magán szálláshelyek, a falusi turizmus, falusi vendégfogadás, pihenő- és vendégházak, családias panziók.

A kirándulóforgalom „konvertálása” szállást igénybevevő forgalommá

A tematikus út közösségi megjelenése és tevékenysége révén el kell érni, hogy az egynapos kirándulás céljával érkező, az adottságokat és lehetőségeket előzetesen többnyire kevésbé ismerő vendégek tartózkodásuk során olyan információkkal és élményekkel gazdagodjanak, hogy gyakorlatilag „sajnálják”, hogy csak egy napra jöttek, számításba vegyék, hogy legközelebb, immár több napra jönnek majd vissza. Ennek legfontosabb eszköze a látogatók megfelelő mennyiségű – és minőségű - információval történő ellátása helyben, a térség mindazon igénybe vehető lehetőségeiről, melyek egyébként rendelkezésre állnak. Ehhez információs rendszerek, kiadványok, személyes tájékoztatás szükséges.

A tartózkodási céllal érkező vendégek részarányának növelése

Értelemszerűen az egyik legfontosabb közösségi, mennyiségi jellegű célkitűzés, hiszen a turizusból származó bevételek jelentős része a szálláshelyeken és a hozzájuk kapcsolható szolgáltatások körében jelenik meg. A forgalom változásának nyomon követésére is lehetőséget ad, hiszen a kirándulóforgalommal ellentétben itt regisztrálási kötelezettség áll

fenn. A cél megvalósítása érdekében a feladat elsősorban olyan programcsomagok kialakítása és felajánlása, melyek egyrészt meggyőzik a potenciális turistákat arról, hogy a Palóc Út településeit érdemes nemcsak egy napra, hanem több napra is felkeresni, másrészt a programcsomag egyben, komplexen tartalmaz minden, az élménydús tartózkodáshoz szükséges szolgáltatást, így a potenciális vendég kényelmes helyzetbe kerül, hiszen nem magának kell utánajárnia az információknak és megszerveznie programját, hanem ezt részére a Palóc Út Klaszter csomagban, „tálcán” kínálja fel megvásárlásra.

A tartózkodási idő növelése

Az a célközönség, mely utazási döntést hozott arról, hogy a Palóc Út valamely településén rövidebb-hosszabb időt (de minimum egy éjszakát) eltölt, valószínűleg eséllyel célozható meg többnapos programajánlatokkal is. A cél megvalósulásának esélyeit erőteljesen növelheti a Palóc Út térségének turisztikai fejlesztéspolitikája, ennek megvalósítása: a vonzerők, attrakciók, látnivalók számának folyamatos növelése, a létesítmények felújítása, korszerűsítése, modernizálása, e célból a pályázati források eredményes kihasználása, hosszú távon az időtöltési és programlehetőségek bővülését, azaz e cél megvalósulását segíti elő

Vízi turizmus szemléltetése az egyes, kiemelt helyszíneken:

Termálfürdők, wellness, természetes tavak, medrek, folyók

A szezonális csökkentése

Mind a kiránduló forgalom, mind a szállást igénybevevő turistaforgalom esetében fontos célkitűzés kell legyen a forgalom egyenletesebb „elosztása” az év különböző időszakában. A rövid nyári főszezon időszak – amellett, hogy a kapacitások nagy része ekkor is kihasználatlan – mellett a tavaszi, őszi és téli időszakban is a látogatást és tartózkodást ösztönző ajánlatok, programcsomagok kidolgozására van szükség.

Szakítani kell azzal a szemlélettel, hogy a turizmus egyenlő lenne a rendezvények, fesztiválok szervezésével illetve, hogy látogatóforgalom csak ezek révén generálható. A turisztikai kínálat fejlesztése során cél olyan vonzerők, „garantált programlehetőségek” létrehozása, melyek a „fesztiválok nélküli szürke hétköznapiak” is látogathatóak, igénybe vehetőek, felkereshetőek, folyamatosan a vendégek rendelkezésére állnak.

Ezzel egyidejűleg a palóc hagyományokat koncentráltan bemutatni képes rendezvények és hagyományőrző fesztiválok továbbra is fontos szerepet töltenek be, de cél ezek éves naptárjának oly módon történő összeállítása, hogy a főszezonon kívüli időszakban is jelentős eseményekre kerüljön sor (pl. ünnepekörökhöz kapcsolódóan Húsvét, Pünkösd, Advent, Karácsony stb.)

A turisztikai kínálat alakulásával összefüggő közösségi mennyiségi célok

A Palóc Út egészének számszerűsíthető közösségi céljai között kell, hogy szerepeljen a turisztikai forgalom érdeklődésére számot tartó vonzerők, látnivalók és szolgáltatások számának növelése a térségben. Fontos, hogy a Klaszter e tekintetben kezdeményező, generáló, koordinációs szerepet töltsön be a tagok vonatkozásában, hiszen maga a Klaszter nem fejleszt, nem épít, hanem küldetése, hogy elősegítse, előmozdítsa a tagok, a települések, a vállalkozók ezirányú tevékenységét.

Vonzerők, látnivalók számának növelése

A termékfejlesztési politika középpontjában álló folyamatos, a közösség összességének érdekében álló tevékenységsorozat, gyakorlatilag függetlenül attól, hogy a konkrét fejlesztés helyileg a Palóc Út mely településén, állomásán valósul meg. Cél, hogy a Klaszter által

koordinált módon, egymást kiegészítő, egymást erősítő, láncba fűzhető kínálati elemek jöjjenek létre. E tekintetben elsődleges célkitűzésként a Palóc Út településeinek elmozdulása valamilyen a helyi sajátosságokhoz igazodó „szakosodás”, specializáció felé (Terény = csipke, Rimóc = főköttők stb.) fogalmazható meg javaslatként.

Látogatottság arányainak szemléltetése az egyes, kiemelt helyszíneken

Turisztikai szolgáltatások száma és kapacitása

A turisztikai szolgáltatás fejlesztés célkitűzés a palóc Út térségében „tyúk tojás” jellegű – a vendégforgalom jelenlegi volumene nem indokolja a szálláshelyek, vendéglátóipari egységek számának növelését, vállalkozói alapon ezek eredményes, gazdaságos működtetése kérdéses. A Klaszter ilyen irányú koordinációs tevékenysége a forgalom alakulása függvényében kell, hogy változzon – piacgazdasági körülmények között a kereslet-kínálat egyensúlyi helyzetének megteremtését a vállalkozói szándékok és hajlandóság határozzák meg. Ezért is jellemző, hogy a gazdaságos fenntarthatóság mellett álló kérdőjelek miatt – a jelenlegi forgalom mellett – nem kevés példa akad önkormányzati vagy más nonprofit alapon működő szálláshelyre a Palóc Út térségében.

Amennyiben a Klaszter mégis célul tűzi ki összességében a turisztikai szolgáltatásfejlesztést, úgy elsősorban a hiányhelyzetek, „fehér foltok” felszámolása indokolt: szálláshely létesítésének ösztönzése ott ahol egyáltalán nincs, melegkonyhás vendéglátás megvalósítása ott ahol a vendégeknek erre egyáltalán nincs lehetőségük, hiányzó szolgáltatásfajták létrehozásának ösztönzése (kézműves bemutató és képzési központok, hagyományos kézműves termékek értékesítésére/megvásárlására lehetőséget biztosító kereskedő hálózat és/vagy infrastruktúra, információs pontok, látogatóközpontok, kerékpárkölcsonzési lehetőségek, hagyományos népi játékszerek stb.)

Egyéb közösségi mennyiségi célok

A Palóc Út Klaszter népi hagyományokra építkező turisztikai fejlesztése kapcsán számos olyan járulékos – mennyiségi szempontból mérhető – tényező merül fel, mely a térség egész szempontjából fontos. Cél, hogy tevékenységén, feladatainak megvalósításán keresztül, közvetetten, a Klaszter képes legyen hozzájárulni többek között:

- a falvakból történő elvándorlás csökkentéséhez, lakosság helyben tartásához
- a munkahelyteremtéshez és megtartáshoz
- az egy főre jutó GDP illetve a helyi adóbevételek növekedéséhez

Annak ellenére, hogy a fenti, a Klaszter tevékenysége által is érintett folyamatok statisztikai megfigyelés alatt állnak és abszolút értékben illetve százalékosan számszerűsíthetőek,

rendkívüli nehézségű feladat lenne pld. annak elemzése és bizonyítása, hogy a marketingstratégia által belátható időtáv végére (2016) a Palóc Út tevékenysége vajon ténylegesen mennyiben és milyen módon járult hozzá az érintett térség GDP-jének növekedéséhez. Az ilyen típusú kérdések vizsgálatához, az összefüggések feltárásához szükséges kutató- elemző munka meghaladja a Klaszter kapacitását és lehetőségeit. Ugyanakkor itt válik érthetővé és kézzel foghatóvá a felsőoktatási intézményekkel való partneri együttműködés fontossága, hiszen az ilyen vizsgálatok, kutatások megtervezésére és lebonyolítására, a következtetések levonására és különösen az ezek alapján meghatározható célok és feladatok kidolgozására a főiskolák, egyetemek képesek, Klaszterben történő partnerségük – sok egyéb mellett - ebből a szempontból is indokolt.

Közösségi minőségcélok

A Klaszter által megfogalmazható célkitűzések egy része nehezen vagy egyáltalán nem számszerűsíthető. Ezek a célok elsősorban nem a „többet”, hanem a „jobbat akarunk létrehozni, kínálni” filozófiával jellemezhetőek, s így a „mitől jobb a jobb” kérdésre is nehezebb, összetettebb

válaszok adhatóak csak. Ugyanakkor a marketingstratégia feladata, hogy megkísérelje meghatározni, hogy mely területeken szükséges az eddigieknél „jobb” szolgáltatásokkal, kínálattal megjeleníteni a sikeres közösségi működés elősegítése érdekében.

Színvonalasabb kínálat

A Palóc Út kínálata összességében – közösségi célként - akkor lesz színvonalasabb, ha:

- megtörténik a meglévő, rossz állapotban, netán pusztulóban lévő kínálati elemek, vonzerők felújítása, korszerűsítése, színes, változatos funkciókkal történő ellátása
- új olyan létesítmények jönnek létre, melyek mindenben megfelelnek a mai kor kihívásainak, a látogatóforgalom által támasztott igényeknek
- jelentősen javul a palóc térség általános – főleg közlekedési – infrastruktúrája
- folyamatosan javul a települések közterületeinek állapota, rendezett, jól megtervezett terek és összkép fogadják a látogatót

Versenyképesség erősödése

A Palóc Út turisztikai kínálatának mennyisége és minősége, a program- és időtöltési lehetőségek sokszínűsége, színvonala, szervezettsége, ezen tényezők fejlődése, valamint az ezek piacra vitelét, kommunikációját elősegítő marketingmunka intenzitása és eredményessége határozzák meg a Palóc Út versenypozícióját a turisztikai piacon.

A versenyképesség erősítése alapvető minőségi célkitűzés kell, hogy legyen: a turizmusban a potenciális vendég számtalan lehetőség közül választhat, el kell érni, hogy a Palóc Út a választási lehetőségek között szerepeljen az utazási, pihenési, nyaralási, kirándulási döntések célterületeinek meghatározásánál.

A versenyképesség másik oldala, hogy a Palóc Út felkeresése melletti döntést és a látogatást követően a tematikus út továbbra is „versenyképes maradjon”, azaz a vendég elégedetten távozzon, bizonyos legyen abban, hogy jól döntött, amikor hozzánk utazott el – és emiatt máskor is visszajönne.

Ismertség növekedése

A Palóc Út közismertsége, annak mértéke és erőssége – tipikus versenyképességi tényező. „Akit/amit nem ismernek, oda nem megy senki, hiszen nem tudnak róla”. Az ismertség növelése alapvető minőségi cél, mely speciális marketingkommunikációs feladatként jelenik meg a stratégia megfelelő részében.

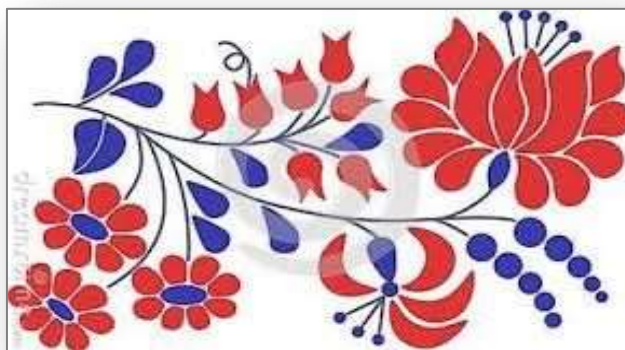
Ismertséget sokféleképpen lehetséges szerezni: számos történet, tanmese kering arról, hogy sokszor blőd, negatív hírekkel, szándékosan gerjesztett furcsaságokkal vívtak ki maguknak térségek, városok, vállalkozások olyan figyelmet és „hírnevet”, mely gyorsan turisztikai látogatóforgalom formájában manifesztálódott. A hiteles, tiszta forrásból táplálkozó, valós értékeken és a kulturális örökség megbecsülésén alapuló hagyományőrzés esetében azonban a cél nem lehet más, mint a szisztematikus arculatépítés, az értékmegőrzés és értékfejlesztés mindenhatóságának hangsúlyozása. Ez a szemlélet várhatóan lassabban hoz majd az ismertség tekintetében eredményeket – azonban ez tűnik a jövő építése szempontjából a hosszú távon eredményre vezető járható útnak.

Autentikusság – turisztikai termék tiszta forrásból

A közösségi minőségi célkitűzések szempontjából a Palóc Útnak alapvetően kell elfogadnia és képviselnie, hogy célja olyan tematikus út és turisztikai termék létrehozása, fejlesztése és működtetése, mely az autentikus, hiteles, valós palóc néphagyományokat dolgozza fel és jeleníti meg a vendégek felé kínálatában. Nem véletlen, hogy a Klaszter működési struktúrájának kialakításakor „néprajzi, tudományos” munkacsoport jött létre: annak ellenére, hogy a „palóc-kutatások” sokrétűek és könyvtárnyi irodalmat tesznek ki, esetenként mégis nehéz annak eldöntése, hogy a mai értelmezésben mi számít autentikusan palóc értéknek. A munkacsoport tevékenységével sokat segíthet abban, hogy ez a minőségi célkitűzés folyamatosan jelen legyen, megvalósuljon a Klaszter mindennapi tevékenységében, s turisztikai termék keretében és formájában a vendégekhez a hiteles értékek „jussanak el”.

Ugyanezen célkitűzés megvalósítását szolgálja a védjegy rendszer bevezetése, mely a különböző kínálati elemek sajátosságainak figyelembe vételével, jellegüktől függően határozza meg azokat a minősítési szempontokat, melyek alapján eldönthető, hogy a vendégek felé „védjegyes” termékelemként vagy védjegy nélküli termékelemként kommunikálja a klaszter az adott terméket vagy szolgáltatást.

Az autentikus, valós értékekre alapozó turisztikai kínálat kialakítása melletti elkötelezettségével, e cél kitűzésével a Palóc Út egyben hozzájárul az értékteremtés és értékmegőrzés fontos feladatrendszeréhez is.

Jobb, szervezettebb működés

A Klaszter közösségi minőségi céljai között szükséges megfogalmazni, hogy a tematikus utat működtető szervezet az eddigieknél hatékonyabb, célravezetőbb működési struktúrát kíván kialakítani és fenntartani. E szervezetfejlesztési jellegű célkitűzés a turisztikai szakmai feladatok eredményes megvalósításához hivatott a szervezeti feltételeket biztosítani, ennek részleteivel a működési szabályzat keretében foglalkozunk.

A célkitűzés lényeges eleme, hogy a Klaszter tagságának aktivizálására, bevonására alkalmas fórumok (munkacsoportok) jöjjenek létre és működjenek, melyek keretében a közösség céljait szolgáló konzultációk, háttér- és műhelybeszélgetések zajlanak majd, a felmerülő javaslatok, vélemények pedig a munkacsoportok vezetőiből álló Klaszter Bizottság elé kerülnek döntésre. A munkacsoportok olyan szakmai részterületeket fednek le, melyek döntően a turisztikai termékcsomag egyes elemeit képezik (falusi szálláshelyek, palóc gasztronómia, palóc rendezvények, kézműves stb.), míg más munkacsoportok segítő, támogató tevékenységükkel vesznek részt a munkában (koordinációs, néprajzi tudományos, marketing, önkormányzati). A Klaszterre történő átalakulás első lépéseként

létrehozott munkacsoporti rendszert mindaddig finomítani szükséges, amíg az optimálisnak tekinthető struktúra ki nem alakul.

A Klaszter tagok aktivizálása mellett ez a szervezeti felépítés hozzá kell, hogy járuljon a belső információáramlás eddiginél hatékonyabb módjához is.

Egyéb járulékos közösségi minőségi célok

A palóc szellemi és tárgyi örökség megőrzésére történő motiválás

A palóc térségben jelen lévő népművészeti örökség értékek egy jelentős része a turistaforgalom elől rejtett, nem látható. Ilyenek a magántulajdonban lévő épületek, korabeli használati és dísz tárgyak, melyek ma magánlakásokat díszítenek. Számos esetben a díszes, színes népi viseletek szekrények, ládák mélyén rejtőzködnek és csak ünnepeken, különleges alkalmakkor „bújnak onnan elő”. A Palóc Út fejlesztési tevékenységei között e rejtett értékek napvilágra hozása, folyamatos bemutatása eddig is kiemelt helyen szerepelt (*Terényi Csipkemúzeum, Rimóci Főköttő kiállítás, Hagyományőrző Palóc Galériák*). Ugyanakkor az elkötelezett hagyományőrző lakosság számára a turizmus növekedése fontos motivációt jelenthet ezen értékek megőrzésére, hiszen ha van messze földről érkező érdeklődő látogató, akkor van kinek bemutatni, van kinek elbüszkélkedni a tájra jellemző szokásokkal,

viseletekkel. A Palóc Út alapvető célkitűzése – a turistaforgalom növelése – így a palóc hagyományok továbbélése, ápolása számára jelent igazán erős motiváló erőt.

Mivel a bemutatás módszere és eszközzrendszere elsősorban közösségi, többen együtt (hagyományőrző csoportok) összefogva végzik, ezért a helyi közösség összetartó erejének,

kohéziójának növelése is megjelenik közvetetten e célrendszerben.

Öntudat, önbecsülés, önmegvalósítás

A turizmusban a helyi értékek, a helyre, a tájra jellemző sajátosságok felkutatása és bemutatása mindig is jelenetős szerepet töltött be, manapság számos helyen az idegenforgalom fejlődésének legfontosabb alapja, melyre minden egyéb kínálat és szolgáltatás épül. A turisztikai kínálat eredményes működtetésében így döntő szerepet játszó helyi értékek és termékek létrehozásában és bemutatásában pedig a helyi lakosság vesz részt – eredményesen, sikeresen e tekintetben akkor tudunk fellépni, ha magabiztosan, öntudatosan, értékeinkre büszkén őrizzük a palóc hagyományokat és szokásokat, önbecsülésünk erősödik (*lásd a bevezetőben említett kishitűség és annak legyőzése*). Ennek érdekében célul tűzzük ki, hogy szemléletünket ennek megfelelően változtatjuk, a rendelkezésére álló eszközökkel elősegítjük, támogatjuk saját értékeink felkutatását, megismerését és bemutatását.

A térség gazdasági és foglalkoztatási helyzete

Nógrád megyében a XIX. sz. második felében – az országos folyamatokhoz hasonlóan – intenzív ipari-gazdasági fejlődés bontakozott ki. A kor fejlődési tényezőinek megfelelően a helyben föltárt ásványi erőforrások – elsősorban a kőszén, vasérc, szilikát ásványok – alapozták meg a gazdasági föllandulást, melyre gyors ütemű tőkés fejlődés épült. E fejlődésben a hazai tőke mellett, jelentős szerep jutott külföldi (osztrák, német, angol) tőkebefektetőknek. A kialakuló szénbányászat, vaskohászat és acélipar, illetve üvegipar révén a korabeli Nógrád megye az akkori Magyarország egyik legerőteljesebb ipari-bányászati zónájának központi részévé vált. Ennek az időszaknak a nyertese a 800 fős palóc faluból szinte robbanásszerűen felnövő Salgótarján lett, és ebből az ipari zónából alakultak ki a mai Nógrád megye központjai. Hasonló fejlődés ment végbe Losonc, Besztercebánya, Rimaszombat térségében is.

Fontos hangsúlyozni, hogy a dinamikus ipari fejlődésben a középső és nyugati, - városhiányos nógrádi területek kevésbé, vagy egyáltalán nem részesedtek -, itt a mezőgazdaság maradt a meghatározó jövedelemtermelő ágazat.

Az I. világháborút lezáró békeszerződések által létrejött új határok területileg kettévágták és gazdaságilag is elszakították egymástól a korábban szervesen együtt fejlődő területeket. Mindez visszavetette a fejlődést a határ mindkét oldalán, hiszen szétszakadtak az együttműködő termelési, bányászati-feldolgozási, szolgáltatási, kereskedelmi kapcsolatok.

A lassan lábra álló gazdaság fejlődését a második világháború akasztotta meg.

A szocializmus időszakában a megye gazdaságának szerkezete tovább erősítette nagyipari jellegét: a vas-és acélgyártás, fémfeldolgozás, gépgyártás, a szénbányászat, az üveggyártás és feldolgozás továbbra is domináns maradt, és jelentős fejlesztéseken ment át. A megye első számú, a tervgazdálkodási politika által erőteljesen támogatott központja az ipar, a gazdaság, a közigazgatás területén Salgótarján lett, és 1951-ben megyeszékhelyi rangot kapott. Salgótarján ipara és bányászata szoros együttműködésben működött, a tőle délre fekvő, több kistelepülésből összevont Bányaterenyével. A tervszerű iparfejlesztés során, a nagyipari fejlesztéseken túl a 60-as évektől kezdődően igyekeztek enyhíteni a nehézipari jelleget, és a megye többi városát is iparral ellátni. A Balassagyarmatot, Szécsényt, Pásztót, Rétságot érintő fejlesztések elsősorban a megye gépipari és könnyűipari jellegét erősítették.

A válság jelei, a nagyiparban már a nyolcvanas években megmutatkoztak. Elsősorban a veszteségesen működő bányák fokozatos bezárásának folyamata indult el, és gyakorlatilag 1990-re be is fejeződött. Negatív hozadéka – alacsonyan képzett munkanélküliek, szociálisan rászorulóknak tömeges megjelenése – a 90-es évekre vált érezhetővé, mikor a versenyképtelen iparvállalatok tucatjai zártak be, illetve jelentős mértékben csökkentették létszámukat. A kilencvenes évek első felében tetőző válság elsősorban a szénbányászatot, a vas-és acélipart és az üveggyártást sújtotta, ezért Salgótarján-

Bátonyterenye városok, illetve a munkaerő tömegeit adó környékbeli falvak munkásainak megélhetési helyzete kritikussá vált. A megye kevésbé iparosodott városaiban is bekövetkezett a recesszió, súlyosbítva az egész megyére kiterjedő válsághelyzetet.

A kilencvenes évek közepére még a gazdaság visszaesése, vagy stagnálása volt jellemző, az évtized végétől azonban lassú, de folyamatos és máig tartó gazdasági növekedés indult be. Ennek jelei a termelési adatokon túl a bérek reálértékű növekedésében és a munkanélküliség csökkenésében is megmutatkoznak, bár a lakosság jelentős – általában a legszegényebb és legképzetlenebb – rétegei számára még csak kismértékben érzékelhető ez a növekedés.

A megye évekig a magyarországi társadalmi-gazdasági átalakulás egyik vesztese volt. Az utóbbi években bekövetkező pozitív változások elsősorban annak köszönhető, hogy a beruházói tőke, sőt multinacionális ipari termelő vállalatok is fölfedezték Nógrád megye adottságait és megtelepedtek a megye városaiban.

Nógrád megye kiemelten részesedett az országos támogatási forrásokból, a Salgótarjáni és Bátonyterenyei kistérségekben vállalkozási övezet működik, és több ipari park is létrejött a megye városaiban, a központi és helyi erőfeszítések eredményeként. Hiányoznak továbbra is a gazdaság fejlődését leginkább előrelendítő országos léptékű közlekedési infrastruktúra beruházások, melyek a megye keleti térségeinek elérhetőségét is javítanák, például a 21-es út fejlesztése, és a 81-es sz. vasútvonal korszerűsítése évek óta váratnak magukra. (Salgótarján az egyetlen megyeszékhely, ahová nem juthatunk el InterCityvel!)

A régi-új gazdaság mellett új irányok kezdenek formálódni. Feljövőben van az új, multinacionális működőtőke beruházások által létrehozott, csúcstechnológiájú gazdaság. E beruházások gazdasági integrációja még alacsony szintű, elsősorban a munkaerő alkalmazására, kisebb mértékben a termelő szolgáltatások igénybe vételére vonatkozik. Pedig a megye gazdaságának egy jelentős része – a kis-és középvállalkozások (KKV) – számára a beszállítói rendszerekhez való kapcsolódás jelentené a kitörési lehetőséget, amit ma még gátol a hazai vállalkozásokra általánosan jellemző tőkeszegénység.

A Budapest irányából „érkező” külföldi tőke kezdetben szívesebben választotta a 2. sz. és 22. sz. főutak menti térségeket, mint a megyének az M3 - 21-es utakkal elérhető részeit. Ennek megfelelően a modernizáció először a megye nyugati felén jelentkezett markánsabban, ahogy a Rétsági, Balassagyarmati, vagy a Szécsényi példa mutatja. Mára a „kör bezárult”, és a jelek szerint, a külföldi beruházói érdeklődés eljutott a „rég” gazdaság bázisát jelentő Salgótarjánba is, ahol az ipari park tervezett második ütemének fejlesztését is meg kellett kezdeni a telephelyet kereső külföldi tőke jelentkező igényeit követve.

A megye gazdasági mutatói tekintetében Magyarország fokozottan fejlesztendő térségei közé tartozik. A korábbi elmaradások után mára a megye gazdasága a fejlődés és a növekedés jeleit mutatja.

A gazdasági struktúra korszerűsítése, a termelési technológiák innováció orientálása át kell, hogy hassa a Neogradiens eurorégió két térfelét gazdasági együttműködését is. Európában az innováció orientált termelés letéteményesei az ipari parkok lettek. A magyarországi tendenciához hasonlóan Nógrád megyében is megalakultak az ipari parkok, mégpedig Salgótarjánban, Balassagyarmaton, Bátorfyerenyén és Rétságán.

Az ipari parkokba telephelyet kialakító hazai és nemzetközi befektetők meghatározó szerepet fognak játszani a régió gazdaságának alakulásában. Pozitív hatásuk nemcsak a munkahely teremtésben, sokkal inkább az új technológiák bevezetésében, és a beszállító vállalkozások körének megteremtésében, szélesítésében lesz.

A magyar, szlovák határmenti térségek gazdasági együttműködése jelentős fejlődési lehetőségeket rejthet magában. A vizsgált magyar és szlovák térségre egyaránt jellemző, hogy az országon belüli periférikus elhelyezkedésük nem kedvez a gazdasági versenyképesség kialakulásának. A gazdasági együttműködés során, egymást támogatva a térség gazdasága felpezsdülne, mivel a határon túli kapcsolatok jelentős gazdasági erőket foglalnak magukba, amelyek a térség fejlődését is továbblendítenék. Kutatásunk eredményeiből megállapítható, hogy a magyar és szlovák vizsgált térségek gazdasági szereplőiben nyitottság mutatkozik a gazdasági együttműködésre.

A magyar, szlovák gazdasági kapcsolatok fejlődését az alábbi törvények, szerződések, programok szabályozzák:

- magyar-szlovák alapszerződés 1995. március. A szerződés kitér a jószomszédi viszonyra és a baráti együttműködésre, valamint hangsúlyozza az együttműködés jelentőségét is.
- 2000. évi LXII. számú törvény. A magyar nemzetiséghez tartozó szlovák területeken élő magyaroknak nyújt segítséget.
- Különböző Phare programok (pl.: Magyarország-Szlovákia Phare Határmenti Együttműködés Program, Phare Credo, stb.).

A határmenti együttműködések az 1950-es évekre nyúlnak vissza, amikor is a háború utáni Európa számára világossá vált, hogy a határmenti együttműködést és a határ két oldalán élők kapcsolatrendszerét olyan szorosra kell fűzni, amennyire csak lehet (annak érdekében, hogy csökkentsék, feloldják a nemzeti határok mentén fölhalmozódott feszültségeket.)

1965-ben alakult meg az Enschede-Gronau eurorégió², amely nemcsak nevében adott mintát a többi határmenti együttműködésnek, hanem olyan fejlődési utat járt be, és olyan intézményi formát fejlesztett ki, amely modellként szolgál a többi kooperáció számára is.

E mintát követve azóta számos hasonló szervezet alakult meg Európában.

Az 1999-ben losonc-salgótarjáni székhellyel megalakult *Neogradensis eurorégió* is, mely a történelmi Nógrád-Novohrad megye területét öleli körül: szlovák oldalon a poltári, nagykürtösi és a losonci járást, míg magyar oldalon a jelenlegi Nógrád megye egész területét.

/ Nevét a megye latin elnevezése után kapta, területe 3897 m², népessége 360 ezer fő, melyből 39,8 % a szlovák lakosság aránya./

Az együttműködés legfontosabb céljai között a térség gazdasági teljesítőképességének és foglalkoztatásának javítását, a természeti források és mezőgazdasági adottságok közös kihasználását, a kutatási-fejlesztési és kereskedelmi kapcsolatok bővítését, a térség műszaki infrastruktúrájának, közúti, vasúti tranzitforgalmának fejlesztését jelölték meg.

Ide sorolva még a humán erőforrások jobb kihasználását, a szakmai együttműködést az oktatás, a kultúra, egészségügy, sport és szociálpolitika területét. További hangsúlyt kapott a térség idegenforgalmának fejlesztése, környezetének védelme az önkormányzati és kistérségi, civil szervezetek közötti kapcsolatok, s nem utolsósorban a meglévő határátkelők infrastruktúrájának javítása.

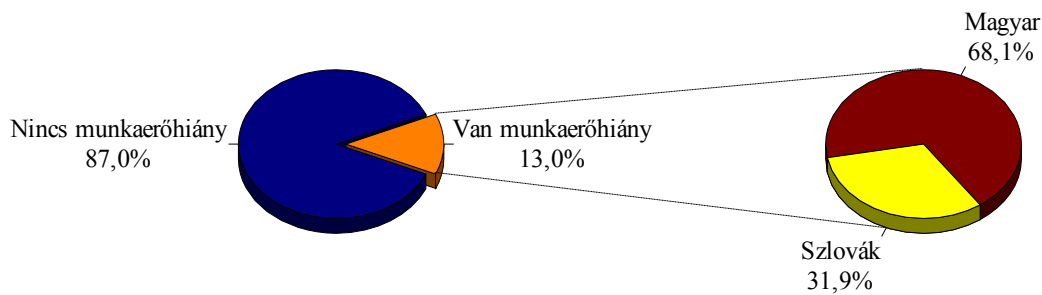
Munkaerőhiány

A régiót, de abból elsősorban Nógrád megyét a magas munkanélküliségi arány ellenére bizonyos szakmák esetében munkaerőhiány sújtja. Ennek egyik oka a munkanélküliek kedvezőtlen összetétele. Ebben az esetben a munkanélküliek átképzésével azért nem orvosolható a hiány, mert a szóba jöhető munkanélküliek alacsony iskolai végzettségűek, vagy túl idősek a tanuláshoz, vagy tartósan munkanélküliek, akik nem is motiválhatóak a tanulásra, és így a munkaerőpiacra való visszatérésre sem.

A munkaerőhiány másik oka, hogy Magyarországon kiapadóban van a szakmunkás szakmák utánpótlása. Az általános iskola után pályaválasztó fiatalok közül egyre kevesebben választják az

úgynevezett „koszos” szakmákat, amelyek egy része ráadásul a hiedelemmel ellentétben már egyre tisztább körülmények között történő munkavégzéssé fejlődött.

A munkaerőhiánnyal küzdő vállalkozások aránya a megkérdezett vállalkozások között (%)

Ez kevésbé igaz a projekt által érintett szlovákiai területre, ahol a magasabb arányú munkanélküliség, a Nógrád megyeinél is elmaradottabbnak számító gazdaság, valamint a nehezebb helyzetű (és kevesebb) vállalkozások miatt, kisebb mértékű a munkaerőhiány. Összetételében sem hasonlít, mert Szlovákiában nem jellemző a „vasas” szakmáktól és általában a szakmunkásképzéstől való elfordulás.

Persze a fizikai szakmák taszító hatása mellett erősen érvényesül bizonyos „sláger szakmák” húzó ereje is, melyet az iskolarendszerű képzők ki is használnak. A működési támogatást a beiskolázott diákok száma alapján juttató rendszerben, az iskolák nem érdekeltek a képzési kínálatuk átforgalmazására, ha csökken a tanulói létszám. Hiszen, ha olyan szakmákban csökkentik a felvehető gyerekek keretszámát, amelyekre sokan jelentkeznek, azon szakmák javára, amelyekre jelenleg kevés fiatal kíváncsi, rossz „üzletet” csinálnak.

Ebből a kalkulációból azonban kimaradt két nagyon fontos tétel, mégpedig egyfelől a munkaerő-piaci kereslet, másfelől a pályaválasztó gyerekeket (vagy inkább szüleiket) a választásban befolyásoló információk mennyisége, minősége, hitelessége.

A vállalatok részéről is egyre gyakrabban hangzik el a kritika: a szakképzés nem követi megfelelően a gyakorlati igényeket. Gyakran nem olyan szakterületre és nem úgy készítik fel a munkavállalókat,

ahogy azt a gazdaság igényelné. Miközben egyes slágerszakmákban túlképzés van, addig a gazdaság számos területén hiánycikké vált a jól képzett munkaerő.

Sokkal több jól képzett szakmunkásra és kevesebb, illetve a munkaerő-piaci kereslethez jobban igazodó szakmaszerkezetű diplomásra lenne szükség a munkaerőpiacon. Miközben a felsőoktatási intézményekből egyre több diplomás kerül ki, addig bizonyos szakmákban régóta már hiánycikknek számít a jól képzett munkaerő. A gépipari cégek évek óta nem találnak elég esztergályost és hegesztőt. A gomba módra nyíló éttermeknek és kávézóknak komoly nehézséget jelent a jól képzett pincérek és szakácsok beszerzése, a kereskedelemből pedig főként a boltvezető eladók hiányoznak.

A megkérdezett magyar vállalkozások a hiányolt 154 fő fizikai dolgozóból 64 főt (41,6%) a „vasas” szakmákba keresnek! Ez egyrészt az utóbbi évek iskolarendszerű szakképzésének deficitjéből adódik, másrészt a munkaügyi kirendeltségek sem tudnak az álláskeresőkből megfelelő számú és „minőségű” hegesztőt, lakatost képezni. A szellemi foglalkozásúak között a mérnökökből van jelentős hiány; 31-ből 21 fő (68%).

Azonos számú megkérdezett szlovák vállalkozásból mindössze 49 főnyi hiányt sikerült felderítenünk. Ebből a legnagyobb a varrónők iránti kereslet (25 fő, 55,6%). Négy szellemi hiányszakmából sem lehet messzemenő következtetéseket levonni, de kutatómunkánkból tudjuk, hogy szlovákiai munkaerőpiac a magyarországinál nagyobb mértékben pang.

Számos kutatás, tanulmány foglalkozik a képzési kibocsátás és munkaerő-piaci kereslet meg nem felelésével, továbbá rendszeresen előkerül a téma a munkaügyi szervezet és az iskolák egyeztetésein, mégsem történnek előrelépések ez ügyben sem helyi, sem országos szinten! Az embereknek (iskola- és szakmaválasztó fiataloknak és szüleiknek) nincs naprakész információjuk arról, hogy a lakóhelyükön milyen szakmákra van jelenleg kereslet. Az e tárgyban több év óta zajló eseti és rendszeres kutatások, előrejelzések nagy részben beigazolódtak, így ez még biztonságos alapot is adhatna a pályaválasztási döntéshez és a rendszer fejlesztéséhez is.

Sajnos általában elmondható, hogy a vizsgált régióban jelentősek az olcsó munkaerőre építő ágazatok, foglalkoztatók. A rendszerváltást követő gazdasági szerkezetváltás nagy tömegben hagyott hátra alacsony iskolai végzettségű, vagy éppen az új környezetben versenyképtelenné vált szaktudással rendelkező dolgozókból lett munkanélkülieket. Ezzel a tömeggel gyakorlatilag telítődnek a segéd- és betanított munkásokat foglalkoztató üzemek, de nem jut hely mindenkinek.

Az emberbe való befektetést hirdető jelmondatok igazságát nem lehet megkérdőjelezni, de ezt a befektetést kevesen lépik meg munkavállalók és vállalkozások között egyaránt. Főleg a mikro- és kisvállalkozások között ritka a munkavállalói képzés, egy térségi iskola vezetője tapasztalata szerint csak akkor jelentkeznek képzésre dolgozók, ha ingyenes (mert például valamilyen pályázati támogatás finanszírozza), ám akkor sem mindig! A gyenge tőkeellátottságú, nyereséget alig, vagy egyáltalán nem termelő, éppen hogy csak fennmaradó cégek még azt a munkaidő-kiesést sem engedhetik meg maguknak, amely a tanfolyami részvétellel jár. Igaz, épp ezért előtérbe kerültek a munkaidőn túli képzések, amely a remények szerint lendít az ingyenes képzések iránti keresleten.

A munkaügyi kirendeltségek által támogatott képzésen munkaviszonnal rendelkezők csak akkor vehetnek részt (mármint támogatottan), ha munkahelyük a képzés hiányában egyébként megszűnne. Alapesetben a munkavállalóknak és a vállalkozóknak is fizetniük kell bármilyen képzésen való részvételért, kivéve a pályázatok keretében szervezett és támogatott tanfolyamokat, ám ezek felbukkanása esetleges, és még akkor is meg kell győzni a célcsoportot a részvételről.

A mikrovállalkozások közel kétharmada nem tesz semmit a képzésekkel kapcsolatban, és ez hosszú távon jelentős mértékben kihathat a mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességére. A kicsik egyik legnagyobb előnye a nagyvállalatokkal szemben a rugalmasság, a megváltozott feltételekhez, piaci igényekhez való gyors alkalmazkodás, amihez sok esetben elengedhetetlen a friss tudás megszerzése.

A vállalkozások közel fele, azonban a szükség ellenére, nem engedhette meg magának dolgozói képzését. Ebből 20,6%-nál nem volt pénzügyi forrás, 24,5% esetében pedig nagyobb lett volna a tanuló dolgozók munkaidő-kiesése miatti kár, mint a képzéssel elérhető előny, nyereség. A pénzhiányt valamennyi ágazatban jelezték a vállalkozások. Leginkább a műszergyártási és híradástechnikai iparágat (itt a képzések felerészben emiatt hiúsultak meg!), valamint a szállítás, raktározás és közlekedést (40,0%) sújtja, a legkisebb mértékben az étel-, ital- és dohányipari vállalkozásoknak (11,1%) kellett pénzhiány miatt lemondaniuk a képzésekről.

A termelésből való kiesés a vállalkozásokat 19,0% és 37,5% arányban térítette el tanfolyamoktól. Ez kiegyenlítettnek mondható, és csökkenés várható abból a szempontból, hogy a munkavállalók számára szervezett képzésekben előtérbe kerülnek a munkaidőn túli képzések. Ebben az esetben azonban a dolgozók általi visszautasítás aránya emelkedhet, hiszen ez nagyobb áldozatot követel

mind az alkalmazottaktól (szabadidejük egy részét is a cég érdekei foglalják le), valamint azok családtagjaitól (kevesebbet látják a tanuló családtagot). A munkaadóval szembeni elkötelezettség amúgy nem fejlett sem Magyarországon, sem pedig Szlovákiában. Ehelyett inkább a munkahely elvesztésének félelme motiválhatja a(z) – elsősorban a szakmaismeretet nem igénylő munkát végző, és ezért könnyebben pótolható – dolgozókat. A képzéseken való részvétel hajlandóságát befolyásolja továbbá az életkor is, mind a hajlandóság, mind pedig a tanulási képesség terén.

A vállalkozások többségére – és elsősorban a kisebbekre – jellemző, hogy nem teszik meg az emberbe, a munkavállaló tudásába való befektetést. Ennek okai:

- a képzés önmagában ritkán áll - leginkább beruházáshoz, technológiafejlesztéshez vagy fejlesztési projektekhez (új üzleti kapcsolat kialakítása, kapacitásbővítés, új termék bevezetése) kapcsolódik, amelyek szintén költségesek, ezért szintén ritkák;
- a képzés megtérülése bizonytalan és pénzben nehezen mérhető a vállalkozás számára;
- a vállalkozás bizonytalan helyzetében nem éri meg képezni a dolgozót, ha már középtávon sem biztos a foglalkoztatása (vagy a cég léte);
- a legtöbb tanfolyam drága a vállalkozásoknak;
- a tanfolyamon résztvevő dolgozó munkaidő-kiesését nem tudja (vagy csak drágán) pótolni a vállalkozás;
- a munkaügyi hivatalokban csak meghatározott helyzetekben lehet munkavállalót ingyenesen képeztetni, és a vállalkozások leggyakoribb képzési igénye ezek között nem szerepel;
- a cégek (szintén inkább a kisebbek) nehezen tudják azonosítani képzési igényeiket;
- a vállalkozásoknak, munkavállalóknak szóló egyéb ingyenes tanfolyamok, előadások, szemináriumok esetlegesen, mert támogatási programokhoz kötődnek, és ezért nem tervezhetőek, illetve nehezen szereznek róluk tudomást a vállalkozások.

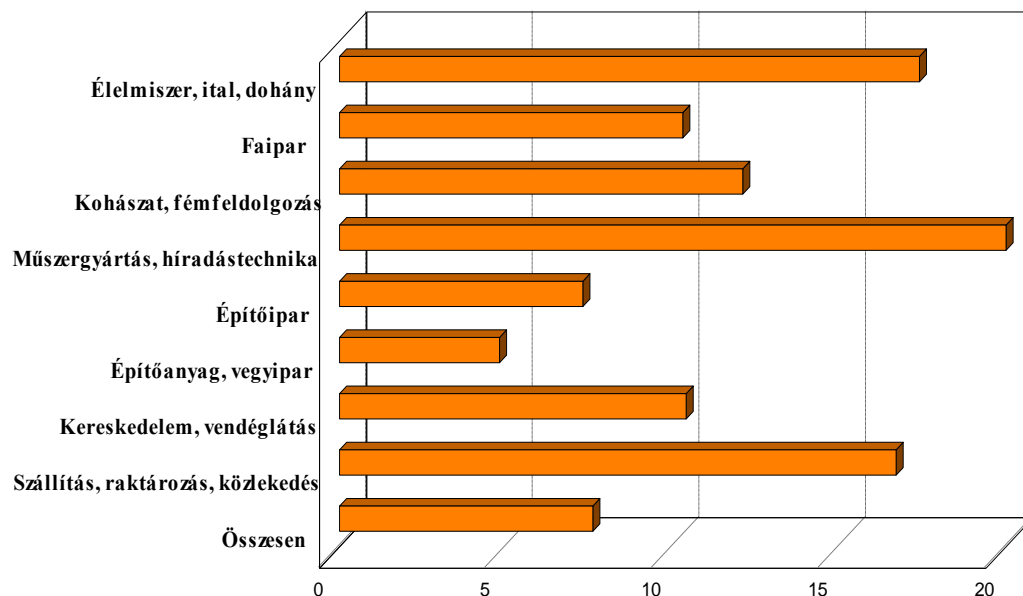
Gyakorlati képzés

A gyakorlati képzés fontos összekötőkapocs a képzési rendszer és a munkaerőpiac között. Segítségével a diákok nem csak a szakma egyes munkafogásaival, eszközökkel, gépekkel, anyagokkal ismerkedhetnek meg, megtanulhatnak használatukat, de ízelítőt kaphatnának a foglalkoztatónál jellemző munkakultúrák valamelyikéből, megismerhetnék a munkavállalókkal szemben támasztott követelményrendszer egyes elemeit.

A rendszerváltás után átalakuló és széteső nagyvállalatoknál megszűntek a tanműhelyek, a gépeket eladták vagy a tanműhelyek helyén, a tanműhely gépeivel különböző kisvállalkozások próbáltak/próbálnak a piacon érvényesülni. Ebben a helyzetben szinte csak a képző intézmény vezetőségén, vagy a diákokon múlik, hogy a képzés gyakorlati részét vállalkozásnál, vagy az iskolai tanműhelyben töltik-e a diákok.

Ez az alacsony arány azzal magyarázható, hogy a gyakorlati szakmunkástanuló képzés keretében a vállalkozásnál tanuló diákokkal szemben a vállalkozásnak egyrészt pénzügyi, másrészt munkavédelmi és más egyéb kötelezettsége is van, ami sok esetben akkora költségtételt jelent, melyet a képzés – fent említett – előnye sem ellensúlyoz.

A megkérdezés időszakában gyakorlati szakmunkástanuló képzéssel foglalkozó vállalkozások ágazati megoszlása

A gyakorlati szakmunkástanuló képzéssel foglalkozó vállalkozások ágazati megoszlása olyan ágazatokban magasabb, amely hiányszakmákkal bír – például fémfeldolgozás, építőipar –, vagy melyek tömegfoglalkoztató ágazatok – például a műszeripar.

A szakmunkástanulók gyakorlati képzése, mind a vállalkozások, mind a diákok, mind az oktatási intézmények számára kulcsfontosságú eszköz. Lehetőséget biztosít arra, hogy a munkaerőpiac két fontos szereplője – a másik által közvetített követelmények mind pontosabb ismeretében –

közeledjen egymáshoz. Azért javasolt az oktatási intézmények és a vonzáskörzetükben fekvő vállalkozások között folyamatos interakció kialakítása és fenntartása, hogy biztosítható legyen a képzési kibocsátás és a foglalkoztatói igények közötti tartós megfelelés.

Igényelt szolgáltatások

Felmérésünk szerint a cégek szinte kizárólag csak a kamará(ka)t és a munkaügyi kirendeltséget ismerik, mint vállalkozás(fejlesztés)i szolgáltatókat. A kirendeltségek valamelyikével (az adott településhez tartozó kirendeltséggel) a cégek többsége kapcsolatban van, de ez többnyire abból adódik, hogy a szervezet részben hatósági feladatokat is ellát (például külföldi állampolgárságú munkavállalók engedélyeztetésével kapcsolatban).

Azok a vállalkozások, amelyek új munkaerő felvételéhez a munkaügyi kirendeltség közreműködését kérték, meg vannak elégedve a szolgáltatással. Jónak nevezik a kapcsolatot a munkaügyi szervezettel, és a segítőkészség mellett eredményes is a közreműködés. Ez a kedvező megítélés kitűnő alap lehet a munkaügyi kirendeltségek, és a cégek közös részvételével tervezendő foglalkoztatáspolitikai projektek tervezéséhez és megvalósításához.

Kedvelt szolgáltatás a cégek körében, a szervezet aktív munkaerő-piaci eszközei közül, a pályakezdők munkatapasztalat-szerzésének támogatása. Ez a szolgáltatás a határ mindkét oldalán működő vállalkozások számára elérhető. E támogatás keretében a pályakezdőt foglalkoztató cég pénzügyi támogatást kap a fiatal munkavállaló bérterhei kiegészítéseként. Mivel Magyarországon ennek keretében nincs továbbfoglalkoztatási kötelezettség (a kötelező 1 éves támogatott időszak után), ezért a legtöbb esetben el is bocsátják a cégek a fiatalot. A vállalkozások annak az eszközét látják e támogatásban, hogy egy új ember egy éves béréhez hozzájárul az állam. A pályakezdő valóban munkatapasztalathoz jut, de 1 év után a legtöbbször újra munkanélkülivé válik. Ha azonban továbbfoglalkoztatási kötelezettséget írnának elő, akkor az eszköz nem érné el a közvetlen célját (még így sem vennének fel pályakezdőt a vállalkozások), hiszen még meg lévő munkavállalóikra sem tudnak egy év múlva hat hónapos foglalkoztatási kötelezettséget vállalni a cégek³. A vállalkozások számára pedig azért nem tud tartósan enyhíteni a munkaerőhiányon, mert a hiányolt szakmákban az iskolák kibocsátása is kicsi.

További „népszerű” aktív eszköz a cégek által kezdeményezett támogatott képzések szervezése és lebonyolítása. Ennek két alapvető típusát különböztethetjük meg. Az egyik, amikor veszélyben van az adott egyén munkahelye, elbocsátás fenyegeti, de át-, továbbképzéssel megmenthető a munkahelye. Gyakorlatilag ez az egyetlen lehetőség (vagyis az elbocsátástól való fenyegetettség), hogy munkaviszonyban lévők képzésére támogatást kapjon a foglalkoztató.

A cégek által kezdeményezett képzések másik esete, amikor meglévő vállalkozás munkahelyteremtő beruházásához, vagy újonnan betelepülő cég a kezdeti toborzás keretében igényel meghatározott szakképzettségű és létszámú embert. A munkaügyi kirendeltség először áttekinti a munkanélküliek listáját, és ha azok közül nem tud az igénylő cég számára megfelelő embert kiállítani, akkor, képezet.

Azon cégek körében, ahol a betanított munkások vannak túlnyomó többségben (több olyan cégről is tudunk, ahol 70% felett van a betanított munkások aránya), ott külső szolgáltatótól nem vesznek igénybe tömeges képzést, a munkásokat betanítják maguk. Legfeljebb a szellemi dolgozók és a kvalifikáltabb fizikai munkát végzőknek „van szerencsájük” képzésben részt venni, belőlük viszont nincsen sok.

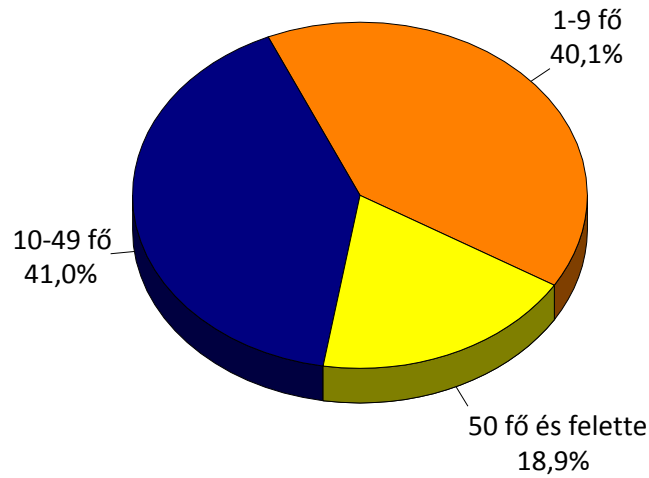
A többségében betanított munkásokat foglalkoztatók ráadásul jellemzően nincsenek kapcsolatban iskolával, hiszen nincsenek olyan szakmák, amelyek tanulói gyakorlati képzésre, ezekbe az üzemekbe mehetnének. Ezek a cégek máshonnan merítenek a munkaerőpiacból.

Betanított munkás pozícióra is találnak bőven munkaerőt maguk a cégek, erre sem veszik igénybe a munkaügyi kirendeltségek szolgáltatását. Egy-egy betanított munkás megüresedett helyére 50-60 jelentkezés is érkezik, de ha cégen belül híre megy a felvételnek, akkor a dolgozók természetesen saját rokonaikat, ismerőseiket ajánlják inkább. Olyan betanított munkásról is tudunk, aki gimnáziumi érettségivel (igaz, szakképzettség nélkül) dolgozik.

Legnagyobb arányban képzésekre van igény, minden vállalatméretben. A legkisebbek között a képzések/továbbképzések után, a pályázatírási ismeretek hiányoznak, egyéb készségek mellett. A 10-49 fő közötti vállalkozások leginkább továbbképzést, pályázatírást és nyelvtanfolyamot szeretnének, a középvállalkozások pedig, a továbbképzések után az egyéb készségeket tartják a legfontosabbnak.

**Foglalkoztatás-fejlesztési programban való részvételt jelző vállalkozások aránya
a megkérdezett vállalkozások létszám-kategóriáiban (%)**

Munkaerő-kölcsönzést kismértékben vesznek igénybe a vállalkozások, és további igény sincs rá (2,6%).

Ugyanakkor a számítógépes tanfolyam iránti csekély érdeklődésen (összesen 7,6%) javítani kell. Változtatni kell a jelenlegi szemléleten, hogy nincs szükség számítógépre. Nem csak a mindennapi munkát könnyítik meg az informatikai eszközök, hanem további közvetett előnnyel is járnak. A magasnak mondható továbbképzési igény kapcsán fontos megjegyezni, hogy az elektronikus tananyagok munkavállalók esetében, elsősorban továbbképzésre alkalmasak. Az e-learning a tapasztalat szerint ugyanis azok körében lehet eredményes, akik rendelkeznek az adott szakma alapismereteivel. Egyre több szakma számára válik elérhetővé elektronikus tananyag, amely a jelen tanulmányban felvetett több problémára is választ adhat.

Az elektronikus tanfolyammal időt spórol a cég és a dolgozó is, hiszen nem kell a munkavállalónak a képzés helyszínére utaznia, és ezért nem kell több időt elrabolnia sem a munkaidejéből, sem pedig a szabadidejéből. Rugalmas, mert bizonyos időkeretek között szabadon tologatható a tanulás, így nem marad le az óráról az ember, ha hirtelen beérkező megrendelés miatt időszakosan többet kell dolgoznie. Ezek az előnyök mind profittá konvertálhatóak a vállalkozás számára. De magának a munkavállalónak is előnyére válik, hiszen egy újabb készséggel bővül tudása, és ezzel növekszik munkaerő-piaci értéke.

Javaslatok

Eltérő a különböző vállalkozás-fejlesztési intézmények megítélése, népszerűsége. De az összefogással, együttműködéssel megvalósított programokban, a szolgáltatásoké a jövő. Bebizonyosodott, hogy egy-egy szereplő elszigetelt akciója nem hoz tartós eredményt, és a sokak által hiányolt, alaposan megtervezett, valamennyi érintett szereplő bevonásával készülő regionális (tehát az érintett térségre vonatkozó) gazdaságfejlesztési programra van szükség. Jelenleg nem láthatóak a fejlesztési irányok. A térségi iskolák nem tudják, hogy milyen szakmákra képezzenek, nem ismertek az önkormányzatok távlati beruházási tervei, és ezzel a vállalkozások is magukra vannak hagyva.

Javaslat egy képzési-munkaerőpiaci információs rendszer felállítására és működtetésére

A szakképzés rendszerében a magas lemorzsolódási arány csökkentése, a szakiskolai képzés eredményeként kikerülő pályakezdők felkészültségének javítása, a foglalkoztatói igények mind tökéletesebb kielégítése érdekében javasolt egy képzési–munkaerőpiaci információs rendszer felállítása. A rendszer információt nyújt:

- a szakmaszerkezetről és a növekedés/csökkenés irányairól;
- a szakképzettséget igénylő szakmák iránti igényekről;
- a keresetekről;
- a térségi gazdasági ágazatok növekedésének/csökkenésének tendenciáiról;
- a térségi oktatási intézményrendszer által kínált szakmákról;
- a térségi oktatási intézményekben oktatott szakmák belső tartalmáról;
- a gyakorlati, illetve a gyakornokképzésre vállalkozó munkaadókról;
- a munkaerő-piaci intézmények és piaci munkaközvetítők által kínált munkakörökről.

Az információs rendszer működtetésétől az alábbi pozitív hatásokat várjuk:

- az iskolafenntartók közelíteni fogják a képző intézmények szakképzési kínálatát a munkaerő-piaci igényekhez,
- a tanulók–szülők reális információkkal megalapozott továbbtanulási döntéseket hoznak,
- a szakképző intézetek alkalmazkodnak a tanulói és munkaerő-piaci igényekhez,
- a térségi képzési–munkaerőpiaci rendszer a mainál összehangoltabban, eredményesebben és költségtakarékosan működik.

Javaslat a munkavállalók és vállalkozók – széles körű tájékoztatással egybekötött ingyenes illetve kedvezményes képzési lehetőségeinek bővítésére

Ez a projekt azon a helyzeten kíván változtatni, hogy a legtöbb mikro-, kis- és középvállalkozás a legritkábban, de inkább soha nem vesz igénybe képzést. Ezek a vállalkozások nem engedhetik meg maguknak, hogy pénzt adjanak ki erre a célra, az ingyenes képzési lehetőségekről pedig sokszor nem is szereznek tudomást, vagy a nagy érdeklődés miatt sokan kimaradnak belőlük.

A jelenlegi jogszabályi keretek között kapacitásban és tartalmi választékában is kevés képzés áll a munkaviszonyban állók és a vállalkozók rendelkezésére.

Az ingyenes képzési lehetőségek száma növelhető

- támogatott helyi/térségi képzési programok kidolgozásával;
- vállalkozók, munkavállalók képzésére irányuló, nem helyi/térségi támogatási programok, pályázatok figyelésével és közvetítésével a vállalkozásoknak;
- szakmai segítségnyújtással a vállalkozásoknak a képzési pályázatokon való részvételben, akár partnerség kialakításában;
- tájékoztatással, szakmai segítségnyújtással a szakképzési hozzájárulás hatékony felhasználásához;
- a vállalkozások helyzetén javítani kívánó, de nem a vállalkozások számára igényelhető, képzésre irányuló pályázati támogatások igényfelmérésen alapuló kidolgozása.

Mindehhez elengedhetetlen a képzési igények alapos és naprakész ismerete, amelyet az első és második projekt sikeres megvalósítása és működtetése biztosíthat.

Javaslat a munkaerőhiány enyhítésére a tömegközlekedési hálózat hiányosságait pótló, alternatív személyszállítási szolgáltatással

Nem egyedi eset, hogy a kis lélekszámú (és egyben társadalmi-gazdasági értelemben elmaradott, hanyatló) településeken ritkulnak a buszjáratok, és vasútvonalakat (vonatjáratokat) szüntetnek meg. Ugyanakkor éppen ezeken a kisebb, a tömegközlekedés szempontjából (is) hátrányos helyzetű településeken több olyan álláskereső, munkanélküli van, akik számára a munkavállalás legfőbb akadálya a munkahelyre való eljutás (és munka után a hazautazás) megoldatlansága. (Ugyanez a jelenség korlátozza más településeken szervezett képzések igénybevételét is.)

A régió önkormányzatai, kistérségei, járásai és nem utolsósorban cégei együttműködésével a dolgozókat munkába, a műszak végén pedig haza szállító (mikro)buszjáratokat lenne érdemes üzembe állítani.

- Az induló befektetés a cégek számára a munkaerőhiány csökkenésével, és ezáltal, a termelékenység növelésével jár, az önkormányzatok haszna ebből a településen élő munkanélküliek számának csökkenése (kevesebb szociális kiadás).
- A projekt kedvező hatással lenne azokra a dolgozókra (tehát már munkahellyel rendelkezőkre) is, akik számára indokolatlanul nagy terhet (pénzben, időben, szervezésben) jelent a munkába járás.
- Ilyen szolgáltatás működtetése pozitívan hathat a régióban való letelepedést mérlegelő, munkaerő-ellátási nehézségektől tartó új vállalkozás döntésére is.

A projektet megfelelő igény esetén pályázati támogatásból érdemes megvalósítani. Esély van arra is, hogy megfelelő külső szakértői, közvetítői tevékenységgel több, egymással nem konkuráló, de ezzel az azonos problémával küzdő vállalkozást e projekt önszerveződéssel való megoldásához lehet hozzásegíteni.

Javaslat az innovációs központ létrehozására lehetőségeinek jobb kihasználására vállalkozásoknak szóló emberi erőforrás-fejlesztési programok szervezésével

Olyan funkciókat, szolgáltatásokat kellene letelepíteni, megvalósítani abban a központban, amelyek hiánypótlóak, és igény van rájuk a vállalkozások részéről. Ugyanakkor felesleges duplikálni funkciókat, intézményeket. Csakis új, hiánypótló funkciók kialakítására, bevezetésére és megismertetésére szabad fordítani a szűkös erőforrásokat, amelyeket célszerű pályázati forrásokkal kiegészíteni.

A jelen kutatás során azonosított igények közül a központ helyet adhatna

- rendszeres ágazati szakmai napoknak, magyar és szlovák vállalkozások részére egyaránt, az ágazatot érintő legújabb változásokról, innovációkról;
- kapcsolatteremtési lehetőségnek a szlovák és magyar vállalkozások között, mert felmérésünk is csak kevés számú határmenti partneri kapcsolatot azonosított, vagyis a határmenti vállalkozások nem használják ki a szolgáltatások szabad áramlásának köszönhető előnyöket;
- szakmai előadásoknak
  - pályázati támogatások és egyéb forrásszerzési lehetőségek;

- vállalkezási best practice projektek tapasztalatainak terjesztése;
- piackutatás, marketing, networking témában.

Mindezt külső szakértők, előadók bevonásával, és természetesen ingyenesen.

Klaszterek kialakítása

A klaszterek viszonylag gyors és sikeres kialakításának több feltétele van:

- szakmai előzmények: a klasztert képező szakmai tevékenységekkel azonos, vagy rokon, de legalább azzá konvertálható technológiai kompetenciák,
- (tömeges) igény a termékre,
- infrastruktúra: úthálózat, kommunikáció
- nem elhanyagolhatók a kulturális előfeltételek sem:
  - az azonos profilban tevékenykedőknek a versennyel és kooperációval kapcsolatos „klaszterbarát” beállítódása,
  - értékrendszer, különösen a minőséggel kapcsolatos felfogás,
  - nyitottság a sajátos felhasználói igények elfogadására.

A klaszterek kialakulását célzottan támogató projekthez az alábbi tevékenységeket javasoljuk:

- az igények felmérése (hely – globális.),
- az igények kielégítését szolgáló üzleti tevékenységek azonosítása,
- az egymást kiegészítő tevékenységeket végző vállalkozások azonosítása; ha ilyenek nincsenek, inkubációs tevékenységgel támogatható a kialakításuk, a klaszterből hiányzó tevékenység pótlása,
- az érdekeltek kapcsolatfelvételének és kommunikációjának támogatása,
- a működés formalizálása, például szerződések, klaszter honlap üzemeltetése.

A klaszterek „spontán” kialakulása is támogatható a potenciális érdekeltek egymással történő megismertetése révén.

Javasolható már működő vagy megalakuló klaszterek – például autóipar, csomagolóstechnika – tanulmányozása.

Célkitűzés

Az Ipoly-völgye ETT Szlovákiában és Magyarországon fekvő területei hasonló adottságúak és hasonló gazdasági problémákkal küzdenek. Mára bebizonyosodott, hogy a gazdasági struktúraváltás nehézségeit és káros következményeit a térségek saját erőből nem képesek megoldani, az egyetlen járható út a közös fellépés. A projekt keretében a határ mindkét oldalán működő gazdasági társaságok körében elvégzett alapos vizsgálat és szükséglet-felmérés szakszerűen alapozta meg a közös teendőket. A felmérés többek között feltárta a vállalkozások helyzetét, versenyképességi mutatóit, a határon átívelő együttműködési lehetőségeket, az együttműködéshez szükséges feltételeket, nem feledkezve meg az elhárítandó akadályokról és a kockázatokról sem.

Nógrád megye Magyarország gazdaságilag kevésbé fejlett területeihez tartozik. A munkanélküliség (és azon belül a tartós munkanélküliség) az országos átlag feletti, a foglalkoztatottsági szint az alatti, a vállalászási aktivitás alacsony. A tőke-beáramlás ebbe a régióba és megyébe alacsony, a humán erőforrás-potenciál kiaknázatlan. A főváros-közeli helyzet ellenére Nógrád megye az ország gazdasági perifériáján helyezkedik el.

A beszercebányai kerület déli része gazdasági szempontból stagnáló állapotú. A helyi vállalkozások versenyképessége országos viszonylatban is gyenge, a beruházási kedvet csökkenti a hiányos infrastruktúra; a nagyobb községek közötti megközelítése is nehézkes, hiányoznak a gyorsforgalmi utak. A kelet–nyugati útvonal kibővítése jelentősen megváltoztatná a térség vonzerejét a „külső” befektetők szemében. A szlovákiai átlaggal összehasonlítva a régió az átlag alatti térségként tartható számon.

Az ETT jövőbeni feladat, hogy feltárja a térség vállalkozásainak innovációs igényeit és potenciálját, valamint a hazai és külföldi tapasztalatok alapján kidolgozott javaslatokat mutat be a helyi vállalkozások innovációs- és versenyképességének javítására a megfelelő határon átnyúló üzleti tanácsadási és információs szolgáltatás rendszerének meghatározásával.

Az Észak-Magyarországi Régió innovációs potenciálja

A régióban jelenleg a gazdaság teljesítőképessége alacsony, megújuló-képessége hiányzik, és alacsony a technológiai színvonal. Kevés a vállalkozói tőke, és a viszonylag kevés beáramló külföldi tőke sem hajt végre korszerűsítő beruházásokat.

A kilencvenes évek elején-közepén mélypontra kerülő válság után egy felfelé ívelő tendencia vette kezdetét, amely különösen megfigyelhető Nógrád megyében. Az erős ipari koncentrálttság miatt azonban az ipari termelés, a termelékenység, valamint az értékesítés éves növekedési üteme is a régióban erősebben ingadozik az országos átlagnál.

A Regionális Innovációs Stratégiával régió *átfogó céljaként* az alábbiakat nevesíti:

„A gazdaságfejlesztésben az innováció kiemelt prioritásként kezelése a regionális innovációs rendszer összekapcsolásával és megerősítésével, valamint a régió bekapcsolása a nemzeti és nemzetközi innovációs rendszerbe.”

Közvetlen célok:

- a régió, mint K+F helyszín vonzóvá tétele, innovációs potenciáljának javítása;
- regionális konszenzus megteremtése a régióban az innováció terén a már meglévő intézmények és szervezetek között;
- K+F, innovációs célú kapcsolatok együttműködések fejlesztése hazai és nemzetközi szinten;
- felkészülés az Európai Unió 6. Keretprogramjára (RIS/RITTS – Európai Kutatási Térség), valamint a Strukturális Alapokból hozzáférhető innovációs források felhasználására.

Prioritások:

1. Innovációs infrastruktúra
2. Oktatás és képzés az innováció szolgálatában
3. Az innováció tudatosítása, terjesztése
4. Az innováció finanszírozása
5. Kutatási együttműködések fejlesztése

A kistérség fejlesztési célkitűzéseinek elérését szolgáló prioritások és intézkedések közé egyértelműen illeszkedik a Salgótarjáni Innovációs Központ létrehozásának elképzelése, hiszen a Központ alkalmas:

- a térségi szereplők hálózatban történő gondolkodásának fejlesztésére-elősegítésére;
- közös innovációs gazdaságfejlesztő projektek generálására és koordinálására;
- az új típusú együttműködési formák megismertetése révén, a gazdálkodási és szervezési ismeretek átadása segítségével a térség gazdasági teljesítményének növelésére.

A koncepció a tervezett felhasználás, illetve helyzetértékelés kapcsán az alábbi, a témánk szempontjából fontos megállapításokat rögzíti:

- Fontos, hogy Szécsény meg tudja erősíteni térségi szerepét, és tovább tudja fejleszteni a térségben betöltött gazdasági, foglalkoztatási szerepkörét.
- Az önkormányzat és a hozzá tartozó intézmények szakmai színvonalát, a városért dolgozó szakemberek szerepét meg kívánják erősíteni. A versenyhez új szakmai szervezetekre, társaságokra, új formátumokra van szükség. Ilyen pl. a pályázatkezelő centrum, a stratégiai iroda, vagy a fejlesztési társaság, stb..
- Az elmúlt időszakban megkezdte működését az Ipari Park, melyet nemzetközi normák alapján alakítottak ki. Az ipari parkba a vállalkozások betelepülése folyamatos.
- A városnak ipari városról át kell állnia, és térségszervező szolgáltató ellátó szerepet kell felvállalnia.

Az Innovációs Központ természeténél fogva alkalmas lehet:

- a külső tőke bevonásának ösztönzésére, mely elősegíti az ipari szerkezetváltást;
- az innováció fokozására;
- a térségi integráció nem fizikai értelemben történő elősegítésére (forrásszerzés, településeken átívelő projektgenerálás stb.)

A koncepció a fejlesztési szándékokhoz kapcsolódó projekteket három csoportba sorolja, melyek közül a második csoportban három olyan projekt is található, mely kapcsolható az Innovációs Központ-hoz:

- vállalkozás ösztönző programok segítése;
- vállalkozó centrum létrehozása Szécsényben és a szlovákiai területen
- Európai Unió pályázatokban való koordinatív részvétel programja.

Vállalkozásoknak nyújtandó szolgáltatáscsoportok

– Általános szolgáltatások

- *általános üzleti szolgáltatások*: titkárság, telefon, rögzítő, recepció, fax, e-mail, Internet, pénzügy, könyvelés,
- *ingatlanl összefüggő üzleti szolgáltatások*: konferencia- és tárgyalóterem, szociális létesítmény, étkeztetés és vendéglátás, recepciónál váróhelyiség, oktatási termek, kiállítási területek, irodák betelepülőknek,
- *üzleti tanácsadói szolgáltatások*: üzleti tervek, üzletfejlesztés, menedzsment, marketing, értékesítési és pénzügyi tanácsadás, cégátvilágítás, hitelügyintézés, műszaki és szabadalmazási tanácsadás, szabványügyi információs szolgáltatás,
- *pénzügyi tanácsadói szolgáltatások*: helyi, nemzeti és nemzetközi támogatásokhoz, alapokhoz való hozzájárulás elősegítése, magántőkéhez való hozzájárulás segítése, kockázati tőke, bankok bevonása, belső pénzügyi források generálása és irányítása, tanácsadás K+F alapokhoz való hozzájárulás érdekében

– Termeléshez közvetlenül kapcsolódó innovációs szolgáltatások

- termékfejlesztés (termékötletek keresése és közvetítése, termékfejlesztési folyamat megtervezése, iparjogvédelem, prototípusok elkészítésének koordinálása, fejlesztő, gyártó és értékesítő konzorciumok szervezése, projektervek készítése),
- gyártástechnológia fejlesztés (pl.: csomagolás-technológia, anyagvizsgálat),
- technológiai transzfer (új eljárások, technológiák átvétele),
- minőségbiztosítás (nemzetközi szabványok, környezetközpontú minőségbiztosítás stb.),
- formatervezés,
- együttműködések fejlesztése (iparvállalatok és egyéb térségi szereplők között)

– Termelést közvetetten segítő innovációs szolgáltatások

- speciálisan képzett munkaerő,
- információs technológiák (információs adatbázis),
- kutatóhelyek kialakítása, fejlesztése,

- beszállítói kapcsolatok felkutatása, fejlesztése (gyártási kapacitások és üzleti ajánlatok közvetítése, ki-mit gyárt információk),
- együttműködések fejlesztése,
- képzési profilok módosítása,
- információs adatbázis,
- szakmai klubok szervezése

– *Egyéb innovációs szolgáltatások*

- pályázati tanácsadás,
- támogatási források, hitelrendszer,
- piackutatás,
- szakmai találkozók, bemutatók szervezése,
- állandó megjelenési hely biztosítása,
- koordinációs iroda, megvalósuló projektek monitoringja,
- információs adatbázis,
- kiadványok készítése,
- információs technológiák,
- tréning programok szervezése, oktatóhely kialakítása

– *A térség egyéb szereplőinek nyújtandó szolgáltatáscsoportok*

- vállalkozások támogatási, képzési stb. igényeinek felmérése,
- befektetés ösztönzési tevékenység végzése,
- szerződéses kutatási kapcsolatok elősegítése,
- hallgatók gyakorlati helyeinek, elhelyezkedésének biztosítása,
- elérhetőség biztosítása a felsőoktatási intézmények és a tudás-alapú vállalatok között, az oktatási tematikájuk informális egyeztetésére céljából,
- kutatási intézmények ipari kapcsolatainak megteremtése,
- a regionális innovációs politika megvalósításának elősegítése

A vállalkozók és munkavállalók tudásának növelése

A vállalkozások és a potenciális munkaerők megfelelő felkészültségének segítésére, és az emberi erőforrások fejlesztésének támogatására a következő javaslatok születtek:

- képzési-munkaerőpiaci információs rendszer felállítása és működtetése, melynek célja a szakképzés rendszerében a magas lemorzsolódási arány csökkentése, a szakiskolai képzés eredményeként kikerülő pályakezdők felkészültségének javítása,
- tanulói utánkövetéses vizsgálatokon alapuló jelzőrendszer felállítása, amely a képző intézmények számára pontos információkat biztosít a gyakorlati képzésen lévő diákok szakmai felkészültségéről és a pályakezdőkkel kapcsolatos valós vállalkozói elégedettségről.
- a munkavállalók és vállalkozók ingyenes, illetve kedvezményes képzési lehetőségeinek bővítésére és a tájékoztatás hatékonyabbá tétele.

Az innováció szerepe és lehetőségei a régióban

Megalapozottnak tekinthető az elképzelés, mely szerint a régióban indokolt Innovációs Központok létrehozásával támogatni az innovációs tevékenységeket.

A régió magyarországi területén a Szécsényi kistérségben, ezen belül pedig Szécsényben kerülne kialakításra egy innovációs központ. A kistérség fejlesztési célkitűzéseinek elérését szolgáló prioritások és intézkedések közé egyértelműen illeszkedik a Központ létrehozásának elképzelése. A SIK megszervezése elősegíti Salgótarján térség-szervező, szolgáltatás ellátó szerepének megerősödését, amely felválthatja a régi, ipari városként meghatározott térségi szerepet.

A régió szlovák területén a fejlesztési központ létrehozásra alkalmas területek egyike a Kalondai – Ipolytarnóc határátkelőhely egykori vámépülete, amely készen áll olyan vállalkozások befogadására, amelyekben erős az innovatív elem. Azonban elképzelhető lenne ugyanitt egy Szolgáltatóház létesítése is, hiszen jelenleg a vállalkozások zöme igényli még a regionális orientációt.

A központok működésének elképzelt jogi formájának fontos kritériuma, hogy non-profit legyen, így tágítva a pályázati lehetőségeket, mert olyan pályázatokon is tudnak indulni, melyből a nem non-profit társaságok, így a Kft-k is ki vannak zárva, továbbá a pályázatokon többnyire számottevőbb támogatási intenzitásra jogosultak.

Az innovációs központok természetüknél fogva alkalmasak lehetnek:

- a külső tőke bevonásának ösztönzésére, mely elősegíti az ipari szerkezetváltást; az innováció fokozására;

Katasztrófavédelem

Nógrád megye veszélyeztetettségének elemzése

Árvízveszély

Ipoly folyó

A folyó menti ártéri öblözetek mentesítésére árvízvédelmi töltések épültek 32,782 km hosszban.

Az Ipoly folyó Honttól Ipolytarnócig a 75,0 – 172, 2 fkm. között Nógrád megye északi határát, s egyben államhatárt alkot Szlovákiával.

A folyó völgyének Nógrád megyei szakaszán a szécsényi (1.42), a balassagyarmati (1.43), a dejtári (1.44), és az ipolyvecei (1.45) öblözetek találhatóak. A mintegy 38 km² kiterjedésű ártéri öblözetekből 15,6 km² van bevédeve.

Ezek ármentesítésére 29,246 km elsőrendű árvízvédelmi töltés épült ki az 1960-as évek közepétől 1982-ig.

Az árvízvédelmi művek elsősorban a lakott területek – másodsorban a mezőgazdasági termőterületek védelmét szolgálják.

Az Ipoly vízjárására jellemző a heves, szélsőséges lefolyás, amit a szakaszos szabályozás helyenként kedvezően befolyásol. Ehhez járul még a Kelet-nyugat irányú folyóvölgy északi, illetve déli fekvésű vízgyűjtő területe, mely a ráfutó árhullámok kialakulását nagymértékben determinálja.

Jellegzetesek a hóolvadásból származó tavaszi, illetve a késői őszi esőzések következtében kialakuló árvize a csapadékos időjárásra a folyó különösen a felső szakaszán azonnal reagál .

Ez a betorkolló, illetve a befogadó eséskülönbségekből következik.

A folyó szabályozottságát vizsgálva megállapítható, hogy szakaszos, ennek magyarázata, hogy a folyószabályozások túlnyomórészt csehszlovák beruházásban az ottani mezőgazdasági érdekek figyelembevételével történtek.

A szabályozott szakaszon az egyoldali vagy mindkét parti betöltés esetén a 150-200 m széles hullámtér a vízszint megemelkedett, a vízsebesség megnőtt, a hordalékmozgás meggyorsult. A szabályozatlan közbenső szakaszokon a széles hullámtéren viszont a víz szétterül, sebessége csökken, a hordalék-lerakódás és mederelfajulás fokozódik. Itt a kis mederszelvény és hullámtér benőtte a lefolyást erősen akadályozza.

A fentiek miatt a szabályozott szakaszok alsó végeinél a kisvíz mederben jégtorlódással, jégdugó kialakulással kell számolni.

Az Ipoly folyót érő terhelések főleg a partmenti szlovák mezőgazdaság műveléséből adódnak, magyar oldalon a mezőgazdasági szennyezés elenyésző.

Kisebb részben, de koncentráltan mindkét oldalról bevezetett szennyvizek okoznak olykor jelentős vízminőségi problémákat, halpusztulást. Az Ipoly folyót a megye területén keresztező egyetlen termékvezeték a „Barátság I.” kőolajvezeték, mely Hont és Drégelypalánk között vezet. Esetleges meghibásodása potenciális veszélyt jelenthet, főleg a szlovák nemzeti szakaszra.

A folyó határszakaszán jelenleg üzemelő Balog-i és Velka Ves-i duzzasztók az egyes szennyeződések visszatartására a kárelhárítási feladatok elvégzésére alkalmasak lehetnek.

A folyót, illetve annak medrét, vizét közvetlenül károsító közlekedési létesítmények mindkét oldalon jelentéktelenek.

A bevédett öblözetek vízfolyásainak természetes és csapadék vizeinek levezetését az öblözetek vízrendezése keretében mindenütt megoldották és zsilipes műtárgyakon keresztül bevezették a befogadóba.

Hidrológiai jelenségből adódó veszélyek (árvíz, helyi vízkár). Nógrád megye területén belvív, mint olyan nincs.

Az Ipoly Nógrád megyei szakaszán Honttól Ipolytarnóciig a víz elleni védekezés, árvíz esetén két részre oszlik.

Kiépített töltéseken egyes öblözetekben:

Ipolyvece belsőség 2.873 km nem kizárólagosan állami tulajdon

Ipolyvece külsőség 6.088 km VIZIG kezelésű szakasz

Dejtár alsó öblözet 3.950km VIZIG kezelésű szakasz

Dejtár felső öblözet 4.210 km VIZIG kezelésű szakasz

Balassagyarmat 4.150 km kizárólagosan állami tulajdon

Szécsény-Póstháza 7.975 km nem kizárólagosan állami tulajdon

VIZIG kezelésű szakasz

Összesen: 29.246 km

A 29.246 km hosszban, a helyi önkormányzatok bevonásával a VIZIG védekezik, és a védekezést a VIZIG irányítja.

Védtöltéssel nem rendelkező Ipoly szakaszokon Hont, Drégelypalánk, Ipolyszög, Órhalom, Hugyag, Ludányhalászi, Nógrádszakál, Litke, Ipolytarnóc községek védekezése helyivízkár elleni védekezésnek minősül. A védekezés a helyi önkormányzatok feladata.

Az önkormányzatok védekezéséhez, a Vízügy műszaki segítséget, szaktanácsadást bocsát rendelkezésre, de a védekezést a helyi önkormányzat vezetője irányítja.

A települések helyvíz-kárelhárítási feladatai c. OVF kiadásába megjelent 1995. évi ÚTMUTATÓT ajánljuk használni. (A helyi önkormányzatokat ezen példányokkal elláttuk.)

A kiépített töltéseken az egyes védekezési fokozatokat a védelemvezető, vízügyi igazgató rendeli el.

Szécsény-Pósthánypusztára mértékadó vízállás nógrádszakáli vízmérce szerint

330 cm I. fok

350 cm II. fok

400 cm III. fok

Balassagyarmat-Dejtár –Ipolyvecei töltésekre mértékadó

300 cm I. fok

350 cm II. fok

400 cm III. fok

A fokozatok elrendeléséről a Vízügyi igazgató a Nógrád Megyei területi Védelmi Bizottságot értesíti.

Az (ár) helyivízkárok fokozatokat a Megyei Területi Védelmi Bizottság elnöke rendeli el.

Földrengési veszélyzettség

A megye nem tartozik kimondottan a földrengésveszélyes területek közé, azonban Salgótarján kirendeltség területén említést érdemel a legalább 8 települést veszélyeztető alábányászottság, mely a vágatok felhagyása után 50-100 év múlva fejt ki rendkívüli károsító hatását.

A Balassagyarmati kirendeltség egy része geológiai „törésvonal” mentén fekszik, a földrengések valószínűsége bár csekély, de nem elhanyagolható. Az utóbbi 6 évben két alkalommal jeleztek 1-3 erősségű (Richter –skála szerint) rengést a területen.

Vegyi veszélyeztetettség

A megye veszélyeztető vegyi forrásai alapvetően két csoportra oszthatók :

- Veszélyes vegyi üzemek
- Veszélyes anyagszállítás

A veszélyeztető vegyi üzemek, gazdálkodó egységek, raktárak illetve a területükön előállított, felhasznált, a technológiai rendszerben lévő, ill. tárolt vegyi anyagok elmúlt években tapasztalható csökkenése megállt, több új üzem használ veszélyes anyagot, amely ha kis mértékben is, de növekvő veszélyeztetettséget jelent az érintett területek számára. Ezért az elmúlt időszakban veszélyes anyag tárolása, használata során felmerülő problémák egyre inkább előtérbe kerülnek.

A veszélyes anyagokat felhasználó és tároló üzemek részletes felsorolását az 1 számú melléklet tartalmazza.

A legnagyobb veszélyeztetettséget azonban mégis a veszélyes anyagok közúti és vasúti szállítása jelenti, amely lényegesen megnövekedett az elmúlt időszakban.

A megyében veszélyes anyag szállítása közúton és vasúton történik. A veszélyes anyag be- és kibocsátására két határátkelőhely van kijelölve: Parassapuszta és Somoskőújfalu.

A Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága utasítása alapján a parassapusztai átkelőhelyen csak közúton, a somoskőújfaluin pedig csak vasúton történhet a veszélyes anyagok forgalma.

Közúti szállítás

A megye az E77-es nemzetközi útvonallal rendelkezik. 4 főútvonalon történik veszélyes árúk szállítása

E77, 21, 22, 23.

Közülük az E77.sz. főútvonal van kijelölve veszélyes árúk szállítására. Ezen az útvonalon folyik a parassapusztai határátkelő veszélyes áruforgalma Vác, Budapest felé. A főútvonal vonalvezetése Rétság, Nagyoroszi, Borsosberény és Szendehely településeken vezet át.

A 21-es főútvonal Salgótarjánig terjedő, a 22-es főútvonal Rétság és Balassagyarmat közötti és a 23-as főút Bátonyterenye és Ózd közötti szakasza az , amelyen veszélyes anyag szállítás folyik zömmel a városok és a kisebb települések vegyi létesítményeibe.

Az áruforgalom azt mutatja, hogy átlagosan naponta 1-5 veszélyes áruszállítmány lépi át a határt. A szállított vegyi anyagok egységeként 10-19 t közötti mennyiségűek.

Vasúti szállítás

A belépő szállítmányok kis hányada a megyében - főleg Salgótarjában - kerül felhasználásra, a többi Salgótarján - Hatvan - Budapest útvonalon halad tovább.

Megyénkben ezen vasútvonal szakaszon csak Salgótarjában, Bátorfőn és Pásztón van a szerelvények tolatására, szét- illetve összekapcsolására lehetőség. Ezek az állomások többvágányosak. A salgótarjáni és a somoskőújfalui vasútállomás közötti pályaszakasz az ország egyik legmeredekebb lejtésű vonala.

Ipoly-mente ETT marketing tevékenysége

Az ETT bemutatásának és bemutatkozása fontossága

Az ETT létrehozásának egyik kiemelt célja volt a határ két oldalán lévő, gazdaságilag elmaradott kistérségek fejlesztése, a saját, belső források és kapacitások felhasználásával. Ahhoz, hogy ezek az erőfeszítések sikeresek legyenek, szükséges a régióban élő polgárok tájékoztatása az ETT küldetéséről, céljairól, hasznosságáról. Mindezek tudatában fontos tehát az olyan marketingtevékenységek alkalmazása, amelyek célja, hogy az adott területet egy egységes, identitásában erős régióként fogadtassa el a lakossággal és fokozatosan bekerüljön a köztudatba a „határtalan Ipoly-völgye” régió, mint az itt élők közös otthona, amely a Palócföld szerves, történelmi és fontos része. Az Ipoly, mint a régió híres folyója az az összekötő kapocs a két part között, amelyben több, mint ezerszáz éve élnek egymással szimbiózisban magyarok, szlovákok, romák, zsidók. Ez az egység a régió erőssége, mint ahogy különlegessége az a természeti és kulturális örökség is, amelyre alapozni lehet és kell a régió felemelését.

Az ETT bemutatása tehát egy hosszútávú folyamat, amelyet az ETT irodája végez majd a tagtelepülések önkormányzataival és vállalkozóival egyetemben.

Mivel az ETT hivatalos megalakulásától, azaz a bejegyzésétől (2017 január) még csak egy év telt el, a szervezet ezt az időt az intézményesítés és a szakmai alapok lerakásával töltötte, de a következő időszakban fontos a fent említett indokok alapján a nyilvánossággal való kapcsolatfelvétel.

Az ETT marketingcsomagja tehát két fontos részből áll.

Promóció és kommunikáció a tagtelepülések nyilvánossága, illetve a szélesebb körű nyilvánosság (Nógrád megye, Besztercebánya megye) számára

Fontos, hogy az egyes tagtelepülések nyilvános rendezvényein megjelenjen az ETT saját standdal, bannerekkel, tájékoztató anyagokkal.

A megjelenések helyei:

- falunapok
- regionális kulturális események
- nyilvános tematikus szakmai rendezvények (vadásznapiak, horgászversenyek, sportesemények, egyházi rendezvények- búcsúk, vásárok)
- önkormányzati rendezvények

Együttműködés a helyi vállalkozókkal:

- szórólapok és egyéb kiadványok elhelyezése az olyan vállalkozóknál, akik helyi munkavállalókat alkalmaznak
- turizmussal foglalkozó vállalkozók, akik standjaikon kihelyezik az ETT-ről szóló alapinformációkat

Egyéb lehetőségek

- plakátok az egyes települések külterületein, amely az ETT létrejöttét, küldetését, munkáját mutatja be rövid, velős formában magyar és szlovák nyelven a szlovákiai területeken, magyar nyelven a magyarországi területeken

A nyilvánosság folyamatos tájékoztatása azért is rendkívül fontos, mert a jövőbeni pályázatok lebonyolítása esetében fontos lesz a nyilvánosság bevonása az egyes projekttevékenységekbe, és üdvös, ha a célcsoportok már tudatában lesznek annak, hogy az ETT létezik és célja a települések, a régió fejlesztése a célcsoportok érdekében.

Legalább ennyire fontos az online megjelenés, illetve a tv és rádióriportok, tudósítások, amelyek az egyes ETT programok beharangozásáról, vagy megvalósulásának bemutatásáról szólnak majd.

Internet

Az információk elsődleges forrása egyre inkább a világháló, különösen a fiatalabb célcsoport számára. Tehát az innovatív kommunikációs csatornák elterjedése okán, javasolt az internetet tekinteni az elsődleges kommunikációs eszköznek.

Az online megjelenés előnyei:

- nagyszámú érdeklődőhöz eljut;
- viszonylag olcsónak mondható, emellett környezetbarát is, hiszen nincs papírhasználat;
- non-stop információközlésre van lehetőség;
- elvileg nincsenek terjedelmi korlátai (gyakorlatilag a felhasználókat előntő információáradat miatt rövid, tömör, érdekes hírek közlésére érdemes koncentrálni);
- lehetőség van interaktív megjelenésre, a felhasználók visszacsatolásainak megjelenítésére;
- az elégedett felhasználók egymásnak ajánlhatják az oldalt, illetve az ott található információkat, magát a térséget a közösségi oldalakon;

- a közösségi oldalakon frissen, aktuálisan, a humoros, látványos, vagy más szempontból érdekes, meghökkentő információkat, fotókat, reklámvideókat a felhasználók önként osztják meg egymás közt (vírusmarketing).

A stratégiai tanulmány készítésének időpontjában készül (illetve tesztfázisban van) az Ipoly-völgye ETT honlapja, amely fokozatosan számos új funkcióval is kibővül, így alkalmas lesz a turisták felé történő kommunikációra és a tagok közötti információcserére is. Elkészül a majd a honlap akadálymentes változata is.

A weboldal nyitó képe:

www.ipolyvolgye.hu

Más weboldalakon való elérhetőség

Oldalunk látogatottságának növeléséhez járul hozzá, ha minél több – kapcsolódó tematikájú – oldalon, blogon, fórumon ott van az elérhetősége. Ezek egy része ingyenes (csupán időt és élmunkát igényel), másik része kölcsönös bannercseréken, együttműködésekben, vagy fizetett hirdetésekben keresztül működik. Azt kell megvizsgálni, hogy a célcsoportjaink mely oldalakon, portálokon keresztül szereznek információkat és ezeken ott kell lennünk. Ilyenek az országos, régiós, térségi és helyi desztinációs turisztikai oldalak, programajánlók. Legkönnyebben azon szervezetek oldalira kerülhet fel az ETT linkje, amelyekkel szoros kapcsolatban vagyunk:

- saját tagjaink - önkormányzatok (akiknél el kell érni, hogy saját honlapjukon szerepeltessék az ETT elérhetőségeit),

- helyi és térségi TDM szervezetek, – akikkel egyéb területekre is kiterjedő együttműködési megállapodásokat célszerű kötni (Novohrad-Nógrád Geopark, Palóc Út Egyesület, Ipolytarnóci Ősmaradványok természetvédelmi terület, kistérségi egyesületek, stb)

- olyan partnerek, akik nem tagjaink, céljainkban van közös, tehát fontos a partneri együttműködés a szervezeteink között: természetbarát és természetjáró egyesületek, kerékpáros egyesületek, stb.

Pénzügyi forrásokat szerzünk a jövőben ahhoz, hogy elérhetőségünk ott legyen néhány fizető, nagy látogatottságú portálon is, miután konkrét formát ö a turisztikai csomagunk.

Ezen kívül meg kell ragadni minden lehetőséget, ahol ingyen ott lehet az Ipoly-völgye ETToldala: linkgyűjtemények, utazással, népművészettel, gasztronómiával kapcsolatos blogok, fórumok, stb.

Kiállítások, vásárok

A klasszikus szakmai közönségvásárok átalakulóban vannak, a fogyasztói szokások folyamatosan változnak. Míg pár éve célszerűnek tűnt önálló kiállítóként megjelenni a

budapesti és a vidéki turisztikai kiállításokon, most inkább a térségi együttműködések, desztinációs, vagy régiós közös standok lehetnek életképesek. Az ET-Tnek célszerű minél több megjelenési, bemutatkozási, értékesítési lehetőséget megragadnia. Itt is igaz viszont, hogy az alkalmak nagy száma és a klaszter lehetőségeinek korlátozottsága miatt a célszerűség és a hatékonyság szempontjából kell vizsgálni a kommunikáció ezen formáit.

A kiállítási részvételnek akkor van értelme és hozadéka, ha van mit bemutatni, van mit eladni, azaz megfelelő számban elkészültek, összeálltak azok a csomagajánlatok amelyeket ezeken az eseményeken bemutatni és eladni szándékozunk. Konkrét és vonzó termék nélkül, csupán általános információkkal, néhány kiadvánnyal már nem szabad kiállni a nyilvános rendezvényeken a turisták elé. A turisztikai jellegű rendezvények mellett viszont egyre fontosabbak az egyéb – nagy tömegeket vonzó – események, helyszínek: kézműves, kulturális, gasztronómiai, sportesemények, ahol partnerekkel, tagjainkkal közösen, költséghatékonyan tudunk bemutatkozni nagy tömegek előtt.

Public Relations

A pozitív információk sugárzása, közvetítése, jó hírek megosztása minden tagunk feladata, de különös figyelemmel a menedzsmentnek, a titkárságnak kell ezt a területet kezelnie. Ahhoz, hogy vonzó képet tudjunk magunkról sugározni az alábbiak szükségesek:

- rendszeres pozitív hírek,
- média: saját csatornák, (pl. honlap és Facebook) és a sajtó,
- emberi erőforrás (hírek begyűjtése, rendszerezése és továbbítása).

A pozitív híreket persze az ilyen esetekben, nem az ETT sugározza magáról, hanem azok legtöbbször valamely tagról – ottani rendezvényről, fejlesztésről, sikerről, érdekességről – szólnak. Alapvető, hogy ezek a hírek időben eljussanak a titkárságra és onnan a célközönséghez. Pozitív hír szinte bármilyen történés, újdonság kapcsán generálható, de fontos, hogy szerkesztett formában és tartalommal eljusson a nagyközönséghez és mindig tartalmazza az ETT-re való utalást.

A pozitív hí létrejöttét maga az ETT is szorgalmazhatja, hiszen erre való eszköz pl. egy konferencia, amelyről tudósít a sajtó, egy jótékonysági esemény, jól megszervezett study-tur, amelyet követően a résztvevő újságírók számos lapban, on-line médiában, televízióban, rádióban számolhatnak be a tapasztalataikról, nagy terjedelemben és széles kört elérve tudósíthatnak a megvalósult fejlesztésekről.

A PR része az is, hogy a rólunk megjelent híreket figyeljük, a pozitív információkat erősítsük és segítsük minél szélesebb elterjedésüket, míg a számunkra kedvezőtlen hírekre,

véleményekre reagáljunk, próbáljuk ellensúlyozni, megcáfolni, ill. jelezni, hogy a problémát kezeljük.

Sajtókapcsolatok

Sajtótájékoztatók, sajtófigyelés, sajtóinformációk összeállítása és rendszeres küldése. A médiával a kapcsolatok kiépítése, bővítése kiemelt fontosságú. A klaszter mindenkori menedzserének feladata foglalkozni a kívánt sajtónyilvánosság eléréséhez szükséges kapcsolatok kiépítésével, a meglévők ápolásával, a sajtó folyamatos ellátásával az ETT tevékenységéről szóló hírekkel, a megjelenések figyelésével összegyűjtésével. Elengedhetetlen, hogy a tagok segítsenek ezen kapcsolatok megszerzésében és saját megjelenési lehetőségeiket is használják fel az ETT imázsának javításában. Ki kell alakítani egy aktív és frissen tartott sajtólistát, amelyre rendszeresen elküldésre kerülnek a rendezvények beharangozói, az újdonságok hírei. Fényképekkel, adatokkal, információkkal szükséges segíteni az újságírók munkáját.

Fizetett hirdetések, kampányok

Egy civil szervezetnek általában nincsenek saját forrásai arra, hogy fizetett hirdetéseket jelentessen meg a nyomtatott, vagy az elektronikus médiákban. Ez a tevékenység az ETT esetében is projekt-specifikus, azaz egy-egy nyertes pályázat kapcsán, a megvalósuló fejlesztés népszerűsítésére (valamint a kötelező nyilvánosságra) lehet forrásokat biztosítani, ezek között fizetett hirdetések különböző formáit megvalósítani. Ebből következik, hogy egy projekt előkészítésekor nem csak az abban ténylegesen megvalósuló fejlesztések népszerűsítésére vonatkozóan kell elkészíteni a marketingtervet, hanem minden lehetséges alkalommal be kell építeni a költségvetésbe az ETT szempontjából fontos, közösségi promóciós elemeket is. Ilyen esetekben tud az egyesület megfizetni olyan hirdetési lehetőségeket, amelyek hozzájárulnak a klaszter turisztikai céljainak eléréséhez.

Nyomtatott sajtó

- Általában a helyi, megyei napilapokban való hirdetés jellemző a projektek esetében, hiszen először a helyi lakosságot kell értesíteni egy fejlesztés megvalósulásáról.
- Célszerű a helyi kiadók által országosan terjesztett turisztikai kiadványokban (turisztikai magazin, osztálykirándulás melléklet) felületet vásárolni.
- Az országos lapok hirdetési árai általában meghaladják a pénzügyi lehetőségeket, de kombinálni lehet egy kisebb fizetett hirdetést és egy PR cikket.

- Vidéki kiállításon való bemutatkozás hatékonyságát növelheti a helyi lapban való hirdetés.
- Költséghatékony megoldás lehet az együttműködés a partner szervezetekkel: közös hirdetési felület vásárlás a TDM-mel, régiós kampányhoz való csatlakozás.
- Éves keret-megállapodás kötése a két megyei napilap kiadójával a rendezvények, programok és akciók rendszeres közlésére.

On-line média

Bár az internetes elérésben az ingyenes megoldásokat helyezzük előtérbe, egy-egy projekt kapcsán fizetett kampány lebonyolítása is célszerű lehet, cikkek, linkek, bannerek, pop-up oldalak formájában a régió és a célterületek nagy látogatottságú hír, szabadidős és turisztikai portáljain.

Rádió

A jó sajtókapcsolat ápolása és megtartása miatt célszerű évente egy-két alkalommal fizetett hirdetést is megjelentetni azokban a rádiókban, amelyek egyébként rendszeresen foglalkoznak a Palóc Út eseményeivel. Itt is törekedni kell, hogy a programajánló és kulturális műsorokban ingyenesen jelenjenek meg a klaszter hírei.

Költséghatékonyság szempontjából (projektfinanszírozás esetén a közbeszerzés miatt) célszerű a fenti csatornákat ötvöző komplex megoldások vásárlása ügynökségtől vagy médiacsoporttól.

Televízió

A helyi televíziók esetében a jó kapcsolatokon alapuló – nem fizetett – hírverésre kell alapozni. A jelentős forrásigény miatt ezt a kommunikációs formát is be kell építeni az adott időszakban zajló pályázati projektek költségvetésébe. Jól összeállított projekt-, illetve programüzenetekkel is be lehet kerülni különböző csatornák szabadidős, gasztronómia, programajánló műsoraiba.

A továbbiakban a marketingtevékenység turizmusban elfoglalt kiemelt helyére koncentrálnunk, mivel a turizmus, a gazdaság azon ágazata, amely egyrészt magát a turisztikai attrakciókat, helyszíneket, eseményeket reklámozza, de azáltal magát az Ipoly-mente ETT-t, mint a régió fejlesztésének egyik generátorát is reklámozza.

Promóció, reklám, kommunikáció a turizmus fejlesztése céljából

Ha egy vállalkozás be kíván mutatkozni a nagyvilágnak, a potenciális vendégeknek, a marketingeszközök végtelen tárházából válogathat, számos klasszikus és újszerű, kreatív megoldást választhat, ha elég kreatív és vastag a pénztárcája. Jelen stratégia feladata az, hogy összehangolja az igényeket és a lehetőségeket, megkeresse az egyensúlyt a lehetséges promóciós tevékenységek és a rendelkezésre álló források között, prioritásokat állítson fel a kommunikáció különböző formái és megoldásai között, feloldja a látszólagos ellentétet a hagyományos értékek, mint tartalom és a modern marketing eszközök, mint megjelenési forma között. Kulcskérdés, hogy a tagság elfogadja és azonosulni tudjon, valamint maga is alkalmazza a legfrissebb, divatos és ezért hatékony módszereket, eszközöket, megoldásokat.

A tematikus programcsomagok esetében a legfontosabb feladatok közé tartoznak az egymástól behatárolt távolságra lévő attrakciók, állomások, amelyeket össze kell kötni egy útvonallal, és ezt az új terméket megismertetni a leendő vendégekkel.

Nyomtatott kiadványok

imázs kiadvány – térképes ajánló – attrakciók egyedi kiadványai – Ipoly-mente kártyák – útvonalakat bemutató kiadványok – rendezvénynaptár – útikönyv – képeskönyv (album) – foglalkoztató füzet – képeslapok - naptárak – alkalmi szórólapok

Katalógus

Kiemelten fontos, hogy ha a nyomtatott eszközök megvalósítására kerül a hangsúly, az egyedüli kiadványként megjelent katalógus helyét vegyék át az olyan egyedi nyomtatványok amelyek nem csak egyszer használatosak, hanem adnak olyan pluszt a vendégeknek, amelynek lényege, hogy sokáig megmaradjon a célcsoport látószögében a kínált attrakció, vagy termék. Például a kiadvány tartalmaz egy polcra kihelyezhető fotót, képeslapot, hűtőmágnest, kulcstartót, jégkaparót, stb, amely problémamentesen csatolható az adott kiadványhoz. Látványos forma a katalógus, de változó tartalma miatt túl drága ahhoz, hogy minden érdeklődő kezébe adjuk, és önmagában nem alkalmas arra, hogy minden célcsoport számára hasznos turisztikai információkat nyújtson.

Bemutató kiadvány

A hagyományos katalógusokat hatékonyabban helyettesítő, exkluzív kivitelű, látványos megjelenésű szóróanyag. Célja, hogy felkeltse az érdeklődést azokban, akik még nem ismerik

az adott régiót, illetve annak idegenforgalmi kínálatát. Nagyméretű, színes képekkel operálva (kevés szöveggel), tematikus formában bemutatja az Ipoly-ment ETT és annak vonzókörzetében átélhető élményeket, felhívja a figyelmet a további információs forrásokra: turisztikai információs irodákra, honlapokra, térképen bemutatja az állomásokat, településeket. Nagy példányszámban előállítható mert nem tartalmaz olyan konkrétumokat, ami miatt a következő évben nem használható. Formátuma maximálisan A5 méretű vagy valami feltűnő, formabontó (pl. a régió körvonalát mintázó), lapozható füzet legyen. Célszerű elkészíteni többnyelvű, azaz magyar, szlovák, angol, német, (esetleg lengyel, orosz, kínai) változatban, esetleg egy kiadványon belül többnyelvű szövegekkel. Terjesztése a turisztikai információs irodákban, a régióban hagyományosan évenként megrendezésre kerülő rendezvényeken történik, valamint a turisztikai desztinációban résztvevő vállalkozók által kerül el a célcsoporthoz, de ugyanúgy fontos, hogy az egyes önkormányzatok is nagy hangsúlyt fektessenek a terjesztésre, azaz legyen kihelyezve a hivatalok fogadóhelyiségeiben, kiemelt helyen, egy-egy banner és mobil polc használatával. A turisztikai útvonalak egyes állomásain nem célszerű elhelyezni, mert nem ahhoz szól aki már itt van, hanem ahhoz, akit ide kívánunk csábítani, nem olyan információkat tartalmaz, amelyek segítik a már itt lévőket a tájékozódásban, döntésben, hanem élményígérettel utazási motivációt kíván kiváltani a még otthon lévő potenciális turistában.

Térképek, különböző formákban

A turisztikai útvonalak jellegéből adódóan az egyik legfontosabb információs eszköz a térkép. A jövőben a térképek kreatív változatait szükséges továbbfejleszteni, hogy valóban használható legyen a vendég számára az útvonaltervezésre. Több tematikus térképes útvonalajánló kiadvány elkészítése hasznosabb (pl. közlekedési eszközök szerint: autósoknak, kerékpárosoknak, gyalogtúrázóknak, vízi túrázóknak, vagy tartalmi tematika szerint: gasztronómiai, kézműves, történelmi). A példányszámot úgy kell meghatározni, hogy az elkészült kiadványok több évre legyenek elegendőek, és megfelelően pontos és aktuális tartalommal lássák el a célcsoportot, ezt követően frissíteni szükséges tartalmukat. A régió kiterjedése és a települések száma miatt legalább 3.000 példányban célszerű kiadni a térképeket, hogy a turista vendégek minél több helyen hozzájuthassanak. Formátumuk szerint szükséges legalább egy ingyenes, leporelló jellegű szóróanyag (amely a honlapról is letölthető kell legyen). A részletesebb térképek a méretarányhoz alkalmazkodva több formátumban is készülhetnek. Terjesztésük – mind az ingyenes szóróanyagoknak, mind a kereskedelmi forgalomba kerülőknek – az előre meghatározott helyszínein zajlik majd, információs irodákban, polgármesteri hivatalokban, helyi boltokban, vállalkozóknál. A magyar-szlovák változat mellett az ingyenes térképnek esetében fontos az angol – német és egyéb nyelvek is, az árusításra kerülő részletes változatokban szintén legyen többnyelvű rövidített tartalom és jelmagyarázat.

Képeslapok

Általános tapasztalat, hogy a korábbi évtizedekhez viszonyítva drasztikusan lecsökkent a képeslapküldések mennyisége, maga a meglátogatott helyszínen megvásárolható képeslap továbbra is népszerű. A turisták nagy része nem is azért vásárolják, hogy postán feladják valakinek, hanem egy szép fotó, egy vidám, humoros összeállítás, egy több lapból álló sorozat kiváló emlék, szép szuvenír és akár olcsó ajándék, vagy egy gyűjtemény új darabja is lehet. A képeslap kombinálható bélyegekkel is, így a gyűjtők számára érdekes és értékes célt jelenthet azok megszerzése, alkalmi bélyegzésen való részvétel (például a Hollókői Postamúzeum).

Alkalmi szórólapok

Bármilyen gondos és előrelátó marketing tervezés mellett is előfordul, hogy olyan eseményre kerül sor év közben, amelynek népszerűsítése nem szerepelt az előzetes elképzelésekben, de fontos, hogy nyomtatott formában megjelenjen. Ebben az esetben a rendelkezésre álló idő és pénz (hiánya) lehet a megvalósítás gátja. Segítheti a menedzsment munkáját, ha keretszerződést köt egy (vagy több) kiadványkészítő céggel, aki a rendszeres kapcsolat miatt gyorsan és (kis tétel mellett is) költséghatékonyan képes előállítani alkalmi szóróanyagokat. Csökkentheti a költséget, ha előre, nagyobb példányban elkészül egy szabvány szórólap-alap az Ipoly-völgye ETT színes arculati elemeivel, amelynek üresen hagyott helyére egy színnel nyomva, akár kis tételben is gyorsan legyártható az egyedi kiadvány.

QR kód

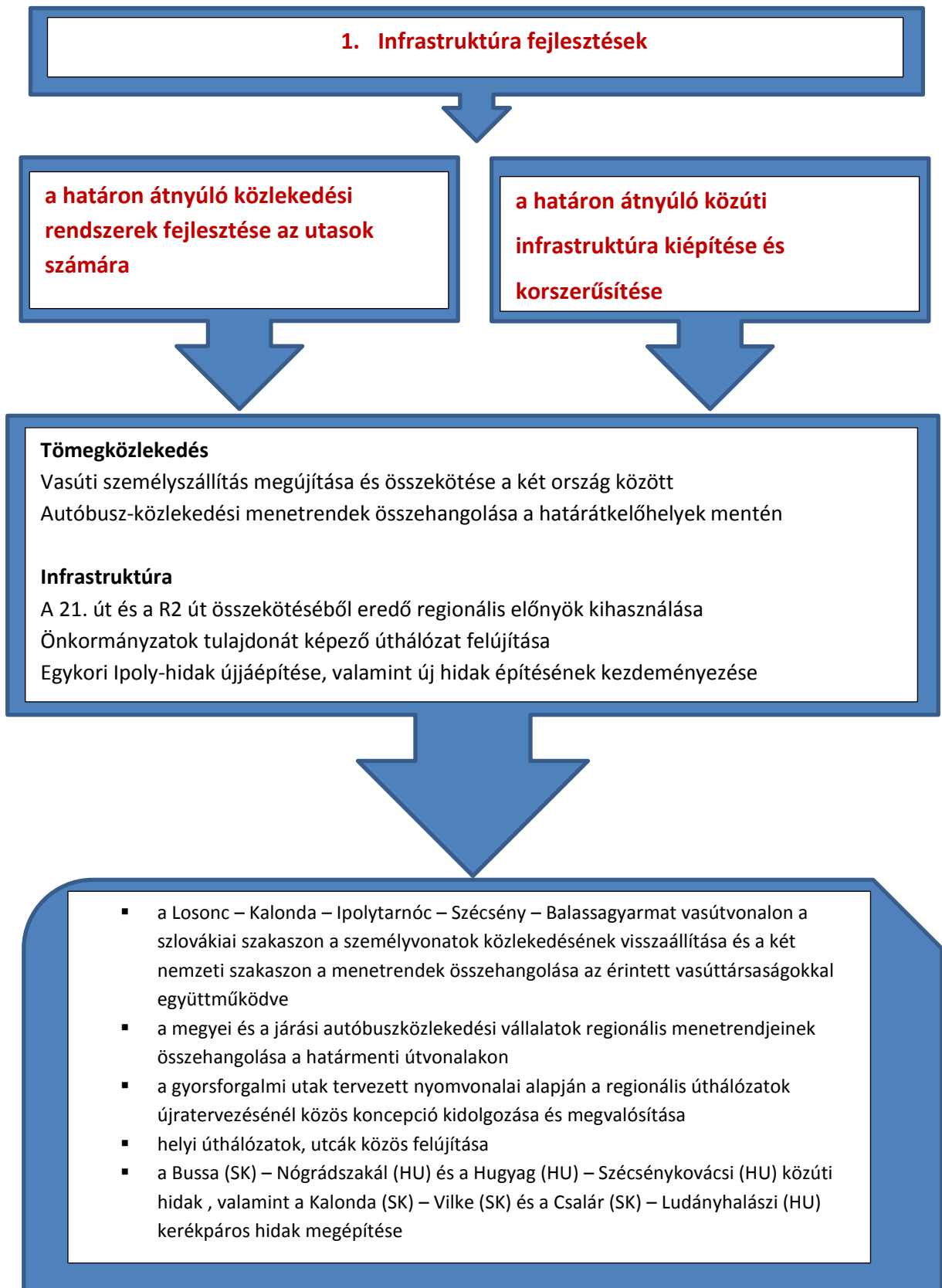
Az egyre divatosabb információhordozó olcsó, feltűnő és pontos üzenetet lehet eljuttatni általa a fogyasztóhoz. A QR kód kiváló tájékoztató eszköz azon leendő turista vendégek számára, akik valamilyen nyomtatott marketing eszköz vagy információs tábla révén találkoznak a régió üzenetével. Mára már tömegesen vannak jelen az okostelefonok, a QR kód mint marketing és információs eszköz egyre elterjedtebb. Egyetlen 2D-s négyzet, amit könnyű kinyomtatni, egyszínű, s a mobiltelefonok automatikusan átírányítják az adott információra (ami lehet névjegy, webcím, telefonszám, Google térkép, foglalási oldal, stb.) az érdeklődőket. A turisztikai menedzsment szervezetek a rendezvények programjainak közzétételéhez, a nyitva lévő attrakciók, éttermek, szálláshelyek könnyebb elérhetővé tételéhez is segítségül hívja a QR kódokat, de akár a helyi termékbolt kínálatával is megismerkedhetnek a vendégek a telefonjukon keresztül.

Attrakciók egyedi kiadványai

Kiadványt egy adott látnivalóról, programról nem az egyesület feladata készíteni, hanem az üzemeltető magánszemélyek, vállalkozások, önkormányzatok és egyéb szervezetek érdeke, hogy a vendégek minél jobb tájékoztatást, minél vonzóbb információkat kapjanak előzetesen, vagy a látogatás során. Az Ipoly-völgye ETT feladata, hogy szakmai, tartalmi és lehetőség szerint anyagi (közös pályázati források elnyerése esetén) támogatást nyújtson ezen egyedi kiadványok minél jobb színvonalon történő megvalósulásához. Az attrakciót üzemeltető klasztertagok felé (bizonyos esetekben kötelező) elvárás, hogy az Ipoly-völgye közös arculati elemeit, honlapjának elérhetőségét alkalmazzák, az információs irodák címeit, telefonszámait feltüntessék kiadványaikban.

Az Ipoly-völgye ETT szektorális stratégiája

Az ETT megalakulásának folyamatában a leglényegesebb tényező volt, a közös célok megfogalmazása, majd azok fokozatos megvalósítása, szükség szerint, többszereplős partneri együttműködések segítségével. A megfogalmazott célok, kiindulópontja a települések fejlesztési tervei voltak, és egy többkörös szakmai egyeztetés után fogalmazódtak meg, az alábbiak szerint:

2. Gazdasági fejlesztések

helyi lokális
piacok
támogatása
és fejlesztése

közös határon
átnyúló
foglalkoztatott
ságra irányuló
projektek

vállalkozók
közös
tevékenység
ének
támogatása

közös fejlesztések a
mezőgazdaságban,
illetve
élelmiszeriparban

Kis- és középvállalkozók, valamint őstermelők együttműködésének támogatása
Munkavállalók foglalkoztatási börzéjének létrehozása
Agroturizmus fejlesztése a térségben
Regionális vállalkozásfejlesztési program kidolgozása

- mezőgazdasági vállalkozások regionális szakmai fórumának létrehozása
- önkormányzatok és vállalkozások együttműködéseinek koordinálása – közös fejlesztések, pályázatok, szakmai fejlesztések
- együttműködés a járási munkaügyi központokkal és a térség vállalkozóival – foglalkoztatási börze a tagtelepülések munkanélküliei számára
- az agroturizmus, mint húzóágazat kiemelt támogatása, közös szakmai koncepció kidolgozása és a turizmus adta egyedi lehetőségek kiaknázása
- regionális vállalkozásfejlesztési program keretein belül a fiatal vállalkozók, a hátrányos helyzetűek kiemelt támogatása

3. energetikai források közös kihasználása

Alternatív energiaforrások közös kihasználása

Törpe vízierőművek telepítésének lehetőségei – szakmai tanulmányterv elkészítése

Települési földgázvezeték hálózatok összekötései

- termodinamikai elemek telepítése az önkormányzatok által működtetett közintézmények számára – közös fejlesztési programok
- szakmai tanulmányterv a törpe vízierőművek telepítésének a lehetőségeiről
- vállalkozások támogatása az alternatív energiaforrások kihasználása ügyében, energiatakarékossági pályázatok közös elkészítése és megvalósítása
- meglévő földgázvezeték hálózatok rendszerének összehangolása a szolgáltatókkal való egyeztetés és koordinált együttműködés szerint

4. humánerőforrás kihasználása a határon átnyúló munkaerő mobilitás javítására irányuló kezdeményezések és szolgáltatások fejlesztése

Együttműködés létrehozása az ETT területén kívüli ipari parkokkal

- helyi munkavállalók utaztatása az ipari parkokba – együttműködés az önkormányzatok, a munkaügyi központok, az önkormányzatok között
- önkormányzatok koordinálásával bedolgozói kisműhelyek létrehozása

5. Környezetvédelem és katasztrófavédelem

természeti katasztrófák
megelőzésére irányuló
együttműködés

az ivóvíz- és szennyvízhálózatok
újjaépítése és közös
megvalósítása a határon átnyúló

Környezetvédelem

- illegális szeméttelpek felszámolása – közös együttműködés
- ivóvízhálózatok felújítása, modernizálása
- szennyvíz hálózatok és víztisztító állomások építése, bővítése, felújítása
- Ipoly és vízgyűjtő területének folyamatos monitorozása a környezetvédelmi hatóságokkal, nemzeti parkokkal együttműködve

Katasztrófavédelem

- védőgátak kiépítése az Ipoly mentén
- közös katasztrófavédelmi akciócsoport létrehozása
- a már működő speciális mentőalakulatokkal való együttműködés fejlesztése

6. Kulturális örökség, turizmus, oktatás

idegenforgalom - a határon átnyúló ökoturizmus fejlesztése, kerékpárutak építése

közös örökségünk megőrzése, emlékhelyek felújítása

a magyar és szlovák nyelv kölcsönös oktatására való törekvés az alapfokú oktatási intézményekben és közintézményekben

Turizmus

- regionális kerékpárút hálózat kiépítése - utak az Ipoly töltésein, valamint rácsatlakozó utak az egyes turisztikai helyszínektől
- vízi út az Ipolyon – csónakházak, kölcsönzők, pihenőhelyek a folyó mentén
- természeti örökségekhez tanösvények kiépítése – összekapcsolása a vízi és a kerékpárúttal
- emlékhelyek felújításának közös megvalósítása helytörténészek bevonásával
- néphagyományok bemutatása – tájházak felújítása, emlékházak létrehozása, köztéri installációk, népi játékokat alkalmazó játszóterek, helytörténeti parkok létrehozása
- alapfokú oktatási intézmények együttműködése – kétnyelvű oktatási szakanyag készítése

7. Közbiztonság, szociális szolgáltatások és egészségügy

együttműködés a közbiztonság területén és az egészségügyben

- polgárőrségek fejlesztése, illetve polgárőrségek létrehozása – tapasztalatok átadása
- térfigyelő kamerarendszerek kiépítése a hiányzó településeken, rendszerek összehangolása
- roma programok közös megvalósítása a polgárőrség és a rendőrség bevonásával
- rendőrségek és települések közös szakmai együttműködése, nyilvánosság tájékoztatása
- regionális mentőegységekkel való közös egyeztetés
- az ETT egészségtervének kidolgozása és fokozatos megvalósítása

Jegyzetek, források

1. Szlovák Statisztikai Hivatal - SK
2. Központi Statisztikai Hivatal – HU
3. Nógrád megye Önkormányzata, Salgótarján
4. Besztercebánya megye Önkormányzata
5. Miksi – SK Községi Hivatal
6. Panyidaróc - SK Községi Hivatal
7. Vilke - SK Községi Hivatal
8. Rapp - SK Községi Hivatal
9. Kalonda - SK Községi Hivatal
10. Tórincs - SK Községi Hivatal
11. Ipolytarnóc - HU Polgármesteri Hivatal
12. Litke - HU Polgármesteri Hivatal
13. Nógrádszakál - HU Polgármesteri Hivatal
14. Ludányhalászi - HU Polgármesteri Hivatal
15. Szécsényfelfalu - HU Polgármesteri Hivatal
16. Piliny - HU Polgármesteri Hivatal
17. Szalmatercs - HU Polgármesteri Hivatal
18. Endrefalva – HU Polgármesteri Hivatal
19. Bussa- SK Községi Hivatal
20. Csalár- SK Községi Hivatal
21. Galábocs- SK Községi Hivatal
22. Óvár- SK Községi Hivatal
23. Szécsénykovácsi- SK Községi Hivatal
24. Ipolykér- SK Községi Hivatal
25. Ipolyvarbó- SK Községi Hivatal
26. Hugyag - HU Polgármesteri Hivatal
27. Magyargéc - HU Polgármesteri Hivatal
28. Nógrádmegyer - HU Polgármesteri Hivatal
29. Nagylóc - HU Polgármesteri Hivatal
30. Rimóc - HU Polgármesteri Hivatal
31. Varsány – HU Polgármesteri Hivatal
32. Nógrádsipek - HU Polgármesteri Hivatal
33. Hollókő – HU Polgármesteri Hivatal
34. Szlovák Államvasutak - SK
35. Magyar Államvasutak - HU
36. Nógrád Megyei Állami Közútkezelő Kht – HU
37. Slovenská správa ciest – SK (szlovákiai közútkezelő ügynökség)
38. Správa povodia horného Hrona Banská Bystrica – SK (szlovákiai vízgazdálkodási ügynökség)
39. Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Salgótarján – HU
40. Oblastná organizácia cestovného ruchu Turistický Novohrad a Podpoľanie - SK (Nógrád és Polyána Regionális Idegenforgalmi Egyesülete)
41. Bükk Nemzeti Park – HU

42. CHKO Cerová vrchovina – SK (Cseres hegység Nemzeti Park)
43. Ministerstvo vnútra SR – SK (Szlovák Belügyminisztérium)
44. Magyar Kormány – HU
45. Szlovák Közlekedésügyi Minisztérium – SK
46. HUSK CBC 2007 – 2013
47. RRA z.p.o. Lucenec – SK (Losonci Régiófejlesztési Ügynökség)
48. Novohrad-Nógrád Geopark Salgótarján – HU
49. Fülek Önkormányzata – SK Városi Hivatal
50. Losonc Önkormányzata – SK Városi Hivatal
51. Szécsény Önkormányzata – HU Polgármesteri Hivatal
52. Balassagyarmat Önkormányzata - HU Polgármesteri Hivatal
53. Pro Kalondiensis Polgári Társulás Kalonda – SK
54. Nógrád Hírlap Salgótarján – HU
55. Új Szó napilap – SK
56. Népszabadság napilap – HU
57. Regionális Aktivitások Intézete – Jogi Személyek Társulása – SK
58. Csemadok Országos Szervezete - SK
59. Fórum Intézet Somorja – SK
60. Palóc Út Egyesület, Salgótarján – HU
61. Ipoly-hidak Újjáépítéséért Polgári Társulás, Bussa – SK
62. Neogradiens Eurorégió Losonc – Salgótarján – SK-HU
63. Vilkei Tavak Mikrorégió Társulás, Vilke – SK
64. Okresny úrad Lucenec – SK (Losonci Járási Hivatal)
65. Úrad práce sociálnych vecí a rodiny SR Lucenec – SK (Losonci Munkügyi Központ)
66. Észak-Magyarországi Regionális Munkügyi Központ, Salgótarján – HU
67. Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt – HU
68. Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, Salgótarján – HU
69. 36 Jó palóc Egyesület, Hollókő – HU
70. Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóság – HU
71. Nógrád Megyei Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Salgótarján – HU
72. Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége, Nógrád megye – HU
73. Slovenská obchodná a priemyselná komora Banská Bystrica – SK (Szlovák Kereskedelmi és Ipartestület, Besztercebánya)
74. Wikipédia – általános információk
75. Facebook – információk az érintett
76. Google – fotók
77. Nógrád Megyei Területfejlesztési Tanács, Salgótarján – HU (archívum)
78. Városfejlesztés ZRt, Budapest – HU
79. Vállalkozó Inkubátorház, Salgótarján – HU
80. Vállalkozók Inkubátorháza, Fülek – SK
81. Salgótarjáni Tudás Központ – HU
82. Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület - HU